

T.C.
DOKUZ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

OSMAN SALÂHADDİN EL-MEVLEVÎ'NİN
AHD-NÂME-İ HAZRET-İ ALÎ TERCÜMESİ

Ayşe ÖZTÜRK

Danışman
Doç. Dr. Halil Sercan KOŞİK

İZMİR-2023

TEZ ONAY SAYFASI

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Osman Salâhaddin el-Mevlevî’nin Ahd-nâme-i Hazret-i Alî Tercümesi” isimli çalışmanın, tarafımdan, akademik kurallara ve etik değerlere uygun olarak yazıldığını ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

...../...../2023

Ayşe ÖZTÜRK

ÖZET
Yüksek Lisans Tezi
Osman Salâhaddin el-Mevlevî'nin Ahd-nâme-i Hazret-i Alî Tercümesi
Ayşe ÖZTÜRK

Dokuz Eylül Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı
Türk Dili ve Edebiyatı Programı

Ahd-nâme, Hz. Alî'ye ait olduğu bilinen mensur olarak yazılmış bir eserdir. Bu eser, idareci konumunda olan kişilerin uyması gerektiği kuralları ve kaideleri anlatmaktadır. Devlette yönetici konumunda olan bir şahsın hangi vasıflara sahip olması gerektiğini bildiren bu metin, bu yönüyle bir siyasetname niteliği taşımaktadır. Hz. Alî ahd-nâmeyi, Mısır'a vâli olarak tayin ettiği Mâlik bin el-Hâris el-Eşter'e hitaben kaleme almıştır.

Hz. Alî'nin yazmış olduğu ahd-nâme, çeşitli âlim, yazar ve şâirler tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Bizim bu çalışmamız 19. yüzyılda yaşayan Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhlerinden Osman Salâhaddin el-Mevlevî'nin Hicri 1297/Miladi 1879 yılında tercüme etmiş olduğu "Ahd-nâme-i Hz. Alî" adlı eser üzerinedir. Osman Salâhaddin Dede'nin bu önemli eseri, Şehzâde Mehmed Reşad için tercüme ettiği bilinmektedir.

Bu çalışmamızda, ilk olarak giriş kısmında Hz. Alî'nin hayatı ile ahd-nâme türü hakkında bilgi verilmiştir. Daha sonra ise Osman Salâhaddin el-Mevlevî'nin hayatı ve eserleri ile Ahd-nâme-i Hz. Alî tercümesinin incelemesi ve onun Latin harflerine transkripsiyonlu çevirisi sunulmuştur. Ayrıca eserin sözlüğü hazırlanarak tıpkıbasımı da çalışmamızın sonuna eklenmiştir.

Anahtar sözcükler: Osman Salâhaddin, Hz. Alî, Ahd-nâme, Mâlik bin el-Hâris el-Eşter.

ABSTRACT

Master's Thesis

Translation of Ahd-name of Caliph Ali by

Osman Salahaddin el-Mevlevi

Ayşe ÖZTÜRK

Dokuz Eylül University

Graduate School of Social Sciences

Department of Turkish Language And Literature

Turkish Language And Literature Program

Ahd-name is a prose work known to belong to Hz. Ali. It mentions the bases and rules that people in the managerial position should follow. It is a work that indicates what qualifications a person in a managerial position in the state should have. Hz. Ali wrote this text to Malik bin al-Haris al-Eşter, whom he appointed as the governor of Egypt.

This work has been translated into Turkish by many scholars, writers and poets. This work of ours is on the work called “Ahd-name-i Hz Ali” and this study is the work translated by Osman Salahaddin al-Mevlevi, one of the sheikhs of Yenikapı Mevlevihane who lived in the 19th century, in 1297 Hijri /1879 Gregorian. It is known that Osman Salahaddin Dede translated this work for Şehzade Mehmed Reşad.

In this study, information is given about the life of Hz. Ali and the Ahd-name. Later, the life of Osman Salahaddin al-Mevlevi and the translation of this translation named “Ahd-name-i Hz Ali” into new letters and studies were carried out on the work. In addition, the dictionary of the work was prepared and its facsimile was added to the end of our study.

Keywords: Osman Salahaddin, Hz. Ali, Ahd-name, Malik bin el-Haris el-Eşter.

**OSMAN SALÂHADDİN EL-MEVLEVÎ'NİN AHD-NÂME-İ HAZRET-İ ALÎ
TERCÜMESİ**

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI	ii
YEMİN METNİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
KISALTMALAR	viii
EK	ix
GİRİŞ	1

**BİRİNCİ BÖLÜM
OSMAN SALÂHADDİN EL-MEVLEVÎ**

1.1. HAYATI	18
1.2. SİYASİ HAYATI	21
1.3. ESERLERİ	23
1.3.1. el-Lisânü'l-Muhammedi-ye fî mâ Dalle bihi'l-İseviyye	23
1.3.2. Vahdet-i Vücûd Risâlesi	23
1.3.3. Mecnûtü'l-Ahzâb	24
1.3.4. Mesnevî-i Şerif Haşiyesi	24

**İKİNCİ BÖLÜM
ESERİN MUHTEVA, ŞEKİL VE DİL ÖZELLİKLERİ**

2.1. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİ	25
2.2. HZ. ALÎ'NİN AHD-NÂME'DE MÂLİK BİN EL-HÂRİS EL-EŞTER'E OLAN EMİR VE NASİHATLERİNDEN BAZILARI	26
2.3. AHD-NÂME-İ ALÎ TERCÜMESİNİN İNCELENMESİ	28

2.3.1. Nüsha Özellikleri	28
2.3.2. Eserin Yazılış Tarihi	29
2.3.3. Eserin Yazılış Sebebi	29
2.3.4. Dil ve İmla Özellikleri	30
2.4. ESERDE GEÇEN AYET VE HADİSLER	33
2.4.1. Ayetler	33
2.4.2. Hadisler	34

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METNİN LATİN HARFLERİNE ÇEVİRİSİ

3.1. METİN TEŞKİLİNDE GÖZETİLEN HUSUSLAR	36
3.2. METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ	37
3.3. METİN	38
SONUÇ	76
SÖZLÜK	78
KAYNAKÇA	114
EK	

KISALTMALAR

b	Bin
Bkz	Bakınız
H	Hicri
Hz	Hazreti
k.v	Kerremallâhu vechehu
M	Miladi
M.R	Mehmet Reşat
mm	Milimetre
D	Doğum
Ö	Ölüm
s	Sayfa No
ss	Sayfadan Sayfaya
TDE	Türk Dili Edebiyatı
TDK	Türk Dil Kurumu
TDV	Türk Diyanet Vakfı
TSMK	Topkapı Sarayı Milli Kütüphanesi
vr	Varak
yy	Yüzyıl

EK

EK: Tıpkıbasım Topkapı Sarayı Müzesi Mehmed Reşad Kitaplığı No:759

GİRİŞ

Hız. Alî İslâm tarihinin ve kültürünün önemli şahsiyetleri arasında yer alır. Küçük yaşta Hız. Muhammed'in hânesine dahil olmasından dolayı Kur'an ve hadis ilmine vâkıf olmuştur. Kendisi ilim ve irfâna olan ilgisinden ve bilgisinden dolayı bazı tasavvuf ehli tarafından "Şâh-ı Evliyâ" olarak kabul edilmiştir. Hız. Peygamber'den hadis rivâyet etmesi ve Kur'an ilmine olan vâkıfiyetinden dolayı "İlim Şehrinin Kapısı" sayılmıştır.

HZ. ALÎ'NİN HAYATI VE ESERLERİ¹

Hayatı

Hız. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib'in dört evladından en küçüğü olan Hız. Alî, miladi 600 yılında Mekke'de dünyaya gelmiştir. Annesi, babasının amca kızı Fâtıma binti Esed'dir. Annesi ve babası tarafından Hâşimî soyuna mensup olan Hız. Alî, Hız. Peygamber'in hanesine çok küçük yaşta dahil olmuştur. "Ebû Tûrâb (toprağın babası)", "Murtaza", "Hayder", "Şâh-ı Merdân (yiğitlerin şâhı)", "Şâh-ı Velâyet (evliyânın şâhı)", "Şîr-i Hudâ (Allah'ın Aslanı)" gibi isimlerle günümüze kadar anılagelmiştir. Çocuk yaşta Hız. Peygamber'in hanesinde kalan Hız. Alî, ilk Müslüman olan ve inanan kişiler arasında yer alır. Hayatının hemen hemen her döneminde Hız. Peygamber ile beraber olan Hız. Alî, Peygamberimizin Mekke'den Medine'ye hicret edeceği zaman geride kalarak müşriklere karşı onu korumuştur. Şöyle ki bir toplantıda Ebû Cehil'in yaptığı bir planla Hız. Peygamber'i öldürmeyi kararlaştırırlar. Hız. Peygamber Hız. Alî'yi yanına çağırarak bu gece Cenab-ı Allah'ın emriyle Mekke'den gideceğini söyler. Böylelikle Peygamberimiz için hicret etmek

¹ Bu kısım yazılırken şu kaynaklardan istifade edilmiştir: Âdem Ceyhan, **Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Vecizeleri**, Öncü Kitap, Ankara, 2006, ss. 45-50; İbrahim Sarıçam, "Hız. Ali'nin Hayatı ve Şahsiyeti", **Hayatı Kişiliği ve Düşünceleriyle Hız. Ali Sempozyumu**, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bursa, 2005, ss. 17-26; Ethem Ruhi Fığlalı ve M. Yaşar Kandemir, "Ali", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 2, İstanbul, 1989, ss. 371-378; Nebi Bozkurt ve Mustafa Sabri Küçükaşçı, "Mekke", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt:28, Ankara, 2003, ss. 572-575; Ceyhan, ss. 55-94; Cem Dilçin, **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 10. Baskı, TDK. Yayınları, Ankara, 2013, s. 489; Ahmet Yaşar Ocak, **Tarihten Teolojiye: İslam İnançlarında Hız. Ali**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2005, ss. 104-136.

artık şart olur. Geride kalan Hz. Alî, ucunda ölüm olsa bile onun yatağında yatarak kendisini siper etmiştir. Ayrıca Hz. Alî, kendisine Hz. Peygamber tarafından bırakılan bazı emanetleri de sahiplerine ulaştırmıştır.

Mekke'den Medine'ye göç edenlere “muhacir”, onlara evlerini, sofralarını açan Medine halkına ise “ensar” denilmiştir. Böylece Hz. Peygamber Mekke ve Medine halkını birbirine kardeş yaparken, Hz. Alî'yi de kendisine kardeş olarak seçmiştir.

Hz. Alî hicret ettikten iki yıl sonra Hz. Peygamber'in kızı Hz. Fatıma ile evlenmiştir. Bu evlilikten üç tane evlâdı olmuştur. Ancak bir tanesi ölü olarak dünyaya geldiği için geriye isimleri Hasan ve Hüseyin olan iki erkek evlâdı kalmıştır. Peygamberimizin soyu Hz. Alî'nin bu iki evlâdından devam etmektedir. Hz. Hasan soyundan gelenlere “şerif”, Hz. Hüseyin soyundan gelenlere ise “seyyid” denilmektedir.

Hz. Fatıma'nın vefâtından sonra evlenen Hz. Alî'nin diğer evliliklerinden de çocukları olmuştur. Hz. Alî, Hz. Peygamber'in peygamberlikten önce ve peygamber olduktan sonra vefât edeceği zamana (M.632) kadar onunla hep beraber olmuştur. Hz. Alî, hem imanı hem de kendisinde bulunan cesaret, dirayet ve zekâsı yönünden Hz. Muhammed'in övgüsüne, iltifatına ve sevgisine mazhar olmuştur. Hz. Peygamber'e yakın olmasından dolayı Kuran ilmini öğrenmiş ve Peygamberimizden en çok hadis nakledenler arasına girmiştir. Hz. Peygamber'in onun için “Ben ilmin şehri (hikmetin evi)yim, Alî onun kapısıdır.”² buyurduğu rivayet edilmiştir. “Evlere kapılarından giriniz.”³ ayet-i kerimesine işaret eden bu hadis-i şerif, ilim tahsil etmek isteyenlerin Hz. Alî'ye gitmesi gerektiğini belirtir.

Hz. Muhammed, Hz. Alî için “Alî bana nispetle bedenimdeki baş gibidir” buyurarak “Alî'yi seven gerçekte beni sever ve Alî'ye buğzeden, gerçekte bana buğzetmiştir.”, “Alî'yi inciten gerçekte beni incitmiştir.” hadisleri ile Hz. Alî'ye olan sevgisini ve yakınlığını dile getirmiştir.

Hz. Alî, Hz. Peygamber'in vasiyeti üzerine cenazesinde bulunarak yıkama ve defin işlemlerini gerçekleştirmiştir. Hz. Peygamber'in vefâtından sonra dört halife dönemi başlamış; Hz. Ebu Bekir ilk halife olduktan sonra onu Hz. Ömer, Hz. Osman ve en son da Hz. Alî takip etmiştir. Kendinden önce gelen halifeler Hz. Ebu Bekir,

² Tirmizi, Menâkıb, 20

³ Bakara 2/189

Hız. Ömer ve Hız. Osman özellikle fikhî meselelerde Hız. Alî'nin görüşüne başvurmuşlardır. Hız. Ömer “Alî olmasa, Ömer helâk olmuştu.” sözüyle Hız. Alî'nin dinî ilimlerde ne kadar söz sahibi olduğunu ifâde eder.

Hız. Alî, halifeliği döneminde birçok sefere katılmıştır. Bunlardan biri, Hız. Osman'ın öldürölmesi ve Şam Vâlisi Muâviye'nin Mısır'ı ele geçirmesi üzerine Hız. Alî'nin harekete geçmesiyle başlar ve sonrasında “Cemel Savaşı”⁴ denilen savaş başgösterir. Hız. Alî bu savaştan galip olarak çıkar. Bu savaştan yaklaşık altı ay sonra Muâviye'ye ait ordu ile Hız. Alî'ye ait ordu “Sıffin”⁵ denilen yerde karşı karşıya gelir. Hız. Alî savaş kazanmak üzere iken karşı tarafın birlikleri oklarının uçlarına Kuran sayfaları takmak suretiyle savaşın bir hakem eşliğinde sonuca varmasını talep ederler. Muâviye ve Hız. Alî kendilerinden birer elçi göndererek antlaşmaya varmak istediklerini bildirirler. Muâviye'nin elçisi Amr ibnü'l-Âs, Hız. Alî'nin ise Ebû Mûsa el-Eş'arî olur. Bu elçiler milâdî 658'de Ezruh'da meseleyi çözüme ulaştırmak için bir araya gelirler. Fakat çözüme ulaşacak olan bu antlaşma, işi daha çok çıkmaza sokar. Muâviye, Suriye halkı tarafından halife ilan edilir. Hız. Alî bu hadiseden sonra “Hâricîler ” diye bilinen isyancı bir grupla savaşarak galip gelir. İsyancıların intikam hırsları bitmediğinden dolayı Hız. Alî Kûfe'de olduğu bir sırada Abdurrahman b. Mülcem tarafından şehit edilir (H. 17-19 Ramazan 40 / M. 24 ocak 661). Hız. Alî, vefât ettiği sırada rivâyet edildiği üzere 58 ya da 63 yaşlarında idi.

Katıldığı Savaşlar

Bedir

Bu savaş Medineli Müslümanlar ile Mekkeli müşrikler arasında olmuştur. Bedir mevkiinde 15 Mart 624 yılında meydana gelen bu savaş, Hız. Alî ve inananların müşriklere galebesiyle sonuçlanmıştır.

⁴ Miladi 08 aralık 656

⁵ Bu savaş, M. Mayıs-Temmuz 657 tarihlerinde yaklaşık 3 ay sürmüştür. En büyük muharebe ise 26-28 Temmuz 657'de yaşanmıştır.

Uhud

Bedir'deki yenilginin intikamını almak isteyen Mekkeli müşriklerle 625 yılında savaşa girilmiş, Ebû Süfyan komutasındaki 3000 kişilik bir ordu Mekke'den Medine'ye Uhud Dağı'nın olduğu yere gelmişlerdir. Hz. Muhammed komutasındaki 700 kişilik ordu da Uhud'a gelir. Ayneyn Tepesi denilen yere Peygamberimiz tarafından 50 okçu yerleştirilir. Bu okçulara yerlerini terketmemeleri noktasında tenbihde bulunulmuş ise de onlar savaşın kazanıldığını düşünerek yerlerini bırakmışlardır. Böylelikle bu savaşta Müslümanlar yenilgiye uğramışlardır. Hz. Alî bu savaşta büyük kahramanlık göstererek hicretin dördüncü yılı olan rebiyülevvelde Benî Nadir kabilesinin üzerine gidilirken sancağı Hz. Alî taşımış ve bu savaşa öncülük etmiştir.

Hendek

Hicretin beşinci yılına gelen 3-24 Ocak 627 tarihleri arasında Hendek Savaşı olmuştur. Hz. Alî ve Müslümanların galip geldiği bu savaş, Mekkeli müşriklerin cesâret, dirâyet ve zekâ karşısında mağlûbiyetleriyle sonuçlanmıştır. Medine'nin çeşitli yerlerine kazılan hendeklerle savunma yapılmış ve Mekkeliler bu savaşta geri çekilmek zorunda kalmışlardır.

Hudeybiye

Hz. Peygamber hicretin altıncı yılı zilkâde ayında umre vazifesini yapmak üzere yaklaşık 1500 sahabe ile Mekke'ye gelir. Bu sırada Kureyşliler Müslümanları Mekke'ye sokmama niyetindedirler. Bunun için Halid bin Velid ve İkrime b. Ebû Cehl görevlendirilmiştir. Mekke girişleri tutulmuştur. Bunun üzerine Hz. Peygamber Mekke'de bulunan Hudeybiye'ye gelir. Kureyş halkı Müslümanların Hz. Peygamber yanında dimdik durduklarını görünce antlaşmaya gitmek isterler. Aralarında on yıl süreli bir barış antlaşması imzalanır. Bu antlaşma şartlarını Hz. Peygamber, Hz. Alî'ye yazdırır.

Hayber

Hız. Peygamber hicretin yedinci yılında Müslüman ticaret yollarının Hayber’de bulunan Yahudiler tarafından engellenmeye çalışıldığını öğrenince Hayber’e gitmeye karar verir. Kaleleriyle meşhur olan Hayber’in kuşatması bir buçuk ay sürer. Kuşatmada sancak önce Hız. Ebû Bekir’e verilir, fethedilemez. Sonra Hız. Ömer’e verilir. Fakat oda muvaffakiyet sağlayamaz. Bunun üzerine Allah Resûlü sancağı Hız. Alî’ye verir. Yahudiler burada yenilgiye uğrarlar.

Mekke’nin Fethi

Hız. Peygamber hicretin sekizinci yılında yapmış olduğı Hudeybiye Antlaşmasının Kureyş halkı tarafından tanınmamasına ve Huzâa kabilesinden olan kişilerin öldürölmesi üzerine Mekke’ye girmeye karar verir. Hız. Peygamber kan dökölmemesi için sefer hazırlıklarının gizlenmesini ister. Mekke ve Medine arasında bulunan önemli geçiş yerlerine nöbetçiler yerleştirmek suretiyle Mekke’ye giriş yasaklanır. Sefer hazırlıkları Hâtıb b. Ebû Beltea aracılığıyla Kureyşlilere haber verileceğı esnada Hız. Alî tarafından engellenir. On bin kişilik İslâm ordusu karşısında telaşa kapılan Kureyşliler, Ebû Süfyân’ı antlaşma yapması için Hız. Peygamber’in yanına gönderirler. Ebû Süfyân bu görüşmeden Müslüman olarak geri döner. Mekke halkına İslamiyet’i kabul ettiğini söylemesi bir anlamda Mekke’nin teslim olmasıdır. Hız. Peygamber ordu komutanlarına mecbur kalmadıkça savaşmamaları gerektiğini söyler. Bu konu hakkında farklı farklı rivayetler olsa da 11 Ocak 630 yılında Mekke’ye girilir. Mekke’lilere umûmî af ilan eden Hız. Peygamber, silahların bırakılmasını ve esir alınanların canlarının korunacağını bildirir. Mekke’ye giren Allah Resulü iki rekat namaz kılar ve Bilâl-i Habeşî Kâbe’de ezan okur. Mekkeliler Hız. Peygamber’e bağılılıklarını bildirerek Müslüman olurlar.

Huneyn Savaşı

Mekke'nin fethinden on yedi gün sonra 12.000 askerle yola çıkan Hz. Peygamber, 1 Şubat 630 tarihinde Hevâzin kabilesiyle karşı karşıya gelir. Bu savaşta Hz. Alî, Hevâzin kabilesinin başındaki kişiyi öldürerek onları hezimete uğratmıştır.

Şahsiyeti

Küçük yaştan itibaren Hz. Peygamber'in yanında olan Hz. Alî, 10-12 yaşlarında İslamiyeti kabul etmiştir. Hz. Peygamber'in yanında büyüyen Hz. Alî ona vahiy kâtipliği de yapmıştır. Kuran ve sünnet ilmini iyi bilen sahabeler arasında yer alır. Müslümanlar arasında güler yüzlü, takva sahibi, fedâkâr, şefkatli, cesâretli, ihlâslı ve yüksek ahlâkî özelliklere sahip olarak bilinen Hz. Alî, savaşlarda göstermiş olduğu kahramanlıklarıyla da bilinmektedir. Hz. Ömer "En isabetli hüküm verenimiz Alî idi." diyerek Hz. Alî'nin fikhî konulardaki bilgisinin ne kadar derin olduğuna işaret eder. Söylediğini yaşayan, yaşadığını söyleyen Hz. Alî, her ne sebeple olursa olsun halka nasihat veren bir kişinin onu önce kendisinin yapması gerektiğini ifade eder. Güzel Kuran-ı Kerim okuduğu bilinen Hz. Alî'nin Hz. Peygamber'den 586 hadis rivayet ettiği bilinmektedir. Adaleti ile bilinen Hz. Alî, Mâlik el-Eşter'e yazdığı ahd-nâmede, tebâsında bulunan Müslüman ya da gayr-i müslim olanlara eşit davranılması, adaletle ve hilmle halka muamele etmesi üzerine tavsiyelerde bulunur. Güzel konuşan ve güzel yazan Hz. Alî, hattatların piri olarak kabul edilir. Hz. Alî çocukluğunda hiç puta tapmadığından dolayı "Kerremallâhu vechehu (k.v)" duasıyla anılmıştır.

Eserleri⁶

Manzum eserler

1- Dîvânu Emîri'l-mü'minîn Alî bin Ebî Tâlib

Hz. Alî'ye ait olduğu düşünülen şiirler, hicri 2. yy.'dan itibaren kitap haline getirilmeye başlanmıştır. Hz. Alî Dîvânı Mısır, İran ve Hindistan'da birçok defa basılmıştır. Örneğin İbn Sa'd (H.160-230/M.777-845) et-Tabakâtü'l-kübrâ adlı eserinde, İbn Kuteybe (Ö. H.276/M.889) Uyûnü'l-ahbâr adlı eserinde Hz. Alî'ye ait şiir ve vecizelere yer vermişlerdir. Yüzyıllar içinde ilim adamları tarafından Hz. Alî'ye ait olduğu düşünülen şiirler derlenip bir araya getirilmiştir. 15. yy. Fars ilim adamlarından Kâdî Mîr Hüseyin bin Muînüddîn el-Meybudî (Ö. H.909/M.1503?) Hz. Alî Dîvânı'nı H.890/M.1485 yılında "Şerh-i Dîvân-ı Alî İbn Ebî Tâlib" adıyla şerh etmiştir. Yine Müstakimzâde Sâdeddin Süleyman Efendi, H.1200/M.1785 yılında Hz. Alî Dîvânı Şerhi adlı eserini yazmıştır.

Şemseddin Sami de Hz. Alî'ye ait olduğu düşünülen dîvândan seçmiş olduğu 403 beyiti Türkçeye mensur olarak çevirmiştir.

2- Urcûze

Hz. Alî Dîvânı'nın içinde yer alan Urcûze, 252 beyitten oluşan manzum bir eserdir. Hz. Alî'nin Kûfe'de yazmış olduğu söylenen bu eser, Allah'ın ism-i azâmından altı ismi içine alır (Ferd, Hayy, Kayyûm, Hakem, Adl, Kuddüs). Eser bazı gaybî hadiseleri de bildirmesi açısından önem taşır.

3- Kasîdetü'l-Celcelûtiye

Hz. Alî'ye ait olduğu düşünülen bu eser, 122 beyitten meydana gelmiştir. Eşi benzeri olmayan güzellikte anlamına gelen ve Süryanice bir kelime olan, "Celcelût", eserin içinde tekrar edilmesinden dolayı kasideye "Celcelûtiye" adı verilmiştir.

⁶ Bu eserler hakkında daha fazla bilgi için bk. Âdem Ceyhan, **Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Vecizeleri**, Öncü Kitap, Ankara, 2006, s. 55-94.

Allah'ın isimlerinin ve Kur'an surelerinin yer aldığı eser, tıpkı Hz. Alî'nin Urcûze eserinde olduğu gibi birtakım gaybî hadiselerle işaret eder. Eser, İmâm Gazâlî gibi âlim zatlar tarafından şerh edilmiştir. Türkçe olarak ise 19. yy. âlimlerinden Niğdeli Osman b. Ahmet Fertekî tarafından şerh edilmiştir.

4- Kasîdetü'z-Zeynebiyye

Hız. Alî'nin 61 beyitten oluşan bu eseri dinî ve dünyevî birtakım öğütleri içerir. Eser, adını ilk beyitte yer alan Zeynep isminden almıştır. İbnü'l-emin Ahmed İzzet tarafından "Akîde-i Edebîyye Tercüme-i Kâsîde-i Zeynebiyye" adıyla mensur olarak Türkçeye çevrilmiştir. Mütercim sadece neşretmek yerine bu metinden herkesin istifade edebilmesi için her bir beyit altına onların Türkçe tercümelerini de yazmıştır.

5- Mu'ammeyât-ı 'Alî Kerremallâhu Vechehu

Belli kurallara uyularak yapılan, çözümünü de bu kurallara göre olan bilmecelele "muamma" adı verilmiştir. Bu bilmecelelerin çözümünde bir insan adı ortaya çıkar. Muamma hem manzum hem de mensur eserlerde kullanılmıştır. Hız. Alî'ye isnat edilen bu eser, onun nükteyi seven bir kişi olduğu bilindiğinden muamma tarzında eser de verebileceğini düşündürmektedir.

Mensur eserler

1- Sahîfetu 'Alî bin Ebî Tâlib

Hız. Peygamber zamanında yazılan bu eser bir hadis sahifesidir. Bu sahifede düşman elinde bulunan esirlerin nasıl kurtarılması gerektiği, kâfir için bir Müslümanın katledilemeyeceği gibi konular nakledilir.

2- Musnedu ‘Alî

Hz. Alî’nin, Hz. Peygamber’den hadis rivayet etmiş olduğu altı kitaptan biri olup İmam Nesâî (H. 215-303 / M. 830-915) tarafından kitap haline getirilmiştir.

3- Nehcü’l-belâga

Bu eser belâgatin yolu anlamında olup Şerif Râdî Muhammed b. Hüseyin (H.359-406/M.969-1115) tarafından kitap haline getirilmiştir. Nehcü’l-belâga, Hz. Alî’nin mensur olarak kaleme aldığı en hacimli ve en önemli eseridir. Hz. Alî’ye nisbet edilen bu eserde vecizli sözler, mektuplar ve vasiyetnâmeler bulunmaktadır. Ehl-i sünnetçe beğenilen bu eser, yakın tarihimizin ilim insanlarından Nâmık Kemâl, Fransız yazar Ernest Renan ve Mehmet Âkif’in de beğenisini kazanmıştır. Şiiler tarafından birçok defa şerh edilen eser, Osmanlı alimlerince ise sınırlı sayıda şerh edildiği görülür. Kıvâmeddîn Yusuf b. Hasan (Ö. H.918-922/M.1512-1516) ve Fahreddîn Râzî (H. 543?-606/M. 1149?-1210) bu eseri şerh edenlerden bazılarıdır.

4- Ahd-nâme-i Alî

Hz. Alî’nin Mısır Vâlisi Mâlik b. el-Hâris el-Eşter’e (Ö. H.37/ M.657) yazmış olduğu rivayet edilen bu eser, hem tek başına hem de bir diğer eseri sayılan Nehcü’l-belâga’da yer alır. Türkçeye defalarca çevrilen eser, siyasetnâme türünün örnekleri arasında yer alır.

5- Ecvibetu Alî bin Ebî Tâlib li-Es’ileti Kümeyl bin Ziyâd

Hacimsiz sayılabilecek birkaç sayfadan meydana gelen bu eser, “Hakikât Nedir?” sorusuna cevap bulabilmek için yazılmıştır. Eserin Arapça ve Türkçe tercümeleri bulunur.

6- Miftâhu'l-felâh ve Mısbâhu'n-necâh

Hız. Alî'den rivâyet edilen bazı duâları içeren bu eser, Sultan II. Selim zamanında Arapçaya daha sonra da Türkçeye çevrilmiştir.

7- El-Hırz

Hız. Alî'ye nisbet edilen bir duâ kitabıdır. Seyyid Ahmed Efendi tarafından (H.934-986/M.1527-1578) “Şerhu Hırz-ı Hazret-i Alî” adıyla Türkçeye tercüme edilmiştir.

8- El-Cefr el-Câmi'a (Kitâbü'l-cefr)

Cefr ya da cifr olarak kullanılan bu kelime “yetişmiş kuzu, oğlak” anlamına gelmektedir. Cifrin sadece İslâm geleneğine ait bir ilim olmadığını, önceki peygamberlerin de bu konu hakkında görüş beyan etmelerinden anlamaktayız. Kimi âlim ve şâirler tarafından tasdik edilip doğruluğu kabul edilen bu ilim, kimileri tarafından ise kabul görmemiştir.

9- El-Emsile

Müellifinin tam olarak bilinmemesinin yanında, Hız. Alî tarafından yazıldığı düşünülen bir gramer kitabıdır.

10- Hız. Alî'nin Elifsiz Bir Hutbesi (Hutbe-i Mûnika)

Hız. Alî'nin bulunduğu bir ortamda Arap alfabesinde en çok kullanılan harfin hangisi olduğu sorulur. Karşılığında elif cevabı verilir. Bunu üzerine Hız. Alî içinde hiç elif harfi olmayan ve önceden tasarlamadığı bir konuşma yapar. Hız. Alî, “Hutbe-i Mûnika” (hoşa giden güzel hutbe) adı verilen bu konuşma ile içerisinde hiç elif kullanılmadan da bir hutbe okunabileceğini gösterir. Aslında bunun ismi “hazf”

sanatıdır. Farsçadan Türkçeye tercüme edilen bu eser, Mahmud Şükrü tarafından dilimize çevrilmiştir.

11- Emsâl-i ‘Alî

Hulefâ-yı Râşidinden olan Hz. Ebû Bekir, Hz. Ömer, Hz. Osman ve Hz. Alî’ye ait olan sözlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelmiş bir eserdir. Bu sözlerin tam olarak ne zaman ve kim tarafından bir araya getirildiği ise bilinmemektedir. Ancak yakınları tarafından kaybolmaması için kayıt altına alınan eserler olduğu bilinmektedir. Hz. Alî’ye ait olduğu düşünülen sözleri ilk derleyenlerden biri Câhız (Ö. H. 255-869)dır. Bunu “Mie Kelime” adı altında toplamıştır. Kâtip Reşid Vatvat diye bilinen yazar, Hz. Osman’ın bu yüz sözünü toplayıp Türkçeye tercüme etmiştir.

AHD-NÂME HAKKINDA GENEL BİLGİ⁷

Ahd-nâme nedir?

Ahd-nâme kelime anlamı olarak “söz vermek, yemin etmek, himâyesine almak, vasiyet etmek” demektir. Kelime Arapça “ahid” ve Farsça “nâme” sözcüklerinin bir araya gelmesinden oluşmuştur. Çoğunlukla taraflar arasındaki antlaşmalar için kullanılır. Ahd-nâmeler, antlaşma koşullarını ve tarafların imzasını taşıyan belgelerdir. Zaman zaman da ahd-nâmelere “emirnâme” dendiği görülmektedir.

İslâm Tarihinde Ahd-nâme

Arapça kaynaklarda genellikle ahid olarak kullanılan bu kelime iki devlet arasında barış antlaşması için yapılan yazılı metinlerdir. Ayrıca halifenin vâililer ve kadılar tarafından uyulmasını istediği tâyin kararları ve değişik konular üzerine emirlerini ihtivâ eden yazılı metinlerine de denilmektedir.

Kelimenin “himâyesine almak” anlamına gelen kullanım şekli sadece gayr-i müslimlerle alakalıdır. Bir İslâm ülkesinde ikâmet eden gayr-i müslimlerin can, mal, namus ve din güvenliği ve benzeri tüm haklarının Allah ve Resulünün himâyesi altına alındığını belirtir. Ahd-nâmeler, tüm bu hakların garanti altına alındığını temin eden yazılı belgelerdir. Ayrıca bir şahsa halife ya da vâililer tarafından tanınan bazı hak ve görevleri içeren yazılı metinlere de ahd-nâme denilmiştir.

⁷ Ahd-nâme hakkında genel bilgi yazılırken şu kaynaklardan yararlanılmıştır: Mustafa Fayda, “Ahidnâme”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 1, İstanbul, 1988, ss. 535-536; Büşra Aktaş Kütükçü, **Osmanlı Diplomatiğinde Ahidname Formunun Doğuşu Ve Gelişimi (XIV-XVI.Yüzyıllar)**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2022, ss. 7-9; Ferit Devellioğlu, **Osmanlıca-Türkçe Lügat**, Ankara, 1963, s. 20; Adem Ceyhan ve İlyas Kayaokay, “Hz. Ali’nin Mısır Vâlisi’ne Nasihatları: Ahd-nâme-i Emîr’l-Mü’minîn İmâm Ali”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 21, İstanbul, 2018, ss. 49-84; Ceyhan, ss. 80-82; Meryem Kaçan, **XVI. Ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahidnâmeleri**, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1995, ss. 7-9; İsmail Avcı, “Hikmetle Hükümet Etmek: Hüseyin Şevket’in Hz. Ali’den Yaptığı Manzum Ahidname Tercümesi”, **Türk Kültürü Ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı: 74, Ankara, 2015, ss. 151-169; Hasan Hüseyin Adaloğlu, “Siyâsetnâme”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 37, İstanbul, 2009, ss. 304-306.

İslâm tarihinde ilk ahd-nâme Hz. Ebû Bekir tarafından yazılmıştır. Bu ahd-nâme, Hz. Ebû Bekir'in kendisinden sonra Hz. Ömer'in halife olması ile ilgili vasiyetini içeren ahd-nâmedir. İlk örneği teşkil eden bu ahd-nâme, kendinden sonra gelecek ahd-nâmelerin nasıl olması gerektiğine dair bir örnek oluşturmaktadır. Besmele ile başlayıp vasiyetin ardından selâm ile sona erer. İslâm tarihinde yapılan bu ilk ahd-nâme, Hz. Ebû Bekir'in mührünü taşımaktadır.

Zaman içinde İslâm devletlerinde veliaht atamaları için düzenlenen ahd-nâmelerde şekil ve üslûp değişiklikleri görülmüştür. Bazılarında besmeleden sonra halife ve veliahtının isim ve lakabı, daha sonra ise hamdele ve vasiyet yer alırken bazılarında ise besmeleden sonra hamdele, daha sonra ise halife ve veliahtın isim ve lakabı ile vasiyet bulunur. Ancak değişmeyen tek şey ahd-nâmenin besmele ile başlamasıdır. Sonunda ise halifenin kendi el yazısı ile yazdığı veliahtın halifeliği kabulünü ve şahitleri belirten bir bölüm yer alır.

Yine vâli, kadı, kumandan ve memurlar için yazılan ahd-nâmeler de zaman içerisinde değişikliğe uğramıştır. Bu ahd-nâme türlerinin ilk örnekleri Hz. Peygamber ve Hulefâ-yı Râşidîn döneminde görülmektedir. Bu örnekler arasında Hz. Peygamber'in Yemen'e vâli olarak göndermiş olduğu Muâz b. Cebel ve Amr b. Hazm'a ve yine Hz. Ömer'in kaza işleri ile ilgili Ebû Mûsâ el- Eş'ari'yi tâyin etmesine ve ayrıca Hz. Alî'nin Eşter en-Nehaî'yi Mısır'a vâli tâyin etmesine dair yazılmış olan ahd-nâmeler yer alır. Bunun yanında Hz. Ebû Bekir'in ve Hz. Osman'ın da çeşitli sebeplerle vâlilere ve ordu kumandanlarına göndermiş oldukları ahd-nâmeler vardır.

İslâm devletleri sınırları içerisinde yaşayan diğer kitap ehli için olan ahd-nâmeler de bulunur. Bu ahd-nâmeler arasında Hz. Peygamber'in gayri müslimler için yazmış olduğu ilk ahd-nâmeler, hicri 9. yıldan sonraki döneme aittir. Bu döneme ait en iyi örneklerden biri Hz. Peygamberin Eyle hâkimi Yuhanna ile Erzuh ve Maknâ halkına verdiği ahd-nâmelerdir. Diğer bazı ahd-nâmeler ise Hz. Ömer'in Kudüs, Hâlid b. Velîd'in Dımaşk ve Amr b. As'ın Mısır halkına verdikleri ahd-nâmelerdir.

İslâmiyet döneminde Hz. Peygamber'in kişi ve topluluklar için yazmış olduğu ahd-nâmeler de vardır. Bu ahd-nâmelerde meyve ağaçlarının kesilmesinden, hayvanların otlatılmasına, madenlerin kullanılmasına ve İrem'in hangi kabileye ait olduğuna varıncaya kadar çeşitli konular yer almaktadır.

Hız. Peygamber ve Hulefâ-yı Râşidîn'in yazmış oldukları bu ahd-nâmeler ilk örnekler olması sebebiyle oldukça önemlidir.

Türk Tarihinde Ahd-nâme

Osmanlı Devleti'nin kuruluşundan itibaren yabancı devletlerle bütün ticari faaliyetlerin kurallarını belirlemek için yapılan antlaşmalardır. Bu antlaşmalar yabancı devletlere verilen ayrıcalıkları ve barış antlaşmalarını içermesi bakımından önem taşımaktadır. Bu ahd-nâmelerin tamamı şeyhülislâmın, islâm hukukunun esaslarına dayanarak aldığı fetvalara göre verilmiş belgelerdir.

Osmanlı Devleti'nde ahd-nâmeler Allah'ın adı, Hız. Peygamberin ve dört halifenin isimlerinin zikredildiği ve daha sonra da Allah'ın yardımı ile Hız. Peygamberin şefaatinin talep edildiği bir giriş ile başlar. Bu girişten sonra padişahın tuğrası ve padişahın sıfatlarının yer aldığı unvan denilen kısma geçilir. Unvan kısmından sonra ahd-nâmenin hangi sebeple yazıldığı ve hangi şartları içerdiğine dair bir bölüm yer alır.

Ahd-nâme Türleri

Ahd-nâmeler içerdikleri konu yönünden iki bölümde incelenir. Birincisi sulh ahd-nâmesi, ikincisi ise ticaret ahd-nâmesidir.

Sulh ahd-nâmeleri, savaşın bitmesiyle her iki tarafın savaş sonunda şartları kabul ettiklerini gösteren yazılı antlaşmalardır. İçerisinde ahd-nâmenin kaç maddeden oluştuğu ve hangi tarihler arasında geçerli olacağı gibi bilgiler yer alır. Bu ahd-nâmelerde yıkılan binaların yeniden yapım ve tamirinin kime ait olacağı, savaş esirlerinin durumu ve iadesi, hangi tarafın ne kadar tazminat ödemesi gerektiğinin belirtildiği gibi ayrıca kiliselerin muhafazası, inşası ve tamiri hakkında bilgi içeren dini konular da yer almaktadır.

Ticari ahd-nâmeler, ticari hakları ve ayrıcalıkları içeren şahsın hukukunu, konsoloslara ve elçilere verilen hakları ve Osmanlı ülkesinde müste'men denilen ecnebi tüccarların kara ve deniz yoluyla yapacak oldukları ticari ilişkilerin tümünü

kapsayan yazılı antlaşmalardır. Ayrıca alınacak olan gümrük vergileri de bu ahd-nâmelerde yer almaktadır.

Osmanlı Devleti'nde 19. yüzyıla kadar sulh antlaşmaları ya da ticari ayrıcalıklar olarak belirtilen hususlar, ahd-nâme adıyla anılırlardı. Bu, zamanla tek taraflı ayrıcalık özelliğini kaybederek karşılıklı yapılan muahede özelliği kazanmıştır. Yine bu ahd-nâmelerde başta padişah tuğrası yer alırken dîbâcenin sonuna doğru ahd-nâme kelimesi muahede olarak değişikliğe uğramıştır. Böylece Avrupa hükümdarları Osmanlı padişahları ile eşit sayılmışlardır.

Çalışmamıza konu olan Ahd-nâme-i Hz. Alî adlı eser, ahd-nâme türleri arasına dahil edilemez. Sadece isim benzerliğinden ibaret olan bu eseri siyâset-nâme türüne dahil etmek daha doğru olur. O nedenle burada siyâset-nâme hakkında da kısa bir bilgi vermenin yararlı olacağını düşünmekteyiz.

Siyâset-nâme

Devlet idâresinde bulunan kişilerin, devleti yönetirken nelere dikkat etmeleri gerektiğine dair bilgi veren kitap ya da bu kitapların bir araya gelmesiyle oluşan eserlere verilen addır. Bu eserlere devlet başkanları için yazılmış ise “nasîhâtü'l-mülûk, âdâbü'l-mülûk, ahlâku'l-mülûk” gibi isimler verilmiştir. Eğer vezir, emîr veya devlet adamlarına yazılmış ise “nasîhâtü'l-vüzerâ, tuhfetü'l-vüzerâ, mir'âtü'l-vüzerâ” diye adlandırılmıştır..

Bu siyâset-nâmelerde devlet başkanlarının devleti yönetirken hangi ilkelere uyması gerektiği, devlete başkan tâyin edilen kişide bulunması gereken özellikler yer alır. Bir çok konuyu içinde barındıran siyâset-nâmeler, devlet görevlilerinin tâyinleri, devletler arası ilişkiler, idâre ettiği halka karşı sorumluluklar, devletin sağlam temeller üzerine kurulup ayakta kalabilmesi için yapılması gerekenleri bildirir. Bunları anlatırken bazen ayet bazen hadis bazen de halifelerin, hükümdarların ve sultanların söz ve davranışlarına yer verilir.

Hicretin ilk yıllarından itibaren devlet idâresinde bulunan kişilere öğüt ve tavsiyelerde bulunan siyâset-nâme türünde eserler yazılmıştır. Hazreti Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidîn dönemi başta olmak üzere çeşitli devirlerde değişik topluluklar tarafından bu tür eserler kaleme alınmıştır. Bizim çalışmamızda Hz. Alî'nin Mısır

Vâlisi Eşter'e gönderdiği rivâyet edilen eser siyâset-nâme türüne dahil edilebilir. İslâm tarihindeki siyâset-nâme türünün ilk örneği sayılmaktadır.

Ahd-nâme-i Hz. Alî'nin Türkçeye Yapılan Tercümeleri

Hz. Alî'nin Mısır Vâlisi Mâlik b. el-Hâris el-Eşter'e (Ö. H.37/ M.657) yazmış olduğu rivayet edilen Ahd-nâme'nin Türkçeye yapılmış çeşitli tercümeleri bulunmaktadır. Bu tercümelerde dikkati çeken durum onların genellikle 19. asırdan itibaren kaleme alınmış olmalarıdır. Ahd-nâme-i Alî'nin Türkçeye yapılan tercümeleri şunlardır:

- 1- Seyyid Mehmed el-Feyyumî el-Buldânî H.1242/M.1826 yılında Türkçeye çevirmiştir. Bir nüshası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı O. Ergin Yazmaları, nr. 259'da bulunmaktadır.
- 2- Selanik vâlisi olan Hüseyin Hüsnî (Ö. H.1294/M.1877), Sultan Abdülaziz'e takdim etmek için Hz. Alî'ye ait olan ahd-nâmeyi "Terceme-i Ahd-i Azîz" adı altında Türkçeye tercüme etmiştir. Millet Ktp. Şer'îyye, nr. 632'de kayıtlıdır.
- 3- Mehmed Celâleddîn tarafından (Osman Salâhaddin el-Mevlevî'nin oğlu) Babasının vefatından sonra (H.1304/M.1886 yılında) "Şerh-i Ahd-nâme-i Alî Kerrema'llâhu Vechehu" adıyla İstanbul'da bastırmıştır.
- 4- Abdülganî Senî (M.1871-1951) tarafından "Minhâc-ı Hikmet-i İdâre-i Ahd-nâme-i İmâm Alî" Türkçeye tercüme edilmiştir.

5- Münşi⁸ mahlaslı bir mütercim eseri nesir tarzında Türkçeye çevirmiştir. Eserin yazma nüshalarından birisi Medine'deki Melik Abdülaziz Kütüphanesinde bulunmaktadır.

⁸ Ceyhan ve Kayaokay, Münşi mahlaslı bu şâirin Medine'de bir müddet şeyhü'l-haremlik yapmış olan 16. asır şâiri Akhisarlı Mehmed Münşi Efendi olabileceğini belirtmektedir. bkz. Ceyhan ve Kayaokay, s. 53.

6- Yenişehirli Hüseyin Şevket Efendi (D. H.1286/M. 1869-70) tarafından 19. asırda kaleme alınan “Ahd-nâme Tercümesi” manzum olarak yazıldığı bilinen tek ahd-nâme tercümesidir.⁹

7- Âdem Ceyhan ve İlyas Kayaokay’ın 2018 yılında çalıştıkları 16. asırda yazıldığı düşünülen “Ahd-nâme-i Emîrü’l-Mü’minîn İmâm Alî” adlı eserin mütercimi belli değildir. Türkiye ve yurt dışında birkaç nüshası bulunmaktadır.¹⁰

8- Mehmet Âkif de (M.1873-1936) Ahd-nâme adlı eseri Türkçeye çevirenler arasındadır.

9- Bunlardan başka tezimizin konusu olan Osman Salahaddin Dede’nin tercümesi bulunmaktadır.

⁹ Daha fazla bilgi için bkz. Avcı, ss. 151-169

¹⁰ Daha fazla bilgi için bkz. Ceyhan ve Kayaokay, ss. 49-84

BİRİNCİ BÖLÜM

OSMAN SALÂHADDİN EL-MEVLEVÎ

1.1. HAYATI

Yenikapı Mevlevîhânesi postnişitlerinden olan Osman Salâhaddîn Dede¹¹, 1235 Cemâziye'l-evvel (M.1820) tarihinde dünyaya gelmiştir.¹² Babası Seyyid

Abdûlbâki Nâsır Dede Efendi'dir. Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhlerinden olan Abdûlbâki Nâsır Dede H.1236/M.1820 senesinde vefat etmiştir. Abdûlbâki Nâsır Dede'nin vefatından sonra yerine oğlu Recep Hüseyin Hüsnü Dede gelmiştir. Recep Hüseyin Hüsnü Dede babasından devraldığı bu vazifenin dokuz yıl boyunca hakkını vermeye çalışmış, kendine gelip başvuranların kalplerini kazanmıştır. Oğlu Recep

Hüseyin Hüsnü Dede, H.1245/M.1829 yılında genç denilebilecek bir yaşta vefat etmesinden sonra şeyhlik vazifesi Osman Salâhaddîn Dede'nin amcası Seyyid Nasır Dede'nin kardeşi Abdurrahim Efendi'ye verilmiştir.¹³ Şeyhliğin Abdurrahim Efendi'ye geçmesinden sonra bu dergâhın çilekeşlerinden biri olan Beşiktaş Tekkesi şeyhi Kadri Dede ile beraber ser-tabbah (aşçıbaşı) Mehmet Dede dergâha devam eden bazı hanımları özellikle Osman Salâhaddîn Dede'nin annesini, Kılıç Alı mahallesinde bulunan bir eve taşımıştır. Osman Salâhaddîn Dede bu evde yaklaşık iki sene yaşamıştır. Amcası Şeyh Abdurrahim Efendi'nin ölümüne kadar burada Şeyh Kadri Efendi'nin gözetiminde bulunmuştur.¹⁴

¹¹ Mehmet Ziya, **Yenikapı Mevlevîhânesi**, neşreden. Yavuz Senemoğlu, Kervan Kitapçılık, İstanbul, 1913, s. 169.

¹² Hüseyin Vassaf, **Sefine-i Evliya**, neşreden. Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz, Çalış Ofset, Cilt: 5, İstanbul, 2006, s. 240.

¹³ Ziya, s. 170.

¹⁴ Âdem Ceyhan ve Fatma Şükran Elgeren, "Osman Selahaddin el-Mevlevî'ye Ait Olduğu Sanılan Bir Eser: Nesrû'l-leâlî Tercümesi", **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 18, İstanbul, 2017, s. 32.

Osman Salâhaddîn Dede ilk eğitimini dergâhın sokağında bulunan Mahmut Ağa isimli sıbyan mektebinde (ilkokul) almıştır.¹⁵ Abdurrahim Efendi kısa denilebilecek iki yıllık şeyhlik vazifesinden (H.1244/M.1828) sonra vefat etmesiyle boşalan bu makama Konya Mevlânâ Dergâhı postnişi Mehmet Said Hemdem Çelebi, daha 11 yaşına yeni girmiş olan Osman Salâhaddîn Efendi'ye şeyhlik vazifesini tebliğ etmiştir.¹⁶

Osman Salâhaddîn Efendi'nin yaşının küçük olmasından dolayı kendisine yol yöntem göstermesi ve manevi olarak yol almasına yardımcı olması için Yenikapı dervişlerinden Halvetî tarikatı şeyhlerinden Ümmi Sinan Dergâhı şeyhi Mehmet Sadık Dede aşçıbaşılık hizmeti yapmak ve Osman Salâhaddîn Efendi'ye şeyhlik vazifesini hakkıyla yapması için mürebbi ve vekil tâyin edilmiştir.¹⁷

Mehmet Sadık Dede ciddi, ağır başlı ve kâmil bir zât olduğundan genç yaşta olan Osman Salâhaddîn Dede'nin hem fikir dünyasının hem de manevî hayatının gelişiminde katkıda bulunmuştur. Şeyhlik vazifesine giden yolda Osman Salâhaddîn Dede ilme dair ilk bilgileri mevlevîhâne kapısındaki Mahmut Efendi'den alarak mantık bahsine kadar okumuştur. Daha sonra herkes tarafından Evliya Hoca olarak tanınan zâttan tefsir, fıkıh, hadis dersleri almıştır. Mesnevîhan Eyüplü Hoca Hüsâmettin Efendi'den de mesnevî okuyan ve hocaefendinin en sadık öğrencilerinden biri olan Osman Dede, H.1275/M.1858 tarihlerinde eğitimini tamamlayarak Fatih ve Beyazıd camilerinin âlim hocalarının bulunduğu bir ortamda icâzet almıştır. Bu icazetten sonra Osman Dede, Fusûsu'l-hikem¹⁸ dersini okutarak başarılı olanlara ve okumayı tamamlayanlara icâzet vermiştir.¹⁹

Osman Salâhaddîn Dede bu icâzetden sonra Yenikapı Mevlevîhânesi'nde uzun yıllar mesnevî dersleri vermiştir. Osman Dede, siyasi çevrelerle kurduğu ilişki sonucu Yenikapı Mevlevîhânesi'ni özgür düşüncenin konuşulup tartışılabilen bir yer haline getirmiştir.²⁰

¹⁵ Ziya, ss. 170-171.

¹⁶ Ceyhan ve Elgeren, s. 32.

¹⁷ Ziya, s. 171.

¹⁸ Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin (ö. 638/1240) bütün fikirlerinin özeti sayılan temel eseri.

¹⁹ Ziya, ss. 172-173.

²⁰ Mustafa Erdoğan, "Kütahya'dan İstanbul'a Uzanan İrfan Köprüsü; Seyyid Ebûbekir Dede ve Ahfâdi", **İstanbul Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 7, s. 113.

Osman Salâhaddîn Dede'nin, Attar Hacı Tâhir Efendi kızı Münire Hanım'la evlenmesinden sonra üç evlâdı olmuştur. Bunların ikisi erkek, biri kızdır. Erkek evlâtları Mehmet Kemalettin ve Mehmet Celalettin, kızı Fatma Aliye'dir.²¹

Osman Salâhaddîn Dede, aynı zamanda Meclis-i Meşayih adlı kuruluşun ilk başkanlığını yapan kişidir.²² Tarikat ve tekkeleri kontrol altına almak isteyen devlet, yeniçeri teşkilatının yıkılmasından kırk yıl sonra Meclis-i Meşayih adlı kuruluşu inşa etmiştir. Bu yapı Cumhuriyet dönemine kadar devam etmiştir. Osman Dede bu kuruluşun başkanlığını üç dönem boyunca yapmıştır (H.1285/M.1868-H.1296/M.1878)²³

Osman Salâhaddîn Dede bazı devlet adamlarıyla görüşüp onların Yenikapı Mevlevîhânesi'ne gelip gitmelerini de sağlamıştır. Mevlevîhâneye gelenler arasında dönemin önemli kişileri sayılan Mısırlı Kâmil Paşa, Mehmet Ali Paşa, Keçecizâde Fuat Paşa, Âlî Paşa ve Sadrazam Mithat Paşa gibi isimler vardır.²⁴ 1885 yılından itibaren şeyh olan Osman Salâhaddîn Dede, II. Mahmut, Sultan Abdülaziz, V. Murat ve II. Abdülhamid'in tahta çıkmasını görmüştür. Abdülhamid'e ilk yıllarında mesnevî hocalığı yapmıştır. Padişahın kanuni esasî taraftarlarına karşı tavır almasından sonra Osman Dede'nin bu vazifesine son verilmiştir. Daha sonra saraydan uzaklaşan Osman Dede dergaha kapanıp bir daha çıkmamıştır.²⁵

“Ebû'l-Kemâleyn” diye de tanınan²⁶ Osman Salâhaddîn Dede'nin siyasi çevrelerle kurduğu yakın ilişki zaman zaman yanlış anlaşılmalara yol açmış ve Şeyh Osman Dede'nin inzivaya çekilmesine sebep olmuştur. Son yıllarını Bahâriye Mevlevîhânesi şeyhi, aynı zamanda damadı olan Hüseyin Fahrettin Dede'nin yanında geçirmiştir. Uzun yıllar hastalıklarla baş etmeye çalışan şeyh, karaciğer iltihabı ve arka arkaya geçirdiği zatürre rahatsızlığından dolayı 18 Cemâziyelâhir 1304 (M.14 Mart 1887) tarihinde 69 yaşında iken şeyhliğinin 57. yılında vefat etmiştir.²⁷

²¹ Ceyhan ve Elgeren, ss. 32-33.

²² Ömer Tekin, **Yenikapı Mevlevîhânesi**, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 2014, s. 61.

²³ Mustafa Kara, **Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler**, Dergah Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1980, ss. 302-306.

²⁴ Tekin, s. 61.

²⁵ Osman Salâhaddîn Dede, **Türk Dili Ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, Cilt: 7, s. 145.

²⁶ Vassaf, s. 240.

²⁷ Ziya, ss. 175-176.

Damadının vazife yaptığı Bahâriye dergâhından alınan Osman Salâhaddîn Dede'nin naaşı tekbirler eşliğinde Eyüp Camii'ne getirilmiştir. Bir perşembe akşamüstü vefat eden Osman Dede, ertesi gün cuma namazını müteakiben kılınan cenaze namazı sonrası hayatta iken hazırlamış olduğu babası Abdülbâki Nâsır Dede Efendi'nin yanındaki kabrine defnedilmiştir.²⁸ Osman Dede'nin ölümünden sonra gazeteler şu kıtayı yazmışlardır:

“İki âlemde tasarruf ehlidir ruh-ı velî
Deme ki bu mürdedir, bundan nice derman ola
Ruh şemşir-i Hudâdır ten gılafl olmuş ona
Dahi a'la kâr eder bir tiğ kim uryân ola”²⁹

(Velilerinin ruhu, hem dünya hem de ahirette tasarruf sahibidir. Sakın ona bu ölüdür, bundan ne medet umulur deme. Ruh Allah'ın kılıcıdır, beden ise onun kınıdır. Bir kılıç kınından çıkarıldığı zaman daha iyi keser.)

Osman Salâhaddîn Dede'nin ölümüne duyulan üzüntü şâirlerin şiirlerine de yansımıştır. Birçoğu onun ölümüne tarih düşürmüşlerdir. Bunlardan birisi de Mevlevî tarikatına mensup olan Beylikçi Muavini İsmet Bey'dir:

“Gitti Hakk'a can feda Osman Salâhaddîn Dede”³⁰

Bir diğer tarih düşüren şâir ise Ârif'dir:

“Geldi bir gül-beng ile târîh-i ârif gûşuna
Hû diyüp Osman Efendi vardı Mevlânâsına”³¹

1.2. SİYASİ HAYATI

Osman Salâhaddîn Dede aldığı ilmî eğitim neticesinde geniş bir çevreye sahip olmuştur. Bu çevrede siyasi kişilerin sayısı da hiç azımsanmayacak kadardır. Yenikapı Mevlevîhânesi'ne devam edenler arasında Sadrazam Fuat Paşa, Âlî Paşa, Yusuf Kâmil Paşa, Prens Mustafa Paşa, Adile Sultan'ın eşi Mehmet Âlî Paşa, Sadrazam Mithat Paşa, Şeyhülislam Saadeddin Efendi, Refik Efendi, Sultan Mahmut, Abdülmecid, Abdülaziz, II. Abdülhamit ve Sultan Mehmet Reşad gibi

²⁸ Bursalı Mehmet Tahir Efendi, **Osmanlı Müellifleri**, Cilt: 1, Meral Yayınevi, İstanbul, s. 171.

²⁹ Ziya, s. 178.

³⁰ Ziya, s. 180.

³¹ Vassaf, s. 241.

isimler yer alır. Osman Salâhaddîn Dede bu isimler tarafından da büyük hürmet görmüştür.³²

Osman Salâhaddîn Dede'nin ilmî hayatı ne denli parlak ise, siyasi hayatı da bir o kadar renkli geçmiştir. Şeyh'in siyasi tavsiyelerinden devlet büyükleri de yararlanmışlardır. Osman Salâhaddîn Dede düşüncelerini belirtirken hiçbir zaman devlet işlerine karışma niyetinde olmamıştır. Daima bu fikirler istişare (danışma) şeklinde olmuştur.³³

Osman Salâhaddîn Dede bazı komisyonlarda yer almıştır. Bunlardan biri 1876 yılında kurulan Hindistan Müslümanları Başkanlığı Komisyonu'dur. Bu komisyona Hüseyin Avni Paşa tarafından vazifelendirilmiştir.³⁴

Ayrıca Şeyh Osman Dede, Cumhuriyet dönemine kadar devam eden Meclis-i Meşayih³⁵ vazifesine getirilmiştir. Meclis-i Meşayih'in kuruluşuyla beraber yönetici olarak görevlendirilen Osman Salâhaddîn Dede, bu görevi 1868'den 1880 yılına kadar üç dönem yapmıştır.³⁶

Sultanların, şeyhzadelerin ve sadrazamların uğrak yeri haline gelen Yenikapı Mevlevîhânesi müdavimlerinden Mithad Paşa'nın Şeyh'le olan yakınlığı bilinmektedir. Bu yakınlığın neticesinde Mithad Paşa dergahın yakınlarında bugünkü adı "Mithad Paşa Çiftliği" olarak bilinen yeri satın alır. Paşa, bundan sonra Şeyh'in sohbetine devam etmeye başlar.³⁷

Osman Salâhaddîn Dede şeyhliğinin ilk yıllarında saray ahalisi tarafından hürmet görür. Sultan Murat'ın tahttan indirildiği gün Koca Mustafa Paşa Dergahı'nda bulunan Razi Efendi, Merkez Efendi Şeyhi Nureddin Efendi ve bazı büyük şeyhler II. Abdülhamid'in tahta çıkmasına biat etmek için Topkapı Sarayı'na davet edilirler. Fetva biraz gecikir ve dönemin şeyhülislamı olan Hayrullah Efendi biraz telaşa düşer. Burada Osman Salâhaddîn Dede devreye girer. "İctima-i ümmet fetva değil midir?" der ve böylece II. Abdülhamid'e herkes bağlılığını bildirir.³⁸

³² Ziya, s. 182.

³³ Ziya, s. 180.

³⁴ Ziya, s. 181.

³⁵ Osmanlı İmparatorluğu'nda tekkeleri denetlemek ve idari işleyişlerini kontrol etmek için kurulan kurum.

³⁶ Kara, ss. 302-306.

³⁷ Ziya, s. 182.

³⁸ Ziya, ss. 183-184.

Padişahın bu söz üzerine eğilip Osman Salâhaddîn Dede'nin alnını öptüğü rivayet edilmiştir.³⁹

Osman Salâhaddîn Dede, II. Abdülhamid döneminde saraya mesnevi okutmak için gitmeye başlar. Saraydan kendisine bin kuruş aylık bağlanır. Bu mesnevi okutmaları Mithat Paşa ile aralarının açılmasıyla son bulur.⁴⁰

1.3. ESERLERİ

1.3.1. el-Lisânü'l-Muhammedi-ye fî mâ Dalle bihi'l-İseviyye

Osman Salâhaddin Dede'nin Arapça olarak yazdığı bu eserde Hristiyanlığın bozulmuş olduğuna dair anlatımlar yer almaktadır. Belirtildiğine göre 1923 yılında iki nüshası bulunan eserin biri Yenikapı Mevlevîhânesi'ndedir. Diğer nüsha ise Hasîrîzâde Mehmet Elif Efendi'nin yanında bulunmakta olup, müellif hattı nüshadır (H.1342/M.1923-24). Bu nüshaların bugün nerede olduğu ise tam olarak bilinmemektedir.⁴¹

1.3.2. Vahdet-i Vücûd Risâlesi

Bu risale iki nüsha halinde olup, rika hattı ile yazılmış olanı Süleymaniye Kütüphanesi İzmir 790 numarada, talik hatla yazılmış olanı ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı Yazmalar K1065 numarada kayıtlıdır. Bu risâle Hoca İshâk Efendi'ye cevap olarak yazılmıştır. Çünkü Hoca İshâk Efendi'nin vahdet-i vücûd hakkında farklı düşünceleri ve itirazları vardır.⁴²

³⁹ Abdülbâki Gölpınarlı, **Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik**, İnkılap ve Aka Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 1983, s. 272.

⁴⁰ Ziya, s. 186.

⁴¹ Ceyhan ve Elgeren, s. 35.

⁴² Sezai Küçük, "Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhlerinden Osman Salâhaddid Dede ve Vahdet-i Vücûd Risâlesi", **Medar Sufî Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 13, 2016, s. 78.

1.3.3. Mecmûtü'l-Ahzâb

Ankara Milli Kütüphane 06Mil EHT A6258 numarada kayıtlı olup derleme bir eserdir. Osman Salâhaddin Dede kendinden önce yaşamış tarikat büyüklerinin dualarını derlemiştir. (H.1298/M.1881) 624 sayfadır.⁴³

1.3.4. Mesnevî-i Şerif Haşiyesi

Osman Salâhaddin Dede'nin 20 yıl boyunca dergahta okutmuş olduğu Mesnevî dersinden içine doğan, kalp dünyasına gelen fikirler neticesinde kaleme alınmış bir eserdir. Şeyhin oğlu Mehmed Celâleddin Efendi 22 yıl boyunca bu eserden istifade etmiştir. Fakat ne yazık ki Yenikapı Mevlevîhanesinde çıkan yangında bu eserle birlikte yüzlerce eser daha yanmıştır.⁴⁴

Osman Salâhaddin Dede'nin Oğlu Hacı Kemâl Efendi adıyla da tanınan Mehmed Kemâleddîn Efendi⁴⁵ Terâcim-i Ahvâl adlı eserinde babasının kitaplarının yanında takrîz⁴⁶ ve mensur yazılarının da olduğunu söyler. Bunlardan bir tanesi Eyüp Sabrî Paşa'nın (ö. H.1308/M.1890) Mir'âtü'l-Harameyn adlı eserine yazdığı takrizdir.⁴⁷

⁴³ Ceyhan ve Elgeren, ss. 35-36.

⁴⁴ Ziya, s. 189.

⁴⁵ Mustafa Erdoğan, "Yenikapı Mevlevîhânesi'yle İlgili Kaynaklara Bir İlâve: Kemâleddin Efendi'nin Terâcim-i Ahvâl'i", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, Sayı: 47, Ankara, 2008, s. 160.

⁴⁶ Bir eseri, hakkında bir yazı yazarak övme.

⁴⁷ Ceyhan ve Elgeren, s. 36.

İKİNCİ BÖLÜM

ESERİN MUHTEVA, ŞEKİL VE DİL ÖZELLİKLERİ

2.1. ESER HAKKINDA GENEL BİLGİ

Hız. Alî'ye ait olduğu bilinen Ahd-nâme adlı eser, genel hattıyla İslam edebiyatında siyasetnâme türü içerisinde değerdendirilebilecek bir eserdir. Arapça olarak kaleme alınmış bu metin, pek çok Osmanlı şâir, alim ve devlet adamı tarafından Türkçe'ye tercüme edilmiştir.

Türk Edebiyatında Kutadgu Bilig (mutlu olma bilgisi), Türklerin İslamiyeti kabul etmesinden sonra yazılan siyasetnâme türü eserlerin ilk örneğidir. Kelime anlamı “saadet veren bilgi” demek olan bu eser, Yusuf Has Hacib tarafından 11. yüzyılda (M.1069/1070) kaleme alınmıştır. Eser Karahanlı Hakanı Tavgaç Uluğ Buğra Han'a sunulmuştur. Eserin başında söz konusu hükümdardan övgü ile bahseden Yusuf Has Hacib, insanoğlunun itibar kazanmasının yolunun bilgiden, akıldan ve adâletten geçtiğini söyler. Ayrıca devlet yönetiminde de hükümdar olan kişinin idaresindeki kimselere karşı sözünün yumuşak olması, dilinin doğru olması, güvenilir olması ve buna benzer birçok vasfı bünyesinde barındırması gerektiğini söyler.⁴⁸

11. yy'dan 20. yy'a kadar Türk şâir ve yazarları tarafından siyâset-nâme türünde hem manzum hem de mensur pek çok eser yazılmıştır. Arapça, Farsça ve Türkçe yazılan bu eserlerin dayanak noktası çoğunlukla Kur'an-ı Kerim ile Hız. Peygamber'in hadisleridir.⁴⁹

Bizim çalışmamıza konu olan eser de siyasetnâme türünde yazılmış bir metindir. Ahd-nâme adlı bu eser, Hız. Alî tarafından Mısır'a vâli olarak tâyin edilen Mâlik bin el-Hâris el-Eşter'e (Ö. H.37-38/ M.657-58) gönderilmiştir. Eser, yönetici konumunda bulunan Mâlik bin el-Hâris el-Eşter'in Mısır'ı yönetirken uyması gereken emirlerden oluşan yazılı bir metindir.⁵⁰

Mâlik bin el-Hâris, Yemen'de Mezhic kabilesinden olup, Hız. Muhammed'in peygamberliğinden önce dünyaya gelmesine rağmen onu görememiş bir kimsedir.

⁴⁸ Ahmet B. Ercilasun, **Türk Dili Tarihi**, 16. Baskı, Akçağ yayınları, Ankara, 2015, ss. 293-326.

⁴⁹ Ceyhan ve Kayaokay, s. 50.

⁵⁰ Ceyhan, ss. 284-292.

Bu zat, Yermük Savaş'ında (H.15/ M.636) bir gözünü kaybettiği için ona Eşter, yani göz kapakları ters anlamına gelen bir lâkab verilmiştir. Eşter, Hz. Osman'ın halifeliği döneminde muhâlifler arasında yer almıştır. Hz. Alî'nin halifeliği döneminde Mâlik bin el-Hâris, Hz. Alî'ye bağlılığını bildirmiş ve ona muhalif olan bazı kişileri de ikna etmiştir. Daha sonra Eşter, Hz. Alî tarafından Muhammed b. Ebû Bekir es-Sıddîk'ın yerine Mısır'a vâli olarak tâyin edilmiştir. Şam Vâlisi olan Muâviye'nin bu haberi almasından sonra Kulzüm (veya Arîş) amîline haber verip Mâlik bin el-Hâris'i öldürmelerini istemiştir. Bunun karşılığında onlardan yirmi yıl boyunca haraç almayacağını bildirir. Amîl de Eşter'i zehirleyerek öldürür (ö. H.37-38/ M.657-58). Hz. Alî'nin "sağ kolu" olarak bilinen Eşter'e pehlivan yapılı olmasından dolayı "seyfullah" unvanı verilmiştir. Ayrıca Eşter'in Hz. Ömer, Hz. Alî, Ebû Zer el-Gıfârî ve Hâlid b. Velîd'den çok sayıda hadis rivayet ettiği söylenmektedir.⁵¹

2.2. HZ. ALÎ'NİN AHD-NÂME'DE MÂLİK BİN EL-HÂRİS EL-EŞTER'E OLAN EMİR VE NASİHATLERİNDEN BAZILARI

H. Alî'nin kaleme almış olduğu Ahd-nâme'de Mısır'a vâli olarak atadığı Mâlik Bin el-Hâris el-Eşter'in uymasını istediği emir ve nasihatlerinden bazılarını maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

- 1- Hz. Alî Eşter'e göndermiş olduğu bu ahd-nâmede ilk olarak onun her şeyden önce adâletli olmasını ve yönetimini adaletle sağlaması gerektiğini söyler.
- 2- Cenâb-ı Hakk'ın gazabından sakınmak için ibadet etmeyi, Kur'an-ı Kerim'inde buyurduğu gibi farzları yerine getirmeyi, sünnete tâbî olmayı, O'nun emir ve yasaklarına uyulması gerektiğini dile getirir.
- 3- Emir ve yasaklara uyanların asla şekâvete düşmeyeceğini bildirir.
- 4- Eşter'e nefesine uymaması gerektiğini, zirâ nefse tâbî olanların kötüye meyledeceğinden bahseder.
- 5- Hz. Alî Eşter'e hitaben "Senden önce hem zâlim hem âdil olan nice idâreciler gelmiştir. Sen selefîn olan âdil idâreciler gibi olmalısın ki senden sonrakiler

⁵¹ Abdulkarim Özaydın, "Eşter", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt. 11, İstanbul, 1995, ss. 486-487.

senin hakkında övgü ile bahsetsinler.” diyerek isminin sonradan hayırla anılmasını sağlamasını nasihat eder.

- 6- Yönetimin altında bulunan kişilere rahmet ve muhabbetle muamele eyle. Hayvanların akli gibi yırtıcı bir canavara benzeme.
- 7- İki sınıf halk vardır. Dinde ihvânın olan müminler veya raiyyetinde bulunan gayr-i müslimler. Onlar beşerdirler. Onların hata ve kusurlarını afv eyle. Tıpkı Cenâb-ı Hakk’ın seni afv etmesinden duyduğun hoşnutluk gibi.
- 8- Eğer bir ceza vermek zorunda kalırsan sakın sevinip mutlu olmaya kalkma.
- 9- Bir şeyi emrettiğinde, o hemen yerine getirilince gururlanma, eğer emrin yerine getirilmezse de üzülme.
- 10- Bulunduğun saltanat sana kibir, gurur ve büyüklük hissi vermesin.
- 11- Eğer sen adaletle emredip insaf etmezsen Cenâb-ı Hakk zulüm eden kişinin düşmanı olur. Sonrasında Cenâb-ı Rabû’l-İbâd sana hiddet ve gazabıyla muamele eder. Zirâ Cenâb-ı Hakk mazlum olanın duasını işittir. Mazlumun intikâmını zâlim olandan alır.
- 12- Yönetimin altında olan kişileri kendinden hoşnut ve razı eyle.
- 13- İdaren altında bulunan salih, tecrübe ehli ve hâyâ sahibi olan kişileri devlet işlerinde istihdam eyle. Sonra senin emirlerine riayet edip etmediklerine dair onların durumlarını teftiş etmek adına vefâli müfettişler gönder.
- 14- Eğer bir beldeye yaşayan kişiler sana gelip vergilerin ağırlığından, suların az gelmesinden, mahsûllerin kurumasından şikayet edecek olursa, onların sıkıntılarını giderecek miktarda ihtiyaçlarını kolaylaştır.
- 15- Merkez vilâyetde ya da etrafında bulunan beldelerde yaşayan tüccar ve sanayi ehlinin emirlerini ve isteklerini arayıp sormayı ihmal etme.
- 16- Tüccarın elindeki ucuz malı pahalı satmasına müsade etme. Zirâ Cenâb-ı Allâh bunu yasaklamıştır.
- 17- Malını satan da, alan da zarara uğramasın. Her ikisinin de haklarını koru.
- 18- Yönetimin altındaki fukara, düşkün ve muhtaç olan kişilere Beytü’l-mâl’dan (devlet hazinesinden) maaş bağla. Onların hak ve hukuklarını gözet.
- 19- Her günün işi o güne mahsustur. O günün işi, yarına bırakılmadan tamamlanmalıdır.
- 20- Cenâb-ı Hakk’a yaptığın ibadeti gediksiz ve noksansız olarak yerine getir.

- 21- Müminlere karşı merhametli ol.
- 22- Sana yakın ya da uzak olanların ihtiyaçlarını gidermek sana asla zorluk vermesin. Eğer bir zorluk verecek olursa onlara sabır göster.
- 23- Senin idaren altında bulunan halk, seni zâlim zannederse, zanna sebep olan muamelen için onlardan özür dile.
- 24- Düşmanından gelen barış davetini sakın reddetme. Kabul eyle. Zirâ barışta askerini koruma, zâtını da üzüntü ve gamdan emin olma ve belden emniyet altına tutma vardır.
- 25- Yönetimin altındakilere karşı yaptığın iyilikleri abartarak anlatma ve idarende bulunan halka vaat ettiklerini yerine getir. Zirâ minnet ihsanı iptal eder.

2.3. AHD-NÂME-İ ALÎ TERCÜMESİNİN İNCELENMESİ

2.3.1. Nüsha Özellikleri

Eser Topkapı Sarayında tek nüsha olarak mevcut olup TSMK M.R.759 arşiv numarası ile kayıtlıdır. H. 1297 / M. 1879-80'de kaleme alınan bu eser “talik” hatla yazılmıştır. Eserin cildi vişne çürüğü rengi üzerine altın yaldız süslemeli ve miklepli olarak deriden yapılmıştır. Aharlı krem rengi kağıt üzerine yazılan eserin cilt boyu 200x135mm.'dir. Yazı 75 mm. uzunluğunda olup 17 satırdan oluşur. Yazılar altın rengi çerçeve içerisine alınmıştır. Nüshada genellikle siyah mürekkep kullanılmakla birlikte Hz. Alî'ye ait olan kaynak metinden alınmış Arapça kısımlar sürhle yani kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Ayrıca nüshanın bazı sayfalarındaki derkenârlarda ek bilgi mahiyetinde çeşitli notlar bulunur. Yazmanın sayfalarının karışık olarak ciltlendiği görülmüştür. Nüshanın sonunda sadece temmet kaydının bulunup herhangi bir istinsah kaydının olmaması bu nüshanın müelif nüshası mı yoksa istinsah nüshası mı olduğuyla ilgili şu an için kesin bir hüküm vermemizi engellemektedir.

Topkapı Sarayı Kütüphanesindeki bu nüsha, toplam 58 varaktan oluşmakla birlikte bizim tezimizin konusu olan kısım ilgili nüshanın 1b ile 42a varakları arasında bulunan mensur olarak yazılmış ahd-nâme bölümüdür. Diğer manzum olan

ve ondan sonra gelen Terceme-i Nesrî'l-leâlf bölümü ise Âdem Ceyhan ve Fatma Şükran Elgeren tarafından bir makaleye konu edilmiştir.⁵²

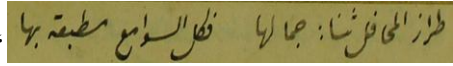
2.3.2. Eserin Yazılış Tarihi

Osman Salâhaddin Dede, bu tercümesini H.1297/M.1879-80 yılının Muharrem ayında Şehzâde Mehmed Reşad için kaleme almıştır. İki nüsha olan bu eserin bir nüshası Yenikapı Mevlevîhanesi'nde çıkan yangında yanmıştır.⁵³ Eserin elde bulunan tek nüshası olan Topkapı Sarayındaki nüshadaki temmet kaydında ilgili tercümenin tamamlandığı bu tarih açıkça belirtilmektedir:

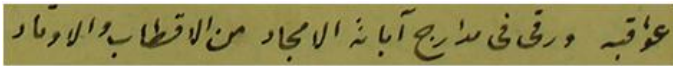
“Temmet tercümeti hâzâ'l-‘ahdi’ş-şerîf bi-‘avni’l-lâhi’l-kerîmi’l-laîf li-‘aşri leyâl hülûn min Muḥarremi’l-ḥarâm li-seneti seb‘a ve tis‘în ve mi’eteyn ve elf ve seneti ḥayr ve bereketihi ve fereci ve nuşreti li’l-müslimîn ve düvel lehüm ‘alâ a‘dâihim inşâ‘allâhü rabbi’l-‘âlemin.” [vr. 42a]

2.3.3. Eserin Yazılış Sebebi

Osman Salâhaddin el-Mevlevî, Hz. Alî'nin Mısır'a vâli olarak tâyin ettiği Mâlik bin el-Hâris el-Eşter için yazdığı ahd-nâmeyi, Şehzâde Mehmed Reşad (H.1260-1337/M.1844-1918) için tercüme ettiğini eserinin girişinde açıkça belirtmektedir:

“âh-zâde-i naşfet-nihâd Sultân Meḥemmed

Reşād bin ‘Abdû'l-Mecîd Ḥān ṭale'llāhu Te‘ālā

عقبه ورثني في مدارج آباءه المجد من الاقطاب والادنام

ḥazretleriniñ nihâd-ı ‘âlîleri ‘adl ü dâda mâ’il ol cihetle bu mişllü nesâyihiñ ḳabûlüne isti‘dâd-ı devletleri kâmil ve zât-ı melekî’s-şifâtı necâbet ve rüşd ü sedâdî şâmil ve necm-i rüşd ve zekâ’ gurre-i cebîninde lâmi‘ ve aşḥâb-ı başirete zâhir ü hüveydâ bulunan ḥamâyid-i ḥaşâ’ili bâverî-i baht ü sa‘âdetine bürhân-ı ḳatî‘ olduğundan işbu

⁵² Ceyhan ve Elgeren, ss. 29-84.

⁵³ Murat A. Karavelioğlu, **Yenikapı Mevlevîhanesi İhtifalci Mehmet Ziya Bey**, Ataç Yayınları, İstanbul, 2005, s. 154.

⁵⁴ Meclislerin güzelliği orada bulunan kutupların işitilmesindendir.

‘Ahd-i celîl nâm-ı sâmilere olarak lisân-ı ‘azbû’l-beyân-ı Türkiye tercüme ve pîş-i lahâza-i mütâlâ‘alarına dest-âvîz kılınıp ol cihetle vazîfe-i ‘uhde-i nâşihîyyet îfâ ve vecîbe-i maḥşûşîyyet edâ ve bu şüretle zât-ı ma‘âlî-simât-ı maḥdûmânelerine bir hizmet-i müstevcibetü’l-mefḥaret kılınması...” [vr. 2b-3a]

İlgili yazmanın baş kısmındaki vikaye yaprağına ayrıca Şehzâde Mehmed Reşad tarafından Osman Salâhaddin Dede için yazıldığı düşünülen beyitlerde bu tercümenin ne kadar güzel ve eşsiz bir eser olduğu ve onun ilim sahibi bir zat tarafından yazıldığı belirtilir. Ayrıca eseri yazan Osman Salâhaddin Dede’ye de dua edilir.

“Bârek-Allâh zihî nev-eser-i bî-hemtâ

Eylemiş tercüme bir zât-ı maârif-pîrâ

Öyle bir zât-ı hünermend suhan-ârâ kim

Görmedi şimdiye dek mislini çeşm-i dünyâ

Dâimâ savn-ı İlâhîde olup âsûde

Ömrini eyleye efzûn Cenâb-ı Mevlâ”

Bu tercüme güzel bir eser-i celîl olup bâlâda muharrer ebyâtın takrîz olarak risâlenin evvel sahifesinin zahîrine yazılması ve risâlenin tab‘ı veyâhud şimdilik tab‘ından sarf-ı nazar olunması re’y-i rezîn-i âlîlerine menûtdur.”

2.3.4. Dil ve İmla Özellikleri

19. yy.’da yaşayan Osman Salâhaddin el-Mevlevî tarafından tercüme edilen bu eserin dili o döneme göre oldukça sade ve anlaşılırdır. Ahd-nâme-i Hz. Alî tercümesinde, giriş kısmının dili ise eserin asıl kısmından biraz daha ağır yazılmıştır.

“‘Ahd-nâme-i vâcibü’t-tebcîl esâs-ı kıst u ‘adâleti ve kıvâ‘id-i inşâf ve ḥaḳḳâniyeti kâfil bir ḳânûn-ı siyâset ve bir kitâb-ı kîmyâ-yı sa‘âdet olup evvelen aḥkâm-ı münîfesiyle ‘amele serîr-ârâ-yı imâmet ve müttekâ-pîrâ-yı salṭanat olan zevât-ı şevket-simât eḥaḳḳ ve sâniyen icrâ-yı aḥkâm-ı ‘adâlet-fercâmıyla emr ü tenbîhe vülât-ı ‘izâm ve vüzerâ-yı fiḥâm ve ümerâ-yı zevi’l-iḥtişâm müsteḥaḳ

olduğundan velî‘ ahd-ı hilâfet-i kübrâ ve nâmzed-i saltanat-ı ‘ uzma matmaḥ-ı enzâr-ı efrâd-ı millet ve kurre-i ‘ uyûn-ı ümmet ü ra‘ iyyet.” [vr. 2b]

Osman Salâhaddin Dede’nin eserin başında Türkçeyi “lisân-ı azbü’l-beyân” yani söyleyişinde tatlılık olan dil diyerek övmesi oldukça dikkate değerdir:

“‘ Ahd-i celîl nâm-ı sāmîlerine olarak lisân-ı ‘ azbü’l-beyân-ı Türkîye tercüme ve pîş-i laḥāza-i mütâla‘ alarına dest-âvîz kılınıp...” [vr. 3a]

Eserde mütercimin “ve”, “yani” ve “zira” bağlaçlarını oldukça çok kullandığı görülmektedir:

“‘ Alî bin Ebî Ṭâlib kerrema’llâhü vechehü ve raḍiyallâhu ‘ anh efendimiz ḥazretlerine resîde ve zimâm-ı meşâliḥ-i dîn ü millet ve irâde-i umûr-ı memâlik ve ra‘ iyyet yed-i mü’eyyed-i Ḥaydârânelerine peyveste olduğda vüzerâ-yı ‘ adâlet-şî‘âr ve ümerâ-yı...” [vr. 1b-2a]

“‘ Ve şâkın ‘ ibâdu’llâha zulm ü ta‘ addiyle nefsinî Allâhu Te‘âlâ’nî ḥarbine naşb itme.” [vr. 6a]

“‘ Ya‘ nî şâlihleriñ şalâḥına delîl ancak nâsîñ şalâḥla medḥ ü şenâ ve vaşf-ı cemil ile vaşflarıdır.” [vr. 5a]

“‘ Ya‘ nî ḥâlîñ şalâḥdan fesâda intikâle taḥarrübdür.” [vr. 7a]

“‘ Ya‘ nî kıllet‘ ademden kinâye olup aşlâ müsâ‘adesi olmayanlar olsun demekdir.” [vr. 12a]

“‘ Zîrâ ancak saña lâzım u vâcib olan bilâ-tecessüs nâsın zâhir olan ‘ uyubunu taḥhîr eylemekdir.” [vr. 9b]

“‘ Zîrâ ‘ asâkiriñ ḥüsn-i ef‘ âlleriniñ ve ḥasenât-ı cihâdiyeleriniñ keşret-i zıkr ü şenâsı...” [vr. 18b]

Eser, her ne kadar genel olarak çok ağır bir dille yazılmasa da Osman Salâhaddin Dede eserinde Arapça ve Farsça tamlamalardan sıkça yararlanmıştır:

“‘ Raḥmâniyye-i lem-yezeliyye zamân-ı muḥadder-i nevbet-i hilâfet-i millet-i beyzâ-yı İslâmiyye ve devlet-i imâmet-i kübrâ-yı ümmet-i Muḥammediyye râbi‘-i erkân-ı erba‘a-i dîn-i mübîn yâ‘ sübü’l-muḥavvidîn vâris-i ekmel-i ‘ ulûm-ı Nebiyyi’l-ümmiyi’l-emîn...” [vr. 1b]

“‘ ve zimâm-ı meşâliḥ-i dîn ü millet ve irâde-i umûr-ı memâlik ...” [vr. 2a]

“...meleki’s-sıfāt-ları necābet ve rüşd ü sedādı şāmīl ve necm-i rüşd ve zekā’ gurre-i cebīninde lāmi‘ ve aşhāb-ı başırete zāhīr ü hüveydā bulunan hamāyid-i haṣā’ili bāverī-i baht ü sa‘ādetine bürhān-ı kātī‘ olduğundan...” [vr. 3a]

Ayrıca eldeki tek nüshada pek çok yazım ve imla hatası göze çarpmaktadır. Metinde tesbit edilen bu imla ve yazım hatalarını şöyle sıralayabiliriz:

1. “hı” (خ) ile “ha” (ح) sesleri bazı kelimelerde yanlış kullanılmıştır. Örneğin;

[2a] “Ḥarācını” kelimesi (خراجنى) olması gerekirken (حراجنى) yazılmıştır.

[7a] “Naḥvet” kelimesi (نخوت) olması gerekirken (نحوت) yazılmıştır.

[10b] “Taḥvīf” kelimesi (تحويف) olması gerekirken (تحويف) yazılmıştır.

[17b] “Seḥāvet” kelimesi (سحاوت) olması gerekirken (سحاوت) yazılmıştır.

[19b] “Cerḥ” kelimesi (جرح) olması gerekirken (جرخ) yazılmıştır.

[30b] “Ḥiṣṣe” kelimesi (حصه) olması gerekirken (حصه) yazılmıştır.

[34b] “Buḥl” kelimesi (بخل) olması gerekirken (بحل) yazılmıştır.

[36b] “Ḥil‘at” kelimesi (خلعت) olması gerekirken (خلعت) yazılmıştır.

[37b] “İnfisāḥ” kelimesi (انفساخ) olması gerekirken (انفساخ) yazılmıştır.

2. Bazı kelimeler ise aynı sayfada iki farklı şekilde yazılmıştır. Örneğin;

[9a] “İkrāh” kelimesi hem (اكره) , hem de (اكره) şeklinde yazılmıştır.

3. Yine içinde noktalı harfler bulunan bazı kelimelerin noktalarının unutulduğu göze çarpmaktadır:

[37a] “Ta‘zīm” kelimesi (تعظيم) olması gerekirken (تعظيم) yazılmıştır.

[15b] “Sebīl” kelimesi (سبيل) olması gerekirken (سبل) yazılmıştır.

[21a] “İctihād” kelimesi (اجتهاد) olması gerekirken (اجهاد) yazılmıştır.

[36a] “Rızā” kelimesi (رضاء) olması gerekirken (رضاء) yazılmıştır.

Bunların yanında bir imla hususiyeti olarak ayrı yazılmaması gereken bazı kelimelerin kimi zaman bitişik yazıldığını da belirtmek isteriz:

[9a] “Lāzım gelen” olması gerekirken “Lāzımgelen” şeklinde bitişik yazılmıştır.

[14b] “Küttāp daḥi” olması gerekirken “Küttāpdahī” şeklinde bitişik yazılmıştır.

[22a] “Eyledikden şöḡra” olması gerekirken “Eyledikdenşoḡra” şeklinde bitişik yazılmıştır.

[23b] “İcrādan şöḡra” olması gerekirken “İcrādanşoḡra” şeklinde bitişik yazılmıştır.

[31b] “Ol meclis” olması gerekirken “Olmeclis” şeklinde bitişik yazılmıştır.

2.4. ESERDE GEÇEN AYET VE HADİSLER

Metinde yeri geldikçe çeşitli ayet ve hadislerden de yararlanılmıştır. Müellifin eserinde bu ayet ve hadislerden yararlanma sebebi pek çok siyasetname ve nasihatname metninde olduğu gibi sözlerine dayanak ve kanıt oluşturarak onun muhataptaki etkisini arttırmaktır. Bu ayet ve hadisler şunlardır:

2.4.1. Ayetler

1- مِنْ قَبْلِ هَٰذَا هَدَىٰ لِلنَّاسِ الْفُرْقَانَ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ

[vr. 6a]

“Daha önce insanlara bir yol gösterici olarak Furkan'ı da indirdi. Şu bir gerçek ki, Allah'ın ayetlerini örtüp inkâr edenler için şiddetli bir azap vardır. Ve Allah hem Azîz'dir hem intikam alıcı...”

(Âl-i İmran Suresi, 4. ayet)

2- الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِنْهُ وَفَضْلًا وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ [vr. 10b]

“Şeytan sizi fakirlikle korkutur ve size, çirkinliği ve hayâsızlığı emreder. Allah ise size kendi katından mağfîret ve bol nimet va'dediyor. Şüphesiz Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”

(Bakara Suresi, 268. ayet)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ وَأُولِي الْأَمْرِ مِنْكُمْ فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ ذَلِكَ خَيْرٌ وَأَحْسَنُ تَأْوِيلًا [vr. 20a]

“Ey iman edenler! Allah’a itaat edin. Peygamber’e itaat edin ve sizden olan ulu’l-emre (idarecilere) de. Herhangi bir hususta anlaşmazlığa düştüğünüz takdirde, Allah’a ve ahiret gününe gerçekten inanıyorsanız, onu Allah ve Resûlüne arz edin. Bu, daha iyidir, sonuç bakımından da daha güzeldir.”

(Nisa Suresi, 59. ayet)

فَادْعُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ [vr. 32b]

“O hâlde, kâfirlerin hoşuna gitmese de, siz dini Allah’a has kılarak O’na ibadet edin.”

(Mümin Suresi, 14. ayet)

وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلَامِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ [vr. 36a]

“Eğer onlar barışa yanaşırlarsa, sen de ona yanaş ve Allah’a tevekkül et. Çünkü O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.”

(Enfal Suresi, 61. ayet)

كَبُرَ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ [vr. 40a]

“Yapmayacağınız şeyleri söylemeniz, Allah katında büyük gazap gerektiren bir işittir.”

(Saff Suresi, 3. ayet)

2.4.2. Hadisler

اكرموا مسافركم و لو كان كافرا [vr. 3a]

“Kafir de olsa misafirinize ikramda bulununuz.”

(Sahih hadis kitaplarında böyle bir hadise rastlanılmamıştır.)

سترون بعدي اثره حديث شريفينك [vr. 22a]

“Siz benden sonra kayırma hadiseleri göreceksiniz.”

(Enes Bin Malik’ten rivayet edilmiştir.)

[vr. 31a] لن تقدس أمة لا يؤخذ للضعيف فيها حقه من القوي غير متعنع -3

“Şüphesiz içinde, zayıf (nüfuzsuz) kimsenin incitilmeden hakkını alamadığı bir toplum yücelmemiştir.”

(İbn Mâce, “Sadakat”, 17.)

[vr. 32b] إنما الأعمال بالنيات وإنما لكل امرئ ما نوى -4

“Ameller niyetlere göredir. Herkesin niyeti ne ise eline geçecek odur. (...)”

(Buhârî, Bed’ü’l-vahy 1, İmân 41, Nikâh 5, Menâkıbu’l-ensâr 45, İtk 6)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

METNİN LATİN HARFLERİNE ÇEVİRİSİ

3.1. METNİN TEŞKİLİNDE GÖZETİLEN HUSUSLAR

Osman Salâhaddin el-Mevlevî'ye ait olan Ahd-nâme-i Hz. Alî adlı eserin tek nüshası bulunmaktadır. Bu nüshanın çevirisinde aşağıdaki hususlar göz önünde bulundurulmuştur.

1. Metin yakın döneme ait olduğundan dolayı transkripsiyon esnasında Türkçe sözcüklerin telafuzunda günümüz imlası ve telafuzu esas alınmıştır. gelüp>gelip, itmek>etmek, olmuş > olmuş gibi.
2. Metinde yer alan Arapça ayet ve hadisler dipnotta belirtilmiştir. Ayet ve hadislerin meal ve çevirilerine inceleme kısmında yer verilmiştir.
3. Eserin traskripsiyonunda Türkçe kelimelerde ince ünlülerle kullanıldığında yumuşak g (ğ) sesini veren kef (ك) harfi (g) sembolü ile gösterilirken gayın (غ) harfi içinse (ġ) sembolü kullanılmıştır.
4. Arapça ve Farsça birleşik olan kelimeler ile ön ekleri çevirirken bunların daima kısa çizgi (-) ile ayrılmasına özen gösterilmiştir. dest-âvîz/ 'inde'l- 'ârîfîn
5. Özel isimlerden sonra gelen ekler apostrof ile ayrılarak yazılmıştır. Hz. Alî'nin/Mısır'ın/Eşter'e
6. Eserde birbirine benzeyen bazı kelimelerin karıştırıldığı görülmüştür. Metin transkribe edilirken hatalı kelimeler düzeltilmiş olup bu husus dipnotta ve inceleme kısmında ayrıca belirtilmiştir.
7. Metinde okunamayan kelime ve ibareler şeklinde gösterilmiştir. Doğru okunduğundan emin olunamayan kelimelerden sonra ise soru işareti (?) konulmuştur. Her iki durumda da ilgili kelime ve ibarenin orijinal görüntüsü dipnotta gösterilmiştir.
8. Nüshanın varak numaraları köşeli parantez [] içerisinde gösterilmiştir.

3.2. METİNDE KULLANILAN TRANSKRİPSİYON ALFABESİ

ا	ā/e/a	ط	ṭ
ب	b/p	ظ	ẓ
ت	t	ع	ʿ
ث	s	غ	ġ
ج	c/ç	ف	f
ح	ḥ	ق	ḳ
خ	ḫ	ك	k/g/ñ
د	d	ل	l
ذ	ẓ	م	m
ر	r	ن	n
ز	z	ه	h/e/a
س	s	و	v/o/ö/u/ü
ش	ş	ى	y/ı/i
ص	ş	ء	ʾ
ض	ẓ/d		

3.3. METİN

[1b] Bi'smi'llāhi'r-Raḥmāni'r-Raḥīm

Allāhümme leke'l-ḥamdü fi külli'l-merātibi ve's-şalātu ve's-selāmu 'alā seyyidinā Muḥammedinü'l-meb'ûsi ilā ehli külli merātibi ve 'alā ālihī ve aşḥābihi min ümmetihi'l-müte'āline 'alā zürri 'alā derecātī'l-kemāli ve'l-merātibi. Ba'dezā bu 'abd-i kemīne ḡalīlū'l- bizā'a ve endek-sermāye 'Osmān Şalāḡa'd-dīn el-Mevlevī bin Nāşır 'Abdü'l-Bāḡi Dede ḡafarā'llāhu te'ālā zunūbehu ve setere 'uyūbehu şu vech ile ibrāz-ı mā fi'z-żamīre kıyām ve ref'-i kınā'-i çehre-i merāma iḡdām eder ki vaḡtā ki ber-muḡtażā-yı irāde-i ilāhiyye-i ezeliyye ve meşiiyyet-i Raḥmāniyye-i lem-yezeliyye zamān-ı muḡadder-i nevbet-i ḡilāfet-i millet-i beyzā-yı İslāmiyye ve devlet-i imāmet-i kübrā-yı ümmet-i Muḡammediyye rābi'-i erkān-ı erba'a-i dīn-i mübīn yā'sübū'l-muḡavvidīn vāris-i ekmel-i 'ulūm-ı Nebiyyi'l-ümmiyi'l-emīn Kur'an-ı nāḡiḡ maḡzenü'l-esrār ve'l-ḡaḡāyık esedu'llāhi'l-ḡālib 'Alī bin Ebī Ṭālib kerrema'llāhü vechehü ve raḡiyallāhü 'anh efendimiz ḡazretlerine resīde [2a] ve zimām-ı meşāliḡ-i dīn ü millet ve irāde-i umūr-ı memālik ve ra'iiyyet yed-i mü'eyyed-i ḡaydārānelerine peyveste olduḡda vūzerā-yı 'adālet-şi'ār ve ümerā-yı naşfet-disār-ı ḡilāfet-penāḡilerünün her birerini vilāyāt u elviye ve ḡurā vū ḡaşabāt-ı İslāmiyyeden birine intihāb u taşnīf ve dūş-ı istihālet ve iḡtidārın ḡıla'-ı niyābetleriyle teşrīf ve ḡabā-yı ḡükümet ta'tīf buyurulduḡu şırada ol şınf-ı celīlden Mālik bin el-ḡāris en-Neḡa'ī raḡiyallāhü 'anh ḡazretleriniñ 'uḡde-i liyāḡatlarına Mısr vilāyet-i celīlesi tevcīh ve icrā-yı ḡışt u 'adāletle şifāhen emr ü tenbīh buyurduḡları gibi ferā'iz u vācibāt-ı ilāhiyyeyi ifā ve āsār-ı eslāf-ı 'izāma teba'iiyyet ü iḡtifā vechiyle ol vilāyet-i celīle ḡıḡta-i cesīmeniñ zekāt u cizye ve ḡarācını⁵⁵ cem' ü a'dā-yı bed-ḡāḡını ve memālik ve re'āyāya ā'id şūrūr u maḡarratlarını men' ü def' ve icrā-yı 'adl ü inşāfla fuḡarā' u zu'afānuñ refāḡ u servet ve emn ü āsāyiş ve rāḡatlarınıñ istihşāl ve istikmāline kıyām u iḡdām ve bilād u ḡurāsınıñ i'mārına ve ḡariḡ ü mesālikiñ tesviye ve müziyātınıñ taḡḡir ü izālesine şarf-ı mesā'i ve ihtimām olunması fermānını ve envā'-ı neşāyiḡ u eşnāf-ı tenbīḡatı [2b] şāmil cānib-i ḡilāfet-me'āb-ı ḡaydarānelerinden olarak 'alā vechi'l-ıḡnāb te'līf ü imlā ve yed-i vālī-i müşārün ileyhe i'tā buyurmuş olduḡları menşūr-ı celīl ve 'Ahd-nāme-i vācibū't-

⁵⁵ ḡarācını: ḡarācını (metin)

tebcil esās-ı kışt u ‘adāleti ve kāva‘id-i inşāf ve haqqāniyeti kāfil bir kânûn-ı siyāset ve bir kitāb-ı kīmyā-yı sa‘adet olup evvelen aḥkām-ı münīfesiyle ‘amele serir-ārā-yı imāmet ve müttekā-pirā-yı salṭanat olan zevāt-ı şevket-simāt eḥaqq ve sāniyen icrā-yı aḥkām-ı ‘adālet-fercāmıyla emr ü tenbīhe vülāt-ı ‘izām ve vüzerā-yı fiḥām ve ümerā-yı zevi’l-iḥtişām müsteḥaḳ olduğundan veli‘ahd-ı ḥilāfet-i kübrā ve nāmzed-i salṭanat-ı ‘uzmā maṭmaḥ-ı enzār-ı efrād-ı millet ve kurre-i ‘uyûn-ı ümmet ü ra‘iyyet.

Şi‘r. طرز الحی فنی: جلالاً نظر السمع مطبقة بها

Şāh-zāde-i naşfet-nihād Sultān Meḥammed Reşād bin ‘Abdü’l-Mecīd Ḥān ṭale’llāhu

Te‘ālā رحمه وادجده واجلاله واحمد وبقه ورتی فی مدیح آبانة الامجاد من الاقطاب والادمار

ḥazretleriniñ nihād-ı ‘ālileri ‘adl ü dāda mā’il ol cihetle bu mişllü nesāyihüñ ḳabûlüne isti‘dād-ı devletleri kāmīl ve zāt-ı [3a] melekī’s-şifātı necābet ve rüşd ü sedādı şāmil ve necm-i rüşd ü zekā’ gurre-i cebininde lāmi‘ ve aşḥāb-ı başirete zāhir ü hüveydā bulunan ḥamāyid-i ḥaşā’ili bāverī-i baht ü sa‘adetine bürhān-ı ḳatī‘ olduğundan işbu ‘Ahd-i celīl nām-ı sāmīlerine olarak lisān-ı ‘azbū’l-beyān-ı Türkiye tercüme ve piş-i laḥāza-i mütālā’alarına dest-āvīz ḳılınıp ol cihetle vazīfe-i ‘uhde-i nāşihīyyet ifā ve vecībe-i maḥşūşīyyet edā ve bu şüretle zāt-ı ma‘ālī-simāt-ı maḥdümānelerine bir ḥizmet-i müstevcibetü’l-mefḥaret ḳılınması bir vaḳt-i şafvet ve bir zamān-ı ferāḡat-ı dervīşānemizde lāyih-i ḥātır olup

57 لا تنكر الباطن في طوره فانه بعض ظهوراته beyt-i ḥikmet-mübteḡāsınca ḥavātır-ı

vāride-i bāṭılaya ri‘āyet 58 اكرموا ما فكرتم ولو كان كافراً ḥadīs-i şerīfī işāretiyle ‘inde’l-‘ārīfīn sābit olunca ḥaḳ ve ḥasenātı müştemil olan ḥavātır ü levāyiḥa ri‘āyet evlā vü aḥrā ve muḳteżā-yı ḥikmet-i mā‘rifet olduğu emr-i bedihī ve hüveydā bulunduğundan bunuñ nāgeh ve bilā-ta‘ammül ḥuṭuru ḥayr-ı fāl ve müşārün ileyh ḥazretleriniñ zamān-ı muḳadderlerinde ḥüsn-i muvafaqqiyetlerine berā‘at-i istihlāl ḳılınıp Ḥaqq-ı veliyyü’t-tevfikden istiā‘net ve rüḥāniyyet-i [3b] ‘aliyye-i cenāb-ı kerrārīden deryūze-i meded ü ināyet olunarak ol ‘ahd-i celilīñ tercümesine ḳıyām u mübāşeret ve metin-i şerīfī zāyī‘ olmamak üzere teberrüken sürḥle taḥrīr ve zīrine fıkra fıkra taḥte’l-lafz tekellüfātın ‘ārī ‘ibārāt-ı sehle ile tercümesi taştīr ve piş-

⁵⁶ Meclislerin güzelliği orada bulunan kutupların işitilmesindendir.

⁵⁷ Batılı tavrında inkār etme; çünkü o da ilāhî zuhûrattandır.

⁵⁸ Sahih hadis kitaplarında böyle bir hadise rastlanılmamıştır.

tahta-i naẓar-ı müṭālā‘ alarına taḳdīm kılınmışdır. Müteşādife-i laḥāẓa-i müṭālā‘ aları olan zevāt-ı inşāf-simātdan naẓra-i lutf u keremle naẓar u diḳḳat edip muşib-i dīde-i diḳḳatleri olan ḥaṭāyānıñ ḳalem-i keremle ıslāḥ u taşḥihine himmet buyurmaları mütemennā ve müstercādır. Vallāhi hüve’l-Mu‘in ve bihi nesta‘in. Ḥazret-i Emīrū’l-Mü’miñin kerrema’llāhu vechehu raḍiyallāhü ‘anh işbu kitāb-ı ḥikmet-nisābı miftāḥ-ı fātiha-i kitāb-ı kerim Bi’smi’llāhi’r-Raḥmani’r-Rāḥim ile taşdır edip buyurur ki:

بِسْمِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ يَا مَعْزُومِي عَبْدُ اللَّهِ عَزَّ

الْمَلِكُ مَالِكُ بْنُ كَثْرَةَ اشْتَرَى مِنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ وَالدٍ مَصْرُوفَةً خَوَّاهَا وَجَاهًا دُونَهَا وَالتَّصْلَاحَ الْإِثْبَاتِ وَنَارَ الْبُلَادِ

işbu kitāb-ı ḥikmet-nisāb ‘abdu’llah emīrū’l-mü’miñin ya‘nī esedu’llāhü’l-ğālib ‘Alī bin Ebā Tālib kerrema’llāhu vechehu ḥazretleri Mısr’ıñ ḥarācını cem‘ ü taḥşil ve a‘dāsını cihād ile ḳahr u tenkıl [4a] ve eḥliniñ ıslāḥına ḥimmet ü ḡayret ve bilādını ‘imāret etmek için Mālik bin el-Hāris el-Eşter raḍiyallāhü ‘anh ḥazretleriniñ ‘uḥde-i liyāḳat ve istihālelerine vilāyet-i Mısr’ı tevcih buyurduḳları ḥinde vālī-yi müşārün ileyhe olan ‘ahdlerine buyurmuş olduḳları fermān-ı ‘adālet-‘unvāndır.

أَمْرُ بَشَقْوَى اللَّهِ وَأَيُّهَا رِجَالُهَا وَاتَّبَاعُهَا

مَا أَمَرْتُ فِي كِتَابٍ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ وَسُنَنِ

Ḥazret-i Emīrū’l-Mü’miñin

vālī-yi müşārün ileyhe Cenāb-ı Ḥaḳḳ’ıñ saḥt u ḡazabını icāb eden ef‘āl ü aḳvālden şaḳınmak ve ṭā‘at-i Ḥaḳḳ’ı taḳdīm ü ihtiyār ve ferā’iz ü sünen-i ilāhiyyeden kitāb-ı keriminde beyān buyurduḡu emre ittibā‘ u imtişāl etmekle emr buyurmuşdur ki

الْزَّالِمُ لَيْسَ بِعَدْلٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَلَا يَشْتَقِي أَحَدٌ إِلَّا مَعَ حُجَّةٍ وَأَمَّا خَلْقُ

bir kimse vāşıl-ı derece-i sa‘ādet

olmaz. İllā ferā’iz ü sünen-i ilāhiyyeye ‘amelen ve i’tikāden ittibā‘ ve aḥkām-ı münife-i şer‘-i şerīfe imtişāl ü temessük ile olur. Ve bir kimsedir ki şeḳāvete düşmez. Ancak ferā’iz ü sünen-i ilāhiyyeyi cahd u inkār ve anı izā‘a vü muḳtezasıyla ‘amelī

terk ve ḥilāfını ihtiyār ile düşer. وَأَمَّا خَلْقُ بَعْدَهُ وَأَمَّا خَلْقُ بَعْدِهِ

nuşret ya‘nī Ḥaḳḳ’ıñ enbiyā vü [4b] evliyā ve dīn ü şerī‘atına eliyle ve lisānıyla ve ḳalbiyle yardım ve nuşret etmekle cenāb-ı emīrū’l-mü’miñin müşārün ileyhe emr

buyurmuşdur. فَإِنَّهُ جَلَّ جَلَلُهُ تَعَالَى زَيْرًا أَلَلَّهُهُ تَعَالَى

ismihü ḥazretleri dīn ü şerī‘ata nuşret ve yardım edenlere nuşret etmegi ve dīn ü şerī‘atı i‘zāz edenleri ‘aziz etmegi tekeffül buyurmuşdur.

وَأَمْرُهُ أَنْ يَكْسِرَ مِنْ نَفْسِهِ عَنِ الشُّبُهَاتِ وَيَرْجِعَ عَنِ الْخَطَا

Ve ḥazret-i emīrū’l-mü’miñin vālī-yi

müşārün ileyhe ‘inde’ş-şehvāt nefsinı kırmağla ya‘nī nefsi muḳtezası olan şehvātı icrāya meyl ü ri‘ayet eyledikde nefsi kırmak ve şehvātı icrādan men‘ etmekle ve ‘inde’l-hacamāt ya‘nī nefsi muḳtezası olan şehvāt u mekārıhi icrādan gerü turup ve ḥavf u ḥaşyet ederek şehvātını icrādan ihtirāz u kef eyledikde nefsine ri‘ayet etmekle emr buyurmuşdur. **فانزها لا مخرج باسوءا** **الا من رحم الله** Zīrā nefsi bi’t-ṭabi‘ kötüyeye

mā’il ü rāğıbdır ve dā’imen ma‘şiyeti emr eder. Meger ki Allāhu Te‘ālā rahmet edip anı ḥıfz u ‘işmetde kılmış ola. **سم الله على ما ذكرت آت** **نعم وتجرى كرك له بلاد** Bundan soñra yā Mālik bil ki ben seni [5a] bir bilāda tevcīh eyledim ki

قد جئت عليك دول قبلت من عدل **وهو** ol bilāda senden muḳaddem ‘ādil ü cār ve zālīm nice devletler gelmiştir. **وان الناس ينظرون في امورك مثل ما كنت** **تنظر في من امور الولاة قد آت** Ve sen selefīñ vülātıñ umūruna naẓar eyledigin gibi nās daḥi seniñ umūruna naẓar ederler de **يقولون فيك ما كنت تقول فيهم** seniñ eslāfıñ ḥaḳḳında medḥ ü zemmden söyledigin şey’i nās daḥi seniñ ḥaḳḳında söylerler.

وانا بسندل على الصالحين **بما يجزي الله لهم على آسین عباد** Ve ancak şālīḥler üzre Cenāb-ı Allāhu Te‘ālā’nuñ elsine-i ‘ibādında şālīḥler ḥaḳḳına cārī kıldığı kelimātla istidlāl olunur. Ya‘nī şālīḥleriñ şalāḥına delīl ancak nāsuñ şalāḥla medḥ ü şenā ve vaşf-ı cemīl ile vaşflarıdır. Böyle olunca **عليك ان يحب الاخفاء انك زخيرة الصالح** saña zaḥireleriñ eñ sevgilisi ‘amel-i şālīḥ zaḥiresi olsun da

فما كنت ههناك وشيخ بنفك عمالا يمل لك hevā-yı nefsine mālīk ü ḥākim ol ve saña ḥelāl olmayan şey’den nefsinı buḥl eyle. **فان الشيخ بالنفس الاضاف منها فيما** [5b]

الحببت وكمرهت Zīrā nefsinı buḥl etmek sevdiğin ve geri gördüğün şey’de nefsinden inşāf etmektir. Nefsinden inşāf nefsine sevdiğün şey’i nefsi-āḥer için daḥi sevmek ve nefsine geri gördüğün şey’i āḥeriñ nefsine daḥi geri görmektir.

واشعر قوتك الرحمة للرعينة والمحبة لهم واللطيف بهم Ve ra‘iyyete rahmet ü muḥabbeti ve anlara luṭf u ‘aṭifeti ḳalbine şī‘ār eyle. **ولا تكون عليهم سبعا صارا باقتنم بالهم** Ve ra‘iyyet ü teb‘anıñ emvāl u eşyālarıñıñ eklini ḡanīmet ‘add ederek lehūm-ı ḥayvānātıñ ekliyle iḡtinām eden yırtıcı cānāvar gibi şaḳın olma. **فانهم صفا** **اما اخذ لك في الدين واما انك لست في الخلق** Zīrā re‘āyā

vü teba‘at iki şıfndır: Yâ dінде iħvānıñ olan mü‘minin veyāħud ħalkda misliñ ve nażiriñ olan ra‘iyyet-i ğayr-i müslimdir.

تَقَرُّطُ مَنْزِلِهِمْ وَتَعَرُّضُ لِمَنْزِلِهِمْ وَتَوَقُّفٌ عَلَى أَيْدِيهِمْ فِي الْعَمَلِ وَالْخَطَا

Anlar beşerdirler. Beşeriyetleri ħasebiyle anlardan zelel ü taqşirāt sebkat eder ve anlara ‘ilel ü esbāb ‘arz olur. Ve ellerinden ‘amden ve ħatāen umūr-ı mekrūha ve mevādd-ı ğayr-ı marziyyeniñ vuķū‘u derkārdir. **فَاعْلَمِهِمْ مِنْ عَفْوِكَ وَمَهْلِكَ** Pes sen

[6a] anlara ‘afv u şafħından i‘tā eyle, ya‘nī re‘āyā u berāyādan ħasbu‘l-beşeriyye cerāyim ü taqşirāt-ı vuķū‘ātda anları ‘afv u şafħına mazhar eyle. Şer‘an ħad ü mücazāt lāzım gelmeyen yerde **مِثْلُ ذَلِكَ تَحِبُّ أَنْ يُطِيعَكَ اللَّهُ مِنْ عَفْوِهِ وَمَهْلِكِهِ** senden şadır

olan zelel ü taqşirātuñ ‘indallāh ‘afv u şafħ buyurulmasını sevdiğñ gibi.

فَأَنْتَ تُوَقِّفُهُمْ وَأَوْفَى الْأَمْرِ عَيْتُكَ فَوْقَكَ وَاللَّهُ فَوْقَ مِنْ وَالْأَكْ

Zirā sen zir-dest-i taşarrufunda olan re‘āyā vü teb‘anıñ fevķındesin ve anlara ġālibsiñ ve seniñ üzerine vāliyyü‘l-emr olan ħalife-i zamān seniñ fevķinde ve saña ġālibdir. Ve Allāhu Te‘ālā ħazretleri daħi seni vālī kılan ulū‘l-emr ü ħalifenin fevķinde ve aña ġālib u ħāhirdir.

وَقَدْ اسْتَكْفَاكَ مِنْ رَحْمَةِ وَأَنْتَ كَاتِبُهُمْ

Cenāb-ı Ĥaķ seni re‘āyānıñ umūrlarına kāfī taħşiş etmiş ve anlarla seni mübtelā kılmışdır. **وَلَا تُنْصِبْ لِنَفْسِكَ بِحُجْبِ اللَّهِ** Ve şaķın

‘ibādu’llāha zūlm ü ta‘addiyle nefsinı Allāhu Te‘ālā’nıñ ħarbine naşb etme. Zirā lāzime-i ‘adāleti edā ve vazīfe-i me‘muriyeti ħüsn-i ifā etmeyip ‘ibādu’llāha zūlm u ta‘addi eylemek “Azīzun zuntikam”⁵⁹ ħazretleriyle ħarb ü cidāle [6b] nefsinı naşb etmektedir. **فَأَنَّهُ لَا عِلَالَاتَ بِنِقْمَتِهِ** Seniñ ise Allāh’ın nikmet ü ‘azābını def‘e ķudret ü

ķuvvetiñ yoķdur. **وَلَا غَفْوَةً عَنْ عَفْوِهِ وَرَحْمَتِهِ** Ve Allāhu Te‘ālā’nıñ ‘afv u raħmetinden saña ġınā olmayıp her ħāl ve şānda Allāh’ın ‘afv u raħmetine müfteķir ü muħtācsiñ

وَلَا تَنْدَمُ مِنْ عَلَى عَفْوِهِ

ve mücrimler ħaķķında eylediğñ ‘afva bir zamānda şaķın nādim ü peşimān olmasın. **وَلَا تَنْجَحُ بِعَقْدَتِهِ** Ve mücrimīne eylediğñ cezā vü ‘afvına şaķın

mesrūr u şād-mān olmasıñ **وَلَا تُسَرِّعُ إِلَى بَادِرَةٍ وَجَدْتَ غَفْوَتَهُ وَمَهْلِكَ** ve ħālet-i ġazabında ħiddetle ķavlen ve fi‘len sebķ ü şudūrundan muħliş bulunduğñ ħaķā vü hefveniñ sebķ u şudūruna şaķın müsāra‘at etme. Ya‘nī ħilm-i vūs‘a raħmet iltizām

⁵⁹ Bu iktibas edilen kelime Kur’an-ı Kerim’de İbrahim Suresi 47. ayet ile Al-i İmran Suresi 4.ayette geçmektedir.

edip hiddet ü ‘azabdan nāşir nā-sezā vü gayr-i lāyık ef‘āl u aqvāl şudûrundan kendini ziyāde vikāye eyle. **ولا تقول انى مؤمر امر فاطع** Ve ben emîr naşb u ta‘yîn olunmuşumdur. Bir şey’i emr eder, hemân itā‘at olunurum deyü mağrûr olup infāz-ı emriñ te‘eħhür edecek olursa şaķın müteğayyir olmayasñ.

لدين وانزب من الغير [7a] **فان ذلك ارغال في القلب ومنه** Zîrā bu vechle ğurûr ƣalbe fesāt idhāl etmektir ve dîne hālel verir bir şey’dir ve hālî tağayyüre taƣarrûbdür. Ya‘nî hālûñ şalāhdan fesāda intikāle taƣarrûbdür.

واذا احدث لك ما انت فيه من سخطك ابرته او تحبته Ve bulundugñ şevket ü saltanat saña kibr ü naħvet⁶⁰ ve ğurûr u ‘azamet veyāħud ta‘azẓum u tecebbûr ģayāl-i bātınî iħdās eyledikde **فانظر الى عظم ملك الله** **فوقك وقدرته على ما لا تقدر عليه من انك** seniñ mülk ü saltanatınñ fevķinde olan Allāhu Te‘ālā’nñ ‘azīm mülküne ve sen nefsinde ƣādir olamadıĝñ şey’ üzre Cenāb-ı Hāķķ’ıñ ƣudretine naẓar edip nefsinî mūhlike-i kibr ü ğurûra ilkādan ve ģayāl-i bātıldan kendini ģalāş eyle.

فان ذلك يطأ من ايك من طيما ملك Zîrā bu vechle naẓar-ı i‘tibār-ı saltanat u ‘azamet maṭmaḥ-ı naẓarñ olmaĝdan ve mālîkü’l-mülk olan Cenāb-ı Hāķķ’a ser-keşlikden seni sākîñ ve muṭma’in eyler.

وكيف حنك من غركت وانى ايك باغرب عنك من عفاك Ve vech-i mezkûr üzre naẓar-ı i‘tibār seniñ hiddet ü şevket ve ğurûr u naħvetini senden keff ü def‘ ve ģayāl-i bātıl sebebiyle zāhib ü [7b] zā’il olan ‘aķlın saña i‘āde vü icrā‘ eder.

واما مات الله في عظمتة والشبه به في جبروته **واياك** Cenāb-ı Hāķķ’ıñ ‘azamet ü kibriyāsına mesāmāt ve ceberût u celāletine teşebbühden ģazer ü ictināb saña lâbüddür. **فانه يذل كل جبار** **يرهب كل محتال** Zîrā ‘azamet ü ceberût Allāh’ıñ şanıdır. Anıñ ‘azamet ü ceberûtuna mesāmāt u teşebbüh eden her bir cebbārî zelîl ve her bir muḥtāl ve mütekebbiri ģaķîr eder.

انصف الله والصف **ان من لك ومن خاصة اهلك ومن لك ميب** **هو من رجبك** Nefsinden ve ehliniñ ģāşşasından ve ra‘iyyetinden sevdigiñ kimseden Allāhu Te‘ālā’ya ve sâ’ir nāsa inşāf eyle. Ya‘nî nefsinîñ rızā vü maṭlabını ve evlād u müte‘allikātından ģavāşş ve mukarribleriniñ ve ra‘iyyetinden sevdigiñ kimseniñ rızā vü umûr ve rāḥatlarını

⁶⁰ naħvet: naħvet (metin)

rızā'ullāha ve sâ'ir naşîñ umûr u rızā ve rāḥatlarına tercîḥ etmeyip' adâlet ü inşâfla mu'amele eyle. **فانك ان لم تفعل فظلم** Egerci sen 'adâlet ü inşâf eylemez iseñ zûlm edersîñ. **ومن ظلم عباد الله كان الله محمداً دون عبادهم** Hâlbuki 'ibādullāha [8a] zûlm ü te'addi eden kimseniñ ḥasmı Allāhu Te'ālā'dır.

ومن عاصى الله ارضى حجة وكان الله حجة حتى ينزع او يتوب Ve Allāhu Te'ālā ile muḥāşame eden kimseniñ Cenab-ı Ḥaḫḫ muḥabbet ve 'özüñü ibtāl eder ve ol kimse nez' ya'nî helāk veyāḥud tā'ib oluncaya degin Cenāb-ı Rabbü'l-'ibād ol kimse ile şiddet ü ğazabla muḥārib olur. **وليس شئ ادعى الى تغيير نعمه الله وتغيير لئن من افاء ظلم** Ve Allāhu Te'ālā ḥazretleriniñ ni'metini tagayyüre ve naḫmetini ta'cil ü tesrî'ye iḳāme-i zûlmden ezyed dā'î vü bā'is yokdur.

فان الله يسمع دعوة المظلومين Zîrā Allāhu Te'ālā ḥazretleri mazlûmlarıñ du'āsını işidir ve mazlûmlarıñ intikāmını almak için zālîmlere muteraşşiddir. **ولكن امسب الامور انك اظلمها في الحق واسمى في العدل واجمداً رضاء: الرعية**

Ve saña umûruñ ziyāde sevgilisi ḥaḫda evsaṭı ve 'adlde e'amm ü eşmeli ve rızā'-i ra'iiyetiñ ecma'ı olsun ya'nî ḥuḫûḫda umûruñ evsaṭını ve 'adlde cümle nāsa ya'nî 'avām u ḥavāşa 'ām ü şāmil ve cemî' re'āyānıñ rızāları olan umûru [8b] tercîḥ ü ihtiyār eyle. **فان سخط العاقل يوجب رضاء: الرعية** Zîrā 'ämme-i re'āyānıñ ḥoşnûd u rāzî

olmayıp gücenmeleri ḥāşşanıñ rızāsını ibtāl eder. **وسخط العاقل يفتقر مع رضاء: العاقل** Ve ḥāşşanıñ rāzî vü ḥoşnûd olmayıp gücenmeleri 'āmmenüñ rızālarıyla muġtefer ü mestûr olur. Ya'nî 'āmmeniñ 'adem-i rızası ḥāşşanıñ rızāsını ibtāl eder. Ve ḥāşşanıñ 'adem-i rızası 'āmmeniñ rızasıyla mestûr olur. Bu cihetle'āmmeniñ rızāsını tercîḥ evlādır.

وليس احد من الرعية اتقى على الوالي مؤنة في الرضاء Ve ra'iiyetden bir kimse zamān-ı reḫā vü āsāyişde zaḫmet ü meşakḫat cihetinden vālîye eşkāl degildir. Ya'nî ra'iiyetden bir kimse eyyām-ı āsāyişde ḥāşşa gibi birtākım meṭālib 'arziyla vālîye zaḫmet ü meşakḫat ve sıklet vermez ve ammā ḥāşşa bir vaḫtde taşdî' ü ta'ciz etmekden ḥālî olmaz. **ولا اتقى مؤنة له في ابلاء** Ve ra'iiyet vaḫt-i belā ve eyyām-ı miḥen ü meşakḫda vālîye i'āne cihetinden ḥāşşadan eḫall degildir. Ya'nî re'āyā vü teba' vaḫt-i reḫā vü āsāyişde ḥāşşa gibi sıklet vermez ve zamān-ı belā ve ihtiyācda i'āne [9a] etmekde

hāşşadan aşağı kalmazlar. **واكره للانصاف** Ve ra'yyetden bir kimse vāliyi'adl ü inşāfa ikrāh daği degildir. Ya'nī hāşşa gibi vāliyi inşāfa ikrāh daği edemez

واسئل بالانصاف ve ziyāde ilhāhla su'al edici daği degildir. Ya'nī ra'yyetten bir kimse 'arz-ı hācātda hāşşa gibi ilhāh u ibrāmederek ta'ciz daği etmez

وانقل شكرًا عنه الاعطى ve ra'yyet a'tā vü ihsān 'indinde şükr cihetinden hāşşadan az ve eķall degildir. Belki 'atā vü ihsān muķābilinde hāşşadan daha ziyāde şükr ederler

وانعطى عنه المنع ve ra'yyetten bir kimse 'atā vü ihsāndan men' 'indinde 'özr cihetinden hāşşadan ibtā daği degildir. Belki ra'yyet 'inde'l-men' 'özre hāşşadan

ziyāde müsāra'at ederler. **وامنعف صبرًا عند ملحات الدهر من اهل الخاصة** Meşā'ib-i dehr 'indinde şabr cihetinden 'āmme ehl-i hāşşadan ez'af degildir. Belki avān-ı meşā'ibde 'āmme hāşşadan ziyāde şābirdir.

وانا عمدة الدين وجميع المسلمين والامة للاعداء العامة من الامة Ve dīn ü milletiñ diregi ve müslimīniñ cāmi'i vea'dā'ı için ya'nī a'dāyı tenkīl-ia'dā' için lāzım gelen [9b]

mühimmāt ve hāzırlık ancağ ümmetiñ 'āmmesidir. **فليكن صفوة ائمة وسلكهم** Bu cihetle şafv u hūlūşıñ ve meylü ra'yyetiñ 'amme-i ra'yyete olsun

ولكن ابد رعتك وانت هم غلت الطلوع لمعايب الناس ve havāş u 'avāmdan müctemi' olan teb'avü ra'yyetiñ senden eb'adı ve seniñ 'indinde eşnā' ü ebğāz nāsiñ ma'āyibini ziyāde taleb eden olsun. Ya'nī 'uyüb-ı nāsa tālīb olan ve 'uyüb-ı nāsiğören senden nāsiñ eb'adı ve senüñ 'indinde nāsuñ ıķbehi olmağ gereķdir.

فان في الناس عيوباً والوال امن من سترها Zīrā ber-muktezā-yı beşeriyyet-i nāsda nice 'ayblar vardır ve 'uyüb-ı nāsi setre vālī cümleden eķaķķdır. Bu cihetle 'uyüb-ı nāsa

tālīb olanlarıñ teb'idi lā-büddür. **وانكشف ما خاف عنك منها** Nāsiñ gā'ib ü mestür olan 'uyübunu şaķın tecessüs ü tefahhuş ederek keşf ü izhār etme.

فانا عليك لطيف باظهار لك Zīrā ancağ saña lāzım u vācib olan bilā-tecessüs nāsın zāhir olan 'uyübunu taḥhīr eylemekdir. Yoğsa hūfyē vü simā' vasıtasıyla 'uyüb-ı nās

tecessüs ü āşikār etmek degildir. Belki bu zūlmüñ eşna'ıdır. [10a] **والله يكلم ما خاف عنك** Ve senden gā'ib olan 'uyüb u seyyi'āta Cenāb-ı Hāğ hüküm eder. Saña vācib olan

bilā-tecessüs zāhir olan ‘uyūbu taḥhīr etmektir. Senden gā’ib olan ‘uyūbu tecessüs eylemek degildir. Aña ḥākim Allāh’dır. **وَأَسْرَعُ مَا اسْتَنْصَعْتُ** Ve izhār u ifşası ra’iyyetiñ şerm ü hayālarını mücib bulunan ‘uyūba kâdir olduğı kadar setr ile ya’nî setrini şarf-ı maḥderet-ikām ile eyle ki **يَسْتَرُ اللَّهُ مَا تَجِبُ سِرُّهُ مِنْ عَوْرَتِكَ مِنْ رَحِيقتِكَ** Cenāb-ı settāru’l-‘uyūb Allāhu Te’ālā seniñ ra’iyyetinden setrini sevdiğini ve keşf ü zuhūrını istemediğini ‘avret ü ‘uyūbını setr ü maḡfīret buyursun. **وَأَخْلَقَ مِنَ النَّاسِ عَفْوَ كُلِّ حِفْظٍ** Ve her bir kīn ü ḡaḡab ve ‘adāvet‘uḡdelerini itlāk eyle. Ya’nî ḡalbinde nās ḡaḡkında olan kīn ü ‘adāvet ‘uḡdelerini çözü ve nāsa olan kīn ü ‘adāvetini icrā etme **وَأَنْقِطِعْ عَنْكَ سَبَبُ كُلِّ وَتَرٍ** ve ḡatlı ü intikām cihetinden olan kīn ü ḡulm ve ta‘addīniñ esbābını kendinden ḡaḡ‘ u izāle eyle **وَأَخْطِيبُ عَنْ كُلِّ مَا لَا يَصْلُحُ لَكَ** ve saña şālihü dürüst olmayan umūruñ küllisinden ḡā’ib ü ba‘id ve müctenib olasıñ ve sālī [10b] vü ḡammāz olan kimselerin sözlerini taḡdīke ḡaḡkın ‘acele etme. Sözleriniñ şıḡḡ u kizbi zuhūruna ḡadar ḡabr u tevaḡḡuf lāzımdır. **فَإِنْ أَبَى غَايِبٌ وَأَنْ تَشَبَّهُ بِأَنْ مَحْبُوبٍ** Zīrā sālī vü ḡammāz ḡaḡḡı sātirdir. Her ne kadar nāşīḡlara teḡebbūḡ edip ehl-i ḡaḡ sūretinde ḡörünür ise de **وَلَا تَدْرِكُ خَلْقَ مَنْ سَمِعَتْكَ كَيْفَ لَا** ḡaḡkın baḡīl olan kimseyi meclis-i meḡşveretine dāḡīl ḡılma. **يَا بَعْثُ عَنْ الْفَقْرِ وَبَعْدُ الْفَقْرُ** Baḡīl olan kimse seni faḡl u iḡsāndan teb‘id ve faḡr ile va‘id eder. Ya’nî ol şeyḡān-sıfat olan baḡīl seni faḡl u iḡsān eder iseñ faḡīr olursuñ diye taḡvīf⁶¹ eder. Nitekim Cenāb-ı ḡaḡ mānī-i faḡl u iḡsān olan baḡīl ḡaḡḡında **الشَّيْطَانُ يَدْعُوكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُمْ بِالْفَحْشِ**⁶² buyurmuşdur.

وَلَا جَبَانًا يُضْعَفُكَ عَنْ الْأُمُورِ Ve ḡaḡkın ḡorḡaḡ olan kimseyi dāḡı dāḡīl-i meclis-i meḡşveret etme. Umūrdan seni za‘if eder. Ya’nî saña icrā-yı umūrda za‘fı bālīş olur **وَلَا حَوِيًّا** **يَرْبِتُ لَكَ الشَّرَّ بِأَكْبَرِ** ve ḡaḡkın ḡārīş ü tama‘kār olan kimseyi dāḡı meclis-i meḡşveretine dāḡīl ḡılma. Cevr ü ḡulme şereḡ ü tama‘ı saña tezyīn edip ḡüzel ḡösterir. O cihetle cevır ü ḡulme [11a] bādī olur.

فَإِنْ أَبَى غَايِبٌ وَأَنْ تَشَبَّهُ بِأَنْ مَحْبُوبٍ **سَوْءَ الظَّنِّ بِاللَّهِ** Zīrā buḡl ve’l-cūbn ve’l-ḡırş müteferriḡ zemāyim-i ḡālīb edendir. Anları insānda Cenāb-ı ḡaḡḡ’a sū’-i ḡan

⁶¹ taḡvīf: taḡvīf (metin)

⁶² Bakara Suresi 268. ayet.

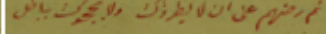
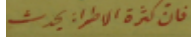
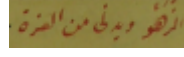
cem' eder. **شَرُّوْزِ الْكَثْمِ مَنْ كَانَ لِلشَّرِّ قَبِيْلَةً وَزِيْرًا** Seniñ vezîrleriniñ şerri senden evvel geçen eşrâra vezîr olup ol eşrâra zulm ü sitemde mu'ayyen ve asâmda anlara şerîk olandır. **وَمَنْ شَكَرَهُمْ فِي الْأَثَامِ فَلَا يَكُونُ لَكَ لِبَاطِنَةٍ** Ve senden evvel geçen eşrâra zulm ü sitem ve asâmda şerîk olan kimse şağın seniñ umûruna mahrem ü havâşşından olmasın. **فَانْهَمُ عَوَانُ الْاَثْمَةِ وَالْخَوَانُ الظُّلْمَةِ** Zîrâ anlar ol günahkâr u zâlim ve cevvar olan eşrârîñ 'avne ve yâr ü muhibleri ve ol zulmetiñ ihvân u yâr ve yâver ü mu'inleridir. **وَأَنْتَ وَاحِدٌ مِنْهُمْ** Ve sende ol 'avn-i eşrârî umûruna istihdâm ve kendine yâr u mâhrem ederek şağın ol eşrârdan biri olmayasın.

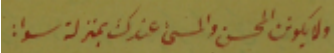
وَحَيْثُ كَلِّفْتَ مَنْ لَمْ يَكُنْ مِنْهُمْ وَفَعَلُوا بِهِمْ وَلَيْسَ عَلَيْهِ مِثْلُ مَا صَارَ لَهُمْ وَأَوْزَارُهُمْ Ve hayrû'l-halef ol kimsedir ki eslâfınıñ hasen olan reyleri gibi aniñ reyleri ve emr ü fermânlarınıñ [11b] nefâdı gibi nâfizü'l-emr olup ve üzerine eslâfınıñ günâh ve vezîrlerinin mişlli olmayan kimsedir. Ya'nî hayrû'l-halef umûr-ı hayriyyede ve infâz-ı evâmir-i seniyyede eslâfına hayrı olup şer ü işm olan umûru ef'âl ü a' mâllarına hayrı olmayan kimsedir.

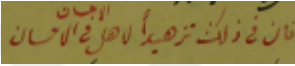
مَنْ لَمْ يَبْدُوْنَ ظَالِمًا عَلَى ظُلْمِهِ وَلَا نَافِعًا لِمَنْ أَثَمَهُ أَوْ ذَلَمَهُ **أَشْفَ عَيْنُكَ مَدْنَةً وَأَمْسَنَ لَكَ مَدْنَةً وَأَجَبَى عَيْنُكَ** **عُظْفًا وَاتَّقِ لِقَابَكَ الْفِتْنَةَ** Zâlime zulmde ve âşime işmde mu'âvin olmayan kimseler anlar saña meţâlib ü 'arz-ı hâcâtı zağmet ü meşakkat virmekte ağaff u ehven ve saña'adl ü sedâdda mu'âvenet cihetinden ahsen ve saña mihribânlık ve muhabbet cihetinden bî-'arz u bî-'ivaż ve ağıyârıñla ülfet ü tereddüd cihetinden akl olanlardır.

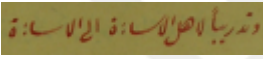
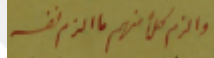
فَاتَّقِ أَوْكَلْتَ خَاصَّةً كَمَا أَوْكَلْتَ وَمَعْلُومَاتٍ Pes bunları ya'nî zâlime zulmde ve âşime işmde mu'âvin olmayan kimseleri halvât-ı meşveretine ve haflât u mecâlis-i müzâkerâtına hâşşa ittiḥâz eyle. **ثُمَّ لَيْكُنْ أَنْزَحَ عَنْكَ أَمْرُهُمْ بِزِيَارَتِهِ** Şoñra ya'nî evşâf-ı mezkûre ile muttaşîf olanları hâşşa ittiḥâz eyledikten şoñra seniñ 'indinde anlarıñ ağdem ü efzali acı olan ḥağğı en

[12a] ziyâde söyleyenleri **وَأَنْهَمُ مَسَاحِدَةً فَمَا يَكُونُ مِثْلُ مَا كَرِهَ لَا دَابَّ لَهُ وَأَقْبَضَ لَكَ مِنْ يَدِهِ كَيْفَ دَرَجَةٍ** ve Allâhu Te'âlâ'nıñ evliyâ vü dostlarına kerih gördüğü şey'ler hevâ-yı nefsinin muktezâsından olarak senden vuḳû' u şudûru ḥayşiyetde ol umûr-ı keriheniñ senden vuḳû' u şudûruna müsâ'adesi eḳall olanları olsun. Ya'nî kıllet'ademden kinâye olup aşlâ müsâ'adesi olmayanlar olsun demektir. **وَالصَّقِي أَهْلُ الْوَعْدِ وَالصَّدَقُ** Ve ehl-i vera' u ehl-i şıdğa mülâşık ol ve ehl-i şıdğ u ehl-i vera' dan ayrılma. Eger dünyevî vü uhrevî necât

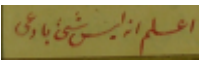
istersen   sonra ya' nî evsâf-ı mezbûre ve şıdk u vera' ile mu'taşıf olanları kendine havâşş ve umûruna müsteşâr-ı hâşş ittiḥâz eyledikten sonra anlar seni bâtıl ile medḥ ü şenâ etmedikleri ve emr-i bâtılı saña lâyıḳ u revâ görmedikleri ve sen daḥi anların 'adem-i müsâ'adeleri sebebiyle fî'l-i bâtılı işlemediḡiñ üzere anlara tarziye eyle. Ya' nî Allāhu Te' alâ sizden râzî olsun diyerek anları iltifâtıñla memnûn kıl. [12b] Zîrâ ziyâde medḥ ü sitâyiş kibr ü naḥvet ve faḥr u 'azamet ihdâş eyler ve 'izzetden seni sâkıṭ kılar.

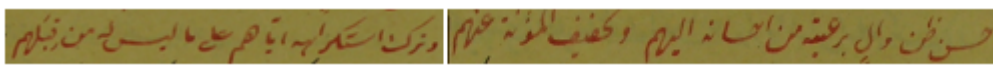
 Ve şaḳın muḥsin ile seyyi' seniñ 'indinde müsâvât menzilesinde olmasın, ya' nî nîkû-kâr ile tebeh-kâr seniñ 'indinde müsâvî olmasın.

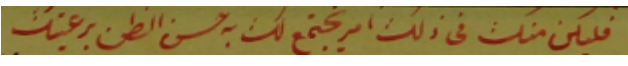
 Zîrâ muḥsin ile seyyi' müsâvâtında ehl-i iḥsânıñ iḥsâna raḡbet ü ḥâhişini şarf u iḥsân ve kâr-ı nîkûden tezhîd ü tenfîr vardır.

 Ve bunda ehl-i isâ'eti isâ'ete alışdırmak ve dadandırmak vardır. Ya' nî ef'âl-i ḥaşene aşḥâbıyla ef'âl-ı seyyi'e aşḥâbı nezd-i ḥulefâ vü ümerâda müsâvâtında olmaları ef'âl-i ḥaşene aşḥâbıñ ḥaseneden raḡbet ve ef'âl-i seyyi'e aşḥâbıñ seyyi'eye raḡbet ve seyyi'eyi ḥuy etmelerine sebep olur.

Ve muḥsin ile seyyi'den her birerleri nefslerine ilzâm kıldıkları şey'i sen daḥi anlara lâzım kıl. Muḥsine lâzım olan iḥsân u ikrâm ve seyyi'e lâzım olan tekdîr ü eskâmdır.

 [13a]

 Yâ Mâlik! Ma' lûmuñ olsun ki bir vâliye ra' iyyeniñ ḥüsn-i ḡannı ziyâde dâ'î vü bâ' iş anlara iḥsân etmesinden ve anlardan zaḥmet ü meşakḳati taḥfîfden ve vâli için cānib-i ra' iyyetde olmayan şey' üzere ra' iyyeti ikrâh u cebri terk eylemesinden başka bir şey' yokdur. Ya' nî vâliye ra' iyyetiñ ḥüsn-i ḡanlarınıñ dâ'î ve esbâb-ı kavîyyesi anlara iḥsân ve me'ûnetlerini taḥfîf ve anlarıñ tarafından vâli için maḥşûş olmayan şey'i anlara ikrâhı ve teklîfî terk etmektir.

 Pes ḥüsn-i ḡan-ı ra' iyyeti sende cem' eden emr sende mevcûd olsun. Ya' nî ḥüsn-i ḡann-ı ra' iyyeti cem' eden esbâb sende mevcûd olsun. Ve ol esbâb ānifen zıkr olunan evşâf-ı şelâsedir.

فان حسن الظن يقطع عنك نصيباً طويلاً

Zirā ḥüsn-i zan⁶³u kaşd eyledigini umūru saña

irās eden ta‘ab-ı tavīli senden kaç‘ ü ref eder. Bu cihetle sende esbāb-ı ḥüsn-i zan mevcūd olup ḥüsn-i zan-ı ra‘iyyeti celbe sa‘y ü ihtimām etmek gerekdir.

وان اتق من حسن ظنك بمن حسن بلا ذكرك عنده

Ve sana ḥüsn-i zan-ı ra‘iyyeti celb

eylemek lā-būd olduğu gibi senün daḥi ra‘iyyete ḥüsn-i zan etmeñ lāzımdır ve ra‘iyyetden senün ḥüsn-i zannına eḥakk u elyak olan seniñ belāñ ya‘nī emr ü nehyiñ ve [13b] taḥmīlāt u teklīfātın anıñ ‘inde ḥüsn olan kimsedir.

وان اتق من حسن ظنك بمن حسن بلا ذكرك عنده

Ve ra‘iyyetden seniñ sū’-i zannına eḥakk

olan seniñ belāñ ya‘nī emr ü nehyiñ ve teklīfāt u taḥmīlātın anıñ ‘inde sū’ olan

kimsedir.

والا تفتخر برا الاثمة واصلحت عظميا الربانية

ولا تنقص من ماله عن ما صدور به لا يبرئ

Ve

işbu ümmet-i merḥumeniñ şudūru ya‘nī ḥulefā-yı rāşidīn ve sā’ir şaḥābe-i güzīn rıdvānullāhu ‘aleyhim ecma‘īn ḥazarātının ‘āmil olup ve beyne’n-nās ülfet anıñla ictimā‘ etmiş ya‘nī ḥalk aña alışmış ve bā‘iş-i şalāḥ-ı ra‘iyyet olmuş olan sünnet-i şālīḥa ve ‘ādāt-ı cāriyeyi noḳşān etme. Ya‘nī şudūr-ı ümmet olan eslāf-ı kirāmıñ ‘āmil oldukları sünen-i şālīḥa ve ‘ādāt-ı ḥasene ki sebep-i ictimā‘-ı ülfet ve bā‘iş-i şalāḥ-ı ra‘iyyet olmuşdur. Andan bir şey’i noḳşān etmeyip bi-tamāmihā icrāsına şarf-ı mesā‘ī ve ihtimām eyle.

ولا يكثر سنة نصرته من ماضى نكته السن

Şaḳın.....⁶⁴sünen-i şālīḥadan bir şey’e zarar verecek sünnet ü bid‘ atı iḥdās etme ki

من سنها والوزر عليك بما انقصت منها

فيكون الاجر

Zirā ol sünen-i [14a] şālīḥanıñ ecr ü

şevābı anıñ vāzı‘ına ‘ā’id ü rāci‘ ve seniñ iḥdās eyledigini şey sebebiyle ol sünen-i şālīḥa vü ‘ādāt-ı müstaḥseneden noḳşān olan şey’iñ vizri seniñ üzerine olur.

فثبت ما صلح عليه امر بلا ذكرك واثارة ما استقام بالناس قبلك

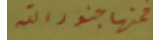
والاكثر ما رآه العلماء ومنافسة الحكماء في

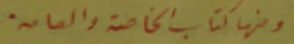
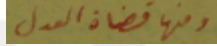
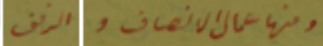
Vezīr-i idārende bulunan bilādīñ şalāḥı emrini mūcib olan şey’iñ ya‘nī nevāmīs-i dīniyye vü ḥukmiyyeniñ teşbīt ü ibkāsı ve eslāf-ı kirām-ı‘adālet-insāfiñ istikāmet eyledigi şey’iñ ya‘nī kavānīn-i şer‘iyye ve aḥkām-ı sünen-i seniyyeniñ ibkā vü istikdādı emrinde müdārese vü mübāḥaşe-i ‘ulemā ve münākaşa vü istikşā-yı ḥükemāyı ya‘nī ḥukm ü ma‘ārifini geregi gibi tedkik ü istikşāsını iḳşār u ziyāde eyle.

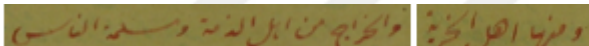
63

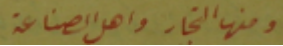
64

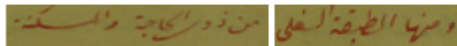
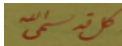
والعلم ان الرعية طبقات لا يجل بعضها الا ببعض ولا غنى ببعضها عن بعض Ve yā Mālik!

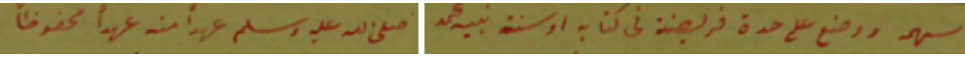
Ma'lūmuñ olsun ki zīr-i hükmünde bulunan ra'yyetçend tabağa vü şıf olup her bir şıf u tabağanıñ emr-i şalāhı tabağa-ı digerle olup tabakāt u eşnāf-ı ra'yyetden ba'zısıñ ba'zısıñdan ğınāsı olmayıp ya'nī her bir tabağa [14b] tabağa-i āherden müstağnī olamayıp biribirine muhtāc u müftekidir. Pes tabakāt-ı ra'yyetden ba'zısı cünūdu'llāh ya'nī 'asākır-i nuşret-mü'eşşirdir.

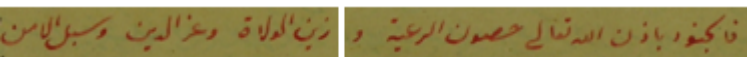
 Ve tabakāt-ı ra'yyetden ba'zısı ya'nī biri daği küttāb u erbāb-ı qalemdir ve küttāb daği haşşa vü'āmmeye münkasımdır. E'imme vü hulefāya nisbetle haşşa mābeyn-i hümāyūn ketebesiyle āmedī dīvān-ı hümāyūn hulefāsı gibi ve 'amme devā'ir-i sā'ire ketebesi gibi ve tabakāt-ı mezkūreden ba'zısı daği қаt u 'adl ile mevsūm olan quzāt-ı kirām ve hükām-ı zevi'l-ihtirāmdır. Ve tabakāt-ı mezkūreden birisi daği aşhāb-ı rıfķ u inşāf olan 'ummāl u me'mūrīn-i sā'iredir.

 Ve tabakāt-ı mezbūreden birisi daği ehl-i zimmetden ve muselleme-i nāsdan olan ehl-i cizye vü ehl-i hāracdır.

 Ve tabakāt-ı ra'yyetden biri daği tüccār u ehl-i şanāyi' dir.

 Ve tabakāt-ı mezkūreden birisi daği tabakā-yı süfelādır ki aşhāb-ı hācet ve meskenetdir. [15a]

 Ve tabakāt-ı ra'yyet ta'dād u beyān buyurulduğı vechle sekiz tabağa olup Allāhu Te'ālā ḥazretleri kitāb-ı kerīminde veyāḥud nebiyy-i zī-şān Ḥazret-i Muḥammed şallallāhu 'aleyhi ve sellemüñ sünnet-i seniyyesinde her bir tabağanıñ eshām-ı muḥadderelerini tesmiye ve ḥudūd-ı farīzası üzre vaż' buyurup ümmet-i Muḥammed'i şallallāhu 'aleyhi ve sellem 'ahd-i maḥfuz ile ma'hūd u me'mūn ve ḥaḳķ u ḥürmetlerini viķāye vü maşūn buyurmuşdur.

 Pes tabağa-i cünūd-ı zafer-i mev'ūd bī-iznillāhi te'ālā ve 'ināyetihi ra'yyetüñ ḥışn-i ḥaşīni ve kal'a-i metīni ve vulāt-ı 'izāmīñ ziynet ü zeyni ve dīn-i mübīniñ 'izz ü mu'ayyeni ve emn ü

selāmetiñ sübül ü tarīkidir. **وليس تقدم الرعية الا بغير** Ve bu hālde ra‘iyyetiñ kıvām u beķāsı ve emr-i āsāyişü selāmeti ancak ‘asākır-i nuşret-mü’eşşir ile dir. **ثم لا تقوم للجند**

الا بان يخرج الله لهم من الخراج الذي يقعون به في جوار عدوهم ويعتقدون عليه فيما يصلحهم ويكون من وراء حاجاتهم
[15b] Şoñra ya‘nī cünūdullāh ra‘iyyetüñ hışn-i haşinivülāt-ı ‘izāmıñ ziynet ü zeyni ve dīn-i mübīniñ ‘izz ü mu‘ayyeni ve emn ü selāmetiñ sübül ü tarīķi olduğu ma‘lüm olduķdan şoñra belki ‘asākır-i zafer-mü’eşşiriñ kıvāmı dağı ancak Allāhu Te‘ālā hażretleriniñ anlar için iħrāc eylediği ĥārac ile dir ya‘nī cizye ile dir ki cizye cānib-i sultāna verilen rüsüm ile resm-i re’s ü resm-i arzdan e‘amdır. ‘Asākır a‘dālariyla cihāda anıñla kuvvet bulurlar ve ma‘işet ve sâ’ir ‘asākire şālīķ olan şey’de ya‘nī esliĥa vü mühimmāt-ı sâ’irede ‘asākır ol rüsüme ve ĥarāca i’timād ederler ve ‘asākiriñ ĥācetleri arkasından yetişen odur. Bu cihetle cunūduñ kıvāmı ehl-i zimmet ve ehl-i ĥarācla ve ehl-i zimmet ve ehl-i ĥarācıñ kıvāmı ‘asker ile olmağla eĥadühümā āĥerden müstağnī olamayıp birbirine muĥtācdır.

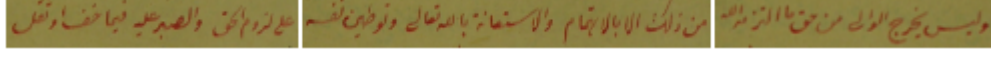
ثم لا تقوم الرعية الا بالصفين الاولين Şoñra işbu iki şıfıñ ya‘nī şıf-ı ‘askeriyle ehl-i zimmet ve ehl-i ĥarācuñ kıvāmları dağı eşnāf-ı selāse ile dir ki ĥuzāt u ‘ummāl ve küttāb şıfılarıdır. **ولا تقوم لهم جميعاً الا بالتجار وزر الصناعة** [16a] Ve anlarında cemī‘an kıvāmları ya‘nī ehl-i ĥarāc ve ‘asākır-i ĥuzāt ve ‘ummāl u küttābuñ kıvāmları tüccār u aşĥāb-ı şanāyi‘ ile dir ki tüccār u aşĥāb-ı şanāyi‘ e muĥtāc u müfteķirlerdir.

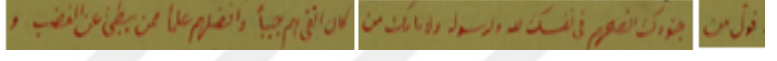
فجميعا يكفونهم عن مرافقتهم وجميعاً من سوادهم ويطعون من الرعية بايديهم مما لا يبلغه ردهم Tüccār u aşĥāb-ı şanāyi‘ mu‘amelātde birbirine mu‘āvenet ü teshīl umūr u murāfaķatda ictimā‘ilerinde ve esvāķ u bāzārlarında muķīm olarak ĥavāyici satmaķda ve eşnāf-ı sâ’ireniñ suhūlet u āsānlıkla bālīg ü vāşıl olamadıkları esbāb-ı ma‘āş ve medār u ĥavāyic-i inti‘āşlarını elleri ile teshīllerinde ve ma‘ūnetleriniñ tedārikine kifāyetlerinde ya‘nī bu cihetlerden nāşī şunūf-ı sâ’ir-i tüccār ve aşĥāb-ı şanāyi‘ e müfteķir ü muĥtācdır.

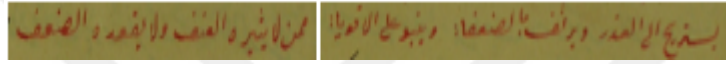
ثم الطبقة السفلى من التجار والسكة الذين يخدمونهم ومعاونتهم وفي الله الملك المستعز **والكل على الوالي حق بقدر ما يصلح**

Şoñra ṭabaķāt-ı ra‘iyyetden ṭabaķa-i süfelā olan ehl-i ĥācet ü mesākin ve fuķarā vü dervişān kim Ĥaķ Subĥānehu ve Te‘ālā anlaruñ her birerleriniñ sa‘a-ı ĥālleri için

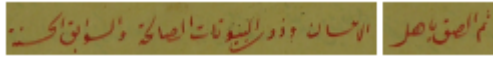
ḥaḳḳ ...⁶⁵ ve ma'ūnetlerini vāfī vü müte'ahhid olduğu şımf olup şımf-ı mezḳūrdan her birerleriniñ ḥāl-i ihtiyāc ve meskenetlerine şāliḥ [16b] ve kāfī olacak mīḳdār medār-ı ma'āşlarında vālī üzerinde ḥaḳları muḳarrerdir.

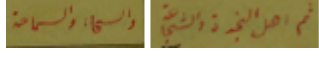
 Ve vālī

Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ her bir şımf-ı ra'ıyyet için elzām u vācib kıldığı suhūm-ı muḳarrereniñ ḥaḳḳından çıḳamaz. Ya'nī edā-yı ḥuḳūḳ etmek muḳtedir olamaz. Ancak edā-yı ḥuḳūḳa ihtimām u iḳdām ve Cenab-ı Ḥaḳḳ'a isti'ānet ü lüzūm ḥaḳ üzere nefsinı tavṭin ve Cenāb-ı Ḥaḳḳ'ıñ ilzām eylediği şey' vālīniñ nefsinı gerek ḥafif ve gerek şaḳil her ne şüretle olursa olsun o şey'e şabr ile çıḳıp 'uhdesinden gelebilir. İşte bunu bil de

 cunūdundan seniñ nefsinde

Allāhu Te'ālā ve Resūlullāh ve imāmuñ ya'nī ḥalife-i zamān için.....⁶⁶ olanı ya'nī Ḥazret-i Ḥaḳḳ'uñ ve vaḥdāniyyetine şıdk ve [17a] şihḥat-ı i'tikādı ve 'ibādāt u ṭā'āde kemāl-i iḥlāş ve Cenāb-ı Peyğamber şallallāhu 'aleyhi ve sellemiñ emr ü nehyine ve irāde-i nebeviyye ve sūnnet-i seniyyesine ve aḥḳām-ı münife-i şer'-işerife inḳıyād-ı tāmı ve imāmü'l-müslimīn ve emīrū'l-mü'minīn bulunan imāmiñ muvāfiḳ şer'-i şerif-i evāmir ü nevāḥisine itā'at ve bağıy u ḥurūcdan mücānebeti olup ḳalben cunūduñ ittiḳası ve 'ilmen efzali ve ḡazabdan baṭā'et ve 'asākiriñ 'özü ricālarına müsterihü elūf ve zu'afāya ra'uf ve 'unf ve yorgunluk kendüsini icrā-yı umūrdan geri ḳomayan ve zu'afā vü nā-tūvān kendisini ifā-yı umūrdan ḳā'id etmeyen ve aḳviyāyı geriledip ḡālib olan bir kimseyi bi'l-intihāb'asākiriñ nuşret-mü'eşşirine vālī ya'nī sipeh-sālār edip umūr-ı 'askeriyyeyi anıñ 'uhde-i liyāḳatına ḥavāle eyle.

 Şoñra ehl-i iḥsān ya'nī ef'āl u eṭvār-ı ḥasene

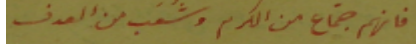
ehline ve büyüṭāt-ı şāliḥa ve aşālet aşḫābına ḥasenesi sebḳat etmiş olan erbāb-ı şıdk u istikāmete mülāşıḳ u muḳārin ol. Şoñra ya'nī aşālet ü ḥüsn-

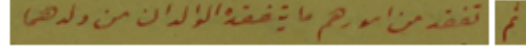
i ḥizmet-i sābıḳası [17b] olmasıyla berāber dilir ü bahādır ve ehl-i şecā'at u umūr-ı

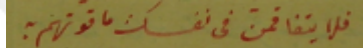
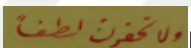
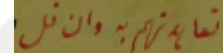
⁶⁵

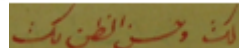
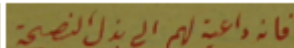
⁶⁶

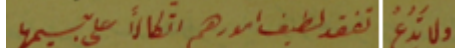
mu‘azzama-i temşiyetine kâdir ve aşhâb-ı şehâvet⁶⁷ü semâhate mülâşık u muķārın olup umûrunu anlarla müşâvere ve anlara tefvîz eyle ve ferumâye ve cebânet ve buhl ve imsâkla muttaşif olanlara iltişâkdan ve anlara tefvîz-i umûr etmekden ictinâb eyle.

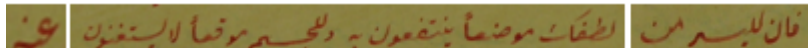
 Zîrâ aşhâb-ı asâlet ü erbâb-ı teceddüd ve ehl-i şecâ‘at ü semâvet ve semâhât envâ‘-i keremiñ câmi‘i ve asl ü bih-i keremiñ şa‘bıdır.

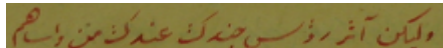
 Muķârenet ü tefvîz-i umûr olunmağa lâyiķ u sezâvâr olan aşhâb-ı ehliyyet bilinip anlara muķārın ü mülâşık olup ve umûrunu anlara tefvîz ederek zümre-i muvaffiķin ve aşhâb-ı ‘adâlete lâhiķ oldukdan soñra peder ü mâder evlâdlarınıñ umûr u aḥvâlini tefakķud u tefahḥuş itdikleri gibi sen daḡi ‘asâkir ü ra‘iyyet-i sâ‘ireniñ umûr u aḥvâllerini ve dâ‘im tefakķud u tefahḥuş eyle.

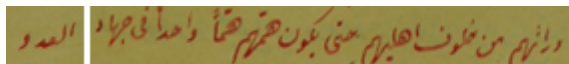
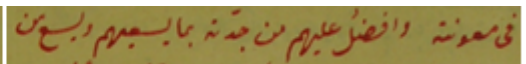
 Pes şaķın anlarıñ esbâb-ı takḡiyetleri olan meşârif seniñ nefsinde ‘azîm ü düşvâr olmasın. [18a] Ve ‘asâkire va‘d u ta‘ahhüd eyledigiñ luṭf her ne ķadar ķalîl ise de şaķın anı taḡķîr etme, ya‘nî

küçük görmeyip îfâ edesin.   Zîrâ va‘d u ta‘ahhüdde her ne ķadar ķalîl ise de vefâ anlarıñ saña bezl-i naşîhatlerini ya‘nî kemâl-i itâ‘at ü inķiyâdlarını ve saña ḡusn-i zanlarını dâ‘î vü cālîbdir.

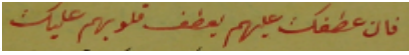
 Ve ‘asâkiriñ umûr-ı cesîmelerine i‘timâden laṭîf ü ḡafîf ve raķîķ olan umûrlarını tefakķud u tefahḥuş etmegi terk etme. Ya‘nî umûr-ı cesîmelerini tefakķud u tefahḥuş ediyorum deyü küçük ve raķîķ olan umûrlarınıñ tefakķud u tefahḥuşunu terk eyleme. Dâ‘imâ büyük ve küçük umûru aḡvâllerini araşdırmaķdan ḡalî olma.

 Zîrâ yesîr ü ķalîl olan luṭfuñ bir mevzi‘i vardır ki ol mevzi‘de luṭf-ı yesîr ile intifâ‘ederler ve luṭf-ı cesîminiñ daḡi bir mevķî‘i vardır ki ol mevķî‘de andan müstaḡnî olamazlar.

 [18b]

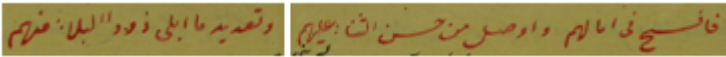

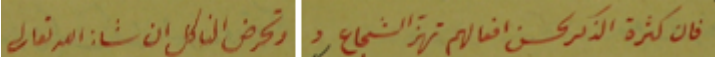
⁶⁷ şehâvet: şehâvet (metin)

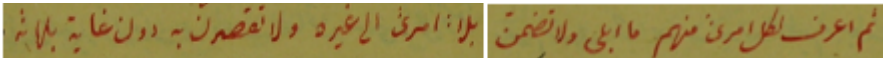
Ve rü'esā-yı 'askeriyyeniñ seniñ 'indinde aķdemi' asākire ma'ūnetinde bār u ğam-
gūsār olan kimse olsun ve seniñ 'indinde rü'esā-yı 'askeriyyeniñ efzālī 'asākiriñ
vūs'at ahvāllerine ve vaṭanlarında bıraķdıkları ehl ü evlād ve'iyālleriniñ medār-ı
ma'āş ve sa'a-i hāllerine cidd ü kūşiş eden kimse olsun ki ḫatta ciḫād-ı 'adüvvde ve
hengām-ı muḫārebe-i düşmanda 'asākiriñ hemmleri hem-vāḫid olup ḳalbleri ğā'ile-i
uḫrādan sālīm ü ḫālī olarak himmetleri ancak muḫārebe-i a'dāya maşrūf u münḫaşır
bulunur.

Zirā 'asākire seniñ 'atf u şefḳatiñ anlarıñ
ḳalblerini saña ma'tūf u mā'il ḳılar. Ya'nī ṭarafıñıza iḫlāş u muḫabbetlerini celb
eder.

Ve
zümre-i 'asākiriñ iḫlāş u inḳiyādları şaḫiḫ olmaz, illā umūrlarına tevliye ḳılınan
ümerā vü rü'esā üzerine lāzım olan ḫıfz u şıyānetleri ve 'askerlik umūruna iştiğālleri
[19a] zamānınıñ ḳilleti ve müddet-i 'askeriyyeleriniñ inḳiṭa'ı istibtā' u te'hīr
olunmayıp müddet-i mu'ayyeneleriniñ tamāmında hemān izz ü ruḫşat verilmesiyle
ve vaḳt ü zamānla istibdālleriniñ icrāsıyla şaḫiḫ olur.

 Pes 'asākiriñ āmāl u
mekāşıdlarını tefsīḫ ü tevsī' ve anlar üzerine ḫüsn-i şenā ve anlardan aşḫāb-ı
beliyyeniñ dūḫār oldukları belānıñ ta'dādını anlara işāl u teşḫir eyle.

 Zirā 'asākiriñ ḫüsn-i
ef'ālleriniñ ve ḫasenāt-ı ciḫādiyeleriniñ keşret-i zıkr ü şenāsı şecī'ü bahādır olanlarıñ
şecā'at u cesāretlerini taḫrīk ü muḫārebeden nākil ü firāra mā'il olanların ciḫāda
terġīb ü taḫrīz eder eger Allāhu Te'ālā diler ise.

 Ve 'asākiriñ
ḫīn-i muḫārebede ve ḫidemāt-ı 'askeriyyede dūḫār oldukları belīyye vü meşā'ibiñ
teşḫir ü i'lānında ve ḫüsn-i şenālarınıñ teḫşirinde olan fevā'id ma'lūm olduğdan
soñra 'asākirden [19b] her birerleriniñ eşnā-yı muḫārebede veyā ḫidemāt-ı
'askeriyyede mübtelā oldukları cerḥ⁶⁸ u ḫarb şikest-i a'zā ve esāret ve zaḫmet u
meşāḳḳat mişllü beliyyelerini aşḫāb-ı beliyyenin kendülerine isnād edip şaḳın diğeriñ
belāsına zamm ve ğāyet belāsınıñ dūnına şaḳın ḳaşr etme. Ya'nī belā tebdil ve lā-
noḳşān vuḳū'ı gibi ve ism ü şöḫretleriyle neşr ü i'lān eylesiñ

⁶⁸ cerḥ: cerḫ (metin)

ولا يدعونك شرف
امرن ان تعظم من بلانه ما كان صغيراً ولا ضعة امرئ عظيم
كان الى ان تستصغر من بلانه

ve ‘asākir-i nuşret-mü’essirden ve şāhib-i şeref olan kimseniñ şeref ü rütbesi
hidemāt-ı ‘askeriyye ve muhārebāt-ı vākı‘ada işābet eden küçük belā vü meşakḳatıñ
büyük ve ‘azīm ‘add olunmasına **ومن حجة الشرف والرتبة ادنى** olan kimseniñ denā’et-i
rütbesi ve ‘adem-i şerefī aña işābet eden ‘azīm ve büyük meşā’ib ü meşakḳatiniñ
şagīr ve küçük ‘add olunmasına şāḳın seni dā‘ī olmasın. Zīrā muḳteżā-yı ‘adl ü
inşāf rütbe vü şerefe nazar olunmayıp her birerleriniñ hizmetlerine ve dūcār oldukları
beliyye ve meşakḳatlerine göre mu‘āmele vü mücāzāt olunmaqdır. **واردد الى الله ورسوله**

[20a] **ما يضلحك من الخطوب وتشتبه عليك من الامور** Ve umūr-ı ‘azīmeden saña güç ü şaḳıl
gelip belini büken ve icrāsında saña iştibāh u işkāl hāşıl olan umūru Allāhu Te‘ālā
hāzretlerine ve Resūl-i Ekrem sallallāhu[‘aleyhi] ve selleme redd eyle ki

نقد قال سبحانه اقوم احب اليهم يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله

واطيعوا الرسول واولى الامر منكم فان تنازعتم في شئ فردوه الى الله والرسول

Allāh Subḥānehu ve Te‘ālā
hāzretleri irşādları ‘ind-i ilāhisinde maḥbūb olan ḳavme ya‘nī irşādlarına irāde-i
ilāhiyye-i ezeliyyesi ta‘alluḳeden mü’mīnīne “Ey şeref-i imānla müşerref olanlar!
Allāh’a itā‘at ediñ ve Resūlullāh’a itā‘at ediñ ve sizden ulu’l-emr olan ḥulefā-
yı‘izām ve vulāt u ḳuzāt ve sā’ir ḥaḳ u ‘adl üzre şāhib-i emr olanlara itā‘at ediñ.
Eger bir şey’de ihtilāf u tenāzu‘edip işkāl hāşıl ederseñiz ol şey’i Allāh ve
Resulullāh’a redd ediñ.”⁶⁹ buyurmuştur.

والررد الى الله الاخذ بحكمه كتابه والررد الى الرسول الاخذ بسنة الجامة خير المنصرفه

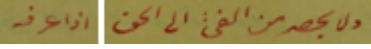
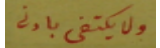
Ve münāze‘un fih
olan şey’Allāhu Te‘ālā’ya redd kitābullāhun [20b] ḥükmünü aḥz ve Resūlullāh’a
redd cāmī‘a vü ḡayr-ı müteferriḳte olan sünnet-i Resūlullāh’ı aḥz etmektir. Ya‘nī ol
muḥtelefünfih olan şey’de kitābullāhuñ ḥükmüne ve sūnen-i seniyye ve eḥādīs-i
şerīfe-i nebeviyyeye mūrāca‘at olunarak kitābullāhıñ ve sūnen-i seniyyeniñ
aḥkāmina taṭbīḳan icrā etmektir.

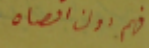
ثم اخذ للحكم بين ان سرائض عيكت في نفسك من لافضيق به الامور ولا تحمد كصوم ولا تبادر في الذلة

Bundan sonra beyne’n-nās hükm ü faşl-ı de‘āvī ve ihḳāk-ı ḥuḳūḳ etmek için‘ilm ü
kemāl ve şalāḥ-ı aḥvāl cihetinden ra‘iyyetinden seniñ nefsinde efzal olup terāküm ü

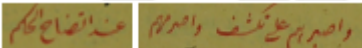
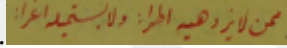
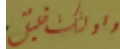
⁶⁹ Burada Nisa suresi 59. ayetten alıntı yapılmıştır.

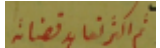
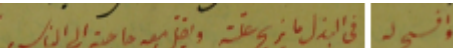
tekāşür-i umūr ve eşnā-yı icrā-yı muḥākemāt-ı ḥuşūmden ḥaşmların ta‘annüd ü⁷⁰ kendisini şıkmayan ve zillet ü ḥaḳāretde mütemādī olmayan

 ve ḥaḳḳı bilip ve ḥaḳḳa ‘ārif olduḳda iḥḳāḳ-ı ḥaḳḳa rucū‘ dan ya‘nī ḥaḳḳı icrādan ḥāşır u ‘āciz kılmayan ve nefisini ṭama‘ üzre müşerref kılmayan ya‘nī nefisini ṭama‘ aḳarīn etmeyen [21a]

 ve umūr u aḥkāmı fehmdede fehmiñ aḳşā-yı muntehāsına vāşıl olmadan onu fehmi ile iktifā ederek ḥükm etmeyip aḥkām u umūru fehmdede fehmiñ aḳşā-yı nihāyetine vāşıl olunca[ya] deḡin cidd ü ictihād eden

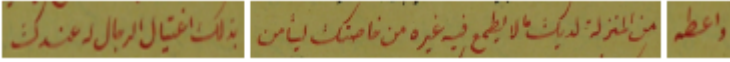
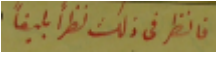
 şübehāt-ı umūr u aḥkāmda ra‘iyyetiñ efḳahı ve ol edille ve ḥucec-i şer‘iyyeyi a‘lem ve ḥucec-i şer‘iyyeyi aḡz u ḥaşm ve aşḥāb-ı nizā‘iñ mürāca‘at ve tereddüdleriyle melül olmaz ve uşanmaz.

 Ve umūr u de‘āvinīñ ḥaḳıḳatiyle zāhir ü āşikār olmasına cidd ü ictihāda ziyāde sābir ü habs-i nefis eder ve ḥükmüñ ittiżāḥ ve iktişāfında aşrem ya‘nī ḥükmi seyfi şārim gibi keser. Aşḥāb-ı ḥulūş u müdāhineniñ medḥ ü şenāsı kendisini mu‘cib ü maḡrūr etmeyenlerden ve erbāb-ı aḡrāzıñ iḡrā ve ḳandırmaları kendisini temkin ü istiḳāmetden ve ‘adl ü sedāddan meyl etdirmeyenlerden şāḥib-i temkīn ve ehl-i istiḳāmet bir kimseyi intiḥāb u iḡtiyār edesin. Ya‘nī bu evşāfla muttaşif bir kimseyi beyne’n-nās [21b] ḥükm için intiḥāb edip mesned-i celil-iḳazāya naşb edesin. Hālbuki bunlar ya‘nī bu evşāfla

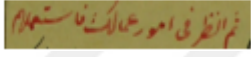
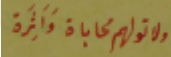
muttaşif ve emri-i ḳazāya ehl olanlar ḳalil ü nādirü’l-vucūddur. Bu evşāfla mevşūf bir kimseyi mesned-i ḳazāya iḳ‘āddan şoñra anıñ ḳazāsıñıñ muḥāfazasını der‘uhde vü iltizām edip dāimā aḥvālını tefāḳḳud u tefahḥuşu iḳşār eyle. Ve emri-i ḳazāyı ‘alā mā-yenbaḡi icrā

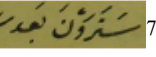
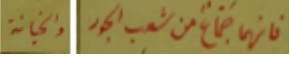
edememesine ‘özl ü bahānesine izāle vü izāḥa edecek ve nāsa ḥācet ü iftiḳārını ḳalil kılaceḳ şey’i bezlde aña tevsī‘ ü ifsāḥ eyle. Ya‘nī miḳdar-ı kāfi ma‘işet i‘ṭā eyle ki

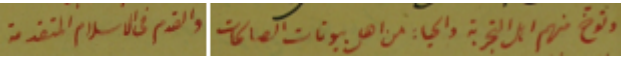
emr-i kazāyı hūsn-i icrādan aña bir şey⁷¹ mānī⁷² ü⁷³ öẓr ve bahāne olmasın ve bu cihetle nāsa ihtiyācı ҡalmasın.

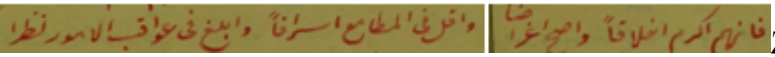
 Ve ҡāḍī naşb eyledigini kimseye ‘indiñizde mu‘teber olan rütbe ü menziletlerden havāşş u recāliniñ tama‘ etmeyecegi bir rütbe-i maḥşūşa vü menzileti i‘ṭā eyle ki o sebeble havāşş u recālīñ ḥīyel ü iḡtiyālinden ve ḥad‘ u mekrlerinden me‘mūn [22a] olsun.

Pes emr-i kazāya naẓar-ı belīḡ ile naẓar eyle ki zīrā bu dīn-i mübīn birtakım eşrāruñ yedlerinde esīr olmuştur. Dinde hevā-yı nefsāniyeleriyle ‘amel ve dīn-i mübīn ile dünyāyı ṭaleb edip menāfi⁷⁴-i dünyeviyye taḥşīline dīni alet ittihāz etmişlerdir. Neūzü

billāhi min şūrūrihim.⁷¹   Emr-i kazāya taḳayyūd ü naẓar-ı belīḡ ile naẓar eyledikten soñra virgü vü a‘şār ve sā’ir umūr ra‘iyyet me‘mūrlarınıñ aḥvāline naẓar-ı diḡḡatle naẓar edip anları iḡtibār ya‘nī tecrūbe vü imtiḥān ile isti‘māl u istiḥdām eyle. Ve bi’l-iḡtişāş aḥibbā vü ṭarafgiriñiz olanları

bi’l-iltizām ehl-perver olmayıp   ⁷² ḥadīş-i şerīfiniñ medlūlu olup yalnız kendi nefsinı düşünüp nefs-i āḡere kendi nefsinı taḡdīm ederek naẓarı menāfi⁷⁴-i zātiyyesine münḡaşır bulunan nefs-perverleri ra‘iyyet umūruna tevliye etme. Zīrā aḡḡāb-ı muḡābāt u eşre cevır ü ta‘addīniñ [22b] şu‘belerini ve zūlm ü ta‘addī ve ḡiyānetiñ envā‘ını cāmi‘lerdir.

 Ve ra‘iyyetinden buyūtāt-ı şālīḡāt ve ḡānedān-ı ‘iffet-simātdan ve şeref-i İslām’da ҡadem ehlinden ehl-i tecrūbe ve ehl-i ḡayāyı taḡarrī vü tevāḡḡī edip ḡizemāt-ı devlet ü milletde anları istiḥdām eyle.

 Zīrā buyūtāt-ı şālīḡa ehlinden ve ḡānedān-ı ҡādim-i İslām’dan bulunan ehl-i tecrūbe vü aḡḡāb-ı ḡayā’ aḡlāḡ cihetinden ekrem ve aḡrāz cihetinden eşāḡḡ ve isrāf cihetinden ṭama‘ da ҡālīl ü ‘avāḡīb-ı umūra naẓar cihetinden ebleḡ ya‘nī ‘āḡıbet-endīşdirler.

⁷¹ “Şerli kimselerin şerrinden Allah’a sığınırım.”

⁷² Enes Bin Malik’ten rivayet edilmiştir.

ثم ربيع عليهم
الارزاق

Şeref-i İslām'a hānedān-ı kādīm ü ehl-i tecrübe ve ehl-i hayā'bi't-taḥarrī ra'ıyyet üzerine tevliye edildikten soñra anlarıñ medār-ı ma'ışetü rızklarını isbāğ u isā' ya'nī kāfī vü vāfī ve belki ihtiyāçlarından ezyed eyle.

فان ذلك قوة
الله مستوح الفهم

Zirā erbāb-ı menāşıbıñ medār-ı ma'ışetleriniñ tevsī'i anlarıñ ıslāḥ-ı nefslerine kuvvetdir. [23a]

وعلى لهم عن ناول تحت ايديهم

Vezīr yedlerinde bulunan emvāl-i mīriyyeyi ekl ü tenāvül ü irtikābdan ğınā vü mücanebetlerine sebebdır.

ومحمد عليهم ان ناولوا امرت او نكروا انك

Ve eger emrine muḥālefet veyāḥud emānetine ihānet ederler ise tevsī'-i ma'āşları anlarıñ 'aleyhine seniñ için bir hüccet ve bir sened-i kavīdir.

ثم تفقد
اعمالهم والبعث العيون من اهل الصدق والوفا عليهم

Soñra umūr-ı ra'ıyyet üzerine tevliye vü me'mūr eyledigīñ kimseleriñ a'māl u ef'āl ve ḥareketlerini tefakḫud u tefahḫuş edip aḥvāllerini teftiş için sıdḳ u vefā aşḫābından gözciler ve müfettişler gönder.

فان نفاذك في السر لا يورهم حدوة
الله على استمال في الامانة والرفق بالرعية وتحفظ من الاعوان

Zirā evliyā-i umūrıñ aḥvālını sırr u ḥafāda teftiş u tefakḫudu ta'ahhüdünüz anları emāneti maḥallinde isti'māle ve ra'ıyyete rıfḳla mu'āmeleye ve 'a'vān u ḫalemeden taḥaffuz u taḥammīyeye sevḳ etmektedir.

فان احد منهم بسط يده الى خيانه او اغتصب به عليه عهد
واخبر عيوبك القبيات فدا قبضت عليه العتد في بدنه وانذرت به اصحاب من علمه

Pes eger umūr-ı 'ibād [23b] u bilāda tevliye vü me'mūr kıldıġuñ ādemlerden birisi destini ḫıyānete başteder de anıñ ihānetini gözci ve müfettişleriniñ iḥbārātı'inde ol ḫıyānet sebebiyle anıñ 'aleyhine ictimā' olunur ise ya'nī müfettişleriñ haberleriyle berāber ol kimseniñ ḫıyānetine nās ictimā' ederler ise şāhid olarak bunuñla iktifā edip ya'nī müfettişleriñ iḥbārı ve nāsiñ ictimā'ı anıñ ihānetine şāhid-i kāfī olmaġla ol ḫā'iniñ beden-i ḫābişine 'uḳūbeti başt ya'nī ḫarb edip ve 'amelinden aña işābet eden cezā vü 'ıḳābla aña mu'āḫeze edersin ya'nī şer'an ve ḳānunen lāzım gelen mücāzātı

icrā edersin.

ثم نصبت به تمام المذمة
وسميت بكياته وقتلت طاراهة

ḫıyānetine lāzım gelen cezāyı icrādan soñra 'ibreten li'l-sā'irīn anı maḳām-ı mezellete naşb ve 'alāmet-i ḫıyānetle anı teşhīr ve ḳılāde-i 'ār u tōhmeti anıñ gerdem-i ḫıyānet-peyvendine bend ü taḳlīd edersin ya'nī bu vechile ḫıyāneti ḫāhir ü şābit olan me'mūrlarıñ mücāzāt-ı lāzımeleri icrā ve boynına ḫıyānet vāḳı'asını ḫarācı mutaḫammīn lāyiḫa ta'līḳ olunarak 'alā-meleī'n-nās teşhīr olunmaḳ gerekdür.

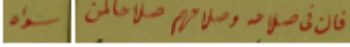
ثم تفقد امرهم

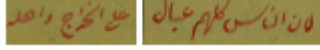
بالصلح امره

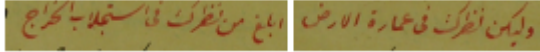
[24a]

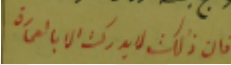
Soñra emr-i ḫarācı

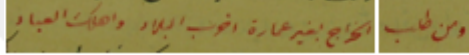
tefaḫḫud u tefahḥuṣ eyle. Emr-i ḥarāca ṣāliḥ olan esbāb u alātlā ya‘nī emr-i ḥarāciñ tefaḫḫud u tefahḥuṣı her ne esbāba menūṭ ise ol esbābiñ tedāriḫ u istikmāline sa‘y

eyle. Zīrā ḥarāciñ ve ehl-i ḥarācī ṣalāḥında ṭabaḳāt-ı

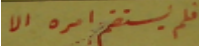
sa‘ire-i ra‘iyyetiñ ṣalāḥı muḳarrerdır. Zīrā ḳātıbeten nās ḥarāca ve ehl-i ḥarāca ‘iyāldır. Ya‘nī cemī‘ nās nafaḳalarında ḥarāca ve ehl-i ḥarāca muḥtāc u müfteḳirlerdir.

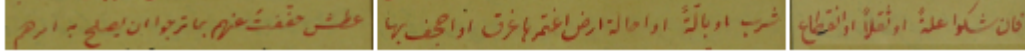
 Ve arzıñ ‘imāretine naẓar-ı dikkat ve ihtimāmıñ ḥarāc cem‘ine olan naẓar u ihtimāmından eblaḡ u ziyāde olsun.

 Zīrā ḥarāc ancak arzıñ ‘imāretiyle idrāk olunur. Bu cihetle arāẓiniñ ‘imārına naẓar u ihtimām ḥarāciñ cem‘ine olan diḳḳat u ihtimāmından ziyāde

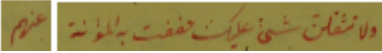
ü eblaḡ olmalıdır. Ve ‘imāret-i arza ihtimāmsız

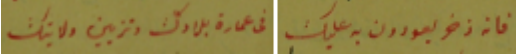
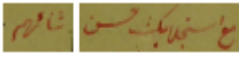
virgü vü ḥarāc ṭaleb eden kimse [24b] bilādı ḥarāb ve ‘ibādı helāk eder.

 Emr-i salṭanatı mustaḳīm olmayıp ‘ahd-i ḳabīrde ve zamān-ı ḳālilde zevāline sebep olur.

 Ve

eger ba‘ż-ı bilād ahālisi meẓrū‘ātlarınca bir ‘illet-i ‘urūzundan veyāḥud virgüleriniñ aḡırlığından veyāḥud şularınıñ kesilmesinden veyāḥud yaşlıḳ meẓrū‘ātlarını çürütmesinden veyāḥud keşret-i bārān arāzilerini suya bürüyüp meẓra‘lık ḥālinden tahvīl eylemesinden veyāḥud ḳuraḳ maḥşūllerini yaḳmasından şikāyet ederler ise istid‘ālarına müsā‘ade ederek ṣalāḥ-ı emrlerine sebep olacak miḳdār-ı teklīfātlarını

taḥfif edersin. Ve ra‘iyyetden me‘üneve meşāḳḳatıñ taḥfifine sebep olan şey’ şaḳın saña aḡır gelmesin.

 Zīrā ra‘iyyetden me‘uneyi taḥfif için teklīfātından taḥfif eylediḡiñ şey’ ilerisi [25a] için şaklanmıṣ ve vaḳt-i ihtiyāc için hıfẓ olunmuṣ ve bilādıñ ‘imāretine sebep bir şey’olup bilādınıñ ma‘mūriyetinde ve vilāyetiniñ tezyīn ü intizāmında ra‘iyyetiñ ḥüsn-i şenālarınıñ

isticlābıyla **بِسْتَفَاضَةِ الْعَدْلِ بِهِمْ** **وَنَجَاحٍ** ve anlar hakkında ifāza olunan ‘adl sebebiyle kalbiñizde hāşıl olan ferah u surūr ile berāber

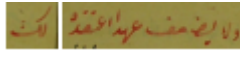
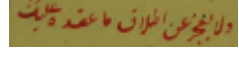
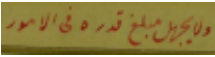
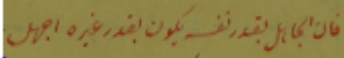
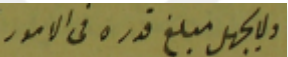
مَعْتَدًا فَضْلًا لَهُمْ بِأَذْنِ خَلْقِهِمْ مِنْ أَجْلِ مَلِكِهِمْ **وَأَشْفَافًا مِنْهُمْ بِأَذْنِ خَلْقِهِمْ مِنْ أَجْلِ مَلِكِهِمْ** tahfif-i tekliḫāt hakkında ṭarafıñızdan olunan müsā‘ade sebebiyle anlarıñ faẓl-ı kavı ve şenā-yı hūsnerine ve anları ziyāfet-i‘adliñize da‘vetiñiz ve ḫaḫlarında rıfḫla mu‘āmeleñiz sebebiyle ḫaḫkıñızda şıḫa vü i‘timād-ı tāmlarına mu‘temed olduđuñuz ḫālde ol tahfif ü tezḫir eylemiş olduđuñuz ma‘üne vü virgüyi ma‘a-ziyādetin ṭarafıñıza i‘ade ederler. **وَأَشْفَافًا مِنْهُمْ بِأَذْنِ خَلْقِهِمْ مِنْ أَجْلِ مَلِكِهِمْ** **وَأَشْفَافًا مِنْهُمْ بِأَذْنِ خَلْقِهِمْ مِنْ أَجْلِ مَلِكِهِمْ** Zirā umūr-ı ‘azīmeden bir

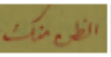
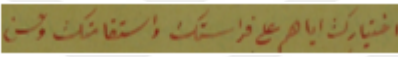
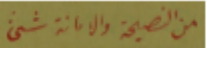
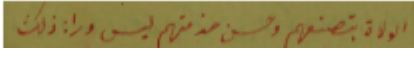
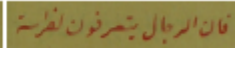
ḫādişe vuḫū‘ı ekşer olup ra‘iyyet ü teb‘añız ḫaḫlarında icrā olunan ‘adl ü inşāfıñız sebebiyle vilāyāt [25b] ma‘mūr u ābādān olduğdan sonra öyle bir emr-i ‘azm ḫudūsunda anlara ta‘vıl ü taḫmīl olunduḫda ṭayyib nefsleriyle ḫabūl u ihtimāl ederler. **فَإِنَّ الْعَمَلُ بِحَسَبِ مَا حَقَّ** Zirā vilāyāt ma‘mūr u ābādān olunca taḫmīl eylediñiz şey’ müteḫammil olur. **أَلَا يَأْتِي خَرَابٌ** **أَلَا يَأْتِي خَرَابٌ** Ve arza ḫarāblıḫ ancak aḫālīniñ faḫrından

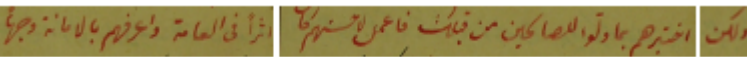
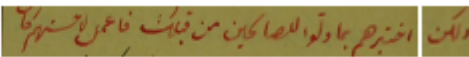
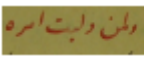
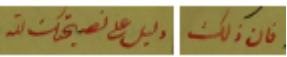
gelir. **وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ لَا سِرْنَ أَنْفُسِ الْوَلَدِ** **وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ لَا سِرْنَ أَنْفُسِ الْوَلَدِ** Ve ehl-i arz daḫi vālīleriñ cem‘-i māla isrāf-ı nefis ve idmānları ve beḫālarına su‘-i ḫan ve ‘adem-i emniyetleri ve cihet-i uḫrādan intifā‘larının ḫılletinden için ya‘nī medār-ı ma‘āşları az olmasından faḫr u fāḫaya dūḫār olurlar. Ya‘nī vilāyātıñ ḫarāb olmasının sebep-i ḫavīsi ehliniñ faḫr u fāḫalarıdır. Ve aḫālīniñ faḫr u ihtiyāca dūḫār olmalarınıñ sebep-i ḫavīsi vālīleriñ cem‘-i māla inhimāklarıdır. Ve vālīleriñ cem‘-i māla inhimākları cibillī olmadığı taḫdīrde beḫālarına su‘-i ḫan ve ‘adem-i emniyetleri ve ma‘āşlarınıñ ḫıllet ü ‘adem-i kifāyetindendir. **فَإِنَّ الْعَمَلُ بِحَسَبِ مَا حَقَّ** Ve ra‘iyyet ü vilāyātıñ ve vālīleriñ aḫvāline nazar u diḫḫatden sonra [26a] küttābına nazar eyle.

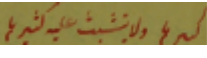
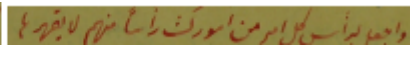
وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ لَا سِرْنَ أَنْفُسِ الْوَلَدِ **وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ لَا سِرْنَ أَنْفُسِ الْوَلَدِ** **وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ لَا سِرْنَ أَنْفُسِ الْوَلَدِ** **وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ لَا سِرْنَ أَنْفُسِ الْوَلَدِ** **وَأَنَا أَعُوذُ بِاللَّهِ لَا سِرْنَ أَنْفُسِ الْوَلَدِ**

Ve zümre-i küttābdan iḫbāl ü kerāmet kendisini maḡrūr u medḫūş edip ol sebeble melā’ ü ricālīñiz ḫuzūrunda ḫilāfıñız olan mu‘āmeleyle cür‘et etmeyen ve ‘ummāl ve sâ‘ir me’mūruları ṭarafından vārid olan mükāteb ü ma‘rūzātıñ ḫuzūruñuza vaḫtiyle irād u taḫdīminden ve ol mükāteb ü ma‘rūzātıñ ṭarafıñızdan şavāb üzre cevāblarını ışdārdan ve siziñ için aḫz ve ṭarafıñızdan i‘tā eylediḫi şey’de kerāmet ve iḫbālden

hâşıl olan ğaflet aña kuşūr etdirmeyen ve siziñ içindir. ‘Uhde eylediği hîdemâtıñ hûsn-i ifâsından za‘îf ü ‘âciz olmayan ve ‘aliñize olarak ‘aķd eylediği şey’i çözmekten ‘âciz ü nātüvân qalmayan ve umūrda nefsiniñ [26b] meblağ-ı qadrine cāhil olmayan ya‘nî umūrca kendi iktidārına ‘ārif olan şālihü’l-aḥlāk bir vücūdî intihāb edip mekâyıd-ı zātīyyeñize ve vülāt u me’mūrîn-i sâ’ireniñ bi-ecma’hüm esrārına dâ’ir olan resâ’il ü tahrîrâta taḥşîş eyle. İşbu kâtib vülât-ı kirāma nisbetle dīvān kâtibi ve mülūk u ḥulefâ-yı ‘izāma nisbetle ‘aşrımız ıstılāḥınca mābeyn-i hümāyūn baş kâtibi demekdir. Zîrâ kendi qadrine cāhil olan ğayrıñ qadrine echel olur. Aşḥāb-ı iktidārı ve ehl-i kemālî bî-iktidār ve nā-ehlden temyîz edemez. Bu qavl-i şerîf qavliniñ ta‘lîlidir.

   Bundan soñra gerek kâtib-i hâşî ve gerek quzât u vülāt ve sâ’ir aşḥāb-ı menāşıbı ihtiyārıñız kendi ferāsetiñiz ve qadr u kıymetlerini aḥerden su’ālîñiz ve mücerred hûsn-i zannıñız üzre olmasın.   Zîrâ ricāl-i taşannu‘ ve hûsn-i hizmet [27a] ibrāz ederek vülātıñ ferāset ü hûsn-i nazarlarını cüst-cū vü ṭaleb ve taḥşîl ederler. Bunuñ verāsında kendilerine ḥulūş u emānetden bir şey’ yokdur. Bunuñ için ol kâtib-i hâşî ve kitāb ve sâ’ireyi kendi ferāsetinle ve aḥerüñ sevk u tavşîfiyle ihtiyār etmeyip

  ve lâkin anları senden muqaddem gechen şālihleriñ tevliye eyledikleri umūr u hîdemātla tecrübe eyle. Ve ‘āmmede işri ve hûsn-i hizmet sâbıkāsı olup vech-i emānete a‘ref bulunanları i‘māl u istiḥdām eyle.   Zîrâ bu vechle ehl ü mücerreb olanları istiḥdāmıñız Cenāb-ı Ḥaḳḳ’a itā‘atıñıza ve seni emrine tevliye eden emîrū’l-mü’mînîne ihlāş u şadāqatıñize delîldir.

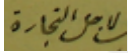
  Ve umūrundan her bir emrūñ başına umūruñ büyüğü kendisine ğalebe etmeyen ve umūruñ çokluğu kendisini ‘âciz kılmayan küttābdan birini baş u re’îs kııl. Zîrâ rü’esâ-yı umūruñ küttābdan olması

[27b] mevākıf-ı muḳtezā-yı ḥikmet olup bunuñ fevā'id-i 'aẓıme-yi mutaẓammin olduğu aşḫāb-ı' ilm ü idrāka rū-nümā vü hüveydādır.

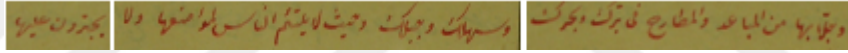
وهو كالت
فإن كنت من عجب فتعجب عن التزمته

Ve kaçan kitābından birinde bir 'ayb olurda ol 'aybdan tegāyüb ü tecāhül edersen ol 'aybı iltizām etmiş olursun. Her 'aybuña "Sulṭān be-pesend ü hünerest" mışra'ı medlülunca ol 'ayb hünerden ma'dūd olarak devām ve aḫere sirāyet eder. Bu cihetle 'uyüb-ı küttābdan tegāyüb ü tegāfül olunmamalıdır.

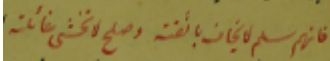
لم استحسن بالجار...
واوصى بهم خيرا المنعم منهم...
والله لطيف بالدين والمؤمنين...
ببره

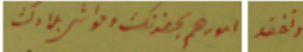
Emr-i küttāba bu vechle nazar u diḳḳat eyledikten sonra, tüccār u ehl-i şanāyi' iñ emrini der'uhde vü iltizām edip anlardan muḳīm ya' nī düḳḳān u destgāh şāḫibi olup düḳḳān u maḡāzalarında mukīm olarak bey' u şirā edenlere ve 'inde bulunana emtia' u eşyā ile muẓtarib ya' nī (li-eclü'l-ticāret)⁷³ müteḥarrik olup gidip ve gelenlere eliyle ve bedeniyle nef' vireñ ehl-i ḫırfet gürüh-ı 'ameleye ḫayr u şalāḫla vaşiyet edesin.

فانهم مؤدان في وسبها
الزاني

Zirā tüccār u ehl-i şanāyi' menāfi' iñ mevādı ve fevā'idiñ [28a] esbābıdır.

Ve bir berr ü baḫr ve cebelde uzak ve ba'id olan maḫallerden ve mevāzi' i şarb olduğu eelden nāsıñ taḫarrüb ü cür'et edemedigi yerden menāfi' ü fevā'idi anlar celb

idicilerdir.

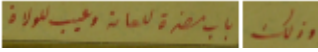
Pes tüccār u ehl-i şanāyi' āfet ü dāhiyesinden ḫavf olunmaz. Silm ü inḳiyād ve gā'ilesinden ḫaşyet olunmaz. Şulḫ u şalāḫ erbābıdırlar.

Ve ḫazretinde ya' nī merkez vilāyetinde ve eṭrāf-ı bilādında tüccār u ehl-i şanāyi' iñ umūrlarını tefāḳḳud u tefahḫuşdan ḫālī olma

وعلماهم ذلك ان في اشير منهم...
من قنا فاحش ولتخا فحجا وادعنا الى فح وادعنا الى اب سنا

ve ba'de-zālik ma'lūmuñuz olsun

ki tüccār u ehl-i şanāyi' iñ ekşerinde żayyık-ı fāḫiş ve buḫl-ı ḳabiḫ ve menāfi' i ihtikār ya' nī ağır bahā ile şatmak ḡarażıyla eşyāyı saḳlamak ve şatılık olan emti'a vü eşyāda

taḫakküm ü nüfūz ya' nī istedigi gibi şatmak mevcūd olup

ḫālbuki bu ya' nī tüccār u ehl-i [28b] şanāyi' iñ ekşerisinde mevcūd olan żayyık-ı fāḫiş ve buḫl-ı ḳabiḫ ve ihtikār ve biyā'ātda taḫakküm ü nüfūz' amme için bāb-ı

⁷³ Ticaret sebebiyle

mażarrat ve vulāt için‘ ayb u qabāhatdır. **فان من الاخطار** Bu sebeble tüccār u ehl-i hırfeti

ihtikārdan men‘ eyle. **عليه وسلم منع منه فان رسول الله صلى الله عليه وسلم** Zîrā Cenāb-ı Resulullāh sallallāhu ‘aleyhi ve sellem efendimiz muhtekirde ihtikārdan men‘ buyurdılar.

ولا تكن البهيمة سمعاً بهو بين عدل وأسعار Ve bey‘-i mevāzin ‘adl ü es‘ār ile semhen bey‘ olsun.

ولا تنجب بالفرقة من البيع والشراء Ve bāyi‘ ü mütebāyi‘den iki ferik mutazarrır olmasın. Ya‘nî

şatan da alan da zarar-dîde olmasın. **فمن غار بكم وبكم فليس بكم ولا بكم** Pes ihtikārı

nehyinden şoñra bir kimse biya‘atıñ hakerine yaqışır ise fî ğayr-i isrāf ya‘nî haddi tecāvüz etmeksizin nekl ü ikāb eyle.

الطبقة السفلى من الذين لا يجدون لهم ولا كين ولا جين ولا بيل يونس والذين لا Tabaka-i süflî ki umūr u meşālîh

ve kār u kesbiñ taşarruf ü idaresinde hazaqat u cevdet-i fikr ü kudretleri olmayan fuqarā vü dervişān ve muhtācīn ve ehl-i bu‘us ya‘nî ziyāde faqr u fāka mübtelā ve

[29a] kötürüm ve kār u şan‘atdan ‘āciz olanlardan ‘ibāretidir. **فان الطبقة فانما وسعها**

Zîrā kânî‘ü mu‘terr bu tabakadadır ya‘nî kısmet-i Haqq’a rāzî olup su‘ālden ve ‘arz-ı ihtiyācdan ta‘affüf eden kânî‘ ve su‘ālden ‘iffet etmeyip izhār-ı ihtiyāc ve su‘āl

eden mu‘terr bu tabakadadır. **فاحفظ الله تعالى ما استحفظك من ماله** Bu sebebden Cenāb-ı

Haqq’ıñ kitāb-ı keriminde bu tabaka için hıfz u taşaşşusını saña emr buyurduğı

haqqıñı hıfzu taşşış eyle. **واجعل لنفسك من بيتك مالاً ونفسك من غلاتك ما فيك من السلام على من بعدك** Ve bu tabakaya

maşaşşāş olan hişşeniñ bir kısmını beytü’l-māl-ı müslimīnden ma‘āş olarak ve bir kısmını her bir beldede İslām’ıñ hāliş olan ğalātından ya‘nî hāşılāt-ı ‘öşriyeden

‘aynen olarak taşşış kıl. **ولا تغرق الاقصر منهم ولا دنى** Ve qarīb ü ba‘īdini fark etmeyip

müsāvātla mu‘āmele eyle. **فان لا تغرق منهم الله لا دنى** Zîrā fuqarā vü dervişān ve

muhtācīnden akreb ü akşā olanına taşşış kılınan, eb‘ad u ednā olanına taşşış

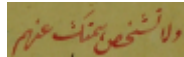
kılınanıñ mişlidir. **فمن يستحق منه** Efrād-ı mezkûreden her biri [29b] haqqını istid‘ā eder.

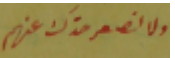
فلا يشغلك شغل فطر Bu sebeble anlara ve haqlarına ri‘āyetden şāġil-i nazar ya‘nî umūr-ı

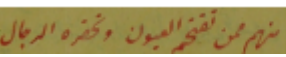
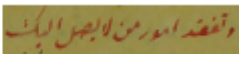
sa‘ireye nazar şaķın seni meşġul etmesin. Bu tabaka erbābınıñ umūruna nazar umūr-ı

sa‘ireye müreccaħ olmalıdır. **فانك لا تغدر بضيع الدنيا لا حالك الاثر المجرى** Zîrā sen umūr-ı keşire

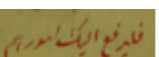
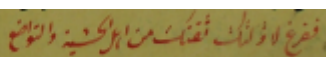
ve mühimmeye bezl ü taẓyi‘-i tāqat etmek sebebiyle fuqarā vü mesākiniñ huqūq u

umûrlarına ri'âyet edememekde ma'zûr olamazsın. Bu cihetle bunların umûr u hûkûklarına ri'âyet umûr-ı sâ'ire üzerine müreccaḥ olmak gerekdir.

Ve himmetini anlardan seçme.

ri'âyetden yüz çevirme.   A'yân-ı

memleketiñ iktihāmına ve ricāl-i devletiñ tahkîrlerine giriftâr olup da aḥvâlleri tarafınıza vâsıl olmayan fuḳarâ vü mesākîniñ umûr u aḥvâllerini tefakḳud u tefahḥuş

eyle.   Bunun için ehl-i ḥaşyet ve erbâb-ı

tevâzu'dan mevsûkuñ olan bir kimseyi şu gürûh için tefrîḡ ve tefakḳud u [30a]

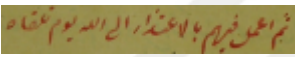
tefahḥuşlarını aña ḥavâle eyle de ol kimse anların aḥvâlini saña ref' ü 'arz eylesin

ya'nî fuḳarâ vü mesākîn aḥvâl-i vâkı'alarını ifâde etmek ve ol daḡi ol vechle aḥvâl-i

fuḳarâ vü dervîşâna kesb-i vukûf edip ḥuzuruñuza 'arz u beyân eylemek için ehl-i

ḥaşyet ve aşḡâb-ı tevâzu'dan mevsûk u mu'temediñiz bulunan bir kimseyi me'mûr-ı

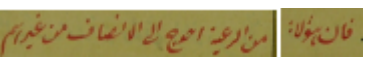
maḥşuş ta'yîn ederek muktezâ-yı 'adl ü merḥameti ifâ vü icrâ eylede

 sonra Cenâb-ı Ḥaḳḳ'a mülâkî olduḡuñ gün fuḳarâ vü dervîşân

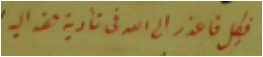
ḥaḳḳında Cenâb-ı Ḥüdâ'ya i'tizâr ile 'âmil ol ya'nî ṭabaḳa-i mezkûre ḥaḳḳında bu

şuretle mu'âmele ve mes'ûliyeti ehline ḥavâle ve tahmîl eder iseñ Cenâb-ı Ḥaḳḳ'a

yevm-i mülâkâtıñ olan yevm-i cezâda i'tizârıñ maḡbûl olur ve illâ mes'ûl

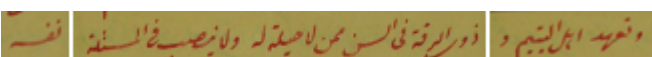
olacağında reyb ü şek yokdur. Zîrâ ra'ıyyetden işbu

ṭabaḳa efrâdı ṭabaḳât-ı sâ'ire efrâdından ziyâde 'adl ü inşâfa muḥtâcdır.

 Pes bu zümreniñ umûrunu mevsûk u mu'temed ve mütevâzi' ve

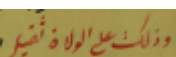
fuḳarâ-perver bir kimseye ḥavâle eylede fuḳarâ vü mesākîniñ ḥışsesi olan ḥaḳḳullâhı

Ḥaḳḳ'a [30b] te'diyede Cenâb-ı Ḥaḳḳ'a i'tizâr eyle.

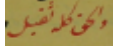
 Ve ehlü'l-yetîmi ve medâr-ı

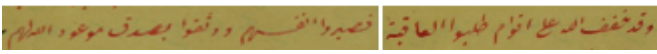
ma'îşetlerini tedârike ḳudret-yâb olamayan ve nefsinı su'âle naşb etmeyen ve

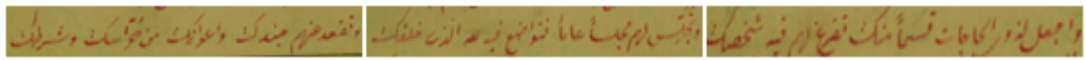
sende(?)⁷⁴ za'f ü rikḳat ve ḡayâ' aşḡâbından olanları ta'ahḡud eyle. Ya'nî umûrlarını

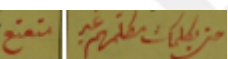
der'uhde eyle. Ve bu ise ya'nî fuḳarâ' u mesākîniñ ve ehlü'l-yetîm ve

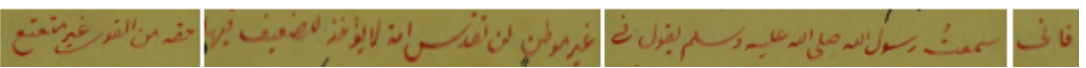
⁷⁴

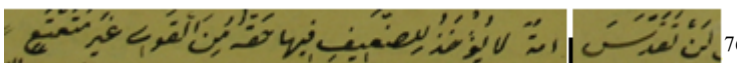
zevî'r-rıkkânıñ umûrlarını ta' ahhüd vulât üzerine şakıldır. Ve haqqıñ küllisi şakıl ve nefse ağırdır.

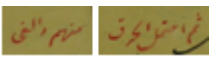
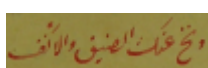
 Hâlbuki hayr-ı 'ākıbet'e tâlîb olup da hûkûku ihkâka ve o emr-i haqqı icrâya sâbir u habs-i nefis edenler için ucûr-ı cezâyı i'tâsı haqqında olan va'd-i ilâhîniñ şıdķına ve şevk u i'timâdı olan aqvâm üzerine Cenâb-ı Allâh umûr-ı şakileyi tahfif buyurmuşdur.

 [31a] Ve aşhâb-ı hâcât ve erbâb-ı müsted'ayât için kendinden bir kısım ve bir hisşe-i⁷⁵ maşşûşa kıl ve ol hisşede anlar için şahşını tefrîğ kıl. Ya'nî aşhâb-ı hâcâtı mülâkâtından hisşemend edip anlarla bi'z-zât mülâkâta tenezzül eyle ve anlar için bir meclis-i 'âmm vaz' u ihdâş eyle de seni halkeden Allâhu Te'âlâiçin ol meclisde bulunmağa tevâzu' u tenezzül eyle ve hîrâset ü muhâfaẓañıza me'mûr bulunan 'asâkir ü yaverlerini anlardan te'hîr eyle ya'nî ol meclisde bulundurma.

 Hattâ aşhâb-ı hâcât u erbâb-ı istid'âdan şifâhen 'arz-ı hâl u tekellüm edenler qalağ u iztirâbsız ya'nî tûtgunluk gelirse kekelemeksiz tekellüm ve ifâde-i hâl ve 'arz-ı merâm edeler.

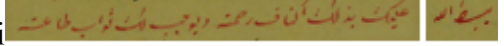
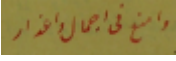
 Zîrâ mevâtın keşîre ve maḥâl-i müte'addidde de Hażret-i Resûlullâh sallı ve sellim efendimiziñ

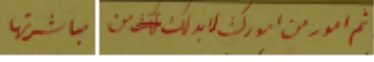
 76 buyurduķlarını kerrâtle işitdim. Ya'nî Hażret-i Resûl-i Ekrem şallallâhu [31b] 'aleyhi ve sellem efendimiz “Ekşer-i vaķt bir ümmetde za'îf ü 'âciz olan kimseniñ haqqı kavî olan kimseden ol za'îf olan şâhib-i haq muẓtarib olarak sözünde kekelemeksizin ahz olunmaz ise ol ümmet elbette muķaddes olmaz.” buyurırlardı.

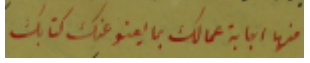
 Ehl-i hâcât için bu sûretle bir meclis-i 'âmm teşkil ü ihdâş ve bi'z-zât ol meclise tenezzül eyledikten soñra zu'afâ vü ehl-i hâcâtdan gılzet ü huşûnet üzre şâdır olan mu'âmelelerine taḥammül eyle. Ve huẓuruñuza lâyıķ u şâyân ve ihtîşamkârâne olmayan mu'âmele ve evzâ'larından qalbiñizde hâşıl olan

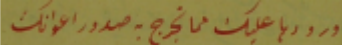
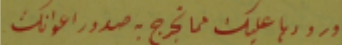
⁷⁵ hisşe: hisşe (metin)

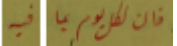
⁷⁶ İbn Mâce, “Sadakat”, 17.

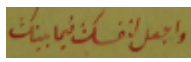
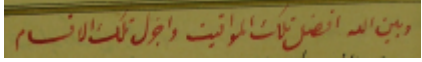
tarlığı ve muğayir-i ihtirām bulunan hareketlerine ‘adem-i haẓm ve ‘adem-i taḥammülü kendinden iḳāme vü teb‘id eyle ki o sebeble Cenāb-ı Hüdā seniñ üzerine eknāf-ı raḥmetini baṣṣ eyleye ve tā‘atiniñ ecr ü şevābını seniñ için icāb eyleye. Ve fuḳarā vü zu‘afāya i‘tā eylediğiñ şey’i tevāzū‘ ederek i‘tā eyle ve bi‘l-iḳtiẓā aṣḥāb-ı ḥācātı men‘ eylediginde ḥüsn-i mu‘āmele ve [32a] ‘özrederek men‘ eyle.

 Bundan şoñra ma‘lūm ola ki seniñ umūrından biraz

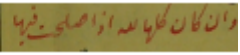
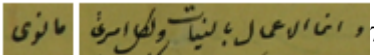
umūr vardır ki bi‘z-zāt mübāşereti saña lābūd ü elzemdir.

Küttābıñ senden aldıkları cevābla ‘ummāline icābet etmek bi‘z-zāt mübāşereti saña lābūd olan umūrdandır. Ya‘nī ‘ummāliñ ve sā‘ir me‘mūrların ma‘rūzātına yazılacak cevāblara bi‘z-zāt kendiñ mübāşeret edip kātibleriñ senden aldıkları cevābları yazmak gerekdir.

Ve ḥācāt-ı nās saña vürūdunda şudūr-ı a‘vānına iḥrāc eylediğiñ şey’den ıṣdār olunması mübāşereti saña lābūd olan umūrudur. Ya‘nī ol ḥācāt-ı vāride şudūr-ı a‘vānına olan ḥarc u meşārifden iḥrāc u is‘āf olunmasına emr ıṣdār olunmasıdır.   Ve her günün ‘amelini her gün imzā eyle ya‘nī her günün işini ol gün imzā eyle, irteye bırakma. Zīrā her günün işi ol güne muḥtaşdır. Ol işi ol gün itmām

olunup imzā olunmalıdır. [32b] Ve

mevākit-i iştiğāliniñ efḍalini ve aḳsām-ı umūruñ ekşer ü eczelini Allāhu Te‘ālā ile kendi beyninde olan şey’de nefsine taḥşiş kıl. Ya‘nī evḳātınıñ efzalini ve aḳsam-ı umūrunuñ eczel ü ekşerini ‘ibādet-i Ḥaḳḳ’a taḥşiş kıl.

   ⁷⁷ ḥadīş-i şerīfi medlūlunca meşğūl olduğıñ umūruñ küllisinde niyyetini şālīḥ kıldığında ve cemī‘umūrdan ra‘iyyeti sālim kıldığında ya‘nī cemī‘ umūrda niyetün ra‘iyyetün selāmeti olduğda umūruñ küllisi lillāh ve Cenāb-ı Ḥaḳḳ’a ‘ibādet ve vesīle-i ḳurbet olusarda efzal-i evḳātını ferā‘iz-i ilāhiyyeyi edādan faẓla‘ ibādāt-ı nevāfile taḥşiş eyle ve ‘ibādāt için efzal-i evḳāt cevfu‘l-leyl olduğu ma‘lūmdur.

⁷⁷ Buhārî, Bed’ü’l-vahy 1, İmān 41, Nikāh 5, Menākıbu’l-ensār 45, İtk 6.

ولكن خاصة ما يخص الله دينك فانك فرائضك

Ve Cenāb-ı Hakk'ıñ Kur'an-ı Kerim'inde

فان عبد الله مخلص الدين

⁷⁸

emr-i celiline imtişālen dīnini Allāh için hāliş kıldığıñ şey'üñ

ya'nī ibādātuñ hāşşası Cenāb-ı Hakk'a hāşşa olan ferā'izüñ ikāmesi olsun ya'nī 'indiñizde umūruñ ahaşş [33a] u aqđemi ferā'iz-i ilāhiyyenüñ ikāmesi olsun.

ووقت ما أقرب به الله من ذلك كما لا يخبر ما شوم ومنشور بالعام

Takarrüb ilallāha vesīle eyledigini

'ibādāt u tātā gediksiz ve noķşānsız kāmil olarak bedeninden belāğan mā-belağ vefā eyle ya'nī 'ibādāt-ı bedeniyreden takarrüb ilallāha vesīle kıldığıñ şey'i gedik ü

noķşāndan ārī ve kāmil olarak ifā eyle. فانما أتيت في صلوات الناس فلا تكون منقرا وصريفا

İmāret ü vilāyetiñ hasebiyle imāmete takaddüm ederek nās için salavāt-ı şerīfeye kām'im olduğda taṭvīl-i šalātla şāqın cemā'ate nefret verici ve cemā'ati taṣyīk edici olma.

Zīrā taṭvīl-i namāz cemā'atiñ nefretini ve taṣyīkını mücebdır.

فان في الناس من العلة ومن الحاجة

Zīrā nās içinde şāhib-i 'illet ve şāhib-i hācet bulunur.

و قد سأل النبي صلى الله عليه وسلم حين وخرجه في ذلك

Ve Hāzret-i Peyğamber sallallāhu 'aleyhi

ve sellem efendimiz nebī vilāyet-i Yemen'e tevcih buyurdukları zamān

anlara naşıl namāz kıldırayım deyü o hāzretten su'āl eyledigimde [33b]

فصل بكم أصلوه المنقرون ولكن بالزمين جميعا

“Anlara ez'af olanlarının namāzı gibi namāz kıldır ve

mü'minlere raḥīm ol.” buyurdular. Ya'nī šalavāt-ı şerīfeyi taṭvīl ederek mü'minleri taṣyīk etme ve mü'minlere raḥīm ol deyü taḥfīf-i šalavāt-ı şerīfe ile emr buyurdular.

اما بعد هذا فلا تطولون

Buraya kadar zıkr ü ta'dād eyledigim evāmirime

imtişāl u neşāyihimle mütenaşşih olduğdan soñra cümle-i evāmir-i 'aliyyemdendir ki zīr-i hükümetinde olan ra'yyetden şāqın ihticābını taṭvīl etme ya'nī ra'yyete uzun

uzadıya görünmemezlik etme. فانما أتيت في صلوات الناس فلا تكون منقرا وصريفا

İhticābı ra'yyeti taṣyīkden bir şu'bedir. Ra'yyeti taṣyīk ise zulmdür.

وقوله سلام بالمو

Ve vülātıñ tūl-ı ihticābı umūr u meşālihe 'ilm ü vuķūfiñ kılletini müstelzimdir.

⁷⁸ Mü'min Suresi 14. ayetten iktibas yapılmıştır.

ولا تتجاربهم بقطع عنهم علم يا اجتنبوا
دونه فيصير عنه هم الكبير ويعظم الصغير ويخرج
وجس القبح ويثاب الحق بالباطل

Ve

vülâtıñ ra‘iyyetden tül-ı ihticâbı ihticâblarınıñ ‘illet ü sebebine ra‘iyyetiñ [34a] ‘ilmini kat‘edip anlarıñ ‘indinde kebîrşagîr olmasına ve şagîr‘azîm ve hüsñ kabîh ve kabîh hüsñ olmasına sebep olur. Ya‘nî vülâtıñ halkdan ihticâbları uzâyınca halk sebebini bilemeyip her biri bir tarafa çekerek ‘indlerinde büyük şey’ küçük ve küçük şey’ büyük ve güzel şey’kabîh ve kabîh şey’ güzel olup bu sebeble haq bâtıla mesâbe olarak haq bâtıldan temyîz olunamaz olur.

انما الولد
يشتري لا يعرف ما توارى عنه الناس به من الامور

Ancak vâlî beşerdır. Nâsıñ andan gizledikleri

umûru bilemez. **ولست على الخى سيات تعرف بها ضرب الصدق من الكذب** Ve hâlbuki haq olan şey’ üzerinde anıñ haq olduğuna bir ‘alâmet ü nişân yokdur ki ol ‘alâmetle şıdķıñ envâ‘ını kızbden fark u temyîz edip bilesin.

وانما انت احد الرجلين اما امرؤ وسى الفك
بالبدل في الخى فيز احجياك من واجب حق لخطيب
او فعل كبر قسمة

Kişi **من حرة الاخلاق** (min ciheti’l-ahlāk)⁷⁹ ikiden hâlî olmayıp biri nefsinı haqda bezl ü ihsânla mutehallî [34b] vü müzeyyen kılmışdır. Ve diğeri buhl⁸⁰ u denâ’ete mübtelâ olmuşdur. Ve sen ancak bu iki kişiniñ birisisiñ ya nefsinı bezl ü ihsânla mutehallî kılan kimselerdensin veyâhud buhl u denâ’ete mübtelâ olanlardanısın. Eger bezl ü ihsânla mutehallîlik u muttaşîf olanlardan iseñ nâsdan ihticâbıñ haq vâcibi edâdan veyâhud müceb-i‘izzet ü sa‘âdetiñ olan fi‘l-i kerîmden seni men‘ edip muttaşîf olduğun evşâf-ı hamîdeñi setr eder.

او متبى بالمتى فاسرع كف ان س عن مستفك
ازايسوا من ذلك

Ve eger buhl u denâ’etle

muttaşîf olanlardan iseñ aşhâb-ı hâcât seniñ bezl ü ihsân ve kereminden me’yûs olarak senden bir şey’ dilemekden keff-i yed edip bir hâcât için nâsıñ elleri seniñ tarafına müsâra‘at etmez. Ya‘nî kimse senden bir şey’ istemez. Bu cihetle nâsdan ihticâbıñız bî-ma‘nâ vü‘abes olmuş olur.

ان س انك لا مؤثر عليك من شكاة مظلمة
تطلب الصفاء في معاملة
مع ان اكثر حاجا

Buñunla berâber nâsıñ saña

ekşer hâcetleri me’mûrlarıñ zûlmünden şikâyet veya me’mûrlarıñ [35a] mu‘âmiline bî-inşâfânelerinden inşâf talebinden ‘ibâret olup bu ise saña bâr u zaḥmet ve meşakḳatı müceb olmayan umûrdan olmağla ihticâbı icâb eder bir şey’ olmadığından

⁷⁹ Ahlāk yönünden

⁸⁰ buhl: buhl (metin)

ihticāb ‘abeş ü nefis-perverlikden nāşī olur.

ثم ان للموال خاصة وبالطاعة فخير من سائر وطاوع وتلقه النصف

Şoñra ma‘lūm ola ki vālī bulunan zātūñ havāş-ı etbā‘ı ve akrabā vü maḥrem ve hemrāzları vardır ki vālīye ihtişāş u taḳarrübleri ḥasebiyle anlarda feraḥ u istibşār ve terfī‘ ü istikbār ve ra‘iyyet ü zu‘afāya zulm u ta‘addīye dest ü iktidār ve kılllet-i inşāf

olup **فاحسن مؤنة اولئك بقطع اسباب تلقت** **الاحوال** pes şu aḥvālīñ esbābını ḳaṭ‘le ol havāş u ḳurenānīñ şu ‘acze ve zu‘afā ḥaḳḳında olan me’ünet ü meşāḳḳatlerini ref‘ ü izāle

eyle. **فلا تقطعن احد من ماصتك وما شئت** **قطعت** Havāş u eşyā‘ını ve ḳurenā vü etbā‘ını ra‘iyyetden istiṣnā ederek beytü’l-māldan maḳtū‘an şaḳın bir şey’ taḥşīş eyleme.

Zirā bu madde ra‘iyyetiñ rencide olmalarını bā‘işdir.

والهم الحق من لزمه من القريب والبعيد

Ve ḳarīb ü ba‘īd her biriniñ [35b] ḥaḳ lāzımını bilā-tefriḳ ilzām u ta‘yīn eyle.

وكن في ذلك صابرا **كتب واكتبوا ذلك من قرايتكم فما صابرتن في** Ve ḳarīb ü ba‘īd her birinüñ ḥaḳ lāzımını ilzām eylediginde akrabā vü havāş ve etbā‘ınıñ taraflarından saña zaḥmet ü meşāḳḳat vuḳū‘a geldigi ḥaşyetde aña şābır ve anları nāhī ol. Ya‘nī ḳarīb ü ba‘īd ve havāş u ‘avāmīñ ḥuḳūḳunu müsāvāt üzre ilzām eylediginde havāş u muḳarrebleriñ taraflarından ḥaḳlarında mu‘āmele-i istisnāniyye olunması için ta‘cīz olunur iseñ bu ḥuṣūşda havāş u muḳaribleriniziñ verdikleri zaḥmet ü meşāḳḳate şabr edip havāş u muḳarrebleriniñ ḥātırları için her şıñfıñ ‘alā mā yenbaḡī ḥuḳūḳunu ilzāmı terk etme

ve anları bu iddi‘ādan nehy eyle.

وانت عاقبة بما ينش عنك من

muḳarrebleriniziñ verdikleri zaḥmet ü meşāḳḳat ve şıḳlete şabriñ ‘āḳıbetini taleb ü

ibtigā eyle.

فان شعبة ذلك لعمرك

Zirā işbu şıḳlete şabriñ ‘āḳıbeti maḥmūdedir.

وان قلت لك العينة **حيثما فاصولهم بعد ذلك واعد ذلك لمنهم بالصالح** Ve eger ra‘iyyet seni zālīm zān ederler ise anlara ‘özüñü izḥār eyle ya‘nī eger ra‘iyyet bir mu‘āmele sebebiyle saña sū-i zan ederek zulm zannına [36a] düşerler ise bu zanna sebep olan mu‘ameleniñ ‘özüñü izḥār eyle ve ol sebeble anlarıñ sū-i zanlarını kendinden taḥvīl eyle.

فان في ذلك اعتدلا بين فية حاجتك من تعويم على الحق

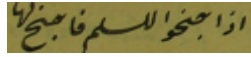
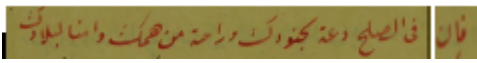
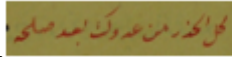
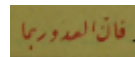
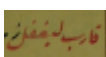
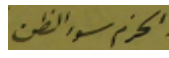
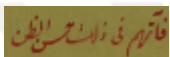
Zirā izḥār-ı‘özü ile ra‘iyyetiñ sū-i zanlarını taḥvīlde

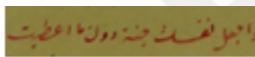
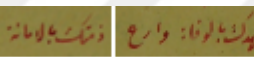
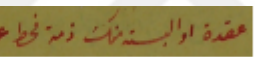
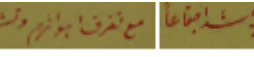
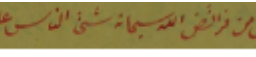
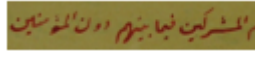
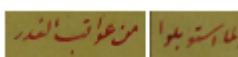
istifāde mevcūd u muḳarredir ki anlarıñ ḥaḳ üzre devāmlarından ḥācet ü maṭlabına nā’il olursun ya‘nī ḥācetiñ bulunan ra‘iyyetiñ ḥaḳ üzre taḳvīm ü devāmlarına bālig ü

nā’il olursun.

ولا تمنع من صالحك عدوك من غير معنى

Ve ‘adū vü düşmeniñ rızā’-i Ḥaḳḳ’ı

muḳārin olan şulḥa seni da‘vetini şaḳın def‘ etme ya‘nī eger düşmeniñ seni rızā‘en-
 lillāha⁸¹ muvāfiḳ olan şulḥa seni da‘vet ederse ⁸² emr-i celiline
 bi‘l-emşāl şulḥu rev ü def‘ etmeyip ḳabūl eyle.
 Zīrā şulḥda ‘asākiriñizce şıyānet ve zātıñızca hümüm ü ğumūmdan rāḥat ve
 bilādıñızca emn ü aşāyiş muḳarrerdir.   Ve lākin şulḥdan
 şoñra a‘dānıñ mekr ü ḥud‘ asından ḥazer-i küllī ile ḥazer elzemdir. [36b]
 Zīrā ‘adūnuñ iġfāl için şulḥa muḳārib olduĝu çok kere vāḳi‘ dir. Bu
 cihetle ⁸³ feḥvāsınca ḥazm ü iḥṭiyātı ele alarak mu‘āmele eyleyip
 ḥazm ü iḥṭiyātla mu‘āmelede a‘dāya ḥüsn-i ḳan ver. Ya‘nī naḳş-ı ‘ahd
 ve fesh-i meşāliḥe etmeyeceğine a‘dāyı te‘mīn eder şuretle mu‘āmele edip a‘dāya
 ḥüsn-i ḳan i‘tā eyle.

   Ve
 eger düşmeniñ ile bir ‘ahd-i ‘aḳd eder veyāḥud a‘dāya ṭarafıñızdan bir ḥil‘at-
 ı⁸⁴ zimmet ve libās-i emānı ilbās eder iseñ ‘ahdinde vefāyı nefsine ilzām u ilbās
 eyledigiñ ḥil‘at-ı zimmet ve emāna emānetle ri‘āyet ve i‘tā eyledigiñ ‘ahd ü emāna
 nefsini siper edip ol ‘ahd ü mişāḳı viḳāye vü şıyānet eyle.
    Zīrā ferā‘iz-i
 ilāhiyeden nāsıñ irāde vü ārzūlarınıñ teferruḳu ve re‘bleriniñ teşettütüyle berāber
 eşedd ictimā‘ ile üzerine ictimā‘ eyledikleri [37a] vefā-i ‘uhūda ta‘zīm⁸⁵ ü ri‘āyetden
 başḳa bir şey’ yokdur. Ya‘nī vefā-yı ‘uhūda ta‘zīm ü ri‘āyetden başḳa ferā‘iz-i
 ilāhiyyede nāsıñ eşedd ictimā‘ ile ictimā‘ eyledikleri bir farz yokdur. Ḥattā
  müşrikler bile mü‘mīnler ile olan ‘ahdlerinden başḳa
 mabeynlerinde olan ‘uhūda ve mişāḳa vefā vü ri‘āyeti kendilerine lāzım u vācib
 ḳılmışlardır. Mü‘mīnler ile olan ‘ahdlerine ri‘āyet etmezler ise

⁸¹ rızā’: rıṣā’ (metin)

⁸² Enfal suresi 61. ayetten iktibas yapılmıştır.

⁸³ “İhtiyat kötü zândır.”

⁸⁴ ḥil‘at: ḥil‘at (metin)

⁸⁵ ta‘zīm: ta‘zīm (metin)

‘avākīb-ı ğadrı günāh u vebāl ‘ad eyledikleri için ya‘nī uhūda‘adem-i ri‘āyet ğadr olup müşrikīn bile ‘avākīb-ı ğadrı vebāl ü günāh şaydıklarından vefā-yı ‘ahde ri‘āyeti nefslerine lāzım u vācib kılmışlardır. **فَاِذَا كَانَ كَذَلِكَ** (fe izā kāne kezālike)⁸⁶

فَلَا تَعْدِرْنَ بَيْنَكَ A‘dā ile ‘ağd eyledigiñ ‘ahd ü zimmetine ‘adem-i vefā ile şaķın ğadr etme. **وَلَا تُخْلِفْ عِدَّتَكَ** Ve şaķın ‘ahdinden nükül etme **وَلَا تُخْلِفْ عِدَّتَكَ** ve mu‘āhid olduĖuñ a‘dāya şaķın ĥud‘a ve oyun etme. Zīrā naķz-ı ‘ahd u ĥud‘a etmek Allāhu Te‘ālā üzerine cür’etdir. Bu cihetle **اللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ** ve Allāhu Te‘ālā üzerine cür’eti ancak cāhil [37b] ü şaķī olan eder.

وَلَا تَجْعَلْ لِّدِينِكَ دِينًا آخَرَ Ve Allāhu Te‘ālā ĥazretleri ise ‘ahd ü zimmetini beynü’l-‘ibād rahmet-i ilāhiyyesine iṣāl eder. Bir emn ve bir ĥarem ve bir cā-yı penāh kılmışdır ki ‘ibādı ol ĥaremiñ ĥıṣn-ı menī‘inde sākin ve anıñ eṭrāf u eknāfında istifāza emn ü rāḥat ederler. Bu cihetle **فَلَا ادْخَالُوا مَدَائِنَهُ وَلَا مَدَائِنَهُ وَلَا مَدَائِنَهُ**

‘ahd ü zimmetde ğadr ü ĥiyānet ve firīb ü muḥāda‘at olamaz. **وَلَا تَقْعُدُوا عِدَّةَ اللَّهِ** Ve ilel ü ‘özü ve bahāne cā’iz olan ‘ağd ü ‘ahdi ağd etme. **وَلَا تَقُولُوا عَلَى الْحَقِّ قَوْلًا بَعْدَ أَنْ كُنْتُمْ عَلَيْهِ وَالتَّوَلَّيْتُمْ**

Ve ‘ahd ü meşāliḥeyi ḥaķ üzre te’kīd ü tevṣīķden ṣoñra şaķın ‘ahdiñ ḥāricinde bir söz söyleme. Te’kīd olduğu üzre ṣābit ol. **وَلَا يَدْعُونَكَ مِثْلَ صَبْرِكَ** Ve ‘ahd-i Allāh’ıñ saña lāzım kıldığı emriñ ṭarlıĖı ol emriñ bi-ġayr-i ḥaķķın infisāḥ⁸⁷ ve irāde-i naķzına şaķın seni da‘ī olmasın. **فَإِنْ صَبْرَكَ عَلَى صَبْرِكَ تَرْتَمِ الْفُرَاقُ وَتُفْضَلُ عَاقِبَةُ حَيْرَانَ خَيْرٌ خَيْرٌ تَبَعَتْ**

Zīrā infirācına ve ‘āķībetiniñ [38a] fazlını umduĖuñ dīķ ve ṭarlıĖa şabrıñ ‘āķībetinden ḥavf eyledigiñ ğadrden ḥayrlıdır. Ya‘nī ‘ahde ṣebātdan ḳalbde ḥāṣıl olan ṭarlıĖı şabrıñ ‘āķībeti ferec ü faẓilet ve naķz-ı ‘ahd ile irtikāb olunan ğadriñ ‘āķībeti maḥūf olup bu cihetle ol ṭarlıĖa şabr ederek ‘ahdde ṣebāt naķz-ı ‘ahd ile ğadr etmekden ḥayrlıdır. **وَأَنْ تَحِيطَ بِكَ فِي مَنَاسِكَ الْإِسْتِغْفَارِ** Naķz-ı ‘ahdde olan ğadrden nāṣī ṭaraf-ı ilāhiden vāki‘ olacak muṭālebe ve mu‘āḥezenüñ seni iḥāṭa eylemesinden ve dūnyā ve aḥiretiniñ ‘adem-i ḳabūlünden ‘ahd ü miṣāķ üzre ṣebātdan

⁸⁶ “Bunun gibi olduĖunda”

⁸⁷ infisāḥ: infisāḥ (metin)

neş'et eden ıarlığa şabr hayrlıdır. Ya' nî nakz-ı ' ahd ve ğadr sebebiyle ğazab-ı ilâhîye mazhar olmakdan ' ahd ü mîşâk üzre sebâtdan neş'et eden şıkındıya şabr hayrlıdır.

اباکت والاما: وسفک بغير قتل Ve şer'an helâl olan katl ü kavedden ğayrı katl ü sefk-i dimâ'den hâzer ü ictinâb saña elzem olan umûruñ a'zamındandır.

فانه ليس شيء اذى لنفسه ولا اعظم لبعده ولا احوى برؤاى لعمه والغفل بدمه **نسك الدما بغير قتل** Zîrâ niķmeti ziyâde dâ'î vü beliyyeniñ [38b] a'zamı ve zevâl-i ni'metiñ ahrâsı ve müddet-i 'ömr ve devlet ü saltanatıñ inķitâ' u zevâlîne bâ' is ü bādî bi-ġayr-i haķķın kan dökmeğden ve

والله سبحانه مبتدئ كلامه **بين العباد نيبات تكلموا في الدما يوم القيامة** Ve katl-i nefsinden başka bir şey' yokdur.

Haķ Subhānehu ve Te'ālā hâzetleri yevm-i kıyāmetde icrā-yı aħkām buyurduğda beyne'l-'ibād vāķi' olan sefk-i dimâ' hükmüyle bed'en buyuracaķdır. Ya' nî yarın⁸⁸ yevm-i kıyāmetde icrā buyurulacak aħkamuñ ol evvel ü akdemi bed'en sefk-i dimâ' hükmüdür. Bu sebeble **فلا تقولن سلطانا انك بكت** **وما مؤم** şaķın şevket ü saltanatıñ ħarām

olan kanı dökmeğe saña kuvvet ü cesâret vermesin. **فان ذلك ما يضره ولا يهين** **بل يزيه وينقل** Zîrâ bi-ġayr-i haķķın sefk-i dimâ' saltanata za'f ü vehn verir. Belki devlet ü saltanatı izāleye ve āhire intikālîne sebep kavîdir. **ولا عذر لك عند الله ولا عندى في قتل المرد** Ve bi-ġayr-i

haķķın' amden katlde 'indellāh 'özü olamadığı gibi 'ind-i hilāfet-penāhîde daħi seniñ için'özü yokdur. Ya' nî bi-ġayr-i haķķın' amden katl maddesinde 'özrüñ maķbûl olmaz. **لان فيه قود البدن** Zîrâ bi-ġayr-i haķķın katl-i 'amdde şer'an bedenî kışâş vardır.

Ya' nî 'amden katle şer'an kışâş [39a] lâzım gelip 'özri maķbûl olmaz.

وان انابت بظلمه وافطر **سأبكت سوطك اوبكت بعقوبه** Değil 'amden eger ħaṭâen bir katl şudûruyla ibtilâ olursañ ve bir mücrime 'uķûbet u ta'zîr icrâsında savṭıñ veyāḥud yediñ ḍarbda

ifrâṭedip ol maḍrûb belāñ olsa daħi yine ma'zûr olamazsıñ. **فان في الكثرة** **في قوتها مقتصد** Zîrâ el ile dürtmek ve yumruk urmak ve ħiffetde bunlarıñ fevķinde olan ḍurûbda katl vāķi' dir. Hiçbir şüretde ma'zûr olunamayıp şer'an kışâş veyāḥud diyet lâzım gelir.

ولا تلحقن بغيره سلطانا **فان ذلك اوب: المقتول غفر** Pes bu mişllü ħaṭâ' bir katl vukû'unda naḥvet-ı saltanatına nazaruñ evliyā' ve vereşe maķtûle haķķlarını edādan şaķın saña şarf-ı

⁸⁸ yarın: yarın (metin)

nazar ettirmesin. **وَالْعَجَابُ بِفِكَتْ** **وَالْإِنِّ** Ve nefsine i'cābdan **وَالْقُدْرَةُ بِأَعْيُنِ** **مِنْهَا** ve nefsinden saña'ucb vireñ şey'e ya'nī 'aql ü dirāyet ve re'y ü işābetine şika ü i'timāddan

وَمِنْهَا لَا تُرَى ve medh ü sitāyişe muḥabbetden ḥazer u ictināb gerekdir.

فَأَنَّ ذَلِكَ مِنْ أَوْفَى فَرْصِي **الشَّيْطَانُ فِي نَفْسِهِ** Zīrā nefsine ve re'y ü dirāyetine 'ucb u [39b] gurūr ve medh ü sitāyişe muḥabbet u surūr şeytānıñ nefsinde farzlarınıñ evsaḵ u aḳvāsıdır.

بِالْحَقِّ مَا بَلَغَ مِنْ مَعَالِي **الْمُحْسِنِينَ** Muḥsinleriñ iḥsānından ḥāşıl olan ücūr-ı cezileyi imḥā vü izāle için ya'nī a'māl-i ḥasene aşḥābınıñ iḥsān ve a'māl-i ḥaseneleriniñ ecr u şevābını maḥv u izāle etmege evsāf-ı zemīme-i mezkūre şeytāna fırsat-ı ḳaviyyedir

وَالْإِنِّ وَالْمَنْ عَلَى عَيْنِكَ بِمَا كُنْتَ Ve ra'yyetine olan iḥsānına minnet etmekden **وَالْتَزِيدُ نِعْمًا لَكَ مِنْ** **نِعْمَتِكَ** ve fā'il olduḡuñ ef'āl-i ḥaseneyi tezyīd ya'nī ziyāde 'add

etmekden **وَأَنْ تَعْدَهُمْ فَتَنْتَبِعَ مَوْعِدُكَ بِكُفْ** ve ra'yyetine va'ad edip de va'dine ḥulfa tābi' olmakdan ya'nī ra'yyetine eylediḡiñ va'dinde sābit olmayıp ḥulf etmekden ḥazer ü ictināb edesiñ. **فَأَنَّ الْمَنْ يَبْطُلُ أَمَانُ** Zīrā minnet iḥşanı ibtāl eder. **وَالْتَزِيدُ نِعْمًا لَكَ مِنْ** **نِعْمَتِكَ** Ve

ef'âlde tezyīd nūr-ı ḥaḳḳı giderir. **وَالْخُفْ بِوَجْهِكَ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ النَّاسِ** Ve va'dine

قَالَ اللَّهُ شَأْنُ كِبَرٍ مَقْتًا عِنْدَ اللَّهِ أَنْ تَقُولُوا مَا لَا تَعْمَلُونَ Ve ḥulf'ında'llāh ve 'indü'l-nās buḡzı icāb eder. Ve Allāhu Te'ālā Ḳur'an-ı Kerīm'inde “İşlemeyeceñiz şey'i söylemeñiz maḳt [40a] u ḥışm ve ḡazb cihetinden 'inda'llāh kebīr ü 'azīmdir.”⁸⁹ buyurmuşdur

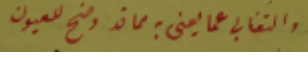
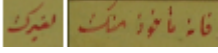
وَالْإِنِّ وَالْمَنْ عَلَى عَيْنِكَ بِمَا كُنْتَ **وَالْتَزِيدُ نِعْمًا لَكَ مِنْ** **نِعْمَتِكَ** ve umūruñ zamān-ı icrāsı gelmezden evvel 'acele etmekden

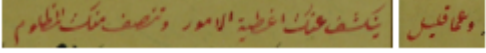
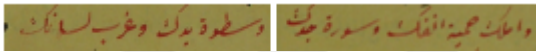
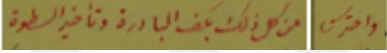
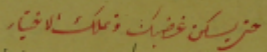
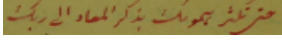
وَالْتَزِيدُ نِعْمًا لَكَ مِنْ **نِعْمَتِكَ** ve umūruñ icrāsı imkānı zamānında tesāḳuṭ ve ihmāl etmekden

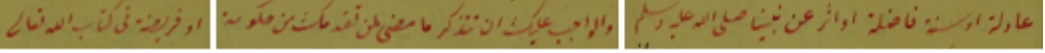
وَالْتَزِيدُ نِعْمًا لَكَ مِنْ **نِعْمَتِكَ** ve umūr-ı menkūrede ya'nī umūr-ı ḡayr-i vāzihada'inād etmekden ve umūr-ı vāzihanıñ icrāsında gevşeklik etmekden kemāl-i iḥāzer ü ictināb edesin. Ve'l-ḥāşıl **فَضْعُ كُلِّ أَمْرٍ مَوْضِعُهُ** her bir emri mevzi'ine vaż' eyle.

وَالْتَزِيدُ نِعْمًا لَكَ مِنْ **نِعْمَتِكَ** Ve her bir 'ameli mevki'ine ikā' eyle, zīrā 'adālet her bir şey'i maḥalline vaż' ve her bir işi ehline ḥavāle etmekdir. **وَالْإِنِّ وَالْمَنْ عَلَى عَيْنِكَ بِمَا كُنْتَ** **وَالْتَزِيدُ نِعْمًا لَكَ مِنْ** **نِعْمَتِكَ** Ve

⁸⁹ Saff suresi 3. ayetten iktibas edilmiştir.

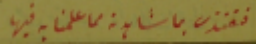
nāsiñ müsāvī olduğu şey'de nefsin nāsa terciḥ ü taqḍim etmekden ictināb u ḥazer edesin. Ya'nī nāsla seniñ beyninde müsāvāt olan umūrda nefsin nāsdan tefriḳ etmekden ve 'uyūna vāzih u āşikār olan umūr-i mu'tenābihden tecāhül ü izhār-ı ḡabāvet etmekden ya'nī görmemezlik ve añlamamazlık şüretini [40b] göstermekden ḥazer ü ictināb edesin. Zīrā umūr-ı mu'tenābihde tegābī seniñ ḡayrıñ için senden me'hūzdu ya'nī umūr-ı mu'tenābihi tecāhül u tegābī etmegi sā'ir me'mūrlar senden aḥzēdip anlar daḡi i'tinā lāzım olan umūrlarında i'tinā etmeyip tegābī vü tecāhül ederler.

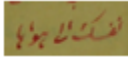
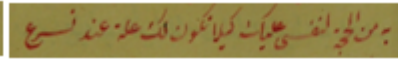
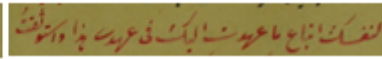
⁹⁰umūruñ anıñ kīla ḡāḡayıḳ-ı umūr-ı nezdinñizde zāhir ü āşikār olmasına ve mazlūmlarıñ nā'il-i inşāf olmalarına sebeḡ ü bādī olacaḡ umūr-ı ḡalile vü cüz'iyde daḡi tegābī ü tecāhül etmekden ḥazer edesin. Ve ḡamiyyet cenābına ve mecd ü şeref ve baḡt ü vecāḡetiniñ 'ulüvv u irtifā'ına ve yediniñ saṭvet ü ḡahrına ve lisānınıñ ḡiddetine mālīk ol ve ḡālet-i ḡāzabda ḡavlen ve fi'len senden sebḡ ü şudūr edecek ḡaṭā' u hefveden keff-i yed ü şiddet-i baṭş ve mu'aḡezeyi te'ḡir ederek zıkr olunan ḡamiyyet-i 'unf ve sūret-i cedd ve saṭvet-i yedd ve ḡarb-ı [41a] lisānıñ küllisinden iḡtirās kendini ḡıfz u viḡāye eyle ki ḡattā ḡāzabıñ şākin olup iḡtiyārına mālīk olasın. Zīrā ḡāzab iḡtiyārı selb edip ḡālet-i ḡāzabda belā iḡtiyārınca ḡatī'āt şādır olur. Bu cihetle ḡāzabı teskīn ederek iḡtiyārına mālīk olup ve nefsinıñ muḡtezā-yı ḡevāsından olarak ḡāzabıñ maḡkūmu olmayıp belki ḡāzabına ḡāḡim ve iḡtiyārına mālīk ol ki ḡattā rabbiñ Allāhu Te'ālā ḡāzretlerine ma'ād u rücu'unu zıkrle ḡümümüñ ziyāde ola.

 Ve seniñ üzerine vācib olan seni taḡaddüm eden eslāf-ı kirāmınıñ gerek ḡükümet-i 'ādilelerini ve gerek sūnnet ü 'ādet-i fāzilelerini ve gerek peyḡamberimiz

⁹⁰

şallallāhu‘ aleyhi ve sellem efendimizden vārid olan eser-i nübüvelerini⁹¹ ve gerek kitābu’llāhda olan farīza-ı ilāhiyyeyi tezekkür ü tefekkür edersin.

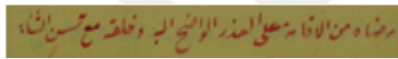
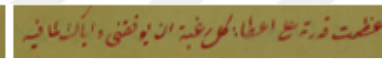
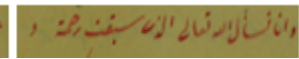
 Mezkūrāt içinde tafaṭṭun [41b] u idrāk eylediğimiz şey’den müşāhidiñ evveline iktidā

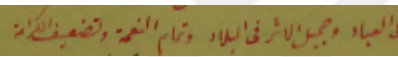

ve aḥkām-ı celile-i şer‘-i şerīfe ri‘āyet ve aḥvāl-i ‘ibāda bir nehc ‘adālet-naẓar u diḳḳat etmegi ‘ahd ü vaşiyet ve nefsinin ḥevā vü muḳtezāsını icrāya müsāra‘atı’ indinde ḥaḳḳıñızda iktizā eden te’dīb ü cezānıñ def‘ine saña‘illet ü ‘özlü ve bahāne olamamasına nefsim için sened ü ḥüccet ve veşīka ittihāz etmiş olduğum işbu ‘ahd-nāme-i ḥilāfet-penāhimde olan evāmır ü veşāyāma ittibā‘ etmektedir.

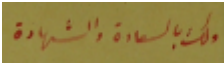

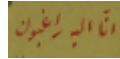
Ve bu vecībeniñ ifā vü icrāsı ḥaḳḳında olan emr ü vaşiyetim işbu ‘ahd ü fermānımıñ āḥiridir. Ya‘nī ‘ahd ü vaşiyetimiñ ḥātimesidir.

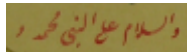

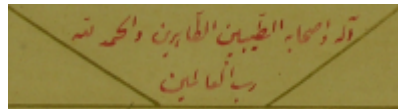

Ve raḥmet-i ezeliyyesi sābıka ve cemī‘-i maḳāşid u amālīñ i‘ṭāsına [42a] ḳudret-i ilāhiyyesi ‘azīm olan Allāhu Te‘ālā ḥazretlerinden elsine-i ‘ibādda ḥüsn-i şenā’ ve memālik ü bilāda eşer-i cemīl ve ni‘met-i ilāhiyyesiniñ tamāmı ve kerāmet-i celile-i subḥāniyyesiniñ taz‘ ifiyle berāber zāt-ı ecl ü i‘lāsına ve ḥaḳḳına vāzih u āşikār rızā-yı ilāhiyyesi olan ‘özlüñ iḳāmesine beni ve

seni muvaffaḳ buyurmasını   ve benim ve seniñ ‘āḳibetimizi

sa‘ādet ü şehādetle ḥatem buyurmasını su‘āl u deryūze ederim ki ve biz aña rāğıblarız ya‘nī Allāhu Te‘ālā’ya raḥmet ü mülākāta rāğıb u ḥāhişgerüz.

Temmet tercümeti hāzā’l-‘ahdi’ş-şerīf bi-‘avni’l-lāhi’l-kerīmi’l-laṭif li-‘aşri leyāl ḥulūn min Muḥarremi’l-ḥarām li-seneti seb‘a ve tis‘in ve mi‘eteyn ve elf ve seneti ḥayr ve bereketihi ve fereci ve nuşreti li’l-müslimīn ve düvel lehüm ‘alā a‘dāhim inşā’allāhü rabbi’l-‘ālemin.

⁹¹ nübüvelerini: nübüvebelerini (metin)

SONUÇ

Ahd-nâme-i Hz. Alî, Hz. Alî'nin Mısır'a vâli olarak atamış olduğu Mâlik bin el-Hâris el-Eşter'e, vazifesini hakkıyla yapması için gönderdiği emir ve nasihatleri içeren bir siyasetname türünde bir eserdir. Eserde Hz. Alî'nin, asırlar önce idareci olan kişilerin ne yapması ya da ne yapmaması gerektiği hakkında bir çok öğüt ve tavsiyeler içermektedir. Bu öğüt ve tavsiyelere bakıldığında bunların hâlâ güncelliğini ve tazeliğini koruduğu görülmektedir. Hz. Alî, Eşter'e hitaben yazdığı bu eserde, her şeyden önce bir devlet adamının adaletli olması gereği üzerinde durur. Bunun yanında o devlet adamının idaresinde bulunan Müslüman ya da gayri-müslim kişilere karşı şefkatli, merhametli, anlayışlı ve hoşgörülü olması gerektiğini salık verir. Metinde ayrıca vergilerin nasıl alınacağından askerlere nasıl davranılması gerektiğine ve hatta düşman sayılacak kişilere karşı nasıl tavır alınması gibi konularda nasihatlerde bulunur. Bu bakımdan Ahd-nâme-i Hz. Alî hayatın her alanına dair öğütler içeren bu eser, hangi zamanda ve coğrafyada yaşarsa yaşasın tüm devlet adamları ve idareciler için yol gösterici önemli bir kılavuz niteliğinde olup, devlet kademesinde idareci konumunda olan her ferdin uyması gerektiği kuralları belirleyen önemli bir kaynak hükmündedir.

Hz. Alî'nin asırlar önce kaleme almış olduğu bu ahd-nâmesi Osmanlı döneminde yaşamış çeşitli şâir, yazar, alim ve devlet adamı vasfı bulunan kişiler tarafından manzum veya mensur olarak Türkçe'ye tercüme edilmiştir. Bizim çalışmamıza konu olan ise 19. yy'da yaşamış Osman Salâhaddin el-Mevlevî'nin tercümesi olan "Ahd-nâme-i Hz. Alî" bu mensur tercümelerden birisidir. Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhlerinden olan Osman Salâhaddin Dede, bu tercümesini H. 1297 / M. 1879-80'de Şehzâde Mehmed Reşad için kaleme almıştır. Eserin bugün tek nüshası Topkapı Sarayı Kütüphanesinde bulunmaktadır.

Osman Salâhaddin Dede'nin tercümesi giriş kısmı süslü nesir özelliği göstermekle birlikte genel olarak orta nesir üslubuyla kaleme alınmış bir eserdir. Mütercim tercüme metodu olarak eserinde önce kaynak metinden almış olduğu Arapça cümleyi hemen altında ise onun geniş bir Türkçe tercümesini vermiştir. Yani mütercim Hz. Alî'ye ait Arapça söz ve ifadeleri tercüme ederken onları kelimesi

kelimesine değil çoğunlukla o ifadeyi açıklayıcı bir tarzda çevirmiştir. Bu durum da ilgili tercümenin onu okuyanlar tarafından daha kolay anlaşılıp istifade edilmesini kolaylaştırmıştır.

SÖZLÜK

A

A‘dâ: Düşmanlar, rakipler.

A‘ref: Daha çok bilen.

A‘şâr: Öşürler.

A‘vân: Yardımcılar, arka çıkanlar.

A‘yân: Bir şehrin ileri gelenleri, eşraf.

Âbâdân: Bayındır.

Abes: Anlamsız, saçma.

Âciz : Güçsüz.

Âdât: Âdetler.

Adâvet: Düşmanlık.

Add: Sayma.

Adem: Yokluk.

Âdil: Eşit davranmak, adâletten ayrılmayan.

Adüvv: Düşman.

Afv: Bağışlama.

Ağrâz Maksatlar.

Ahaff: Hafif, cezâların en hafifi.

Ahd: Yemin.

Âher: Başka, diğer.

Ahibbâ: Dostlar, ahbablar.

Ahkâm: Hükümler.

Ahrâ: Çok lâıyk, münâsip.

Ahsen: Çok güzel.

Ahvâl: Hâdiseler, olup bitenler.

Ahz: Alma, alış.

Akbeh: Çok çirkin.

Akdem: En önce gelen, kıdemli.

Akl (akıl): Düşünme, anlama, kavrama.

Akreb: Çok yakın.

Aksâ: Uzakta bulunan.

Akvâl: Sözler, lâkırdılar.

Akvâm: Kavimler.

Akviyâ: Kuvvetliler.

Alâ: Daha yüksek, en yüksek.

Alât: Âletler, makineler.

Âmâl: İstekler.

Âmil: Amel eden.

Ânifen: Az önce, demin.

Ârif: Çok anlayışlı, irfan sâhibi.

Arz: Saygı ile anlatma, ifâde etme, sunu.

Asâkir: Askerler.

Asâm: Günahlar .

Âsânlık: Kolaylık.

Âsâyiş: Rahat, huzur, güvenlik.

Ashâb: Sahipler, Hz. Muhammed zamânında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma kimseler, sahâbe.

Âsim: Suçlu, günahkâr.

Asrem: Sakat, hasta, ailesini geçindirmek için sıkıntı çeken kimse.

Âşikâr: Açık, gözle görülebilen.

Atâ: Cömertçe verme, bağış.

Avâm: Halkın alt tabakası.

Avâkıb: Sonuçlar.

Avret: Vücûdun mahrem yerleri.

Azamet: Büyüklük.

Azîm: Büyük ve ulu olmak.

Azîme: Büyük iş, çok önemli mesele.

B

Ba‘de-zâlik: Bundan sonra.

Ba‘id: Uzak.

Ba‘is: Sebep olan şey.

Bâdî: Sebep olan şey, evvel.

Bahâ: Güzellik, zarâfet.

Bahadır: Savaşçı, cesur.

Bahîl: Cimri.

Bahr: Deniz.

Bâliğ: Bülûğa eren.

Bâr: Yük.

Bâran: Yağmur.

Bast: Yayma, serme.

Batâ'et: Ağır hareket etme.

Belağ: Bildirme.

Belağan: Fazlasıyla, bol bol.

Belîğ: Etkili, güzel ve yerinde söylenmiş söz.

Beliyye: Belâ, dert, sıkıntı.

Ber-muktezâ-yı beşeriyet: İnsanlığın gereği üzerine.

Berr: Toprak, kara, kıta.

Bey': Satma, alış veriş.

Beyne'n-nâs: İnsanlar arasında.

Bezl: Esirgemedi bol bol verme.

Bî-'ivaz: Karşılıksız, bedelsiz.

Bi'l-iẖtisâs: İlmi bir konuda uzmanlaşmak.

Bi'l-iltizâm: Bile bile, kasden.

Bi'l-intihâb: İyisini seçmek, seçilme.

Bi't-taharrî: Arayarak, araştırarak.

Bilâd: Şehirler.

Bilâ-tecessüs: Araştırmadan, dikkat etmeden.

Bilâ-tefrîk: Ayırmadan.

Biya‘ât: Satılık mal.

Buhl: Pıntılık.

Buyûtât: Evler.

C

Cahd: Bile bile inkâr etme.

Cânib: Yan, taraf, yön.

Câr: Çeken, sürükleyen.

Cârî: Yürürlükte olan.

Câ-yı penâh: Sığınılacak yer.

Cebânet: Korkaklık.

Cebbâr: Zor kullanan, zorba.

Ceberût: Allah'ın her şeyin üstünde olan büyüklüğü.

Celil: Çok yüce, ulu, kadri ve mertebesi yüksek.

Cerâyim: Suçlar, günahlar.

Cerh: 1-Yaralama.

Cesîm: Büyük, geniş.

Cevfu'l-leyl: Gece yarısı.

Cevr: Haksızlık edip incitme, zulüm.

Cevvâr: Zâlim.

Cezîle: Düzgün, tutuk olmayan, rahat söylenmiş söz.

Cibillî: Yaratılıştan, doğuştan gelen, doğal.

Cidâl: Savaş.

Cidd: Bir işi çalışıp çabalayarak yapma, gayret.

Cunûd: Askerler, ordular.

Cüst-cû: Aramak, araştırmak.

Ç

Çend: Birkaç.

D

Da‘î: Dua eden.

De‘âvî: Dâvâlar.

Def‘: Savma, savuşturma.

Denâ‘et: Alçaklık, âdîlik.

Der-‘uhde: Üzerine alma, üstlenme.

Der-kâr: İşin içinde olan.

Deryûze: Dilencilik.

Destgâh: Kudret, iktidar.

Devâ‘ir: Dâireler.

Dilîr: Cesur.

Dûçâr: Uğramış, yakalanmış.

Düşvâr: Zor.

E

E‘am: Çok yaygın.

E'imme: İmamlar.

Eb'ad: Çok uzak.

Ebgaz: Çok buğz edilen, hiç seilmeyen.

Eblağ: Çok etkili.

Echel: Aşırı derecede câhil.

Ecl: Sebep.

Ecma': Tamâmı.

Edâ': Ödeme, verme.

Ednâ: Adî.

Ef'âl: Yapılan işler, eylemler.

Efdal: Çok üstün.

Ehakk: Çok lâıyk, yakışır.

Ehl-i bu'us : Yokluk içinde bulunma.

Ehl-i cizye: Vergi veren müslüman olmayan halk.

Ehl-i hârac: Arazi vergisi veren müslüman olmayan halk.

Ehl-i sıdk: Sadık olan.

Ehl-i şecâ'at: Cesur.

Ehl-i vera': Allah'tan korkup haramdan, gûnahtan, kötülüklerden sakınma.

Ehven: Daha zararsız, daha hafif.

Ekall: Çok akıllı.

Ekl: Akıl.

Eknâf: Taraflar, yönler.

Elsine: Lisanlar.

Elûf: Herkesle konuşup görüşmeye alışık.

Elyak: En liyâkatli, en uygun.

Emtia‘: Mallar, satılacak eşyâlar.

Emvâl: Mallar, mülkler, satın alınan şeyler.

Es‘âr: Alınıp satılan eşyânın belli fiyatı.

Esahh: Çok doğru.

Eshâm: Hisseler.

Eskâl: Ağır şeyler, ağırlık.

Eskâm: Hastalıklar.

Eslâf: Bizden öncekiler.

Eslîha: Silâhlar.

Esvâk: Sokaklar, çarşılar, pazarlar.

Eşmel: Daha, en, pek.

Eşna‘: Kötü.

Eşrâr: Çok kötü kimseler.

Etvâr: Davranışlar.

Evkât: Vakitler.

Evsak: En çok güvenilir olan, inanılan.

Evsat: Orta derecede olan.

Evzâ‘: Durumlar.

Eyyâm: Günler.

Ez‘af: Zayıf.

Ezyed: Çok fazla.

F

Fazl: Cömertlik, iyilik, lutuf, kerem.

Fehm: Anlama, anlayış.

Ferâset: Hemen anlama, çabuk kavrama.

Ferec: Sıkıntıdan sonra gelen kolaylık, kederden sonra gelen sevinç.

Ferik: 1-Askeri kolordu kumandanı, general. 2- İnsan topluluğu, cemaat.

Fesh: Geniş, açık.

Fevâ'id: Faydalar.

Firîb: Aldatma.

G

Gâ'ib: Göz önünde olmayan.

Gâ'ile: Sıkıntı veren uğraştırıcı durum.

Gabâvet: Anlayışsızlık.

Gadr: Haksızlık etme, zulüm.

Gam-güsâr: Birinin kederini çeken.

Gammâz: Söz taşıyan.

Gazb: Öfke.

Gerden: Gerdan.

Gılzet: Kabalık, çirkinlik.

Gınâ: Bıkkınlık, usanç.

Giriftâr: Tutulmuş, yakalanmış, tutkun.

Gumûm: Kederler, tasalar.

H

Hâcât: İhtiyaçlar.

Hâcet: Gerek duyulan, muhtaç olunan şey.

Hafâ: Gizlilik.

Haflet: Abartma.

Hâhiş: İstek, arzu.

Haker: Daha pahalı satmak için bekletilen mal.

Hâkim: Hükmeden.

Halâs: Kurtulma, kurtuluş.

Halel: Bozukluk, eksiklik.

Halk: 1-Yaratma, yok iken var etme. 2- Bir milleti meydana getiren insan topluluğu.

Hamîde: Övülmeye değer vasıflar.

Hamiyyet: Haysiyet, milli onur.

Hâris: Koruyucu.

Hasen: Güzel.

Hasene: İyilik, iyi ve güzel iş.

Hâsıl: Ortaya çıkan netîce.

Hâsır: Etrafı kuşatan.

Hasîn: Sağlam, müstahkem yer.

Hasm: Karşı taraf.

Hâssa: Bir şeye veya bir kimseye mahsus olan.

Haşyet: Saygıyla karışık korku.

Havâs: Bir toplumda okumuş yazmış olanlar sınıfı.

Havâyic: İhtiyaçlar.

Havf: Korku.

Hayrû'l-halef: Hayırlı evlât.

Hazâtat: Uсталık.

Hazer: Sakınma.

Hazm: Dikkat, metânet, direnme, kesin karar.

Hefve: Ayak kayması.

Hemm: Üzüntü, hüzün.

Hem-râz: Sırdaş, dost.

Hengâm: Vakit, mevsim.

Hezur: Her zaman saçma sapan konuşan kimse.

Hırfet: Esnaf kollarından her birinin yaptığı iş.

Hısn: Sağlam ve müstahkem yer.

Hışm: Öfke.

Hidemât: İşler, hizmetler.

Hiffet: Hafiflik.

Hil'at: Pâdişahlar ve vezirler tarafından birine iltifat veya mükâfat olarak giydirilen, kürklü veya işlemeli kıymetli kaftan.

Hilâf: Ters, aykırı.

Hilm: Yumuşak huyluluk.

Himmet: Yardım, ihsan, gayret, emek.

Hîn: Zaman.

Hirâset: Çiftçilik.

Hisse-mend: Hisseli, pay sahibi.

Hîyel: Hîleler, aldatmacalar.

Hucec: Deliller, belgeler, senetler.

Hud'a: Hîle, aldatma.

Hudûd: Sınır.

Hudûs: Meydana gelme.

Hufye: Gizlenme.

Hulf: Verdiği sözü tutmama.

Hulûs: Kalp temizliği.

Hurûc: Çıkmak, ayaklanma.

Husûm: Düşmanlar.

Hükkâm-ı zevi'l-ihirâm: Saygı duyulan hakimler.

Hümûm: Kederler, üzüntüler.

Hüveydâ: Belli, apaçık.

I

Isdâr: Çıkarma.

Istılâh: Sadece bir ilim ve sanat dalına mahsus olan kelime, terim.

Itlâk: Salıverme.

İ

İ‘âne: Yardım.

İ‘lâ’: Yüceltme.

İ‘mâl: Yapma, işleyip yapma, üretme.

İ‘tâ: Verme, ödeme.

İbâd: Kullar.

İbârât: İbâreler.

İbkâ’: Sürekli ve dâimî kılma.

İbrâm: Bıktırıncaya kadar üstüne düşme, zorlama.

İbrâz: Ortaya koyma, gösterme.

İbtiğâ’: İstek, talep.

İbtîlâ’: Bir şeye karşı gösterilen aşırı düşkünlük.

İcrâ’: Yapma, uygulama.

İctihâd: Bir iş hakkında şahsî görüş açısına göre verilen hüküm.

İctimâ’: Bir araya gelme.

İctinâ’: Elde etme.

İctinâb: Kaçınma, çekinme.

İdhâl: Dâhil etme.

İfâza: Feyizlendirme.

İffet-simâtdan: Namuslu, temiz.

İfrât: Aşırı gitme, ölçüyü aşma.

İfsâh: Açık ve düzgün söz söyleme.

İftikâr: Muhtaç olma.

İğrâ': Kışkırtma, ara bozma.

İğtinâm: Yağma, çapul.

İğtiyâl: Birden bastırıp yok etme.

İhdâs: Yeni bir şey ortaya koyma.

İhkâk: Yerine getirme.

İhlâs: Riyâsız ve yapmacıksız inanış, çok samîmî bağlılık, katışıksız tam doğruluk.

İhtibâr: Sorup yoklayarak öğrenme.

İhticâb: Gizlenme.

İhtikâr: Gerekli maddeleri kâr amacıyla toplayıp ihtiyaç arttığı, fiyat pahalılandığı anda yüksek fiyata satma, vurgunculuk.

İhtirâm: Saygı.

İhtirâz: Çekinme, sakınma.

İhtiyâr: Kendi isteğiyle hareket etme.

İhvân: Candan dostlar.

İk'âd: Yüksek bir mevkiye çıkarma, tahta oturtma.

İkâ': Meydana getirme.

İkâb: Azap, eziyet.

İkdâm: Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma.

İkrâh: Zorla ve istediği dışında iş yaptırma.

İksâr: Çoğaltma, arttırma.

İktidâ': Birini örnek alıp ona uyma, tâbi olma.

İktifâ': Olduğu kadarını yeterli bulma.

İktihâm: Göğüs germe, tahammül etme.

İlhâh: Üstüne düşme, can sıkacak tarzda ısrar etme.

İlkâ': Koyma, bırakma, yerleştirme.

İltizâm: Gerekli bulma, buna göre gereğini yapma.

İmsâk: Cimrilik

İmtisâl: Örnek olarak alıp ayak uydurma.

İnfirâc: Ferahlama, kurtulma.

İnfisâh: Bozulma, hükmü kalmama.

İnhimâk: Bir şeyin üzerine büyük bir istekle düşme.

İnkıtâ': Tükenme, son bulma.

İnkıyâd: Boyun eğme.

İnti'âş: Doğrulup kalkma, iyileşme, geçinme.

İntifâ': Faydalanma.

İntihâb: Seçme, seçilme, seçim.

İrâd: Gelir, gelir getiren mülk, söyleme.

İrâs: Sebep olma.

İrtikâb: Kötü bir işi yapma, rüşvet alma.

İsâ': Zenginleştirme, genişletme.

İsâl: Buldurma, vardırma, ulaştırılma.

İsbâğ: Bir nesneyi tamamlama.

İsti'ânet: Yardım isteme.

İstibdâl: Değiş tokuş.

İstibşâr: Hayırlı bir haber alıp sevinme, müjde alma.

İstibtâ': Ağır hakaret etme, gecikme.

İsticlâb: Çekme, celbetme, cezbetme.

İstid'â': Ricâ ve talep etme.

İstidlâl: Bir delîle dayanarak bir husus hakkında hükme varma.

İstihâle: Ehil olma, layık olma.

İstikbâr: Kendini büyük görme.

İstikdâd: Zahmet çekme.

İstiksâ: Bir şeyi iyice araştırma.

İştibâh: Şüphe etme.

İ'tizâr: Özür dileme.

İttihâz: Kabul etme, öyle sayma.

İttikâ': Sakınma.

İttizâh: Açık olma, meydana çıkma.

İzâ'a: Kaybetme.

İzâm: Büyükler, seçkin kimseler.

İ'zâz: Ağırlama, ikram etme, saygı gösterme.

İzhâr: Açığa vurma, meydana çıkarma.

K

Kâ'id: Yol gösteren kimse, kılavuz, rehber.

Kabih: Çirkin, yakışsız, kötü.

Kadem: Ayak.

Kâdir: Değer, kıymet.

Kâhir: Kahreden, mahveden, ezen, üstün gelen.

Kal'a: Kale.

Kalak: Karârsız olmak.

Kalîl: Az.

Kâni': Kanaat getirmiş, inanmış.

Karîb: Zaman ve yer bakımından yakın. Soy bakımından yakın.

Kasr: Sözü öz ve kısa bir şekilde söyleme.

Kat': Kesme, son verme.

Kâtıbeten: Bütünüyle.

Katl: Öldürme, öldürülme.

Kaved: Kısâs.

Keff: Kendi isteğiyle vazgeçme.

Keff-i yed: El çekme.

Kerîh: İğrenç, tiksindirici.

Kesb: Çalışarak kazanma.

Kesîr: Çok, bol.

Kesret: Çokluk, bolluk.

Ketebe: Kâtipler.

Kılâde: Gerdanlık.

Kirâm: Soyu temiz, soylu kimseler.

Kizb: Yalan.

Kurbet: Akrabâlık, yakınlık, Allah’a yakınlık.

Kurenâ: Yakınlar, bir hükümdarın yakın adamları.

Kûşîş: Çalışma, uğraşma, çabalama.

Kuzât: Kadılar.

Küttâb: Kâtipler, yazıcılar.

L

Lâbüd: Gerekli, elbette, mutlaka.

Lafz: Ağızdan çıkan veya yazılan söz.

Lâhik: Yetişen, ulaşan, eklenen.

Latîf: Hoş, nâzik, yumuşak.

Lâyihâ: Resmî makamlara verilen ve bir konudaki görüş ve düşünceleri dile getiren yazı.

Lihâza: Göz ucuyla bakma.

M

Ma’âd: Dönüp gidilecek, dönülecek olan yer.

Ma’dûd: Sayısı belli olan, öyle sayılan.

Ma’hûd: Bilinen, adı geçen.

Ma’rûzât: Küçükten büyüğe yâhut üst bir makāma sözlü veya yazılı olarak bildirilen istek.

Ma’siyet: Âsîlik, itâatsizlik.

Ma’tûf: Bir tarafa doğru yönelmiş.

Ma’ûnet: Yardım, azık, yol yiyeceği.

Mâ'il: Meyletmiş, bir şeye yatkınlığı, yeteneği olan, istekli.

Mâder: Anne.

Madrûb: Dövülmüş, darbedilmiş.

Mağfiret: Allah'ın lutuf ve merhamet ederek kullarının günahlarını affetmesi.

Mahassas: Bir kimse veya bir şey için ayrılmış.

Mahbûb: Sevilen kimse, sevgili.

Mahfuz: Saklanmış, hâfızaya alınmış.

Mahsûs: Yalnız bir kimse, bir nesne veya bir yere âit olan, başkasında bulunmayan.

Mahûf: Korkunç, korkulu, tehlikeli.

Makâsîd: Maksatlar.

Makt: Kin, hiddet.

Marziyye: Beğenilen, uygun bulunan.

Masrûf: Sarfedilmiş, harcanmış.

Masûn: Korunmuş, muhâfaza edilmiş.

Matlab: İstenilen, talep edilen şey.

Matmah: Göz dikilen yer.

Mâ-yenbağî: Münâsip, lâzımgelir.

Mazarrat: Zarar, ziyan.

Me'hûz: Alınmış.

Me'unet: Ölmeyecek kadar yiyecek, içecek, zahmet, sıkıntı.

Mecd: Ululuk.

Medâr: Vesile, vasıta, yardımcı.

Medlûl: Delil.

Mekârih: Tiksiniilecek şeyler, dertler, sıkıntılar.

Mekâsıd: Maksat.

Mekâyıd: Hileler.

Mekr: Hile.

Melâ': Cemaat.

Melûl: Usanmış, bıkmış.

Me'mun: Emin, sağlam, korkusuz.

Menâfi': Menfaatler.

Menâsıb: Makamlar, rütbeler.

Menî': Ele geçirilmesi güç, çetin.

Menkûre: İnkâr olunmuş.

Menût: Asılı, bağlı.

Menzilet: Derece, yükseklik, ev.

Mesâ'ib: Musîbetler.

Mesâkin: Meskenler.

Mesâlih: Devlet dâirelerinde işleri olan kimseler.

Mesrûr: Memnun, sevinmiş.

Metâlib: Talip olunan, istenen şeyler.

Mev'ûd: Vaad olunmuş.

Mevâdd: Cisimler, işler, hususlar, kanunlar.

Mevâkit: Önceden belirtilmiş vakitler.

Mevâzi‘: Mevziler.

Mevâzin: Teraziler, ölçekler.

Mevsûf: Vasıflanmış.

Mevsûm: İşaretlenmiş.

Mezkûr: Zikredilmiş, adı geçmiş.

Mezrû‘ât: Ekilen tohumlar, ekinler.

Mihen: Eziyetler.

Mihribân: Güleryüzlü, merhametli.

Mîsâk: Sözleşme.

Mu‘âhid : Antlaşma yapanlardan her biri.

Mu‘amelât: Dairelerde yapılan kayıt ve takip gibi işler.

Mu‘âmele: Davranma, davranış.

Mu‘în: Yardım eden kimse.

Mu‘temed: İnanılır, güvenilir.

Mu‘terr: Dilenmiyen fakir.

Mu‘âheze: Azarlama, kınama, tenkit.

Mûceb: Lazım gelen.

Muğayir: Aykırı, başka türlü.

Muhâda‘at: Aldatma, hilekârlık.

Muhâsame: Kavga, düşmanlık.

Muhib: Sevgi duyan.

Muhlis: İnanç, düşünce ve davranışlarında gösteriş ve iki yüzlülük bulunmayan.

Muhsin: İyilik eden, iyi ve güzel işler yapan.

Muhtâl: Aldatan.

Muhtekir: Vurguncu.

Muhtelefün-fîh: Görüş ayrılıklarına konu olan, üzerinde anlaşma ve oy birliği sağlanamayan, ihtilâf konusu olan.

Mukaddem: Önde olan, evvelki.

Mukârenet: Kavuşma, yakınlaşma, birbirine uygun olma.

Mukârin: Bir yerde, bir arada bulunan, yakın.

Mukarreb: Yaklaşmış, dost kabul edilmiş, yakın.

Mukarrer: Hakkında karar alınmış, kesin, muhakkak.

Mukarrib: Yaklaştıran.

Mukîm: Bir yere yerleşen, ikâmet eden.

Murâfakat: Arkadaşlık, yol arkadaşlığı, birlikte bulunma.

Musellem: İnkâr edilemez.

Musib: Şaşmayan, yanılmayan, doğru, isâbetli.

Mustakîm: Doğru, dürüst, nâmuslu.

Mutazammın: İçine alan, kapsayan, kefil.

Mutazarrır: Zarar gören.

Mutehallî: Süslenen, süslenmiş.

Mutehallik: Bir davranışı, bir niteliği huy edinmiş.

Muterassıd: Gözden kaçırmamak için dikkatle bakan, gözetleyen.

Mübâhase: Karşılıklı konuşma, sohbet etme.

Mübâşeret: Bir işe başlama.

Mücanebet: Uzaklaşma, kaçınma.

Mücerreb: Denenmiş.

Mücerred: Madde ve cisim hâlinde olmayan, soyut.

Müctemi': Toplanmış, toplu.

Müctenib: Sakınan, çekinen.

Müdâhin: Dalkavukluk yapan.

Müdârese: Karşılıklı okuyarak ders yapma.

Müftekir: Muhtaç.

Mühlik: Öldürücü, helâk edici.

Mükâteb: Yazı ile haberleşme, mektuplaşma.

Mülâkî: Buluşan, görüşen.

Mülâsık: Yapışık.

Münîf: Yüce, ulu.

Münkasım: Kısımlara ayrılmış, bölünmüş.

Müreccah: Tercih edilen, üstün tutulan.

Müsâra'at: Bir işe vakit geçirmeden süratle başlama, acele etme.

Müsâvât: Eşitlik, denklik.

Müstağnî: Elinde olanla yetinen.

Müstahsen: Herkesce güzel kabul edilen, makbul.

Müsted'ayât: İstenilen, talep edilen şeyler, dilekçe ile arzolunan istekler.

Müstelzim: Gerektiren.

Müstercâ: Ümit edilen, umulan, ricâ edilen.

Müşârün: Adı geçen, sözü edilen kimse.

Müte‘âllikât: İlgili olanlar, hısım akrabâ.

Müteferrik: Birbirinden ayrılmış, dağılmış.

Müteğayyir: Başka bir şekle giren, bozulmuş.

Mütehammil: Tahammül eden, dayanıklı.

Müteharrik: Hareket eden.

Mütemennâ: İstenilen, temennî olunan.

Mütenassih: Öğüt dinleyip uslanan.

Mütesâdif: Tesâdüf eden.

Müzeyyen: Süslenmiş, zînetli.

N

Nâdim: Pişman olan.

Nâfizü’l-emr: Emri geçen.

Nâhî: Yasaklayan.

Nahvet: Kibir, gurur.

Nakmet: İntikam, cezâ.

Naks: Eksiklik.

Nakz: Bozma, çözme, bir sözleşmeyi yok sayma.

Nâs: İnsanlar, halk.

Nasb: Tâyin etme.

Nâ-sezâ: Layık olmayan.

Nâsîh: Nasîhat eden.

Nâ-tûvân: Güçsüz.

Nazîr: Benzer, eş.

Nef': Fayda, menfaat.

Nefâd: Bitme, tükenme.

Nehc: Yol, usûl.

Nekl: Ezâ cefâ ve işkenceye yarıyan şey.

Nesâyih: Nasîhatlar.

Nevâfil: Farz ve vâcip olanlar dışında sırf Allah rızâsını kazanmak için yapılan ibâdetler.

Nevâhî: Yasaklanan şeyler.

Nevâmis-i dîniyye: Dinin kanunları.

Nez': Çekip çıkarma, sökme.

Nîkû-kâr: İşi iyi ve doğru olan, iyilik eden.

Nizâ': Çekişme, anlaşmazlık.

Nükûl: Vazgeçme, geri dönme.

P

Pes: Şu halde, öyleyse.

Pîş: Ön, ön taraf.

R

Ra'îyyet: Bir hükümdârın yönetimi altında olan, vergi veren ve devlet tarafından korunan halk.

Ra'uf: Çok esirgeyen, pek merhametli.

Râci‘: Rücû eden, dönen.

Râğıb: İstekli.

Rakîk: İnce, hassas.

Re’b: Birleştirme, barıştırma.

Ref’: Ortadan kaldırma, hükümsüz kılma.

Rehâ’: Bolluk, genişlik.

Resâ’il: Risâleler.

Reyb: Şüphe ve zan.

Rıfk: Huyda ve hareketlerde yumuşaklık.

Rü’esâ: Reisler, başkanlar.

Rüsûm: Vergiler.

Rüteb: Rütbeler.

S

Sâ’î: Çalışan, gayret eden.

Sâdır: Kalp, yürek, baş, başkan, reis, göğüs, sîne.

Safh: Bağışlama, affetme, af .

Sağîr: Küçük, ufak.

Saht: Sert, güçlü kuvvetli, zor, zahmetli.

Sakil: Sıkıntı veren, bunaltan.

Sâlim: Sağlam, sıhhatli.

Sâtir: Örtten, gizleyen.

Satvet: Karşı konulmaz derecede zorlu ve ezici kuvvet.

Savt: Kamçı, kırbaç.

Sebk: Önceden olma, üstünlük sağlama, geçme.

Sebkât: Geçme, önde bulunma.

Sedâd: Doğruluk, dürüstlük.

Sefk-i dimâ': Kan dökme.

Sehâvet: Cömertlik, el açıklığı.

Selb: Zorla alma, gasp.

Selef: Bir mevkide daha önce bulunan ve yerine geçilen kimse.

Semâhat: Cömertlik.

Senâ: Övme.

Setr: Gizleme.

Seyf: Kılıç.

Seyyi'ât: Kötülükler, günahlar.

Sezâvâr: Lâyık.

Sıdk: Doğruluk, gerçeklik, sadâkat.

Sıyânet: Koruma.

Sika: İnanılır, emin.

Silm: Barış, âsâyiş.

Simât: İşâretler.

Sipeh-sâlâr: Başkomutan.

Sirâyet: Geçme, bulaşma, yayılma.

Sitâyiş: Övme.

Sû’-i zann: Kötü zan besleme.

sudûr: Büyük zatlar, sadrâzamlar ve bilhassa kazaskerler.

Suhûlet: Kolaylık.

Sunuf: Sınıflar.

Surûr: Sevinç.

Sübül: Yollar.

Süfelâ’: Zavallı ve yoksul kimseler.

Süflî: Alçaklık.

Sünen: Sünnetler.

Ş

Şa’b: Kabîle, cemâat.

Şâd-mân: Sevinçli.

Şâğil: Meşgul eden, bir mülkte, bir yerde oturan, orayı işgal eden.

Şakî: Yol kesici, bahtsız, hak katında makbul olmayan kimse.

Şâmil: İçine alan, kapsayan.

Şecâ’at: Yiğitlik, cesâret.

Şecî’: Cesur.

Şehvât: Nefsin aşırı istekleri.

Şek: Şüphe.

Şer’an: Şerîat bakımından.

Şereh: Açgözlülük.

Şerîk: Ortak.

Şerm: Utanma.

Şi'âr: İz, alâmet.

Şikest: Kırma, kırılma.

Şirâ: Satın alma, satın alınma.

Şübehât: Şüpheler.

T

Ta'ab: Yorgunluk.

Ta'addî: Birinin hakkına tecavüz etme.

Ta'affûf: Kötü şeylerden kendini sakınma.

Ta'alluk: İlişik, ilgi, bağ.

Ta'azzum: Büyüklük taslama, kibirlenme.

Ta'ciz: Rahatsız etme, tedirgin etme.

Ta'dâd: Birer birer sayma, sayım.

Ta'lîk: Belli bir zamâna bırakma, erteleme.

Ta'zîm: Hürmet etme, saygı gösterme.

Ta'zîr : Bahâne arama.

Tâ'ib: Tövbe eden kimse.

Tafattun: Anlama, akıl erdirme.

Tağayyür: Değişim.

Tahaffuz: Sakınma, korunma.

Tahammî: Sakınma, korunma, perhiz etme.

Taharrî: Arama, aranma, araştırılma.

Tahassus: Bir şey veya kimseye mahsus olma.

Tahfîf: Hafifletme, kolaylaştırma.

Tahmîl: Bir işi birinin üzerine bırakma.

Tahrîk: Kımıldatma, harekete getirme.

Tahrîr: Yazı yazma.

Tahrîz: Bir kimseyi genellikle iyi bir şeye teşvik etme.

Tahsîs: Bir şeyi bir kimse veya yer için ayırma.

Tahvîf: Korkutma.

Tahvîl: Değiştirme.

Takaddüm: İleri geçme, önce davranma.

Takarrüb: Yaklaşma.

Takayyüd: Bağlanma.

Taksirât: Kusurlar.

Tarziye: Yapılan bir hatâ için karşısındakinin gönlünü hoşnut ederek özür dileme.

Tasannu‘: Bir şeyi olduğundan daha kıymetli göstermek uğruna sun’iliğe kaçma, yapmacık.

Tasdî‘: Baş ağrıtmaya, can sıkma, rahatsız etme.

Tastîr: Satır hâlinde yazma.

Tathîr: Temizleme.

Tatvîl: Sözü uzatma.

Tavsîf: Vasıflarını, niteliklerini sayma.

Tavtîn: Bir kimseyi yurt olarak bir yere yerleştirme, yurt edindirme.

Taz‘îf: İki katına çıkarma.

Tazyî‘: Kaybına sebep olma, boşuna harcama.

Te‘addi: Birinin hakkına tecavüz etme, saldırma.

Te‘dîb: Terbiye etme.

Te‘kîd: Sağlamlaştırma, daha önce yazılmış veya söylenmiş olan bir şeyi tekrar hatırlatma.

Teb‘îd: Uzaklaştırma, kovma.

Tebah-kâr: Harap eden, harap olmuş.

Teberrüken: Uğur sayarak, îtibar ederek, edebe uyarak.

Tecâhül: Bilmezlikten gelme.

Tecebbür: Kibirlenme.

Teceddüd: Yenilenme.

Tecessüs: Araştırma.

Te‘ehhür: Geri kalma.

Tefahhus: İyice araştırma.

Tefakkud: Arayıp sorma, sorup soruşturma.

Teferruk: Ayrılma, dağılma.

Tefrîk: Ayırma, ayrılma.

Tefsîh: Genişleme.

Tefvîz: Bir iş veya şeyi bir kimsenin üstüne bırakma.

Teğâfûl: Anlamazlıktan, bilmezlikten gelme.

Teğâyüb: Gözden kaybolma.

Tekâsür: Çoğalma.

Tekdîr: Azarlama.

Tekeffül: Kefil olma.

Tekellüm: Söyleme, konuşma.

Teksîr: Çoğaltma, çoğaltılma.

Temessük: Tutunma, güvenerek sarılma, yapışıp sıkı tutma.

Temşiyet: Yürütme, ilerletme.

Temyîz: Ayırma, ayrılma, seçme, seçilme, iyiyi kötünden ayırma.

Tenâvül: Yeme içme.

Tenâzu: Çekişme.

Tenezzil: Gönül alçaklığı, kibirsizlik.

Tenfîr: İğrendirme, nefret ettirme.

Tenkîl: Kovma, uzaklaştırma.

Terâküm: Yığılma, toplanma.

Terğîb: Arzu ettirme.

Tesâkut: Birbiri ardınca düşme.

Teshîl: Kolaylaştırma.

Tesmiye: Ad koyma, Allah'ın adını anma.

Tesrî: Hızlandırma.

Teşebbüh: Zorla benzemeye çalışma.

Teşettüt: Birçok kısma ayrılma, dağılma.

Tevahhî: Arama, aranma.

Tevakkuf: Bekleme, durma, bağı olma.

Tevcîh: Belli bir yöne çevirme, yöneltme, bir kimseye hitap etme, rütbe, memûriyet vb. şerefli bir şeyi bir kimseye verme.

Tevliye: İdâre etmek.

Tevsî': Genişletme, genişletilme.

Tevsîk: Bir şeyin doğruluğunu belge ile ispat etme, belgeleme.

Tezekkir: Birkaç kişi tarafından bir mesele üzerinde konuşma.

Tezhîd: İsteksiz bırakma.

Tezyîd: Çoğaltma.

Tezyîn: Süsleme, süslenme.

Tâ'at: Allah'ın emirlerine uyma.

Tabaka-i âher: Diğer tabaka.

Tama': Aç gözlülük.

Tama'kâr: Aç gözlü.

Tavîli: Uzun ömür.

Tûl: Uzunluk, boy.

U

Ucb: Kibir.

Ucûr: İyi bir davranışa, bir sevâba karşılık âhirette verilecek mükâfatlar.

Uhde: Bir işi üzerine alma.

Uhrâ: Başka, diğer.

Ukde: Düğüm, güç iş.

Ukûbet: Cezâ.

Ulüvv: Ululuk.

Ummâl: Yapanlar, vâliler, mutasarrıflar, tahsildarlar.

Umâr: İşler.

Unf: Şiddet, sertlik.

Uyûb: Ayıplar, kusurlar.

Ü

Ülfet: Alışma, kaynaşma.

Ümerâ: Emirler, beyler, sancak beyleri.

V

Va‘îd: İyiliğe yöneltmek ve kötü şeylerden sakındırmak için bir kimseyi cehennem azâbı ile korkutma.

Vâfi: Yeter.

Vâhid: Tek olan.

Vârid: Gelen, vâsıl olan.

Vasıl: Ulaşma, birleşme.

Vaz‘: Ortaya koyma, düzenleme.

Vâzih: Şüphe bırakmayacak şekilde açık olan.

Vecâhet: Güzel yüz, haysiyet, şan, şeref.

Vech: Yüz, çehre, tarz, yol, sebep.

Vehn: Zayıflık

Verese: Mîrasçılar.

Vesâyâ: Vasiyetler.

Vikâye: Koruma, gözetme, kayırma.

Vizr: Ağırlık, yük, günah, suç.

Vukûf: Anlama, bilme.

Vukû'ât: Meydana gelen olaylar.

Vulât: Vâliler.

Vüs'at: Genişlik, bolluk.

Y

Yâver: Yardımcı.

Yed: El, güç, kudret.

Yesîr: Kolay.

Yevm: Gün.

Z

Zâhib: Giden, gidici, bir düşünceye, bir zanna inanan, uyan, kapılan kimse.

Zaleme: Zâlimler.

Zayyık: Dar.

Zeel: Yanılma, sürçme.

Zemâyim: Kötü ve beğenilmeyen durumlar.

Zemm: Kötülüğünü söyleme, çekiştirme.

Zevâl: Yok olma.

Zillet: Aşağı olma, hakirlik.

Zimmet: Bir kimsenin üzerine geçirdiği ve ödemeye mecbur olduğu borç, himâye.

Zu‘afâ: Zayıflar.

Zuhûr: Meydana çıkma, görünme.

KAYNAKÇA

Adalıoğlu, Hasan Hüseyin. “Siyâsetnâme”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 37, İstanbul, 2009.

Aktaş Kütükçü, Büşra. **Osmanlı Diplomatiğinde Ahd-nâme Formunun Doğuşu ve Gelişimi (XIV-XVI.Yüzyıllar)**, İstanbul Üniversitesi, İstanbul, 2022.

Avcı, İsmail. Hikmetle Hükümet Etmek: Hüseyin Şevket’in Hz. Ali’den Yaptığı Manzum Ahd-nâme Tercümesi, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı:74, Ankara, 2015.

Bozkurt, Nebi ve Mustafa Sabri Küçükaşcı. “Mekke”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 28, Ankara, 2003.

Ceyhan, Âdem ve Fatma Şükran Elgeren. “ Osman Selahaddin el-Mevlevî’ye Ait Olduğu Sanılan Bir Eser: Nesrû’l- leâlf Tercümesi”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 18, İstanbul, 2017.

Ceyhan, Âdem ve İlyas Kayaokay. “Hz. Ali’nin Mısır Vâlisi’ne Nasihatları: Ahd-nâme-i Emîr’l-Mü’minîn İmâm Âlf”, **Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 21, 2018.

Ceyhan, Âdem. **Türk Edebiyatında Hazret-i Ali Vecizeleri**, Öncü Kitap, Ankara, 2006.

Devellioğlu, Ferit. **Osmanlıca-Türkçe Lügat**, Ankara, 1963.

Dilçin, Cem. **Örneklerle Türk Şiir Bilgisi**, 10. Baskı, TDK. Yayınları, Ankara, 2013.

Ercilasun, Ahmet B. **Türk Dili Tarihi**, 16. Baskı, Akçağ yayınları, Ankara, 2015.

Erdoğan, Mustafa. “Kütahya’dan İstanbul’a Uzanan İrfan Köprüsü; Seyyid Ebûbekir Dede ve Ahfâdı”, **İstanbul Araştırmaları**, Sayı: 7.

Erdoğan, Mustafa. Yenikapı Mevlevîhânesi’yle İlgili Kaynaklara Bir İlâve: Kemâleddin Efendi’nin Terâcim-i Ahvâl’i, **Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi**, Sayı: 47, Ankara, 2008.

Fayda, Mustafa. “Ahd-nâme”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 1, İstanbul, 1988.

Fırlalı, Ethem Ruhi ve M. Yaşar Kandemir. “Ali”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 2, İstanbul, 1989.

Gölpınarlı, Abdülbâki. **Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik**, İnkılap ve Aka Yayınevi, 2. Baskı, İstanbul, 1983.

Kaçan, Meryem. **XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Osmanlı-Venedik Ahd-nâmeleri**, Marmara Üniversitesi, İstanbul, 1995.

Kara, Mustafa. **Din Hayat Sanat Açısından Tekkeler ve Zaviyeler**, Dergah Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 1980.

Karavelioğlu, Murat A. **Yenikapı Mevlevîhanesi İhtifalci Mehmet Ziya Bey**, Ataç Yayınları, İstanbul, 2005.

Küçük, Sezai. “Yenikapı Mevlevîhanesi Şeyhlerinden Osman Salâhaddid Dede ve Vahdet-i Vücûd Risâlesi”, **Medar Sufi Araştırmaları Dergisi**, Sayı: 13, 2016.

Ocak, Ahmet Yaşar. **Tarihten Teolojiye: İslam İnançlarında Hz. Ali**, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, 2005.

Osman Salâhaddin Dede, **Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi**, Dergah Yayınları, Cilt. 7.

Özaydın, Abdulkerim. **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Cilt: 11, İstanbul, 1995.

Sarıçam, İbrahim. “Hayatı, Kişiliği ve Düşünceleriyle Hz. Ali Sempozyumu”, **Hz. Ali’nin Hayatı ve Şahsiyeti**, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Bursa, 2005.

Tahir Efendi, Bursalı Mehmet. **Osmanlı Müellifleri**, Cilt: 1, Meral Yayınevi, İstanbul.

Tekin, Ömer. **Yenikapı Mevlevîhânesi**, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, İstanbul, 2014.

Vassaf, Hüseyin. **Sefine-i Evliya**, nşr. Mehmet Akkuş ve Ali Yılmaz, Çalış Ofset, Cilt: 5, İstanbul, 2006.

Ziya, Mehmet. **Yenikapı Mevlevîhânesi**, nşr. Yavuz Senemoğlu, Kervan Kitapçılık, İstanbul, 1913.

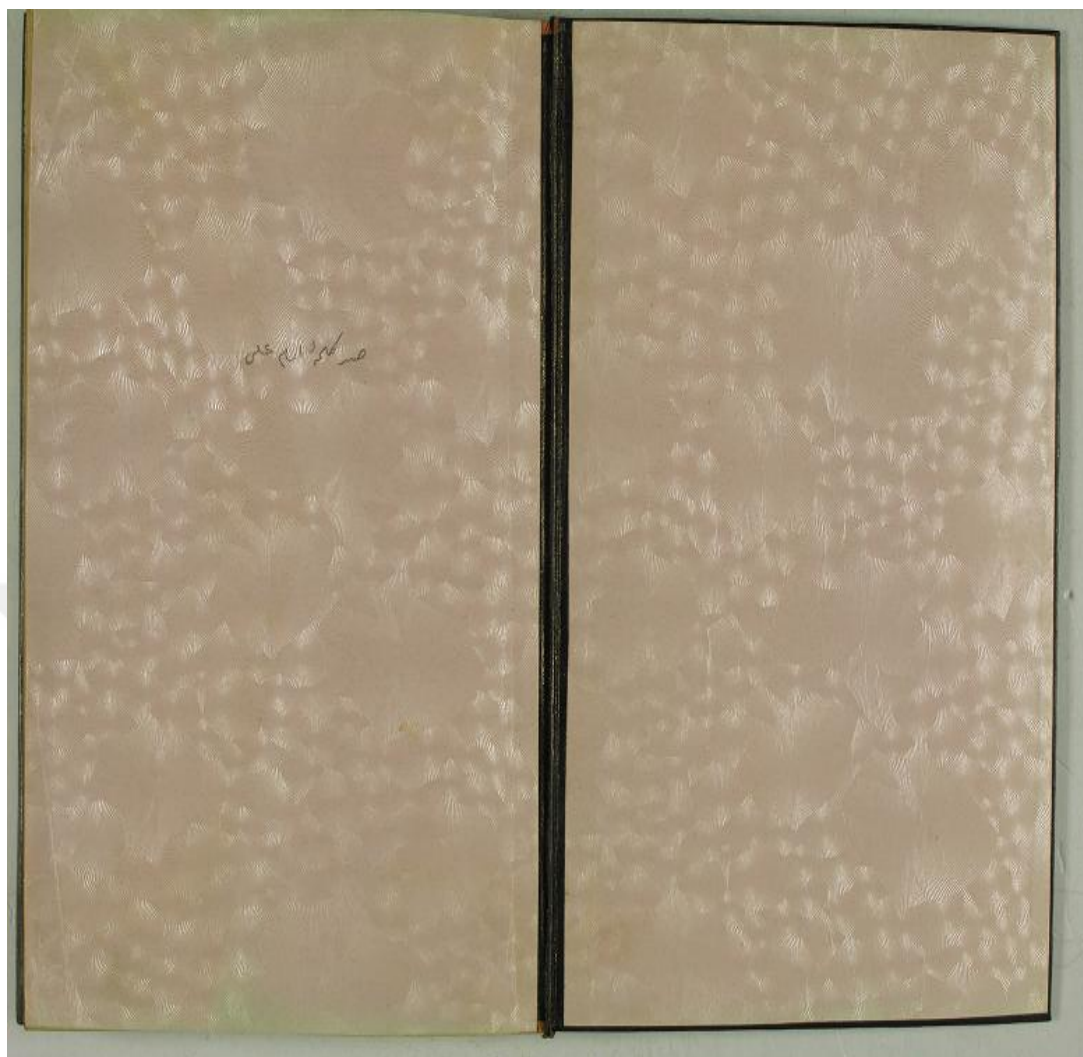

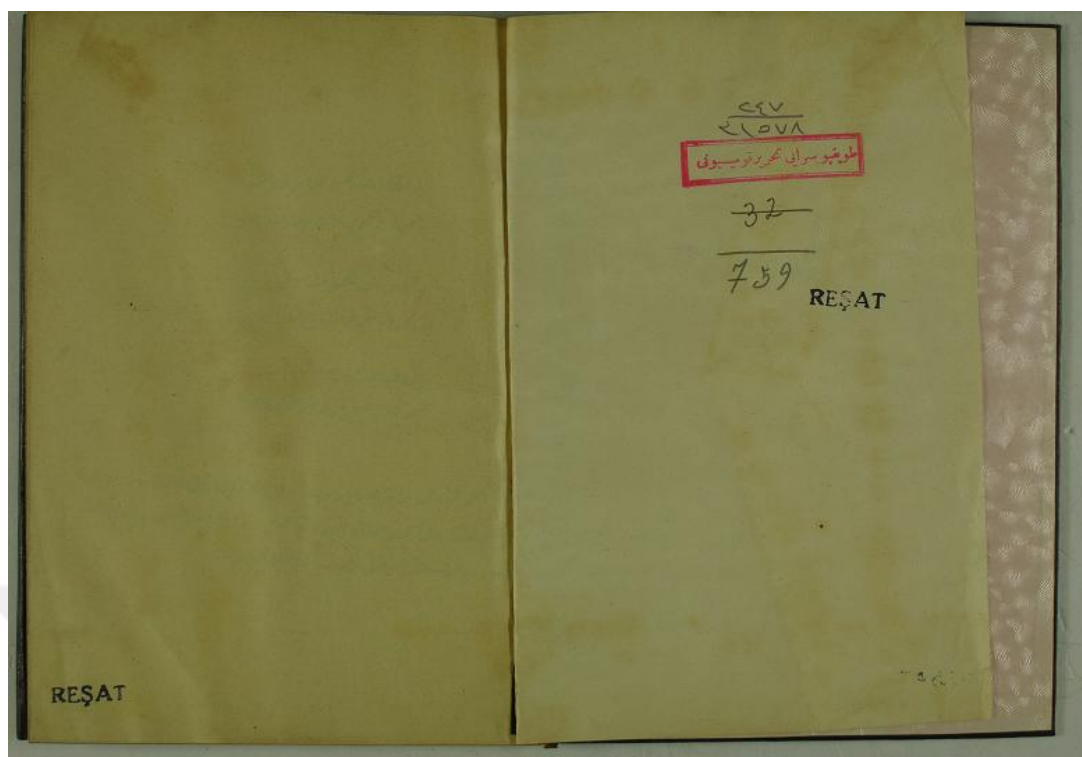
EKLER

TIPKIBASIM

TOPKAPI SARAYI MÜZESİ
MEHMED REŞAD KİTAPLIĞI
NO: 759

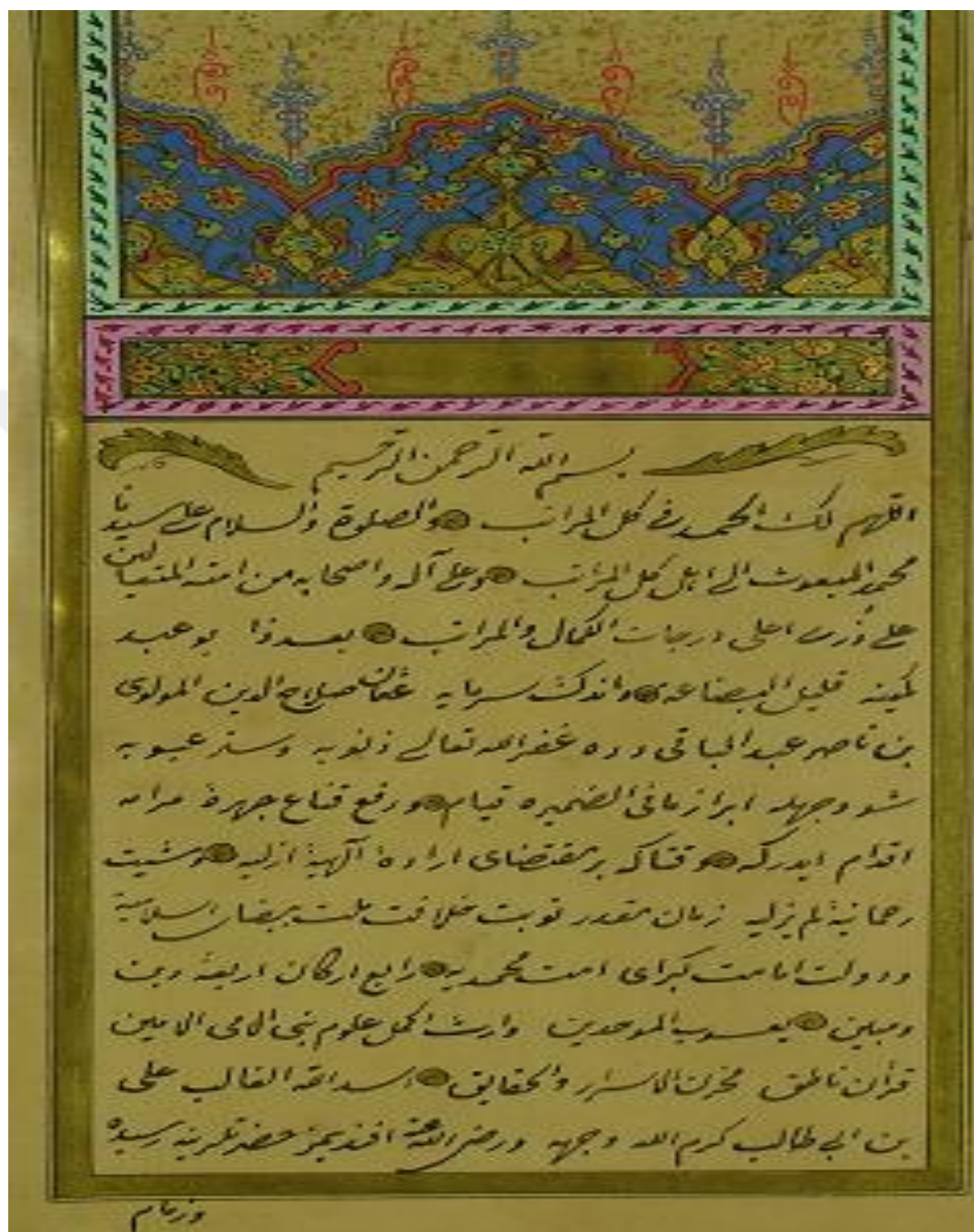

بارك الله الذي نواثرني لهما
 اجمع ترجم برزانه معارف بيرا

اولم برزانه لهما من سند سجده اكم
 كوروى سجده اولي مني كورنا

وانما صورة الهده اولوب اسود
 عمرني اليم افرومه جناب يولا

بو ترجم كوزل برترصيل اولوب بالاد محرابيانك نقره صده اولدورده
 ياكه نك اول صيفه نك ظهيره ياكه وياكه نك طبعي وياكه نك
 طبعده صرف نظر اولمى راي زرينه عاليه نك سوطدر

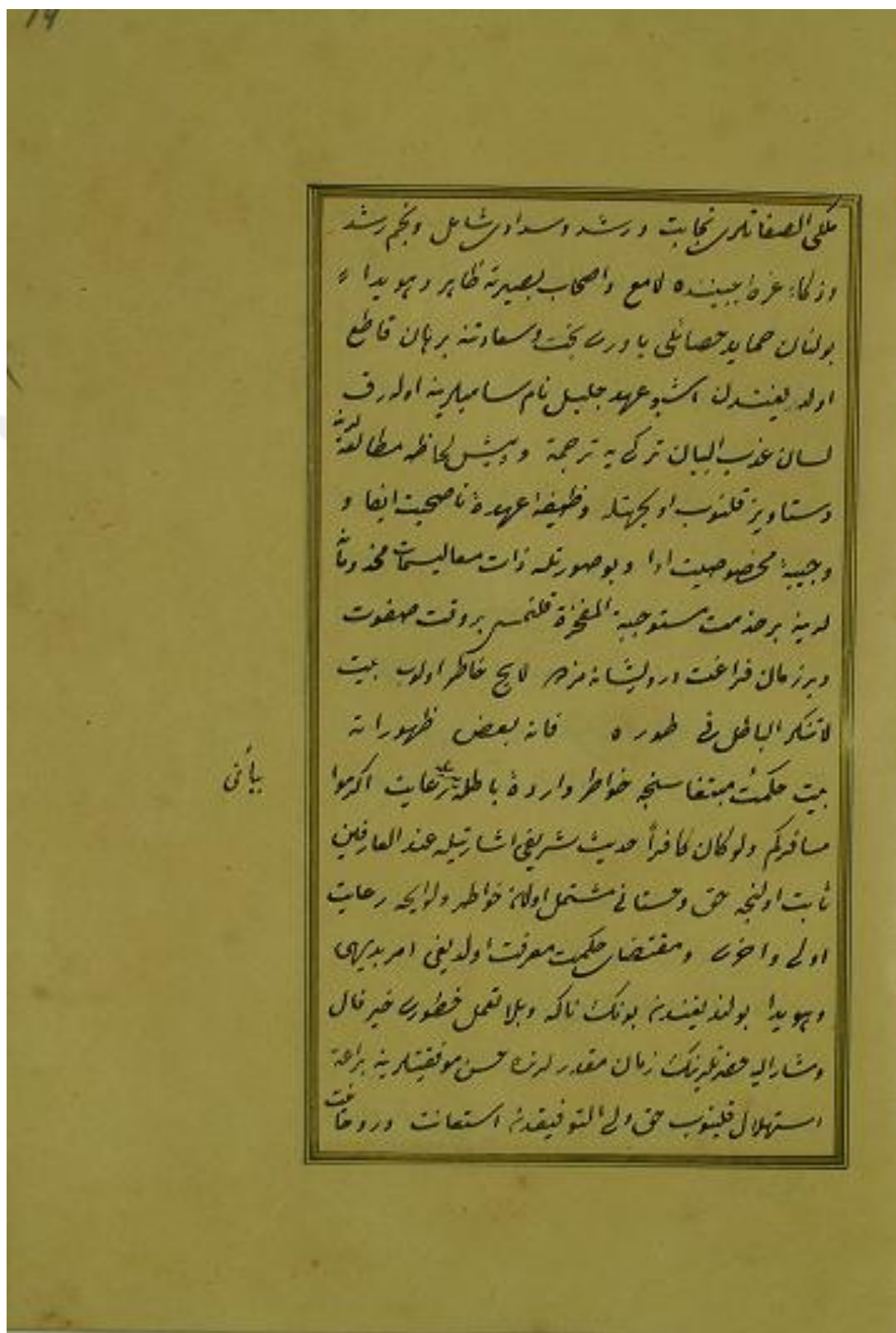
و زمان مصالح دین و ملت و اداره امور ممالک در رعیت
 بد مؤید جید رانه لرینه پیوسته اولد فرج و زری عدالتش
 و امر نصفت و ثار خلافتینا جیلرینک هر بر برینی ولایات
 و الولیه و قدر و قصبات اسلامیة دن برینه انتخاب و تصنیف
 و درویش استیالات و اقتدارک خلق نیابتدیه تشریف و
 قنای حکومت لغطفیل بهورلدینی صبره ده اول صنف
 جیلدن مالک بن الحوت النخعی رضی الله عنه حضرت غیرتک عهد
 لیاقتدینه مصر ولایت جیلد سر نوبه و اجوی فرط و عدالت
 شفا با امر و تنبیه بهور قدر کچی فرائض و واجبات الیه
 ایفا و آثار سلاف عظام تبعیت و افتخار و جیلد اول ولایت
 جیلد و خطه جیلدینک زکاة و جزیه و حاجتی جمع و
 احداث و تدوین و ممالک و رعایا به عائد شود و مفسد کبری
 منع و دفع و اجوی عدل و انصاف و فقر و ضعفای نک
 رفاه و ثروت و امن و اسایش و اخلاص و استیصال و
 و استیلا نه قیام و اقدام و بلاد و قراستک اعمارینه و طرف
 و مالک نسوید و مؤزیاتک نظیر و انزاله سنه صرف معی
 و اهتمام اونیسی فرمانی و انواع نصایح و اصناف تمیزاتی

شاعل جانب خلافت ب حیدر زانہ لورنہ اولیٰ علی وجہ الامت
 تالیف و املا وید و الخ مشرک لہ اعطایہ بر مشرک و لورنہ
 مشور حیل و عہد نامہ واجب التیجیل اس اسفط و عدالتی
 و قواعد انصاف و حقانیتی کافل بر قانون سیاست و برکت
 کیمیا سعادت اولوب اولاً احکام منصفہ سیدہ سیر
 آزار امامت و منظر ہزار سلطنت اولاد و ذات شہادت
 احق و نایاب اجوی احکام عدالت فرجامیلہ امر و تنبیہ
 ولادہ عظام و زرار فحاش و امر و ذوالاعتشام مسحق
 اولاد لغت بن و لہ عہد خلافت کبری و نامزد سلطنت
 عظمیٰ مطمح انظار افراد ملت و قرہ عیون امت و رعیت

شہ

طرز الحی نفسا: جہا لہا فکل السواع مطبقة بها
 شہ زادہ نصفتزاد سلطان محمد رش و بن عبد
 المجید خان خال اللہ تعالیٰ عمرہ و زرار مجہ و اجلالہ و احمد
 عواقبہ و رفی فی مدارج آبانہ الامجاد من الاقطاب و الادوار
 حفزہ کبریت نہاد عالیہ عدل و دادہ مانل او کجندہ
 بوشلہ و نصایکات قبولہ استعداد و قدر کمال و ذات

ملکی

عليه جناب کرامتین در کونج نمود و غایت اوله رقی العبد
 جلیک ترجمه سیه قیام و مباشرت و من شریعی صایع
 اوله من اوزره تبرکاً سه عد تحریر و زبریه فقره فقره
 تحت اللفظ تلفاتین عارض عبارت سیه ایل ترجمه سی
 نظیر و پیشتره نظر مطالعه لریه تقدیم تلفه منصفه
 کاطه مطالعه لریه اوله ذوات انصافسانه نظر لطف
 و کرمه نظر وقت ایدوب مصیب ریده وقتل اوله
 خطابانک قلم کرمه اصلاح و تصحیح است یورمک متنا
 و ستر جاور و الله هو المبین و به تستغین حضرت امیر
 المؤمنین کرم الله وجهه و رضره استیونک بکلمتضای
 مفاح فائده کتاب کرم الله الرحمن الرحیم تصدیق ایدوب
 یورمک **بسم الله الرحمن الرحیم یا ما امر به عبد الله امیر**
المؤمنین مالک بن الحوشا شتر فی عوده الیه عین و لاه
معه جبهه خواجه و جها و عدد و اصلاح اهراب
و شماره بلاد و استیونک بکلمتضای عبد الله امیر المؤمنین
بنی اسد الله الغالب علی بن ابی طالب کرم الله وجهه حضرت
معدن خواجه جمع و تحصیل و احداثی جهاد قهر و تنکیل

و اینک

و اینک اصل احسن بحث و غیرت و بلا و بی عیارت اینک
بگویند مالک بن انکوش الاشرار ضربه عنده حضرت فخر بنک عهده
بیافت و استر حال لرزه و لایت مهری توجیه بیور و فخری حینه
و الخ استر لرزه اولاه عهده لرزه بیور مش اوله فخر فخر
عده التفتوا قدر امره بقوی الله و انوار طاعت و اتباع
ما امر به فی کتابه من فرائض و سننه حضرت امیر المؤمنین
و الخ استر لرزه جناب حضرت سحت و غضبش ایجاب این
افعال و افعال و عاقل و طاعت حق تصدیم و اختیار و
فرائض و سنن آریه دن کتاب که حینه بیان بیور یعنی امره
اتباع و امتثال اینک امر بیور شد که التلا بیده
الایاتیا عری و لا یشتی احد الا مع محمد با و اصاحه با و
و اصل درجه سعادت و طراز الا فرائض و سنن الیه به عدا
و اعتقاد و اتباع و احکام منبسط شرح شریف امتثال و تمکین
اید اولور و بر که در که شفاونه او شمار انجی فرائض و
سنن آریه به محمد و انکار و بی اضاعه و مقصص کید علی
ترک و غلو فرائض اختیار اید او شر و الله بیده
و ساء و قلب و جناب لرزه حضرت بعز حضرت انبیا و

اولیا و دین و شریعتی البله دل نبه و قلبه باروم
 و حضرت ابی تکلمه جناب امیر المؤمنین ^{مشهد} علیه السلام
 فانه جل اسم **قد تفضل سعد بن نصره** و اعزاز من اعزّه ^{نادره} زیرا
 الله تعالى جل اسم حضرت دین و شریعتی حضرت و باروم اید
 حضرت و ابی و دین و شریعتی اعزاز ابی و حضرت عزیز ابی
 تفضل بر شد و **وامره ان یکسر من نفسه عهد الشهدا**
و بر عهد الحیات و حضرت امیر المؤمنین و الخ متار الیه
 عهد الشهدا نفسی غیر مقله یعنی نفس مقتضای اولاد
 شهوات اجزایه میل و رغبت ایله که نفسی قریب سی و
 شهواتی اجزایه منع ابی تکلمه و عهد الحیات یعنی نفسی
 اولاد شهوات و مکاره اجزایه و طور و خوف
 و حشیت ابی تکلمه شهواتی اجزایه احتراز و کف ایله که
 نفسی رعایت ابی تکلمه **امیر بر شد فانه لا ماله باسوا**
الامن رحم الله زیرا النفس بالطبع کنوبه مانع و رغبت
 و رانامه صبر امر ایدر مکر که الله تعالى رحمت اید و
 آیه حفظ و عصمت و قلمش اوله **ثم اعلم يا مالك انك**
قد و جرتک الی بلاد بودند لکده **يا مالك** بلکه بن سنی

اندر عفو و صفحتان اعطا ابد یعنی رعایا و بربادان حسب
 البشریه جوایم و تقصیرات و قوعند اندر عفو و صفحتان
 منظر ابد شرعاً حد و مجازات لازم کلمیان برهم **مثل الله**
نخب ان یطیعک الله من عفو و صفحتان سندن صادر اولان
 زلل و تقصیراتک عند الله عفو و صفحتان بیولسنر سوایکک
 کبر فائک فوقهم و اول الامر علیک **فوفک و الله فوق**
من و الاک زیر اسن زیر دست تقدند اولان رعایا
 و تبعه نک فوفند سن و اندر غالب برکت و سنک
 او زین و الی الامر اولان خلیفه زمان سنک فوفند و
 سکا غالب در و الله تعالی حضرت بکر و غرسنی و الی قلان اول
 الامر و خلیفه نک فوفند و اکا غالب قاهر در **و قد**
استکانک ارحم و ابتلاک بهم جناب حق سنی رعایا نک
 امورینه کافی تخصیص بخش و اندر سنی مبتلا نمشد
و لا تمضین نفسک بحوب الله و صافن عباد الله ظلم
 و تعدیل نفسنی الله تعالی نک حربه نصب اینه زیر لایق
 عدل ترا و و خلیفه نامور سنی حسن ایضا اینجند عباد الله
 ظلم و تعدیل ایملک عزیز و توانمقام حضرت بکر بحوب و عدل

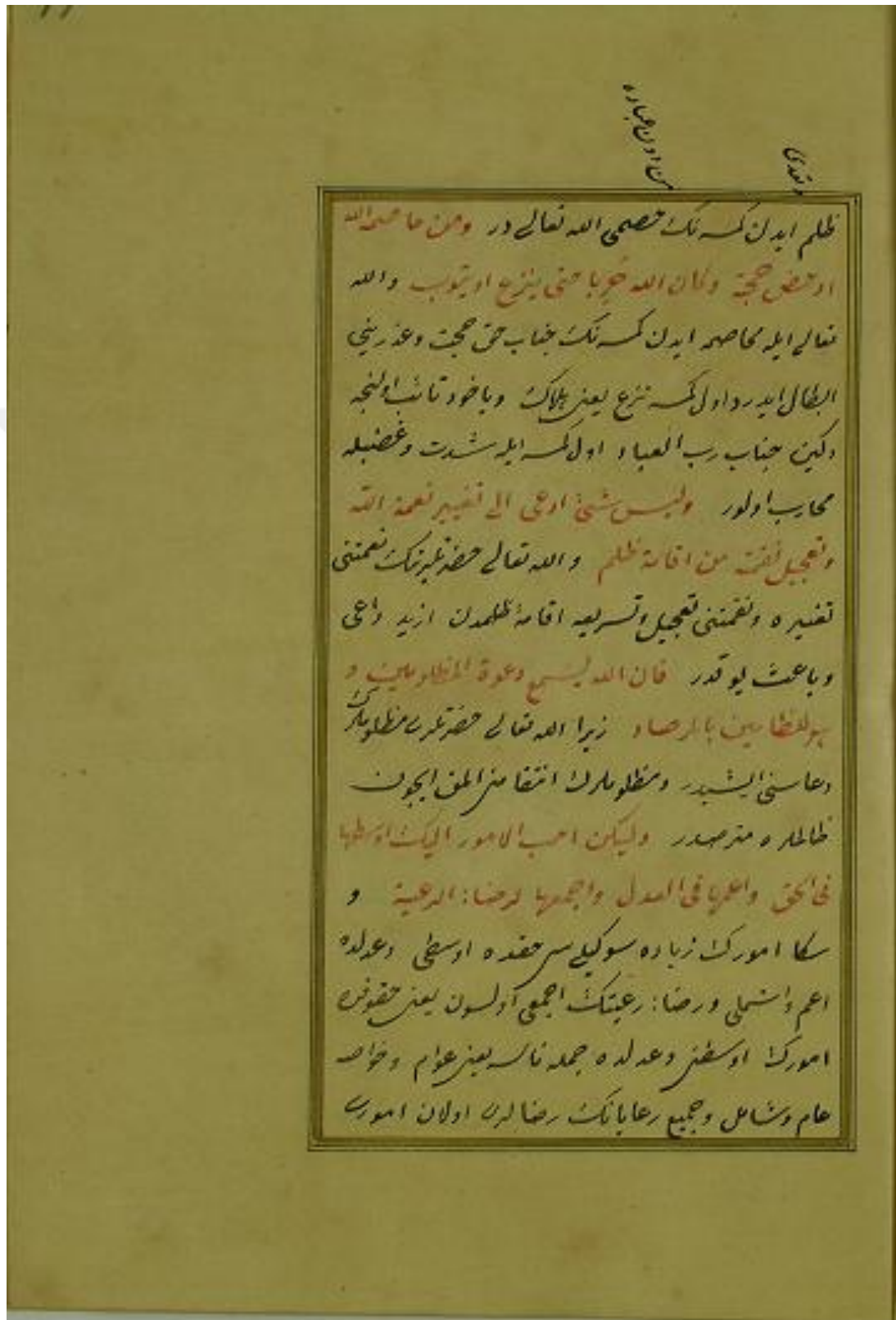
تفسیر نصب ایلمدر **فانه لا بد لك** بفتح نكته سكت ايسه
 اللزيم نكت وعذا يعني دفعه قدرت وفتوك بوند ولا
عني بك عن عفو ورحمة والعه تعالى نك عفو ورحمتون
 سكا غنا اولميدوب هر حال دشانده اللزيم عفو ورحمتون
 منقصر وحقا جكت **ولا تدين على عفو** و مجرم مقصده
 ايله بكت عفو بر زمانه صافن نادم و پشيمان اولميدك
و لا تدين بعفو و مجرميه ايله بكت جزا و عقوبه صافن
 سرور دشان اولميدك **ولا تسرعن الى بادرة**
وجدت عن يمينه و حاتم غضبند همدنك قول و فعلوا
 سبق و صد و رندم مخلص بولد بكت خطا و عفو نك
 سبق و صد و رينه صافن سايغت ايمه يعنى علم و سعة
 رحمة الترام ايدوب عدت و غضب ناسر ناسر و غير
 لابق افعال و اقوال صد و رندم كند بيز ياره و فايه ايله
ولا تقولن اني امر امر فاطح و بن امير نصب و نصيبين
 اولميدوب بر شيعي امر ايدوب رهان الطاعت اولميدوب ديو
 مغرور اولوب افذا امرك تاخا ايدوب بكت اولميدوب صافن
 منقصر اولميدك **فان ذلك ارغال في القاب و متروكة**

الدين

الدین و اقرب من الغیر زیرا بود و جهد غرور قلبه ف و ادعای
 ایستاد و دینه حلال و بر بر شنبه و حاله تغییره تقریر بعین حال
 صلاحین ف و انقار تقریر و اذا احدث لك ما
 انت فيه من سلطانك ابروة او خيلة و بولند بفتك شوکت
 و سلطنت سکا که دخت و غرور و عظمت و یا خود تعظیم
 و تحجیه خیال باطله احدث ایله کنه فالنظر الی عظم ملک الله
 فوقک و قدرته علی ما لا تقدر علیه من انفسک سکت ملک
 و سلطنتک فوقک و اولاه الله تعالی ملک عظم ملک و سن
 نفسک قادر اوله مد بفتک شی او زره جناب حقک
 قدر منظر ابوب نفسی مره که که و غرور و القادون و
 خیال باطله کنه کی خلاص ایله فان ذلك یطأ من ایک
 من طامعک زیرا بود و جهد نظر اعتبار سلطنت و عظمت
 سلطنت نظر کن اولمقدن و مالک الملک اولاه جناب حقک سر
 لشکله کن سنی ساکن و مظهرین ایله و کیف عفتک من
 غریبت و ایفی ایک با غریب عفتک من عفتک و وجه
 مذکور او زره و نظر اعتبار سکت حدت و شوکت و غرور
 و تحجیه سندی کنه و دفع و خیال باطل سبیل زاهب

زان اوله عقلن سقا اعادة وار جاع ايدر و اياك
 و مسامت الله في عظمتك و الشبهة في جبروتك جناب
 حقك عظمت و كبر ياك مسامت و جبروت و جلاله
 تشبه ان حذر و اجتناب سقا ايدر فانه بذل كل جبار و
 برهين كل محال زير اعطيت و جبروت اللاتك شائده
 انك عظمت و جبروتك مسامت و تشبه ايدن هر بر جباري
 دليل و هر بر محال و تشبه بتغیر ايدر انصف الله و انصف
 اناس من نفسك و من خاصه اياك و من لك في
 جوی من ربك تفقدن و اهلكت خاصه سندن
 و رعیتدن سو و بگفت كس دن الله تعالى به و سائر تان
 انصاف ايله بعض نفستك رضا و مطيعي و اولاد و متعلقا
 خراس و مقربيك و رعیتدن سو و بگفت كس نك
 رضا و امور و راضی رضای الله و سائر ناسك
 امور و رضا و راضی به ترهيج انجيد عدالت و انصاف
 معاملة ايله فانك ان لم تفعل انظلم اگر چه حسن عدالت
 و انصاف ايلماز اياك ظلم ايدرسك و من ظلم عباد
 الله كان الله قهره و ان عباد حالبو كه عباد الله

ظلم

ترجیح و اختیار ابدی **فان سخط العانة یجف برضا:**
 انما سخط بر عامه رعایا می شود و راضی اولیوب کو چنانکه
 خاصه نکت رضاسنی البطال ایدر **وسخط انما یغفر**
مع رضا: العانة و خاصه نکت راضی و خوشنود اولیوب
 کو چنانکه عامه نکت رضا لایله مغفر دستور اولور
 یعنی عامه نکت عدم رضا سر خاصه نکت رضاسنی البطال
 ایدر و خاصه نکت عدم رضا سر عامه نکت رضا سید
 دستور اولور و چنانکه عامه نکت رضاسنی ترجیح اولور
ولیس احد من الرعية اتقى على الوالى مؤنة فی الرضا:
 و رعیتدن برکس زمان رخا و **و زحمت و شقت جهنم**
 والی به اتقى و کله رعیتدن برکس ایام اسایشده
 خاصه کبر مقام مطالب بر صید والی به زحمت و شقت
 و ثقلت و بر بار و اما خاصه بر قنده نصید و نسیجه ایکن
 حال اولماز **ولا اتقى مؤنة له فی البلاء** و رعیت وقت بلا
 و ایام محن و مشقده والی به اعانه جهنم خاصه دن
 اتقى و کله رعیت رعایا و تبعه وقت رخا و اسایشده
 خاصه کبر ثقلت و بر بار و زمان بلا و احتیاجده اعانه

اینگله

و آب شده

و عمار اولان کسه لک سوز لر بی نصده یقه صافن عجمه اینته
 سوز لر نیک صدق و کذب ی ظهورینه قدر صبر و توقف لازمه
 فان الساعی عابث وان نشبه بان صوبین زیر اساعی و عمار
 حق ساندور هر قدر ناصحه و تشبه اید و با اهل حق
 صورتند کور بنور ایسه **ولانه خلق فی مشهور تکبیر**
 صافن بکیل اولان کسه بی مجلس مشورتند داخل فله **بعد**
بلک عن الفضل و بعدک الفقیر بکیل اولان کسه سنی فضل و
 احسان دن تبعید و فقر اید و عید اید یعنی اول شیطان
 صفت اولان بکیل سنی فضل احسان اید ایست فقیر اولان
 دیو تحریف اید تنگ جناب حق مانع فضل احسان اولان
 بکیل حقه شیطان بعدکم الفقه و یا مکرک بالفحشاء همیشه
ولا جانا یضعفک عن الامور و صافن قور فاق اولان
 کسه بی دفر داخل مجلس مشورت اینته اموردن سنی ضعیف
 اید یعنی کما اجاز امورده ضعیفی باعث اولور **لا حویلی**
لا قوی لک الشرحه **باجور** و صافن حویص و طمعکار اولان
 کسه بی دفر مجلس مشورتند داخل فله جور و ظلمه شره و
 طمع سکا ترین اید و کوزل کوستر او بکنند جور و ظلمه

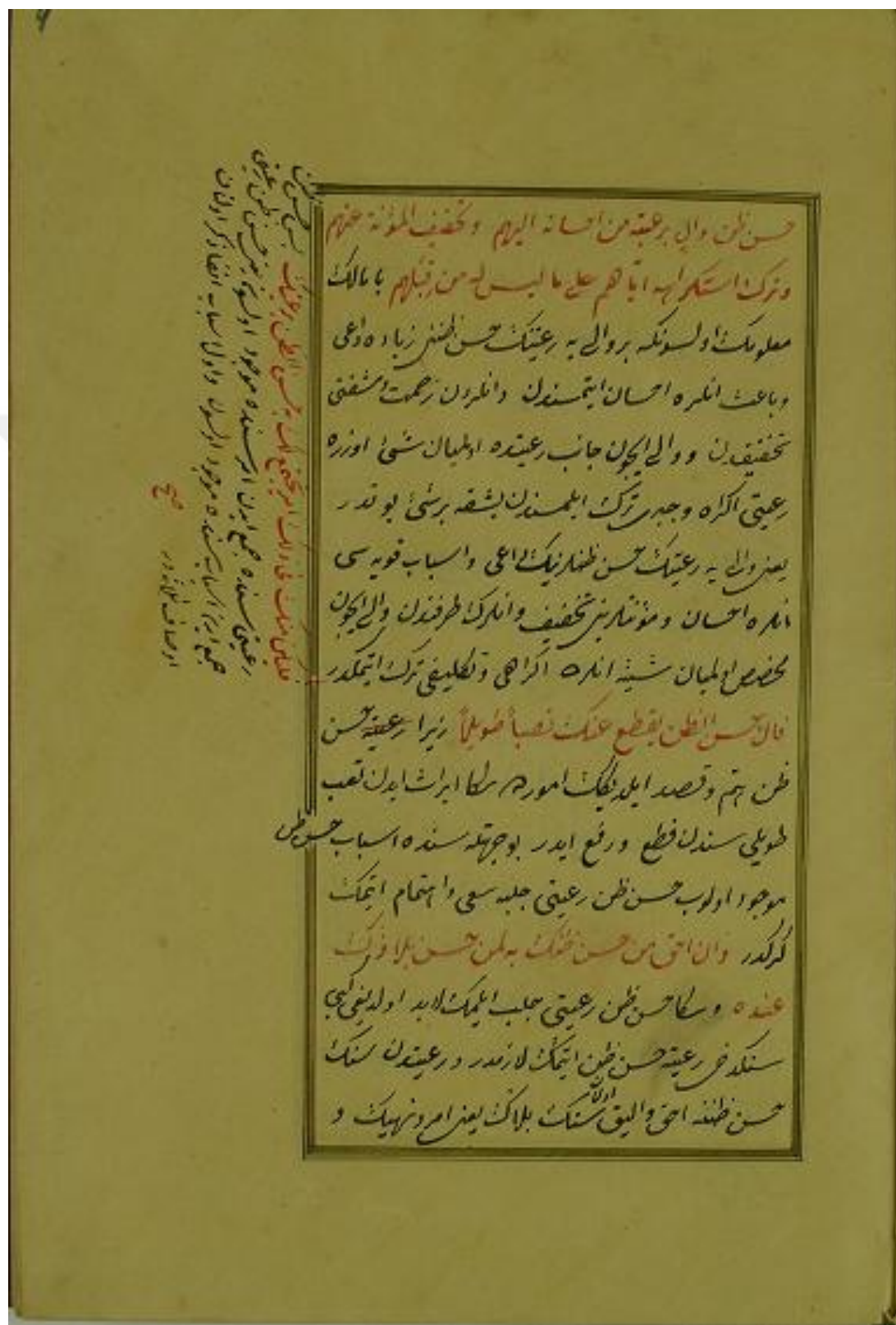
نقاد کسی تاقد الامر اولوب واوز رنج اسلامت کناه
 دوزر لر نيک منکلی اولميان کسه در بعض خیر کخلف امور
 خیریه در واقعا او امر سینه در اسلامه پیر و اولوب شر
 و انم اولان امور واقعا داعی لایه پیر و اولميان کسه
 من لم یعاون ظالماً علی ظلمه ولا اتأی علی اثمہ اولانک
 اخف علیک مؤنة و حسن لک معونة و ایمی علیک
 عطفاً و اتق لضررتک انفا ظالمه ظلمده و آثمہ اثمده
 معاون اولميان کسه لرسکا مطاب و عوض عاجانده
 رحمت و شفقت و بر مکه و اخف اهلون رسکا عدل پود
 معادنت جهنمن امن رسکا مهربانلق و محبت جهنمن
 لی عوض و بایعوض و اغیار کلمه الفت و نرد جهنمن اتق اولان
 فاحظه اولانک خاصه کماوانک و محفلانک بس بوندری
 بعض ظالمه ظلمده و آثمہ اثمده معاون اولمیک کسه رسکا خلوات
 مشورت و محفلات و مجالس مذکرانه خاصه انخا ایلده
 ثم لیکن انهم عندک اقولهم بتر اکن صکره یعنی اوصاف
 مذکور ایلده منصف و انهم خاصه انخا ایلده که نصده
 سنک عندن انلک اقدم و انضی آچی اولان حق اکت

زیاده

زیاده سوبلیاندرس و افضلهم مساعده فیما یکون منک
 مما کره لا وایانه واقعا ذلک من یهون حبث وقع والله
 تعالی نک اولیا: ودر ستاره کبره کور و یکی شیند هوا فتنک
 مقصضا سندن اوله رف سندن وقوع و صدور و حیثه
 اول امد کبره نک سندن وقوع و صدور وینه مساعده
 افضل اولندری اولسون یعنی قلت عددن کتاب اولوب اصلا
 مساعده سر اولیاندر اولسون و بکدر **والصدق اهل الودع**
والصدق و اهل ورج و اهل صدقه ملاصق اول و اهل
 صدق و اهل ورجدن ایرله اگر دینوت و اخو و نجات
 استرکتم ثم رضیهم علی ان لا یلزم ذلک ولا یجوزک بالمال
لم یفعل صدقه یعنی او صاف فرموده و صدق بود و عدله
 متصف اولندری کنه خواص و امور و مستشار خاص
 انما ذلک که نصدره انفسی باطل ابد مع و شنا ایند کلری
 و امر باطلی کمالا بق و در واکورده کلری و سفید خاندن
 عدم مساعده لری سببه فعل باطلی ایشده مد لکث اوزره
 اندر تر ضیه ایله یعنی الله تعالی سندن راضی اولسون و به
 اندری التفاتکله ممنون قبل فان کثرة الاطراء یجده

از کفو و بهیمنی من الصفة زبر زباده مدح و ستایش کبر
 و نجات و فخر و عظمت احداث ابد و غنم سنی فقط
 قیلا **ولا یكون المحسن والمسی عندک بمنزلة سوا** و
 صافن محسن ابد مسی سکت عند من مساوات منزله کنه
 اولیة بمنزله کار ابد به کار سکت عند من مساوی
 اولیة فان فی ذلک ترهیداً **لاهل** ^{احسان} **الاحسان** زیرا
 محسن ابد مسیئت مساواتند اهل احسانک احسانه غیب
 و غویشنی صرف و احسان و کار نیکنان ترهید و تنفیر دار
 و ترهیداً **لاهل** **الاساة** **الاساة** و بوزن اهل اسائی
 اسائنه الشد من و در اندر من دار در بعد افعال حسنه
 اصحابه افعال حسنه اصحابی نزد خلفاء و امراده مساواتند
 اولیة افعال حسنه اصحابک حسنه ان رغبت و افعال حسنه
 اصحابک حسنه به رغبت و سبب فی خور ایند به سبب
 اولیة و الزم **کمال** **الهم** **ما** **الزم** **نفس** و محسن ابد مسی دن
 هر برتری نفسیه الزام قیل فله شیئی حسنه فی
 آنکه لازم قیل محسن لازم اولیة احسان و اکرام و مسیئه
 لازم اولیة تنکیر و استقامت **اعلم** **ان** **ایست** **شی** **بایدی**

من

تحمیدات و تظلیفات آنک عند من حسن اولاد که در
 وان الحق من س **تظلیف به لمن س** بیاوردن عنده و
 رعیتان سنک سوز ظننه الحق اولاد سنک بگویند یعنی امر و
 نوبت و تظلیفات و تحمیدات آنک عند من سوز اولاد
 که در **ولا تفحص سنة صاکی عملها** صدور به اولاد
 و **ایستغفار بها الما فقه** و **صلحت علیها الرعیة** و **استبوانه** و **مردود**
 صدور که یعنی خلفا: راشدین و سایر صحابه کزین رضوان
 علیهم اجمعین حصه آنک عامل اولاد **سنة الفیت** انظار اجتماع
 ایشان یعنی خلق الکمال شمش و باعث صلاح رعیت ایشان
 اولاد سنک صاکی و عادات جاریه به نقصان ایتمه یعنی
 صدور امت اولاد اسلام کرامت عامل اولاد قدری سنن
 صاکی و عادات سنه که سبب اجتماع الفیت و باعث صلاح رعیت
 اولاد آن بر شیعی نقصان ایستغفار بنامها اجواسنه
 صرف مساجد و بنیام ایله **ولا کون سنة** **نقصه بشی من**
ما حق نکت السن صافن کچه سنن صاکی دن بر شینه
 ضرر و بره جک سنه و بدعتی احداث ایتمه که **فیکون الابر**
من سننها و **الوزر علیک** **بما انقصت منها** زیرا اول سنن

صاکی نکت

صا که نک اهر و ثوابی آنک را ضعفه عائد و راجع و سکن
 احوال ابدی نک شئی بمسببه اول سن صا که و عادات
 مسخه دن نقصان اوله شینک و زور سکن او زریه
 اولور و اکثر مدارس العلماء و مناقشه الکلام فی
 تثبیت اصل علی اسرارک و افتاد ما استقام بالاس
 قنک وزیر ادارت بولمان بلا دکت صلاحی امری موجب
 اوله شینک بعز نوامیس دینی و حکمیه نک تثبیت و
 بقا سر و اسلاف کرام عدالت انصافک استقامت
 ابدی شینک بعز قوانین شرعی و احکام سن سنینک
 بقا و استقامت امری مدارس و مباحثه علماء و مناقشه
 و استفسار علمای بعز حکم و معارفک که کبریه قیوس و
 و استفسار سنی الکبار و زباده ابله و اعلم ان الرعیه
 طبقات لا یصلح بعضها الا ببعض ولا غنی ببعضها
 عن بعض و بما لک معلوم نک اول سؤله زیر حکمت بولان
 رعیت چند طبقة و صنف اولوب هر بر صنف و طبقة نک
 امر صلاحی طبقة دیگر له اولوب طبقات و اصناف رعیت
 بعضینک بعضین غنا سر اولوب بعز بر طبقة

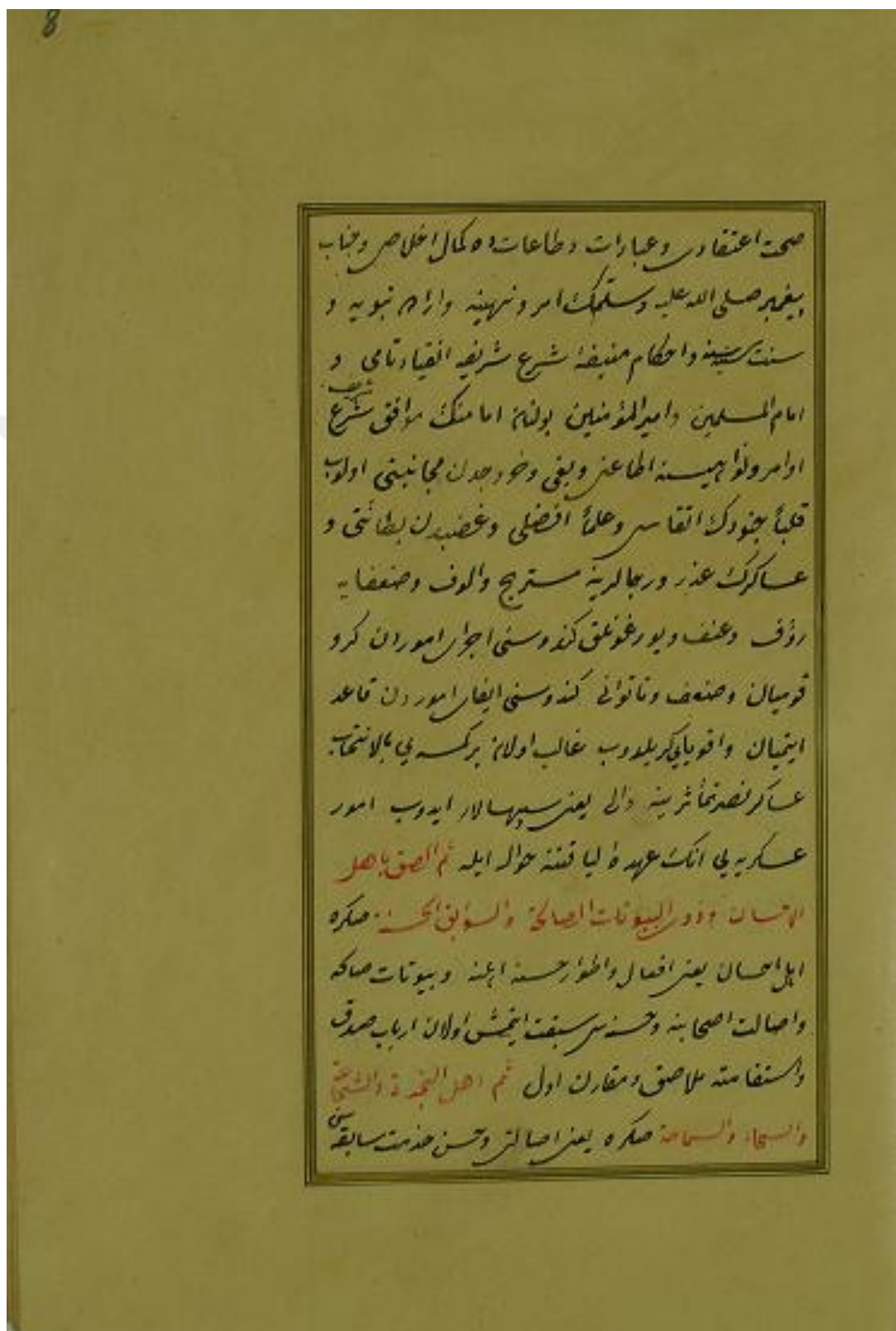
طبقة آخره استغفر اوله محبوب بر سر پشته خواجه و منفق
منها چند **والله** پس طبقات رعیتان بعضی بنده و الله
 بعضی کرامت مآثر در **منها** کتاب **الحاشیة** و **العامة**
 و طبقات رعیتان بعضی بر سر پشته کتاب و در باب قلم
 و کن بدقی خاصه و عامه به منقسمه اند و خلفایه نسبت
 خاصه باین چهار کتب سیده آمدن بر توان بهایون خلفای کتب
 و عامه او از سائره کتب سر کتب **منها** **قضاة العدل** و
 طبقات مذکوره دن بعضی بدقی قضاة و عدله موسوم اولان
 قضاة کرام و حکام ذوالاقتدار **منها** **عمال الاعراف** و
الرفق و طبقات مذکوره دن بر سید فی اصحاب رفیق و
 انصاف اولان **عمال** و مآثرین سائره در **منها** **اهل الخیرة**
والکرام **من اهل الجنة** و **مسند الناس** و طبقات مذکوره
 بر سید فرائد مستند و مسند ناسدن اولان **اهل خیرة**
 و **اهل خواجه** و **منها** **التجار** و **اهل الصناعة** و طبقات
 رعیتان بر سر پشته خواجه و **اهل صنایع** و **منها** **الطبقة الغلی**
من ادب الکاتب و **السکة** و طبقات مذکوره دن بر سید فی
 طبقة سفلا در که اصحاب حاجت و مسکنند **کل فی سنی**

صکره یعنی جنود الله رحمتك حصن حصین و ولایه علی ملک
 زینت و زینتی و دین بینک عز و معین و امن و سلامتک
 سبل و طریق اولی یعنی معلوم اوله در نصرت و بیگانه عسکر
 طفره ما ترک قوامی دخی انجی الله تعالی حصه بزرگت اندر
 ایگون اخراج ایله یکی خراج ایله در بفرج و نوبه ایله در که
 جو نوبه جانب سلطانه و بریلای رسوم ایله رسم راسی و رسم
 ار صندن اعمد عسکر اعلا لربله جهاده انقله قوت بولور
 و معیت و سائر عساکره و صالح اوله شیشه یعنی اسلحه
 و مهمات سائره هر عساکره اول رسوم و خواجه اعطاء ایدر لر
 و عساکرک حاجتداران و سندن بیشک او در بوجوه و جنود
 قوامی ایل زمت و ایل خراجده و ایل زمت و ایل خراجک
 قوامی عسکر ایله اولمقد احدیها آخرون مستغفر اولور
 بر سر بنده محتاجه در نعم لا قوام الیهین الصنفین الایلا اصناف
 الثلاثة من القضاة و العمال و الکتاب صکره اشبویکی
 صنفک یعنی صنف عسکر ایله ایل زمت و ایل خراجک
 قوامی بدخی اصناف ثلاثه ایله در که قضاة و عمال و کتاب
 صنفیدر و لا قوام الیهیم جميعاً الا بالتجار و زود الصناعه

و اندر

واندک که جمیعاً قوامند یعنی اهل خواجه و عساکر و قضاة و
 عمالی و آن بکثرت قوامند تجار و اصحاب صنایع ایله که تجار و اصحاب
 صنایع محتاج و منفقره لرد و فیما بینهم **تعلیه من مراعاتهم و یغنون**
من اسواتهم و یغنون من الخفق باید برهم عالا بینه ر ذره
غیرهم تجار و اصحاب صنایع معاطله بر سرین معاونت و
 تسهیل امور و مراعاته اجتماع دارند و اسوق و بازار اند
 مقیم اولدق حوایج صانعده و اصناف سازنده و نکست
 و اسانقله بالغ و اصل اولدقاری اسباب معاش و مدار
 و حوایج انفاش دینی الیه تسهیل دارند و معونت دارند
 ندان که کفایت دارند بفرج هر یک و ناشر صنوف سازنده تجار
 و اصحاب صنایع منفقره و محتاجه **لهم البقیة السخی من لعل القاء**
والسکة الذین یحقونهم و معونتهم و فی الله الملک سعة
والملک علی الوالق بقیه یا یصلحه صدقه طبقات رعیتند
 طبقة سفلا اوله اهل حاجت و مساکین و فقرا و درویش
 کیم حق سبحانه و تعالی آنلک هر بربر لرینک سعة حال لرینک
 حق صد و معونت دینی وانی و منفقره اولدق صنفا اوله
 صنف نه لور دن هر بربر لرینک حال احتیاج و سکندرنه صالح

صالح و کافی اوله حق مقدار مدار معاشدین و الی اوزر
 حقاری مقرر در و لیست بخرج اولی من حق ما التزم الله
 من ذلك الا بالاتمام والاستعانة بالله تعالى وتوطين نفسه
 على لزوم الحق والصبر عليه فيما خلف او قبل و الی جناب
 حضرت هر بر صنف رعیت ایچون الزام و واجب فله یفی
 سدهم مقرره نکت حقندن حیقا ماز بعین ادر حقوق انکه
 مقدر اوله ماز انجی ادر حقوقه اهتمام و اقدام و جناب
 حق استعانت و لزوم حق اوزره نفسی توضیح و
 جناب حضرت الزام ایله کی شئی و الیکت نفسنه کرک خفیف
 و کرک تقبل هر نه صورتله اولورسه اولسون اولشیله صبر ایله
 جیفوب عریده کسندن کله بلور استنه بونی بیلده قول من
 جنودک الصالحین فی نفسک الله و لرسوله و الامامک من
 کان اتقى الله جیاً و افضلهم علماً من بیعتی عن الغضب و
 بسبح الی العذر و برأف الضعفاء و یبوع علی الاقویا
 من لا یشیر و العنف و لا یضعد الضعف جهنم زدن نکت
 نفسنه الله تعالى و رسول الله و امامک بعین خلیفه زمان
 ایچون النصیح اولانی بعین حضرت حضرتک و حدایتنه صدق و

اولسید برابر دیر و برادر و اهل شجاعت و امور معظمه
 نمیشینه خاور و اصحاب سخاوت و سخاوت ملاصق و
 مقارن اولوب امور بنی اندر لست دره و اندره تقویض
 ایلد و فرمایید و جیات و بکر و اس کله نصف اولدره
 انصافدن و اندره تقویض امور التملکدن اجتناب ایلد
فالله جمیع من الله و شعب من العرف زیرا اصحاب
 اصالت و ارباب نجات و اهل شجاعت و سخاوت و سخاوت
 انواع کریمت جامع و اصل و بیج کریمت شعبه ر **ثم**
تفقه من امورهم ما یفقه الولد ان من ولدهما مقارنت
 و تقویض امور اولمغه لایق و سزاوار اولان اصحاب اهلیت
 بینوب اندره مقارن و ملاصق اولوب و امور بنی اندره
 تقویض ایدرک زمره موفقیین و اصحاب عزالد لایق اولدور
 بر و مادر اولاد لایق امور و احوالی تفقه و تفحص ایدرک
 ای سندی مع کرم و عین سائر نکات امور و امور البر بنی
 و انهم تفقه و تفحص ایلد **فلا یفقهون فی نفسک ما قوتلهم**
 بر صافن اندرک اسباب تقویض ایلر اولان مصارف سنک
 نفسنده عظیم و دشوار اولسون **ولا تحفرون لطفا**

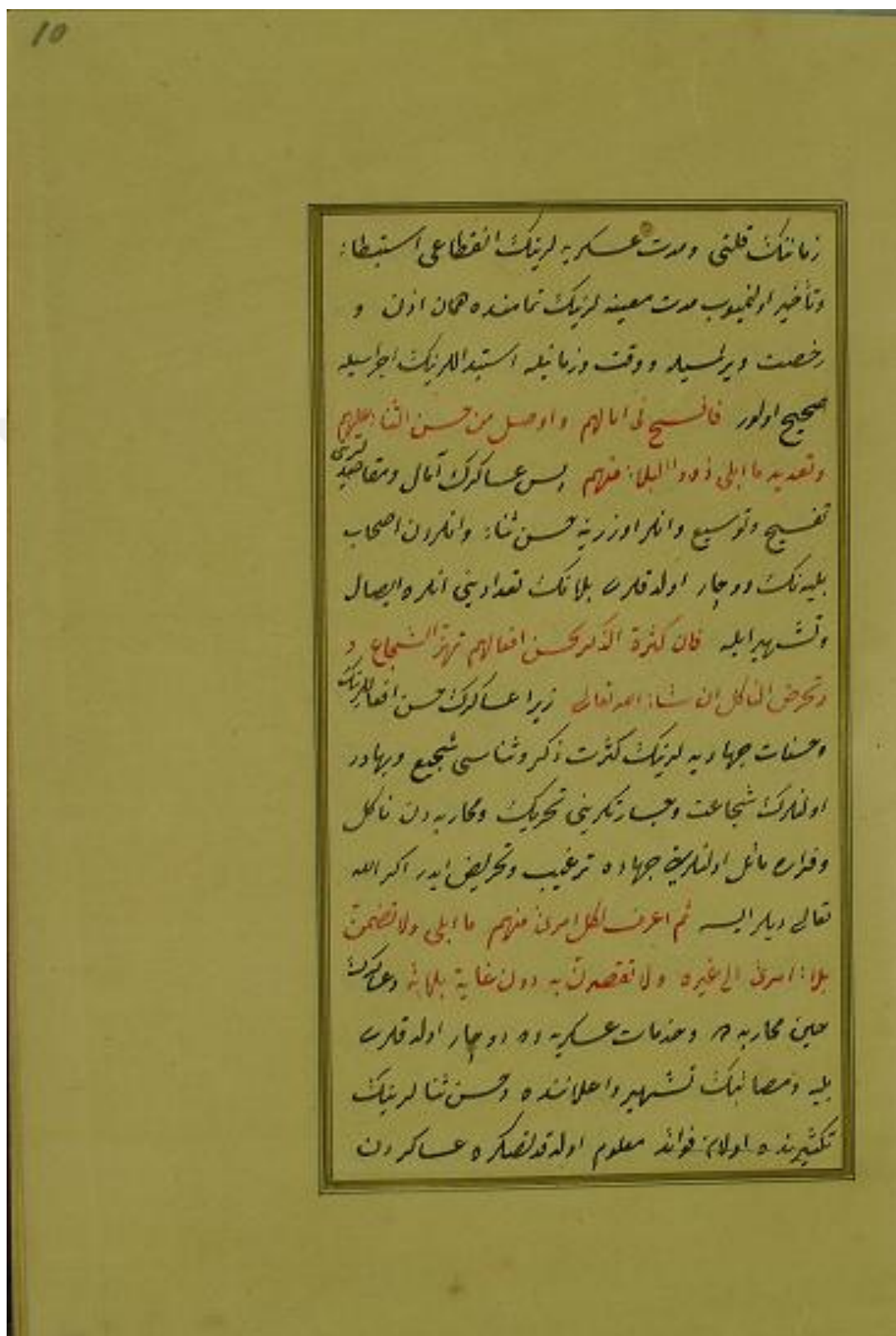
نما و نهم

نصابه نهم به وان فل وعساكره وعد و تعاهد ايله بركات
 لطف هر نقدر قليل ايسره صافن ان تحفیر اینه بعض كوچك
 كور مبوب ايضا ايد و سك فانه داعية لهم الي بديل النصيحة
 لك حسن الظن بكت زيرا وعده و تعاهد هر نقدر قليل
 ايسره وفا اندك سكا بديل نصيحتي بعض كال اطاعت
 واقعا و لرجه و سكا حسن ظن زراعي و جاليد و لا تخرج
 نفقه لطيف امورهم انظارا على سبيل وعساكره امور
 جسيمه لرجه اعتمادا لطيف و متيق اولاه امور لرجه
 نفقه و تخصص ايجلي ترك اینه بعض امور جسيمه لرجه نفقه
 و تخصص ايد و بورم و يو كوچك و دقيق اولاه امور لرجه
 نفقه و تخصص ترك ايله دانا برك و كوچك امور و
 امور لرجه ارستدر مقدرن عالي اوله فان لبسبه من
 الطفاك موضعاً يتفقون به و الحسيم موضعاً لا يتفقون
 عن زيرا ايسره و قليل اولان الطفاك بر موضوعي دار در كه
 اول موضعده لطف بسيد ايله انتفاع ايد لر و لطف
 جسيك و غر بر موقعي دار در كه اول موقعده اندن مستغني
 اوله ماز لر و لكن اثر ر و سس چندك عنه ك من و سس

فی معونه و افضل علیهم من جده به باب سبعهم و سبع من
 در انهم من مخلوق اهلیم حتی بکون همهم حقاً و احدی جهاد
 العدو در آسای عسکریتک سنگت عند من اقد می
 عاکره معونته یار و عتک را اولاه که اولسون و
 سنگت عند من آسای عسکریتک افضل عاکرت
 دست اهل الیه و و مندر بر اقد فکرت اهل و اولاد و
 عباله نیک مدار معاش دست اهل الیه جد و کوشش
 این که اولسون که حتی جهاد عدوه و هنگام محاربه و شجاعت
 عاکرت همی هم واحد اولیه قلبید غایب اخوان سلم
 و عالی اولوق همدر انج محاربه اعدایه مصروف و متحد
 فان عطفک علیهم بعطف قلوبهم علیک زیرا عاکره
 سنگت عطف و شفقت اندک قلبی سلک معطوف
 و مانع قیاد بمنظر فکره اخلاص و بختی جلب ابد و لا
 نصیح نصیحتهم الا بکلیهم علی دلاء امور هم و قد استغاث
 دواهم و ترک استیضا: نه نههم و زمره عاکرت اخلاص
 و انقیاد لک لا امور لرینه قولیه قلنه امر و آس او ز رینه
 لازم اولان حفظ و صیانت و عسکریتک اموریه استغاث

تصحیح اولاد الا

زمانیک

هر بر لرزیدن اشارت محاربه و با خدمات عسکریه در منزل
 اول فدا جوج و ضرب و شکست اعضا و اسارت و محبت
 و مشقت شهادت بیهوده لرزیدن امضا به عید نک کند و لرزیدن اسناد
 ابد و ب صافن دیگر که بلا سینه ضخم و غایت بلا سنگ و دونه
 صافن قصه ایتمه بغیر بلا تبدیل دلا نقصان و فدای کبی و اسم
 و شهادت عسکریه لشکر و اعلان عید سنگ **ولا بد عوالت شرف**
امری الی ان تعظم من بلایه ما لمان صغیراً ولا ضعة امری
الی ان تستصغر من بلایه تعظیماً و عا کمر قصه غاثر درن
 در رتبه و صاحب شرف اولان که سنگ شرف و رتبه
 خدمات عسکریه و محاربات و افعه در اصابت ابد
 کو جک بلا و مشقت بیوک و عظیم عد اولمنه و من
 جبهه الشرف و الرتبه اولی اولان که سنگ و نمانت رتبه
 و عدم شرفی انجا اصابت ابدن عظیم و بیوک مصائب و
 مشقت صغیر و کو جک عد اولمنه صافن سنی و اعی الملو
 زیر مقتضای عدل و انصاف رتبه و شرف نظر اولغیب
 هر بر لرزیدن خدمت مندانه و دو چار اوله قاربیه و مشقت
 کوره معامله و مجازات اولمقدر **واراد الی الله ورسوله**

ما يصلحك من الخطوب ونسب عليك من الامور
 امور عظيمه ان سلكا كوج وتفسير كلوب يعني لوكون واجزا سنده
 سجا استبهه واشكال حاصل اوله امور الله تعالى حقه ثمره
 ورسول الكرمي صلى الله وسلمه رد ايله كه **فقد قال سبحانه**
لقوم احب اليك اياهم يا ايها الذين آمنوا اطيعوا الله
واطيعوا الرسول واولي الامر منكم فان تنازعتم في شئ
 فردوه الى الله والرسول **الله سبحانه** وتعالى حقه ثمره
 ارشاد لربك عند الكرمي سنده **محبوب** اوله قوم يعمر
 ارشاد لربك ارادة الكرمي از ليه سر تعلق ابدن مؤمنينه
 ارشاد ايمانده مشرف اوله الله اطاعت ايدك و
 رسول الله اطاعت ايدك وسنن اولي الامر اولات
 خلفاء عظام وولاة وقضاة وسائر حق وعدل اوزره
 صاحب امر اوله اطاعت ايدك اكر برستينده اخلاص
 وتنازع ايدوب اشكال حاصل ايد رسكز اول شيعي الله
 ورسول الله رد ايدك بيور شده **والرد الى الله الاخذ**
بحكم كتابه والرد الى الرسول **الاخذ بسنة الجامعة خير**
المتفرقة ومنافع فيه اوله شيعي الله تعالى به كتاب

الله بك حكيم اخذ ورسول الله ر و جامعة وغير متفرقة
 اولاه سنت رسول الله اخذ انكدر بعن اول مختلف
 في اولاه سنينه كتاب الله بك حكيم ورسول الله و
 احاديث شريفة شعوب به مراجعت اوله ر ق كتاب
 الله بك ورسول الله بك الحكيمه تطبيقا اجوا انكدر
 ثم اخذ الحكم بين الناس افضل عيتك في نفسك
 من لا تضيق به الامور ولا تحمد خصوم ولا تبادر في
 الذلة بونه نصحه بين الناس حكم وفصل دعاور و
 احقاق حقوق ايتك يكون علم وكلال وصلاح احوال
 جوتدن رعيتدن سناك نفسه افضل اوله ب
 تراكم وتفاثر امور وانشاء اجار محاکات خصومه و
 خصمدرک تعند ونحکمری کند ورسول الله منقبیان وذل
 وحقارتده معاد اولمیان ولا يحصه من الغنى الى الحقن
 اذ اعرفه وحقى بلوب وحقه عارف اوله قرع احقاق
 حقه رجوعدن بعنى حتى اجردن حاصره وعاجز قلیات
 ولا تشرف نفسه على الطمع وانفسى طمع وشره مشرف
 قلبان بعن نفسى طمع قرین ایتیان ولا يكشفى باو

فهم

فهم اول **افصاه** و امور و احکامی فهمده فهمت قصصا
 متفرقا سنه و اصل اولدن اولی فهم ایدہ التفاضل حکم
 اینجیوب احکام و امور فهمده فهمت افصا سنه و اصل
 اولجہ و کین جہ و اجہ و ایدن **افهم فی الشبهات**
آخذ هم بالحق و افهم بترنا بمرجعة الخصم شبهات امور
 و احکامه رعیت افهم و اولہ و حج شرعی بی اعلم و
 حج شرعی بی آخذ و خصم و اصحاب تراعلت مراجعت و نزد
 ریدہ ملول اولار و او صائم و اصبر هم **على كشف** و افهم
عن اصحاب الحكم و امور و دعاویک مصفیة ظاهر و آشکار
 اولسنه جد و اجہ و ایدہ زیاده صابر و حسن نفس ایدر و
 حکمت افصاح و کشف فہدہ اصدم بعین حکم صاف
 لہی کسر **من لا یردھوہ الطرہ** و لا یستبدلہا اصحاب
 غلہ و ریدہ اجہ نک مدح و ثناء سر کند و سنی معجب و مغرور
 اینجا ناردن و ارباب اغراضک اغرا و قند بر مدرس
 کند و سنی تمکین و استقامت تمیل ایدر میان ناردن صاب
 تمکین و اعلی استقامت بر کسہ بی انتخاب و اختیار
 ایدہ سن بعین یو او صافد منصف بر کسہ بی بین ان

تلا و عدل و سدادون

حکم ای چون انتخاب اید و بسند جلیب قضایه نصب اید و سن
و اولیٰ قیل حالیکه بوند یعنی بواو فاند منصف و امر
 قضایه اهل اول اند قیل و نادر الوجود در **ثم اکثرنا به قضایه**
 بواو صافله موصوف برکسی بی سند قضایه افتاد
 صکره انک قضایه کنک محافطه سنی در عهد و التزام
 اید و ب داننا احوال تغفد و فحصر کنش را اید **و انسج**
فی الیه ل ما یزج سلفه و بقیل مع حاجته **الک الیکم** و امر
 قضایه علی ما ینبی اجرا اید و ماسنه عذر و بهانه سنی از ال
 و از امر اید و حکم دانسه حاجت و افتقار فی قلیل قبله بن
 شیخی بذله اکا توسع و انسج اید یعنی مفتر کانی معیشت
 اعطا اید که امر قضایه حسن اجرا دن اکا برشی مانع و عذر
 و بهانه المسون و بوجهند ناکه اعتباری فالملسون **و اعطه**
من المنزله لیک لا یطعم فی غیره من خاصک لیامن
بذلک اغتیا لرجال لک عندک و قاضی نصب اید بیک
 کسه بر عهد یکدم معتبر اولان رتب و منزله دن خواص و
 رجالک طمع اینجه یکی بر رتبه و منزله اعطا اید که او سبب
 خواص رجالک حیل و اغتیا لذلک و خدع و مکر لذلک مانسون

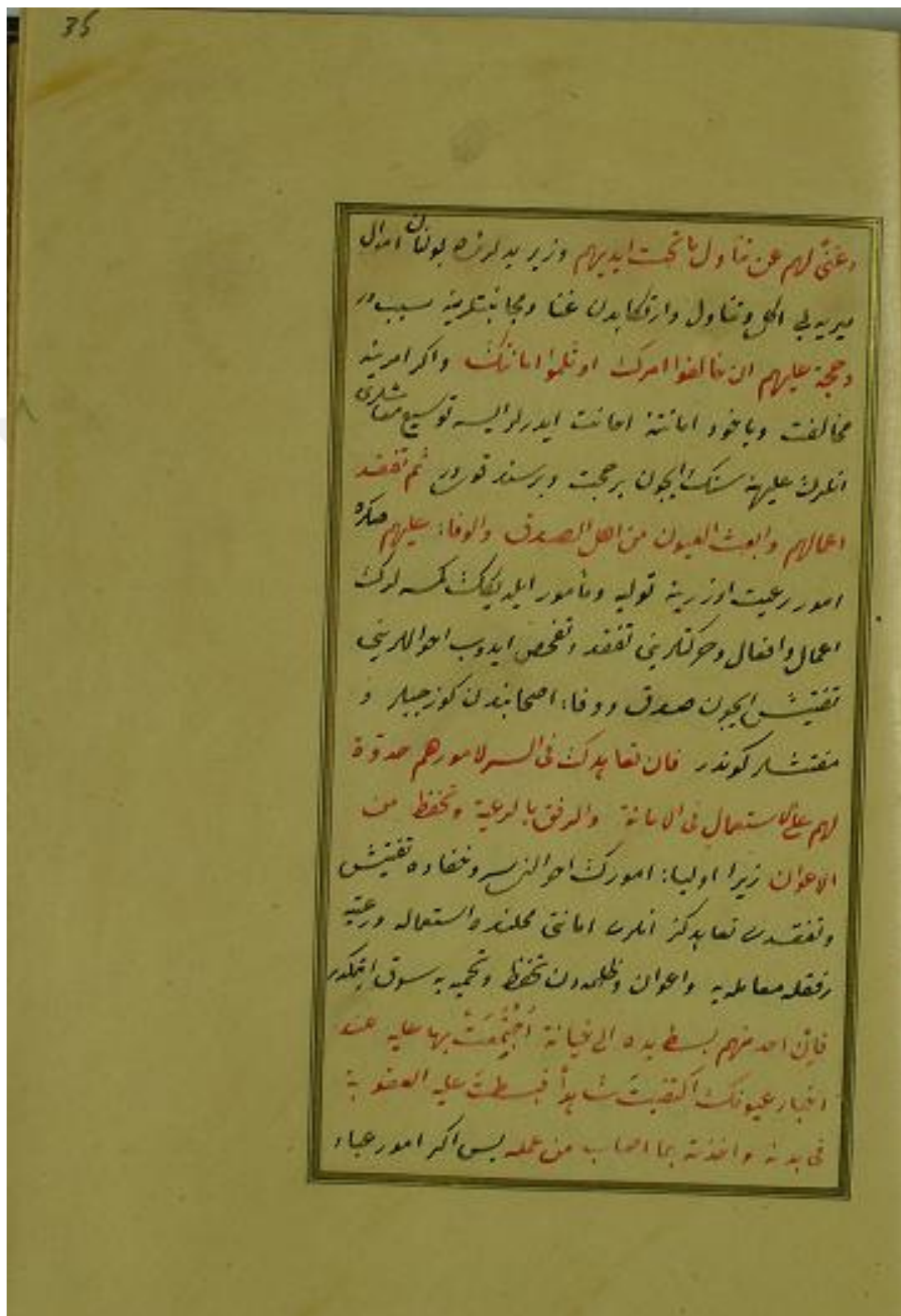
المسون

اولسون فانظر في ذلك نظرًا بليغاً بس امر قضايه
 نظر بليغ ايله نظر ايله که فان هذا الدين قد كان اسيراً
 في ايدي الاشترار تعمل فيه بالهوى وطلب الدنيا زیرا
 بودین مبین بر طافتم اشترارک بد لرزع اسیر اولمشدر
 دینده هو ترغیبیه لر بله عمل دین مبین ايله دنیای طلب
 ایدوب منافع دنیویه تحصیلد دینی آلت اتخاذ ایشلدور
 نفوذ بالله من شرورهم ثم انظر في امور حالک فاستعمل
 اختیار امر قضايه تقید و نظر بليغ ايله نظر ايله که فکده
 ویرکو داعش را ما مور لر نکات احواله نظر و فقه نظر ایدوب
 اندر اختیار بعضی نخبه و امتحان ايله استعمال استخدام
 ايله ولا تولهم محاباة و اثره وبال اختصاص اصحاب و طر فکده
 اولدور بال التزام اهل پرور اولوب سترتون بعدد
 اثره حدیث شریفک مدلول اولوب بالکدر کدر نفسی
 در شوب نفس اخوه کدر نفسی تقدیم ایدرک
 نظر منافع ذاتیه سنه منحصر بولنان نفس پرور لر
 رعیت اموریه تولى اینه فانها جماع من شعب الحور
 و الخبائنه زیرا اصحاب محاباة و اثره جور و تعدیک

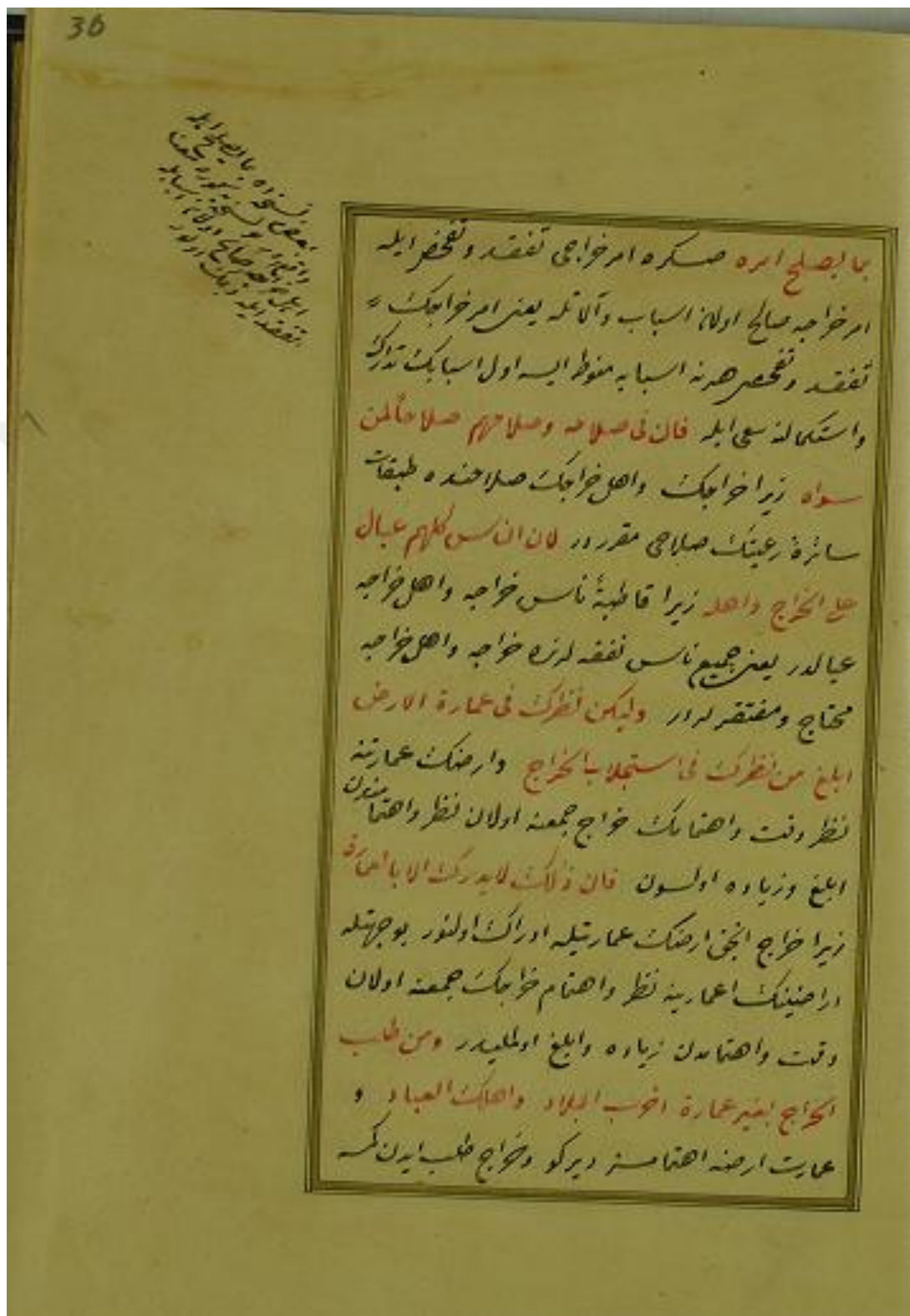
کای و سائر امور رعیت

شعبه لرین و ظلم و تعد و خیانت انواع جزا معلوم در
 و نوع منهم اهل تجربه و ایضا: من اهل بیوتات صاحبان
 و اقسام فی الاسلام المتقدمه و رعیتند بیوتات صاحبان
 و خاندان عفتما شدن و شرف اسلام قدم ایشان
 اهل تجربه و اهل بیای تحری و نوعی ابد و ب عذات دولت
 و ملته آنری استخدام ایله فانهم اکرم اخلاقا و اصحابا
 و اقرب المطامع استرنا و ابلغ فی عواقب الامور نظر زیرا
 بیوتات صاحبان ایشان و خاندان قدیم اسلام بولسان
 اهل تجربه و اصحاب جبار اخلاق جهاندان اکرم و خواص جهاندان
 اصح و اسرف جهاندان متعدد فیل و عواقب امور نظر
 جهاندان ابلغ بغیر عاقبت اندیشه رله ثم اسبغ علیهم
 الارزاق شرف اسلام خاندان قدیم و اهل تجربه و
 اهل جبار بالتحری رعیت او زریه تولیه ایله که نصیره اند
 مدار معیشت و رزق قدر نیز اسبغ و ابع بعضی کانی و
 دانی و بلکه اعتبار دارند ازید ایله فان ذلك قوه
 لهم علی استصلاح انفسهم زیرا ارباب من جهانت مدار
 معیشت نیز یک توسیعی اندک اصلاح نفسیه قوتند

و غنی

و بجا ده نویسه و نامور قلعه بنگل آردار دمن برسی و ستر خیا
 بسط ایدر ده انک امانتی کوزی و محشر نیک اخبار
 عند زج اول خیانت سید انک علی بنده اجتماع اولند
 ایسه یعنی مفت درک خجده لریده برابر اول کسه نک خیانت
 ناس اجتماع ایدر لر ایسه ش به اوله رف بو قلعه انفا ایدر
 یعنی مفت درک اخبار سر ناسک اجتماع انک اعانته
 ش به کمانی اولقله اول خانک بدن جینه عقوبتی بسط
 یعنی ضرب ایدوب و علفن الکا اصابت ایدن جزا و
 عقابله ای مواخذه ایدر سکت یعنی شرعاً و قانوناً لازم
 حکم مجازاتی اجوا ایدرسن **ثم نصبت بمقام المذلة و**
وسمت بالکجانه و قلته عار التهمه خیانت لازم کلان جزای
 اجوا نصکده عجره لسائرین ای مقام مذله نصب و
 علامت خیانت ای تشهیر و قلا ده عار و ترحمی انک
 کردن خیانتیونه بند و تقلید ایدر سکت یعنی به وجه
 خیانتی ظاهر و ثابت اوله نامور لکن مجازات لازمه لری
 اجوا و بوینه خیانت و افسنی متضمن لایحه تعلیق اولرن
 علی ملا ای سق تشهیر اولنن کرکر **ثم تفقد امر الحجاج**

بلا در خواب و عبادت بپاکی ایستد و قلم بر سنگ می‌نویسد **ایره** الا
قیداً امر سلطان مستقیم و محبوب عهد فریده و زمان
 قید و زوال سبب اولور فان شکوا علی الله انما انقطاع
 شرب او باله او احواله ارض اعظمه الحق او الحیف بها
عطش حقیقت غمهم با توبه ان ایصلح به ارحم و اگر
 بعضی بلاد و ایا ایسی مزر و عا ندرجه بر عت و صند
 و یا خود و بر که بر نیک آغز لغند و یا خود و صول بر نیک کسند
 و یا خود و شوق مزر و عا ندرجه بر عت و صند
 باران اراضی بر بی صوبه بود و لب مزر و عا ندرجه
 تحویل می‌سند و یا خود و قورق مکرر بر بی یا قسند
 شکایت ایستد عالمیه مساعده ایستد
 صلاح امر لرب سبب و الحق مفید و تکلیف ندرجه تخفیف
 ایستد **ولا تفتن شیء علیک تخفیف به المؤمنه**
عزیم در عین مؤنه و شقیات تخفیف سبب اولان شیء
 صافن سکا آغز کسند فانه ذو خود بود و بی علیک
فی عماره بلادک و نربین و لا ینک نربین عین مؤنه
 تخفیف بچون تکلیف ندرجه تخفیف ایستد بلکه شیء ایستد

ایچون صانعش وقت احتیاج ایچون قوط اولمش و
 بلا دك عمارته سبب برشی اولوب بلا ديك محمودینه
 و ولا یك ترین و انتظامنده **مع استیلا یك سن**
شاههم رعیتك سن شاه یك سنجلا بیلده و بیجاك
باستغاضه العدل فیههم و اندر حقنده افاضه اولن
 عدل سبیده قیكزده حاصل اولان فرج و سرور ایلده برآ
معتمد افضل فیههم باذخوت عندهم من اجماعتهم
و الثقة منهم بما دعوتهم من عدالتهم و نفقتهم
 تخفیف تكلیفات حقنده طرنگز دن اولان مساعد
 سبیده اندركت فضل قول و شاه حسدیه و اندر ضیافت
 عدلکزه دعوتکزه و حقارنه رفقه معادله کز سبیده حقارنه
 ثقه و اعتماد تاملینه معتمد اولد یغایز عاده اول تخفیف
 و تدریج ایشی اولد یغایز معونه و ویرکوی مع زیاده
 طرنگزه اعاده ایدر لر **قرجا حدث من الامور ما اذا**
عولت فیه من بعد احتیاجه طیبه **فیههم** بزیار امور
 عظیمه دن بر عارنه و فوعی اکثر اولوب رعیت و تبعه کز
 حقارنه اجرا اولان عدل و انصاف کز سبیده ولایات

معمر و آبادان اوله قد نصکره اوله بر امر عظیم حد شده
 اندر تعویل و تحمیل اوله قریب نفس بر به قبول و اعتدال
 ایدر لر **فان العزیز یحیی ما حلت** زیرا ولایات معمر و آبادان
 اوله تحمیل ایدر یکز شیئی متحمل اولور **وانا یوفی عذاب**
الارض من عوار اهلها و ارضه خوا یبق انحن اهلینک
 فقر ندن کلور **وانا یعوز اهلها لاسراف النفس لولا**
حق جمع المال و سوء ظنهم بالبقا و قلعة انتفاعهم بالغير
 و اهل ارض و غیر و البیادک جمع مال اسراف نفس و امانندی
 و بقا لرینه سوء ظن و عدم امنندی و جهت اخوی دن
 انتفاع لرینک فتندن ایچون یعنی نه معاشره آرزو مندند
 فقر و فاقه به دوچار اولور لر یعنی ولایاتک خراب و البیادک
 سبب قویسی اهلینک فقر و فاقه لریدر و اهلینک فقر
 و احتیاج دوچار اولور لرینک سبب قویسی و البیادک جمع
 مال ازها کلریدر و و البیادک جمع مال ازها کلریدی جیتی اولور
 تقدیر بر بقا لرینه سوء ظن و عدم امنندی و معاشره لرینک
 قلت و عدم کفایتند در **ثم انظر فی مال کن بک**
 و رعیت و ولایاتک و و البیادک احواله نظر و قد نصکره

کتابه

کت به نظر اید و انحصار رسالت از تنه خلق فیها مکاتب
 و اسرارهم با جمیعهم لوجود صالح الاغواق ممن لا یطرد
 الکرامه فیجوزی بریا علیک فی خلاف لکن بحضرة الملا و لا
 نقصه به الغفلة عن ایراد مکاتبات عمالات علیک
 و احضار جوابات تراعی الصواب علیک فیما یاخذت و
 اعطی منک و زمره کن بدن اقبال و کرامت کند و بی
 مغرور و مدحش ابد و ب اوسبیل ملا و در جا که حضرت
 خلافت اولان معاند به جرات ایمان و عمل و نامور
 طرفند و اولان مکاتب و معروضات حضور بکره
 و قسیده ایراد و تقدیمند و اول مکاتب و معروضات
 طرفند و جواب او زمره جوابی اصداد و سنک ایچون
 اقدار اعطای اید کی شینده کرامت و اقباله حاصل اولان
 غفلت اما قصور ایندر بیان و لا ایضا عفو عهده
 لک و سنک ایچون و عهده اید کی خدایت حسن ایچون
 ضعیف عاجز اولمیان و لا ایچون عن الخلاف ما عهده علیک
 و علی کره اولرق عفو اید کی شینی جوز مکون عاجز و ناتوان
 قالمیان و لا ایچون مبلغ قدره فی الامور و امور و نفسک

اسات

لا و طرفند

مبلغ قدرینه جاہل اولیان یعنی امور چه کند و قدرینه
 عارف اولان صالح الاخلاق بر وجود انتخاب اید و بکاید
 زانیه کره و دلات و نامورین سائر و نکت باجمعهم اسرار
 و از اولان رسالت و خبرانه تخصیص ابدیه اشو کاتب ولایه
 کرامه نسبتند چنان کاتبی و ملوک و خلفاء عظامه نسبتند
 عصره از اصطلاحی مابین هابون باستی کاتبی و بکدر
 فان الجاهل بقدر نفسه يكون بقدر غيره **اجمل** زیرا که بی
 قدرینه جاہل اولان غیرت قدرینه **اجمل** اولور اصحاب قدره
 و اهل کمال بی اقتدار و نا اهلدن تمیز اید و باز بقول شریف
 ولا یجمل مبلغ قدره فی الامور قولیک تعیلید **ثم لم یکن**
اختیارک ایا هم علی فراستک و استقامتک حسن
الظن منک بوند نصدره کرک کاتب خاصه و کرک
 قصاده و ولایه و سائر اصحاب مناصبی اختیار کرکند
 فراستک و قدر و قیمتارینی آخون سوادک و مجربین
 لکن از ره اولسون **فان الرجال یعرفون القدره**
الاولاه بتخصصهم و حسن معرفتهم لیس وراذلک
من النصیحه والامانة شیء زیرا که رجال تصنع و حسن

که و کتابچه را در

ابر از ایدرک و لانتک فرست و حسن نظر لرینی مستجد و
 خطب و تحصیل ایدر لر بو لنت و در اسند و کند و لرین خلوص
 و امانت در بر شئی یو قدر بو لنت بچون اول کاتب حاضر کند
 فرستند و آخر ک سو و نو صبیله اختیار انجیب و لنت
 اختیر هم باد تو الله اکبر من قنات فاعل حسن هم
 اثر فی العامة و اعرفهم بالامانة و جری و لکن اغیر سندن
 مقدم بکن صا کارک تولیه ایلده کادی امور و حقه مانده تجریر
 ایلده در عامه در اثرک حسن خدمت سابقه سر اولوب درجه
 امانت اعرف بونی ندری اعمال رستم ایلده فان و لنت
 دلیل علی نصیحت الله و لمن ولایت امره زیرا بو وجهله
 اهل و محرب اولندی اسخه اکر جناب حقه اطاعت کرده و سنی
 امرینه تولیه ایدن امیر المؤمنین اخلاص و صدق قناده لیل
 و اجمل لر اسل کل امر من امورک و اسل منهم لا یفر
 کیر و لا یشبث علی کثیر و امور ندن هر بر امرک
 باشنه امورک بیو که کند و سینه غلبه اینیان و امورک
 جو نفعی کند و سنی عاجز قلیان کند بدن بر بی باش و
 رئیس قبل زیرا و سنی امورک کند بدن و سنی

موافق مقتضای حکمت اولوب بونک فوائده عظیمه متضمن
 اوله یعنی اصحاب علم دار که روحا و هویدا در **و هوایات**
فکرات است من عیب نقایب عنه التزمه و حقن کتب بدن برده
 بر عیب اولور اول عیب دن نقایب و تجاهل ایدرسن
 اول عیبی التزم انتمش اولور سن بر عیبکه سلطان به
 بسند اهنرست مصرعی مدلولجه اول عیب هنرون مسدود
 اولرق هلم و آخوه سرایت ایدر بوجهنده عیب کتابدن
 نقایب و تغافل اولعایددر **ثم استوص بالنجار و ذوالصناعه**
و اوص بهم خیرا المقیم منهم و المصطرب بالمدیه و المقتنون
ببدنه و امرت به بوجهنده نظر وقت ایدر که نصیره نجار و
 اهل صنایع امری در عیده و التزم ایدوب اندرون
 مقیم یعنی مکان و دستگاه صاحبی اولوب مکان و معارفه
 لزج مقیم اولرق بیج و شرا ایدندره و عندنجه بونشان امنه
 و انشایله مصطرب یعنی لاجل النجاره متحرک اولوب کیدوب
 و کلاندره الیوم به نبد نفع و برک اهل خوفت و کرده عمل به
 خیر و صلاح و صیغه ایدرسن **فانهم ملوا الخ و سبأ**
الرافق زیر انجار و اهل صنایع من فعلت مواد و فوائدک

اسبای

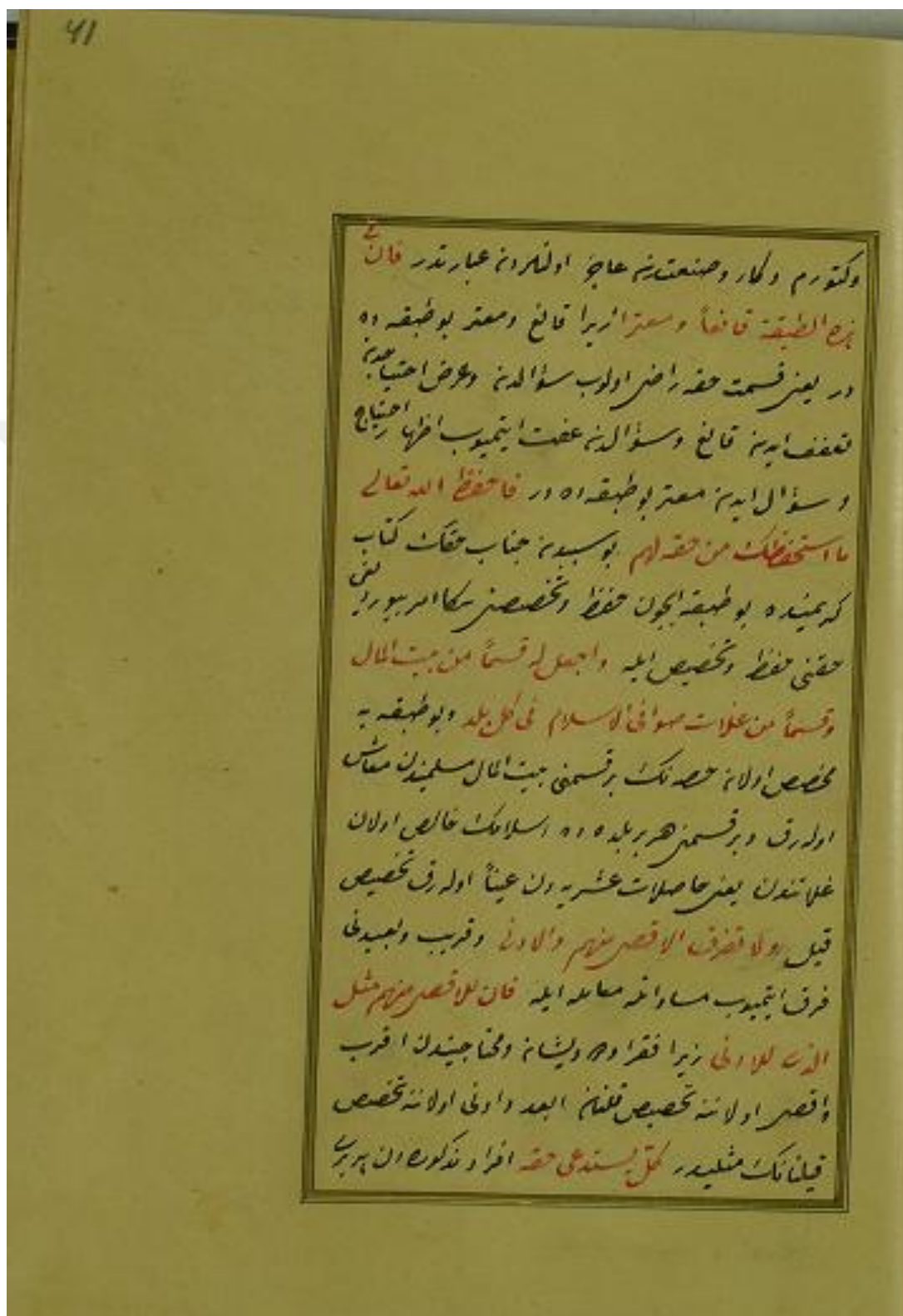
اسباب دور و جوارها من المبالغة والمطامح في تركها وحرکت
وسهلک وجمیعت وحيث لا یتم ان سببها صغیر و لا
یکثر من عللها و بر و بحر و صحر او جبله او زلف و بعید اولاد
محلل و ان و مواضع صرب اوله فی اجدان ناسک تقرب و
جوانت ابد و مدیکی بران مناخ و فواید اندر جلب ایکیلر
فانهم سلم لا یخاف بالفت و صلاح لا تخشی غائت بس نجار و
اهل صنایع آفت و دایمیه سندن خوف و لغاز سلم و انقیاد
و غافل سندن خشیت و لغاز صلح و صلاح اربابیدر لر و لغز
امورهم بخصه نکت و تواضع و ملاکت و محضتند یعنی مرکز
و لا یتمند و اطراف علائق و نجار و اهل صنایع امور
تفقد و تفحص حال اوله و اعلم بعد ذلك ان فی اکثر شهرهم
صدیق فاضل و فتیحا فوجی و اختار الف فغ و فکما فی ابی غا
و بعد ذلك معلوم که اولسونکه نجار و اهل صنایع اکثر سندن
صنایع فاضل و بکل فوج و منافعی اختار یعنی آخرها ابد صنایع
غرضید اشیا صانفان صنایع اولان امنع و اشیا
نظم و لغز یعنی سندن کبر صانفان موجود اولوب و ذلک
باب محذرة لاسانه و عیب للمولاه عالمه که بول یعنی نجار و اهل

صنایع اکثر بسنده موجود اولاً صنایع فاضل و بجل
 قبیح و اختصار و بیاعانه حکم و نفوذ عامه بچون باب حضرت
 و ولایه بچون عیب و قیاسه **فامنع من الاختصار** بوسید
 بخار و اهل حرفتی اختصار دن منع ایله **فان رسول الله صلى الله**
عليه وسلم منع منه زیرا جناب رسول الله صلى الله علیه وسلم
 اقتدای مختصر اختصار دن منع پیور و بابر **ولیکن البیع**
سجاً بموازين عدل و اسعار و بیع موازين عدل و اسعار
سجاً بیع المسون و لا تجف بالقرینین من البایع و الشیئ
 و بایع و متابعین ایکی فریق منقذر اولسون یعنی صنایع
 آلا نه ضرر و یدد اولسون **فمن قلد فمکره بعد**
نقل و عاقب فی غیر اسراف بس اختصار نه نه نه نه نه
 برکته بیاعانک مکرینه بفاشد ایله حد تجا و زبکسیر
نقل و عاقب ایله الطیفه الشفی من الذین لا حیده
لهم و لا کین و لا حین و اهل البؤس و الزمی الطیفه
 شفلی که امور و مصالح و کار و کسب تصرف و اداره
 مذاقت و جودت فکر و قدر زدن اولیان فقر و درویش
 و محتاجین و اهل بؤس یعنی زیاده فقر و فاقه مبتلا و

فی غیر اسراف یعنی

الطیفه

کفر

محضر السعد عايد **فلا يشغلك شغل نظر** به سبب
 اندر رعایت دین شغل نظر یعنی امور سائر و نظر صاف
 سنی مشغول اینسون به طیفه اربابیت امور به نظر امور
 سائر به مرجع اولیید **فانک لا تعد بتضییع الطافه**
لا تکلمک الکثیر الملم زیرا سن امور کثیره و مراده به
 بذل و تضییع طافه اینک سبب فقر و مسکینان
 حقوق و امور لرینه رعایت ابد و مالک و معذور اولاد
 به مرتبه بوندن امور و حقوق لرینه رعایت امور سائر و اورد
 مرجع اولی کمر کرد **ولا تشخص بفتاک عزم** و بهشتی اندر
 سجمه **ولا انصر حرمه ک عزم** و اندر امور و حقوق لرینه
 رعایت دل بوز جور و **تفقد امور من لا یعلم البک**
سزم من تفقد المیون و تحفه الرجال اعیان مملکت
 افتخار و رجال دولت تحفه لرینه گرفتار اولو برج احوال
 هرگز واصل اعیان فقر و مسکین امور و احوال لرینه تفقد
 و تفحص ابد **فخرج لا ذلک تفقدک من اهل کسبه و النواص**
فقد نفع الیک امورهم بونک ایکن اهل کسبت و ارباب تواضع
 موقوفات برکسبه شده کرده ایکن تفقد و تفقد و

تفحص در نظر

قال المصنف رحمه الله تعالى في بيان
 دلالة قوله تعالى في سورة النور
 فانهم اجمعون ان الله اعلم بالصواب
 فانهم اجمعون

تفحصه من احوال ابلده اول كنه اندك احوال من سائر
 و عرض ابلدون بعينه فقا: و س كنه احوال و اقله من احوال
 ابتك و اوله خور و وجهه احوال فقا: و س كنه احوال
 ابله و ب حصد و بكرة عرض و بيان ابله كنه احوال
 و اصحاب فقا: اصدون موثوق و معتد بقر بولنه بر كنه
 مخصوص نصيبين ابله كنه مقتضار عدل و حسن ايقاف و اجرا
 ابله **ثم اعلم فيهم بالاعتذار الى الله يوم نقضه حله**
 جناب حقه ملاقي اوله بفت كونه فقا: و س كنه
 جناب حقه ابله اعتذار ابله عامل اول بعينه حقه كونه حقه
 بوجه حقه معاملة و س كنه ابله حقه و تحصيل ابله
 جناب حقه يوم ملاقاتك اوله يوم جزاءه اعتذارك مقبول
 اوله و الا سؤال اوله حقه ريب و شك بوقته **فان يقول:**
من ارجع اجمع الى الاضفاف من غيرهم فقا: و س كنه
 طهقه افراد طهقات سائر افراد من زباده عدل و انصاف
 محتاجه **فكل فاعذر الى الله في ثاوية حقه ابله بس بوزنه**
 ابله بوزنه موثوق و معتد به و متواضع و فقا: و س كنه
 حوله ابله فقا: و س كنه حقه اوله ان حق الظاهر حقه

تأريه ده جناب حق اعتدال ايله و تعهد اهل البیت و
 ذور الرقة فی السن من لا حيلة له ولا نصيب في السنة
 نف و اهل البیت و مدار معیشة ربی تبارک قدر جناب
 اوله بیان و نفسی سؤال نصب بقیان و سینه ضعف
 و رقت و حیا، اما بعد من اول الذکر تعهد ايله یعنی امور الربی
 ابره و ايله **وذلك على الولاة افضل** و بوالیه یعنی فقرا
 و مالکینک و اهل بیت و ذور الرقة نکت امور الربی تعهد
 و لاة اوزرینه ثقیل **والمحی کذا افضل** و حقک کبیری ثقیل
 و نفس غرور **و قد خفف الله على اقوام** طلبوا العاقبة
فصبروا انفسهم و وثقوا بصدق موعود الله لهم عابدا
 خیر عاقبة طالب الولی و حقیقی احفاز و اولی حقی اجواب
 صابر و جس نفس اید نکر بکون اجود جریله اعطاسی
 حقه اولان و عه آریکت صدقته و ثوق و اعتماد اولان
 اقوام اوزرینه جناب الله امور ثقیله به تخفیف بیور مشور
 و اجعل لک و امکاجات قسماً نکت تفویض الهم فیه شخصک
 و بآیس الهم بحک عابدا فتواضع فیه الله الذی خلقک
 و تفقد عنهم جندک و اعوانک من حوائک و شرکک

واصحاب حاجات وارباب مستعجيات يكون كذا
 برسم ودر حصه مخصوصه قبل واول حصه ده آنرا يكون
 شخصي تفرج قبل غير اصحاب حاجات ملاقاته
 ايدوب آنرا که بالذات ملاقاته تنزل ايدوب وآنرا يكون
 بر مجلس عام وضع واهدات ايدوب سنی خلق ايدوب الله
 تعالی بكونه اول مجلسه بولنمعه تواضع وتنزل ايدوب وحرست
 وکما فقه کرده نامور بولنان عاکر ویاور لرینی آنرا درن
 تاخير ايدوب غير المجلسده بولند رده **حزب الکلمات** **مجلسه ششم**
متنع حتر اصحاب حاجات وارباب مستعجيات شفايا
 عرضت وکلم ايدوب فلق واضطر بسزيعين طوعتو غلظت
 لکله ماکسز لکلم وافتاده حال وروض مرام ايدوب **فاني**
سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقول في
غير موطنين ان لا يؤخذ له ضعيف فبرها
حقه من القوي غير متنع زیرا موطن کثيره وکمال متعده
 حضرت رسول الله صلى وسلم افند بمرکز ان تقدس
 انه لا يؤخذ له ضعيف فبرها **حقه من القوي غير متنع**
 بپور وقلربی کرانده بيشندم بغير حضرت رسول اکرم صلى

علیه وسلم افتد بجزا کثرت وقت برآمده ضعیف و عاجز اولاد
 کینه حق قور اولاد که دن اول ضعیف اولاد صاحب حق
 مصطرب اولاد رف سوزن لکله لکسین اخذ اولاد ایل
 اول امت اینه مقدس اولاد بیور لر در **ثمن** **مقتل** **الحرف**
منهم **والفی** اهل حاجات ایچون بو صودنک بر مجلس عام تشکیل
 و احداث و بالذات اولیای تنزل ایلد که نصرت و صغفا و اهل
 حاجات دن غلطت و **خشت** **اوزره** صادر اولاد معامله لرینه
 تحمل ایلد و **تخ** **عزت** **الضیق** **والانف** و حضور یکزه لایق
 و شایه و اخشت ملکارانه اولیای معامله و اوصاف علندت
 فیکلر در حاصل اولاد طارنی و معایر احترام برظان کوکندرینه
 عدم هضم و عدم تحلیله کندن اقامه و تبعید ایلد که **بسط** **اله**
عیک **بدلت** **کن** **ف** **رحمت** **و** **یوجب** **لک** **ثم** **اب** **طاعت**
 او سببه جناب خدا سنک اوزرینه کن ف رحمت **بسط** **ایله**
 و طاعت اجر و ثوابی سنک ایچون ایجاب ایله **اعط** **ما**
اعطیت **بیت** و فقرا و صغفا به اعطا ایلد لیک شیفی
 تنزل و ثوابی ایدرک اعطا ایلد و **منع** **فی** **اجمال** **الغدار**
 و بالاقضا اصحاب حاجاتی منع ایلد یکنده حسن معامله و

عذر ایدرک منع ایله نم امور من امورک لابد لک
 مباشرتها بوند انصهر و معلوم اولکه سنک امور ندرت
 بر از امور وار در که بالذات مباشرت سکا لابد و الزام
 ضربا اجابة عمالک بایعنه عک کت بک کتابک سندن
 الی قدری بیا بد عماله اجابت ایتمک بالذات مباشرت سکا لابد
 اولان امور اندر یعنی عمالک متعدد ضایعانه باز بیهق جوابد
 بالذات کند که مباشرت ایدوب لکاتیرک سندن الرقده
 جوابدی باز متی کر کرد و من اصدار حاجات الناس عند
 و در با علیک مما تخرج به صدور اعوانک و حاجات
 الناس سکا و در و در صدور اعوانه اخراج ایلمه بک شیند
 اصدار اولی مباشرت سکا لابد اولان امور ندر یعنی
 اول حاجات وارده صدور اعوانه اولان خوج و مصاد
 اخراج و سعاد اولی صدر اولی صدر و امض
 کل یوم عمل و هر کونک عملن هر کون امضا ایله یعنی هر کونک
 ایشینی اول کون امضا ایله ایشیه برقمه فان للکل یوم یا
 فی زیر هر کونک ایشی اول کونیه مخ صدر اول ایشی اول کون
 انعام اولی ب امضا اولی صدر و اجعل لنفسک قیامیات

نما و سائر نامورک

و بین الله افضل ثلاث المواقف واجزل تلك الانام
و مواقف الشغالات افضل واقدم امورك اكثر واجزلی
الله تعالى ابد کند بینده اوله شنبه نصد تخصیص قبل
یعنی او قاتلت افضل واقدم امورك اجزل و اكثر بی
عبادت حق تخصیص قبل **وان كان لك الله اذ اصبحت فيها**
النية وسلمت منها الرغبة و انما الاعمال بالنية و العمل
مانوی حدیث شریفی مدله نجه مشغول اوله نیتك امورك كلیسند
نیتنی صاحب قلم یفنده و جمیع امور دن رعینر سلم قلم یفنده
بعینر جمیع امور دن نیتك رعینك سلا نیتك اوله فرج امورك
له و جناب حق عبادت و وسیله قربت اوله سه ده افضل
او قاتنی قرائن الهی بی او اذن فصد عبادات نوافله
تخصیص ابد عبادات بكون افضل و قات خوف البیض و البیض
معلومه و لیکن خامنه ما تخلص الله ربك فانه قرائن
الزلاله خامنه و جناب حقك قرآن كرم عینه فاعبد
الله تخلصا لا دین امر عینه امثالاً و یعنی الله بكون فاعبدك
شیتك یعنی عبادتك خامنه سی جناب حق خامنه اولان
قراصلك فانه سی السون یعنی عند بیزم امورك اخص

و انما

نیت صیامت و نماز و غیره
عبارت از نیت است و این
نیت در هر عملی واجب است
و اگر نیت در هر عملی واجب
است و اگر نیت در هر عملی
واجب است و اگر نیت در هر
عملی واجب است و اگر نیت
در هر عملی واجب است و اگر
نیت در هر عملی واجب است

و اقامی قرآن کریم است تمامه سی و سکون و وقت تا تقرب
به الله من ذلک کما لا یغیر ما نؤمن و منصوص بالعلم من
بدنک تا بلغ و تقرب الى الله و سبيله ابدی یکایک عبادت
و طاعت که کسر و نقصان سر کمال اول رقی بدندان بلغا
تا بلغ و فای ابد یعنی عبادت بدنی و نیت تقرب الى الله
و سبيله فکری یکایک شینی کدک و نقصان سر کمال
اول رقی ایضا ابدی فاذا اقمت فی صلواتک للناس فدا
تکون منصرفاً امارت و ولایتک حسبیه امامت
تقدم ابدی رکن ناسی بکون صلوات شریفه قائم اول رقی
تطویل صلوات صاف جماعت نفرت و بریجی و جماعت تفصیل
ایدیجی اوله زیر تطویل نماز جماعت نفرتی و تفصیل
موجب در فان فی الناس من : العلة و من له الحاجة زیرا
ناسی بکند و صاحب علت و صاحب حاجت بودند و
قسمات النبی صلی الله علیه وسلم من جمیع النبی
الکین و حضرت پیغمبر صلی الله علیه وسلم انذیر نبی ولایت
یعنی توحید پیور و قدری زمان کتب صلی هم انذره فصل
نماز قبله بریم جو او کفترن سوال ابدی بکند و نقال

صلی بهم الصلوة الصغیرهم وکن بالذمتین رجلاً اندر
 اصغف اولادینک نماز ساری نماز قبله و مؤمنانده بریم
 اول بوردیدار بعضی صلوات شریفه بی تطویل بدرکت
 مؤمنانده تزیینت اینده و مؤمنانده رجیم لایحه تخفیف صلوات
 شریفه ایله امر بوردیدار **اما بعد هذا فلا تطولت**
احتجابک عن الرعية بوردیدار قدر ذکر و تعذر ایله بیکم
 او امر به امثال و نصایح جمله منصح اولاد قدر نصدره جمله
 او امر علیه مدد رکه زیر حکومتند اولاد رعیتان صاف
 احتجابی تطویل ایتمه بعضی رعیتان اوزن اوزاری کور محاور
 ایتمه **فان احتجاب الولاة عن الرعية** زیرا و لانت رعیتان
 طول احتجابی **شعبة من التصديق** رعیتان تصدیقند
 بر شعبه در رعیتان تصدیق ایستند **ونلة علم بالامور**
 و لانت طول احتجابی امور و نصایح علم و توقفت تلقی
 مستند **والاحتجاب عنهم** بقطع عنهم علم با احتجاب
 دونه فیصغر عنهم البیور و بعظم الصغیر و بفتح الحسن
و حسن القبح و بفتح الحسن یا باطل و لانت
 رعیتان طول احتجابی احتجابی بکانت علت و سبب رعیتان

علمی

علم من قطع ایدوب انک عند زرع کبر صغیر اولسنه
 و صغیر عظیم حسن قبیح و قبیح حسن اولسنه سبب اولور
 یعنی و لانک خلقدن احتیاج ایدر اوز ایچی خلق سببی
 بیلر مبدوب هر بر بر طرفه جگه رک عند زرع بیوک
 شئی کو جگت و کو جگت شئی بیوک و کوزل شئی قبیح
 و قبیح شئی کوزل اولوب بوسیلده حق باطله ش
 اولور حق باطلدن تمیز اولنه ماز اولور انما الوالی
 بشر لا یعرف ما نوازی عنه الناس به من الامور
 ایچی و ال بشر در ناسک اندن کیزله لکله امور بیلر ماز
 و لیست علی الحق سمات تعرف بها ضدوب الهدی
 من الکذب و حالبوکه حق اولام شئی اوز زرع انک
 حق اولد یغنه بر علامت و نشان یوقدر که اول علامته
 صد فاک انواعنی کذبدن فرق و تمیز ایدوب بیلر سن
 و انما انت احد الرعین انما امرؤ و سبی نفک
 بالبدل فی الحق فیهتم امتحانک من واجب حق تعالی
 او فعل کبریم کسه به کشتی من جهة الاخلاق ایتیدن
 حال اول مبدوب بر نفسی حقه بدل و ان نه منخلی

و مزین قلمش در دیگر بخش و دانسته بسلا او شد
 و سن آنی که یکی کسبش بر بسجیست با نفسی بدل و
 احسانه متخی قیام که لرون سن و یا خود بخود و دانسته
 مبکرا اوله لرون سن اگر بدل و احسانه متخی و منصف
 اوله لرون اینک ناسد و احتیاجت حق و اجبی اودان
 و یا خود موجب عزت و سعادتک اوله لرون فعل کرمیدن سنی
 منع اید و ب منصف اوله لرون اوصاف عجبده کی ستر
 ایدر او مبتلی بالمنع فاما سرع کف ان سنی عن مستفاد
 از اینسو من ذلک و اگر بکل و دانسته منصف اوله لرون
 اینک اصحاب حاجات سنک بدل و احسانه و کرمیدن
 فایوس اوله رقی سند بر شنی و بید مکه کف به اید و
 بر حاجت بچون ناسک الله لک سنک طرفه م رحمت
 ایناز بعضی که سند بر شنی استخاره بوجهند ناسدن
 احتیاجت بک به معنا و عبت اولش اولور مع ان اکثر حاجات
 ان سنی البات بالامور علیک من شکایه و ظلمه او
 طلب انصاف فی معاملة بوفقه برابر ناسک لک اکثر
 حاجتداری فامور لک ظلمه شکایت و یا فامور لک

معاخذ به النصف فانه لرزده النصف فكنند عبادت اولوب
 بوالسكاهار وزعت و مستقر موجب اولمیه امور دن اولمیه
 احتیاجه ایجاب اید برستی اولمیه فكنند احتیاج عبادت
 و نفس پرور لکدن فاشر اولور **ثم ان للوال خاصه و بطانة**
فيهم اسبشار و نظاول و قلة النصف صکره معلوم
 اولمیه که والی بولمان ذلک خواص اتباعی و اقربا و محرم
 و غیر از لری و از در که والی به اختصاص و تقدیر حسیده
 اندر ده فرج و اسبشار و ترغ و استلبار و رعیت و
 ضعفایه ظلم و تعدی به دست و افتد و قلة النصف
 اولوب **فاشتم مؤنة اولئك بقطع اسباب ظلمت**
الاحوال پس شواحوالک سبائی قطعده خواص و قرنائک
 عجزه و ضعفایه مؤنة اولمیه مؤنة و مشقذنی رفع
 و از ال ایله **فلا تقطعن لاحد من خاصتک و عاشیتک**
قطعة و خواص اسباعتی و قرنائک و تابعین رعیتک استن
 ایدرک بیت لاله مفطر عاصافن برستی تخصیص ایلمه
 زیرا بوماده رعیتک رنجیده اولمیه باعذر و انهم الحق
 من لرزده من القریب و البعید و قریب البعید بر برینک

حق لازم من برای تقرب حق لازم و تعیین ایلد و کن فی ذلک صابر
محب و افسا ذلک من قرابتک خواصک است حق
 و قرب و بعید هر برینک حق لازم ایلد بکنده اقربا
 و خواص و ابتاعک طرفدارند سکا رحمت و شفقت و قوه حکمگی
 جتینده اکا صابر و اندر ناهی اول بعتر قرب و بعید و خواص
 و عوامک حقوق مساوات اوزره الزام ایلد بکنده خواص
 و مقربک طرفدارند خفایه معامله استثنایه و انحصار
 نعیجه اولی ایلک بو خصوصیه خواص و مقربک و بر دگر
 رحمت و شفقت صبر ایدوب خواص و مقربک خاطر را
 ایگون هر صفتک علی مابقی حقوق الزامی ترک اینه و اناری نه
 بو اعدان نه ایلد **واجب عاقبت** با یشقل علیک منه و اولی
 خواص و مقربک و بر دگر رحمت و شفقت و ثقت صبرک
 عاقبت طلب و ابتعا ایلد **فان مغیبه ذلک محمده** زیر البو
 ثقت صبرک عاقبت محمده در **وان ظننت** بک امر عیبه
حقا فاصحراهم بعد رک و اعدل عنک ظنونهم با صحت
 و اکثر عیبت سخی ظلم ظن ایدر لر ایه اندره عذر فی الظلم ایلد
 بعتر اکثر عیبت بر معامله سبیده سکا سوا ظن ایدر ظلم ظننه

و بشر لر ایه

ووشتر را بیهوش بکنند سبب اول آن معامله آنست عذر حق
 اظهار ابله و اول سببه آنکه سواد فتنه برکنند ندانند تحویل ابله
فان فی ذلک اعذاراً بلیغ فیہ حاجتک من تقویم علی حق
 زیرا اظهار عذر ابله رعیت است سواد فتنه برکنند ندانند استغفار
 موجود و مقرر در که اندک حق اوزر و داندند حاجت
 و مظنه نائل اولو رسک یعنی حاجت بولند رعیت است
 حق اوزر و تقویم و داندند بالغ و نائل اولو رسن **ولا**
تدفعن صلحا و عاک عهوک لد فیہ رضی و عه و
 دشمن است رضا حق مقارن اولو صلح سنی دعوتی
 صافن دفع ایجه یعنی اگر دشمن است سنی رضا الله موافق
 اولو صلح سنی دعوت ایدر سه اذا جئوا لاسلم فاجتنبوا
 امر علیین بالاقبال صلحی رد و دفع ایتمیم قبول ابله **فان**
فی الصلح دعه بکنو کت و راسه من همک و اسما بکوک
 زیرا صلح عاکر که جه صیانت و زانکه جه هم و غم و
 راحت و بلا و کزجه امن و اسایش مقرر در **ولکن کذر**
لی کذر من عه و کت احد صلح و لکن صلح نهاده اعدا
مکر و عه و کت کذر کلی ابله عذر الزمدر فان العه و ربا

قارب له بغير حق را عهد و نكاح اغفال يكون صلحه مغارب اوله بغير
 حرق كره و انقدر **حق با محرم** به مجربند محرم سوا النكاح فله استجه
 حرم و اعتبار على آله و ان عرف معاملة ايد و فآتاهم في ذلك **حسن النكاح**
 حرم و اعتبار معاملة اعدا به حسن نكاح و بر بغير نفق عهده
 و نسخ مصالح ايميه بكنه اعدا به تا مبن ايد و صورته معاملة ايد و
 اعدا به حسن نكاح و ان عقدت بزنك و بين عهد و **ذلك**
عقده او البسه نكاح ذمه لخط عهده بالوفاء و ارفع
 ذمتك بالامانة و اقبل نفسك جنة دون ما اعطيت و
 اگر دشمنك ايد بر عهد عقد ايد و بمانند اعدا به طرفه زن
 بر حلفت ذمت و لباس امان لباس ايد و ايك عهده زن
 و فاني نفسه الزام و لباس ايد بلك حلفت ذمت و
 امانه امانه رعایت و اعطى ايد بلك عهده و امانه نفسی
 سپر ايد و ب اول عهد و ميثاق و فاني و عیانت ايد **فانه**
ليس من فرائض الله سبحانه شئ الناس عليه اجتماعاً
 مع تعرف اهل انهم و قسست آراهم من تعظيم الوفاة بالعهود و
 زير فرائض آله و ان ناسك اراده و آرزو و لزيمت تعرف و
 و ايد بلك قسسته برابر است اجتماع اوزار به اجتماع ايد بلك

اعطى ايد

و فاني عهده

وفاء عهده و تعظیم و رعایت کردن بشخص بر سر بود و بعضی وفای
 عهده و تعظیم و رعایت کردن بشخص فرائض الهیه و ناسک
 است اجتماع علیه اجتماع ابله کلام بر فرض بود و حتر و نه
ازم المشركين فيما بينهم **وان الله ملين** مشرک علیه مؤمنان
 ابله اولان عهده لزم بشخص مابین درج اولان عهده و
 میثاقه وفاء و رعایتی کند و لزم لازم و واجب قلمش در
 مؤمنان ابله اولان عهده این رعایت ایماز را ابله **ما استملوا**
من عواقب العذر عواقب عذر کن و وبال عهده کلامی
 ایچون بعضی عهده و عدم رعایت عذر اولوب مشرکین ابله
 عواقب عذر و وبال و کن و صابده قلمش و فاء عهده رعایتی
 لغیریه لازم و واجب قلمش در فاء امان کذا لک **فوا**
تعذر بن منک اعد ابله عقد ابله لک عهده و
 مؤمنه عدم و فاء ابله صافن عذر ایتمه **ولا تحسن به عهده**
 و صافن عهده نم کنول ایتمه **ولا تحلق عهده** و صابده
 اول لک اعدایه صافن عهده و اولون ایتمه زیرا انقض عهده
 و عهده ایتمه الله فاء اوزرینه جوازیه **فانه لا یجوز علی**
الله الا جابل و شفی و الله فاء اوزرینه جوازیه کنی جابل

برای

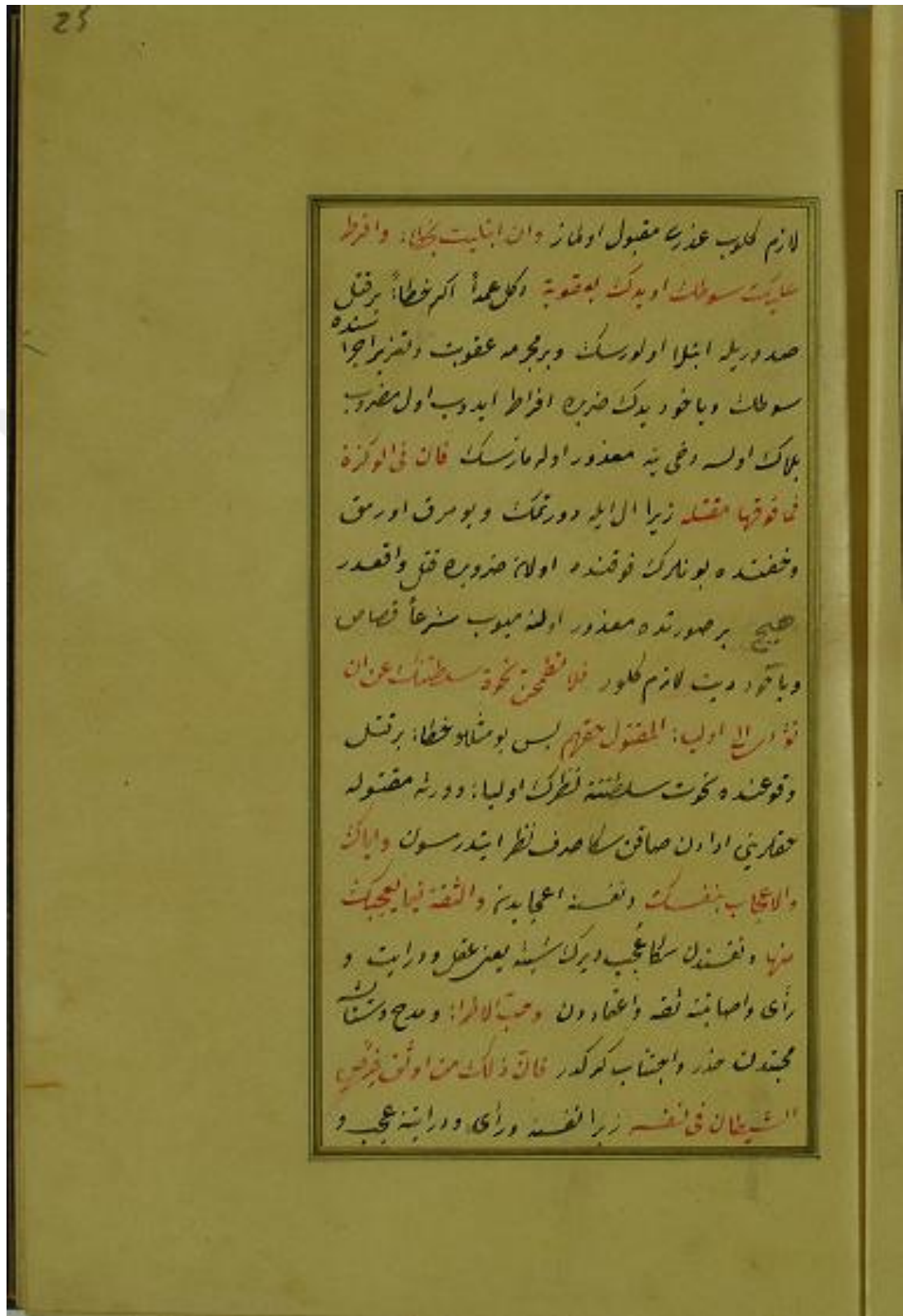
وشفی اولاد ایدر و نه جعل الله عهد و ذمته اما انشاء
 بین العباد برحمتهم و عموماً یسکنون الی منفعة و یستقیضون
 الی جواره و الله تعالی حضرت را بیه عهد و ذمتی بین العباد
 رحمت الیه البصائر ایدر بر امن و بر حرم و تجارت شاه
 فتمت در که عبادی اول حرمک حصن منیعده ساکن و
 انک اطراف و ان فنده استغاضه امن و ذمت ایدر
 به جهت فلا اذغال و لا مدالة و لا حراج فی عهد و ذمتده
 عذر و حیانت و قریب و محارعت اوله ماز و لا تقصد عقد
 یکوز فی الملل و علل و عذر و برهان جائز اوله عقد و عهد
 عقد ایتمه و لا تقولن علی الحق قولاً بعد ان کید و التوثیقة
 و عهد و مصاکح بای حق اوزر و ناکید و توثیقة فکده صاف
 عهدک خارجنده بر سر سوبله ناکید اولی فی اوزر و ثابت
 اول و لا بد عنک صبیق امر لکم فی عهد الله الی انفس
 بغیر الحق و عهد الدیانت سکا لازم فکدی فی امرک طاری فی اول
 امرک بغیر حق انفس و ارادة لغضنه صاف سنی داعی
 اولسون فان صبرک علی صبیق ترجمه الفراج و فضل
 عاقبت خبر من عذر تخاف تبعه زیرا الفراج و عاقبتک

وضاحت

فصلت او مدینه صلیق و طار لفظ صبرك عاقبتند
 خوف ایله یکتا عذر دن خبر لور یعنی عهده ثبات نه قیله
 حاصل اوله طار لفظ صبرك عاقبتی قریح و فضیلت و نقص
 عهده ایله از کتاب اول ان عذر ك عاقبتی خوف اولوب بجهت
 اول طار لفظ صبر ایله ك عهده ثبات نقص عهده ایله عذر
 ابتداء خبر لور **وان تحیط بك فیه من العاطیه الاستغفار**
فیه و بانك ولا اخوتك نقص عهده اوله عذر دن نهایی
 حرف الیه نه واقع اولوب حق مطالبه و مواظبه ك سنی
 ایستادن و دنیا و اخوتك عدم قبولند عهده و دنیا
 اوزره ثبات نه ثبات ایله طار لفظ صبر خبر لور یعنی نقص
 عهده و عذر سبب غلبه آله مظهر و نقص عهده و دنیا
 اوزره ثبات نه ثبات ایله صبر عهده خبر لور و
ایاك والاماء و سفلا بغیر علیا و شرعا حلال اوله قتل
 و قود و غیر قتل سفك و ما دم عذر و اجتناب سکا
 الزم اوله امور ك اعظمند **فانه لیست شی ادعی النعمه**
ولا اعظم لتبعة ولا احی بر ذوال نعمه و القضا مدینه
نطق الاماء بغیر حق زیرا نعمت زیاده داعی و بلیه نك

و عظمی و زوال نعمت اصری سر و مده عمر و حرک و سکنست
 و قطع و زواله باعث و باد بر غیر حق فان و کلدن و قتل
 نفس و بشقه بر شئی بود و **والله سبحانه و متدی با حکم**
بین العباد فیما ناسکوا فی الدماء یوم القیامة و حق سبحانه
 و تعالی حقه تدری یوم قیامته اجزای حکام بیور و حق بین
 العباد واقع اوله سفت دما حکمیده بیور و بقدر یعنر
 یارک یوم قیامته اجزای بیور بله حق حکامک اول و قری
 سفت دما حکمیده بیورید **فلا تقوی سلاکک بک**
دما حرام صافن شکوت و سفتن حرم اوله قانی و کلد
 سکاقت و جبارت و برسون فان **الله ما یضعف و یوهن**
بل یرید و ینقل زیرا بقدر حق سفت دما سفتنه صنف
 و همن و بر دلد دولت و سفتن از الیه و اخوه انتقاله بب
 تمیدر **ولا عذر لک عند الله** و لا عذر فی قتل **الحمد** و بقدر
 حق عذر قنده عند الله عذر اول مدعی کبر عند خلافتا همد
 و خستک بجز عذر بودر یعنر بقدر حق عذر اقل ماده سنده
 عذرک مقبول اوله لان **فی قوه البدن** زیرا بقدر حق قتل
 عذر ده مشرعا به نه قصاص واردر یعنر عذر فاند مشرعا قصاص

لازم

غرور و مدح و ستایش بخت و سرور شیطان است نفسنده
 فرصت بخت اوئی و تو اسیدر **لججی** تا بگویند **من است**
المحسن بخندد که است ندان حاصل اوله ابور جلاله کا
 و از آن بگویند بعضی اعمال حسنه اصحاب است احسان و اعمال حسنه لذت
 احو و ثوابی محرومان از آنند او صاف زیاده مذکور شد چنانچه
 فرصت قریه در **و باک و المن علی عینک باک** و
 رعینت اولان است نه منت ابتلایه و التزییه فیما کان من
فعلک و فاعل اوله بفعل افعال حسنه بی تزییه بعضی زیاده
 عد ابتلایه و ان تعد هم فتنبع **معدک** تا **کلف** و رعینت
 وعد اید و بر وعدینه خلف تابع اولفدن بعضی رعینت اید
 وعد نه ثابت و لمیوب خلف ابتلایه حذر و احتساب اید و
فان المن یطو الامان زبر منت است فی ابطال اید
 و التزییه بذهیب بنور **لججی** و افعاله تزییه نور حق
 کیده در و **کلف یوجب المفت عند الله** و عند الناس
 وعدینه خلف عند الله و عند الناس بعضی ایجاب اید
قال الله انما ابره مفت عبد الله ان تقولوا ما لا تفعلون و الله
 تعالی قرآن کریمیده **ایسمیه جکر شینی** سوبد مکر مفت

و چشم

دهم و غضب چند غمزه کبر و غلبه بر خود شود و
 ایات و احوال بالا مور قبل آید و امور آن زمان اجزای
 کلمه آن اول عجز اینک و الت فقط فیما عدا الملک و
 امور آن اجزای مکان زمانه ف فقط و احوال اینک
 و العجا فیما اذا تکررت و الوهن اذا استوفحت
 و امور مشهوره یعنی امور غیر واضح و غنا و اینک
 و امور واضح آن اجزای که شکاک اینک کمال حذر
 و اجتناب آید و حاصل قطع کل امر موضع هر بر
 امر موضع وضع آید و اوقع کل عمل موضع و هر بر علی
 موضع افعال آید زیرا عداالت هر بر یعنی محله وضع
 و هر بر یعنی اهل محله آید و ایات و الاستیجاب
 الی سبب و ناسک مساوت اول یعنی شبیه نفسی
 ناسک ترجیح و تقدیم اینک اجتناب و حد آید و نفسی
 ناسک مساوت بین مساوت اول و امور نفسی
 تفریق اینک و التقای عما یعنی به مانند وضع للعیون
 و عیون واضح و اشکار اول امور معنایه و آن مجاہل
 و اظهار عبادت اینک یعنی که معازلک و التی مازلق صوری

کوسن ملکن حذر واجتناب اید حسن **خام ما خود ملکت**
انبرک زیرا امور معشای به در تعالی سنک غبرک ایگون سنک
 ما خود در بعض امور معشای به در نجایل و تعالی ایملی سار
 ما امور لر سنک اخذ اید رب انرا دخی اعتنا لازم اولان
 امور لر مع اعتنا و تمیز نجایل اید لر و **عما قیس**
بکشف غمک الغیبه الامور و نصف ملکت الظلم و
 الغیبه امور کن انک فید حقایق امور تر بکشف ظاهر و اشکار
 اولست و مظلومین نائل انصاف اولم لر به سبب و بار
 اولر جن امور قلیده و جزیه در و در تعالی و نجایل ایملین
 در ای حذر اید حسن و **امک حمیه الفک و سورة جدت**
و مطه و بدک و غوب لسانک و حمیت جنابنه و کجه
و شرف و بکت و و جانتینک علو و ارتقا عنه و بدتینک
سعوده و قرینه و لک ملکت حد تنه مالک اول و امر
من کل ذلک بکف الباء و تاخیر الطه و حالت غصبه
 قولا و فعل اسدن سبق و صدور ایدر بک خطا و هفوة
 لفید و شدت نفس و مواخذة بی تاخیر ایدر ک
 ذکر اولتم حمیت انف و سورة جد و مطه و غوب

لک

مسکنت علی سندن احترام رس و کند و کا حفظ و و قایم بود که
 حضرت کن غرضیات و ملک الانبیا منزه عن صیانت مسکن
 اولوب اختیار به مالک اول سن زیر اغضب اختیار سلب
 ایدوب حالت غضبند و بلا اختیار نیجه خطیات صادر اولور
 بوجهند غضبی نسکن ایدرن اختیار به مالک و لم تخلم
 ذلک من انفسک و نفسک مقتضای سندن اولور
 غضبک محکوم اولوب بلکه غضبیه عالم و اختیار به مالک
 اول که حضرت تکرر همومک بذکر المعاد ال ربک حضرت ربک
 الله تعالی محضه تکرر معاد و رجوعی تکرر همومک زیاده اولور
 و الواجب علیک ان تذکر ما مضی من تقدمک من خلقه
 عادله او سنه فاضله او اثر عن نبی صلی الله علیه وسلم
 او فزیله فی کتاب الله تعالی و سنک او زینت واجب اولور
 سعی تقدم ایدن اسلاف کرامت کرم حکمت عادله
 لربی و کرم سنت و عادت فاضله لربی و کرم پیغمبر
 صلی الله علیه وسلم اقتدی برون و اولور اثر نبویه لربی
 و کرم کتاب الاله و اولور فزیله الیه بی تذکر و تفکر ایدرن
 فتنه است باشد به نه ماسلک به فیها تذکرات ایچنده قفطن

واوراکت بعد کیمز شیدن سادک اوله اقد و نجه
 لفتک اتباع ما عهدت الیک فی عهدت ذوا و انوقت
 به من الحج انفس علیک کما کنون لک عله عند نسج
 لفتک الی هو ای و احکام حیده شرع شریف رعایت
 و امور العباد به برزاج عدالت نظر و وقت انبلی عهد و
 وصیت و لفتک الی هو و مقتضای اجرای مساری عهد
 حفظ ده اقتضا ایدن تاویب و جزائک دفعه سکا
 علت و عذر و بهانه اوله ماسنه نفسم کون سنده و حجت
 و وثیقه انخا دا یمش اوله نعم اسبو عهد نامه علافتیه
 اوله اوله و وصایا به اتباع اینکدر و من به العهد هو
 آخره و به وجیه نکت ایفا و اجرای مقتضای اولان امر
 و وصیتیم اسبو عهد و فرمانک آخره بدین عهد و وصیتک
 خاتم کیدر و انال الاله قال الاله سبقت رحمتی
 عظمت قدره علی اعطاء کل رغبه ان یوفی الیک ملائمه
 رضاه من الاقامه علی العذر الالهی الیه و خلقت مع حسن الثناء
 فی العباد و جمیل الاثر فی البلاد و تمام النعمه و تضعیف الکفره
 و رحمت الالهی سابقه و جمیع مقاصد و امالک اعطاسه

فدیرست

قدرت الهی عظیمه اولاد الله تعالى حضرت زین العابدین
 حسن شاهر و مالک و بلاد و اثر جمیل و نعمت الهی سنک
 تمای و کرامت مجید سجادیه سنک تضعیفه برابر ذات
 احدی و علو و خلقه واضح و اشعار رضا الهی سبی اولاد
 عذرک اقامه بنی و سنی موفق بهر منی **و ان یغفر لی**
و لک بالسلامة و الشهادة و نیم و سنک عاقبتی سعادت
 و شریک و تدخیم بهر منی سزال و در یوزد ایدم که و
 انا الله ربکم و بزرگوار غیور بنی و نعمت الهی سجادیه
 و ملاقاته رغب و غوا بهر شکر و **و السلام علی النبی محمد و**
آله و صحابه الطیبین الطاهرین و ائمه الله
رب العالمین

تمت ترجمه در العهد الشریف بمول الله المکرم الطیف لعشر
 لیل خلون من محرم الحرام سنة سبع و تسعين
 و مائتين و الف و مئنة خیر و بركة و فیج و
 نعمة للمسلمین و دول لهم علی عهد السلام
 ان شاء الله رب العالمین

